

PEKKA ERVAST

KALEVALAN AVAIN

HELSINGISSÄ 1916 " TEOSOFINEN
KIRJAKAUPPA JA KUSTANNUSLIIKE

SUOMALAISTA SALATIEDETTÄ I.

KALEVALAN AVAIN

KIRJOTTANUT

PEKKA ERVAST

HELSINGISSÄ 1916
TEOSOFINEN KIRJAKAUPPA JA KUSTANNUSLIIKE

TAMPEREELLA 1916,
TAMPEREEN SENTRAALIKIRJAPAINOSSA.

SISÄLLYS:

	Siv.
Alkusana	2
<i>I. Kalevala pyhänä kirjana:</i>	
1. Mitä Kalevala on.....	3
2. Kalevala pyhänä kirjana.....	7
3. Kalevalan avain.....	10
<i>II. Kalevalan mysteeritietoa:</i>	
4. Eikö muinaissuomalaisten uskonto ollut animismia?	13
5. Ihmisiä vaiko jumalia?.....	17
6. Pyhä kolminaisuus.....	20
7. »Neitseestä syntynyt»	23
8. Luomistyö.....	26
9. Pelastustyö.....	32
10. Lemminkäisvoimat.....	36
11. Lemminkäinen — Kristus.....	40
12. Ilmarisvoimat	43
13. Ilmarinen, tuli ja rauta.....	47
14. Ilmarinen ja Sampo	53
15. Jälleensyntyminen.....	57
16. Tuonelan tuvilla	61
17. Väinämöisen soitto.....	67
<i>III. Kalevalan sisäistä siveysoppia:</i>	
18. Tiedon tie.....	74
19. Joukahainen.....	78
20. Aino	82
21. Lemminkäinen	86
22. Ilmarinen.....	89
23. Ansiotyöt.....	92
24. Tuonelan joutsen.....	95
25. Pohjan häät.....	99
26. Kultainen neito	103
27. Pohjan neidon nuorempi sisar	108
28. Hengen miekka	113
29. Venematka	118
30. Kanteleen soitto.....	122
31. Sammon ryöstö.....	127
32. Viimeiset epäilykset.....	131
33. Viimeinen taistelu.....	135
<i>IV. Kalevalan magiaa:</i>	
34. Mitä magialla tässä tarkotamme	141
35. Ennen ja nyt: kaksi ihmistyyppiä	146
36. Atlantilaista magiaa Kalevalassa.....	151
37. Aikojen vaihteessa	155
38. Väinämöinen ja Aino	158
39. Marjatta.....	162
40. Marjatan poika ja Väinämöinen.....	166
<i>V. Väinämöisen paluu:</i>	
41. Väinämöinen ja Suomen kansa	170

ELLAS LÖNNROTIN MUISTOLLE

ALKUSANA.

Tämä kirja puolustaa ja kunnioittaa kaikkea sitä Kalevalassa, jota nykyaikainen sivistyksemme enimmäkseen pitää tuulesta temmattuna: sen satuja, sen ihmeitä, sen liotteluja, sen luonnottomuuksia, ja lukija havaitsee ensi riviltä, että kirjan tekijä on tosissaan.

Tuntien oman vähäpätöisyytensä niiden oppineiden rinnalla, jotka ovat Kalevalaa tutkineet ja selittäneet, ei tekijä tähän työhön olisi uskaltanut ryhtyä, ellei hänellä olisi vakaumus ja näkemys siitä, että Kalevalan todellinen sisältö sittenkin on jäänyt oppineilta huomaamatta.

Tällä sanallaan hän ei suinkaan väitä, että hänen oma tietonsa Kalevalan todellisesta sisällöstä olisi tyhjentävä tai erehtymätön; hänen käsityksensä on epäilemättä sekä vaillinainen että korjauksia kaipaava, mutta oikein ymmärrettynä se avaa uusia uria vastaiselle tutkimukselle. Ja koska tekijä ei tunne — paitsi H. P. Blavatskyn viittauksia »Salaisessa Opissa» ja eräässä aikakauskirja-artikkelissa »Kalevala, suomalaisten kansallisepos», joka on suomeksi julkaistu Tietäjässä 1909 — muita tämänlaatuisia kokeita kuin Martti Humun (M. Ramstedtin) broshyyrin »Kalevalan sisäinen perintö», joka oli ylimalkaista ja johdannollista laatua, Herman Hellnerin kirjoituksen »Kalevala ett teosofiskt diktvärk», joka on painettu Teosofisk Tidskrift'issä 1904, ja Rudolf Steinerin Helsingissä huhtikuun 9 p:nä 1912 pitämän esitelmän »Das Wesen nationaler Epen mit speziellem Hinweis auf Kalevala», painettu manuskriptina samana vuonna, rohkenee hän toivoa, että tätä hänen tutkielmaansa otettaisiin vastaan edes jononkin määrin sillä anteeksi antavalla suopendella, jota yleensä ensimmäiselle yritykselle suodaan. Jos kohtalo myöntää, toivoo tekijä saavansa tulevaisuudessa tutkimuksissa laajemmin ja seikkaperäisemmin syventyä moniin suomalaista salatiedettä koskeviin aineihin, joita hän tässä on vain alustavasti kosketellut.

Sillä, kuten Kalevala sanoo:

*Ei sanat salahan jona,
Eikä luottehet lovehen,
Mahti ei jona maan rakohon,
Vaikka mahtajat menevät.*

Sammatissa elokuulla 1916.

Tekijä.

I.

KALEVALA PYHÄNÄ KIRJANA.

Ilman seitsenbaaraisen symbologian apua ei mitään vanhaa pyhää kirjaa voida oikein ymmärtää. Symbologia on tutkittava jokaiselta puoleltaan, sillä jokaisella kansalla oli omintakeinen ilmaisutapansa.

H. P. Blavatsky.

KALEVALA PYHÄNÄ KIRJANA.

1.

MITÄ KALEVALA ON?

Kysymykseen, mitä Kalevala on, tulemme tässä kirjassa vastaamaan tavalla, joka luultavasti on outo ja uusi useimmille lukijoille. Tulemme heti esittämään Kalevalasta, sen synnystä ja sisäisestä arvosta mielipiteen, joka hämmästyttää sekä oppinutta että oppimatonta lukijaa. Tulemme sitten kirjassamme pitkin matkaa selvittämään ja puolustamaan mielipidettä, ja jätämme hyväntahtoisen lukijan arvosteltavaksi, onnistuuko meidän vakuuttaa häntä sen oikeudesta vai jääkö hän yhä ihmettelemään ja kukaties paheksumaan ylen outoa kantaamme.

Ennenkuin annamme oman vastauksemme kysymykseen, mitä Kalevala on, tahdomme parilla sanalla muistuttaa lukijan mieleen, mitä meillä yleensä on Kalevalasta arveltu ja mikä tieteellisten tutkijain kanta kysymyksessä on.

Kalevalan suuri »esille-uneksija» Elias Lönnrot uskoi, että Kalevalassa kuvastui esi-isäimme muinainen permalainen sivistys. Sen runoista astui elävänä esiin kuva Suomen kansan menneisyydestä, tämän kansan uskonnosta ja elämistavoista, sen pyrkimyksistä, ihanteista ja sankareista. Lönnrotin usko tarttui toisiin: Kalevalaa alettiin pitää lähteenä Suomen kansan muinaisuuden tutkimiselle sekä kotona että ulkomailla. Kalevalan mukana levisi ympäri sivistyneen maailman Suomen kansasta maine ja kaikkialla alettiin huomata, että tuolla kaukana Pohjolassa asuu pieni korpikansa, joka on luonut eepoksen, jommoisista on harvoja maailmassa. »Mikä runollinen kansa», kulki kuiskeena yli maiden ja mantereitten, »mikä menneisyys sillä on takanaan! Missä onkaan sen historia! Sankarien ja tietäjien kansa!»

Tämä valtava innostus herätti Suomen kansan vuosisataisesta unestaan. Suomalaiset tunsivat itsensä yhtenäiseksi kansaksi, koska heillä oli yhteinen menneisyys ja tuon yhteisen menneisyyden mahtava muistomerkki. Kuinka luonnollista, että tätä ensimmäistä uskonnollis-runollista heräymystä seurasi toinen, Snellmanin valtiollis-kielellinen. Suomen kansa oppi itsensä tuntemaan ja tiesi paikkansa maailman näyttämöllä. Aleksanteri I:sen profetalliset sanat olivat toteutuneet: Suomen kansa oli noussut kansakuntien joukkoon.

Nyt elämme toisessa ajassa. Innostus on laimennut. Kalevala ei ole enää, mitä se oli ennen. Kyllä sitä pidetään kansallisena eepoksena ja kyllä sitä kouluissa luetaan, mutta tieteellisellä taholla se on kadottanut pätevyytensä historiallisena lähdekirjana. Kalevalassa ei kuvastukaan vanha permalainen sivistys. Lönnrotin usko oli Suomen suuren Eliaan unelmaa vain.

Kalevalassa ei kerrota mistään kadonneesta kulta-ajasta. Kalevala on runokokoelma. Se kertoo kansamme onnen haaveista, siitä kesämaasta, joka eli kansamme mielikuvituksessa. Se todistaa vain, mikä

voimakas, mikä kuolematon laulunhenki aina on ollut Suomen kansalle ominainen.

Tätä nykyistä kantaansa tieteelliset tutkijamme perustelevat sillä, että Kalevala, kuten sanottu, on runokokoelma, ei yhtenäinen eepos, joka semmoisena olisi säilynyt kansan muistissa. Kansa on lukuisissa toisnnoissa, eri paikoissa, eri aikoina, laulanut Väinämöisestä, Ilmarisesta, Lemminkäisestä ja niiden urotöistä; toinen laulaja on toisesta asiasta kertonut, toinen toisesta. Elias Lönnrot kokoili ja keräili näitä runolauluja; hän oli ensimmäinen, joka väsymättömällä innolla ja uskolla samoili Karjalan laulumaita, sai sanan sieltä, toisen täältä, sommitteli kuulemansa yhteen ja rakensi runoista kokonaisuuden. Mitä ennen häntä Porthan, Lencqvist, Ganander, Becker, Topelius vanhempi y. m. olivat tehneet, oli ollut enimmäkseen hajanaista valmistustyötä. Mutta Lönnrotin jälkeen on tehty uusia keräilymatkoja ja tieteellisesti tarkattu Lönnrotin käsikirjotuksia ja muistiinpanoja ja päästy siihen lopulliseen selvyyteen ja varmuuteen, mikä nyt on vallalla Kalevala-tutkimuksessa. Lönnrot oli itse viimeinen suuri runojen laulaja. Hän oli niin kalevalaisen hengen läpäisemä, että hän kykeni siihen, mihin ei kukaan ennen häntä ollut kyennyt: luomaan miltei yhtenäisen eepoksen hajanaisista runokatkelmista. Hän uppoutui Suomen kansan henkeen, itsensä unohtaen, siinä määrin, että hän — Eino Leinon sanoilla — oli »silloisen Suomen itsetietoon tullut kansallishenki». ¹ Kalevala oli sentähden hänen työtänsä, vaikkei hän ollut runojen tekijä.

Tarkempi tutkimus on myös paljastanut, että Kalevalan runot eivät ole yhtä vanhoja, eivät samalta alkuaajalta. Toiset ovat pakanallisia, toiset kristityltä ajalta; viimeinen — 50:s runo — esim. on varmasti kristillinen. Näin ollen on mahdotonta pitää Kalevalaa kaukaisen menneisyyden historiallisena muistomerkkinä. Tietysti siinä näkyy piirteitä Suomen kansan elämästä ja ennen kaikkea selviä piirteitä kansan uskonnollisesta eli paremmin sanoen taikauskos-runollisesta elämänsomuksesta, mutta nämä piirteet eivät kuvasta puhdasta pakanallista aikaa, vaan kuuluvat pakanuuden ja kristinuskon vaiheeseen, niin että mitä Kalevalassa ihailimme, se on tutkimuksen valossa katsottuna »runollisesti verhottua kristinuskoa», kuten prof. K. Krohn sanoo. ²

Onpa äskettäin lausuttu semmoinenkin väite, ettei Kalevalan sisällys oikeastaan ole Suomen kansan hengen tuotetta, vaan germanilaista lahjatavaraa. Länneestä päin tuli tänne kuninkaita ja sankareita. He toivat mukanaan runoja ja lauluja muinaisista tietäjistä, ja heistä itsestään sepitettiin runoelmia. Kalevalan sankarit täten eivät ole olleet suomalaisia, vaan vieraita viikinkeijä, ja Suomen kansan tietäjähaaveet ovat muualta kotoisin, ei kansamme sydäimestä.

Kas siinä lyhyesti esitettynä tieteellisen tutkimuksen tähänastiset saavutukset. Jos ne todella pitäisivät paikkansa, olisi Lönnrotin työ syvemmin katsottuna tehty jotenkin tyhjäksi. Jällellä olisi hänen Kalevalastaan vain runokokoelman kaunis muoto ja taiteellinen sommittelu, ja Kalevalan kansallinen merkitys kuuluisi jo menneisyyteen: se teki tehtävänsä viime vuosisadan herätystyössä, nyt se voidaan asettaa hyllylle muinaismuistojen joukkoon.

Mitä tästä sanoisivat Kalevalan todelliset ihailijat ja Suomen kansallisaatteen ystävät? Mihin joutuisivat heidän ihanat näkynsä Suomen kansan muinaisesta kulttuurista, mihin heidän haaveensa ja heidän toivonsa Suomen tulevaisuudesta? Vaikeroiden saisi heidän kansallinen sydämensä huutaa: »kuka enää kykenee haavojani parantamaan? onko miestä missään, joka loisi minuun uutta uskoa?»

Nyt on meidän vuoromme astua näyttämölle. Nyt me, jotka näemme Kalevalassa semmoista, mitä toiset eivät vielä ole aavistaneet, jotka uskomme Kalevalasta sitä, mitä se itse Väinämöisestäään uskoi, nyt me saamme korottaa äänemme ja huutaa — omallekin sydämelle: »ole rauhassa! Mitään ei ole menetetty, sillä mitään ei ole vielä ollut löydettyäkään. Eivät edes tieteelliset saavutukset vielä ole lopussa. Vielä tullaan tekemään huomioita ja löytöjä, jotka kumoovat nykyisiä johtopäätöksiä. Mutta mitä niistä!

¹ Suomalaisia kirjailijoita. Helsingissä 1909, Otava. Siv. 24.

² Suomalaisten runojen uskonto. H:gissä 1915, Suom. Kirj. Seura. Siv. 360.

Kalevalan todellinen arvo on toisaalla. Sen todellinen arvo on sen omassa salatussa sisällyksessä.»

Ja kun nyt tahdomme esittää uuden ja oudon mielipiteemme Kalevalasta, saatamme syystä kysyä, ajatellen tutkimuksen kansalliseen sydämeemme iskemiä haavoja: tarvitaanko miestä niitä parantamaan? Eikö Kalevala itse kelpaa lääkäriksi? Eikö taudin parantajaa voisi löytää sieltä, mistä itse tautikin on keksitty? Jos Kalevala tieteellisesti analysoituna kumoaa kansalliset haaveemme, ehkä se toisella tavalla analysoituna paljastaa meille totuuden haaveiden takaa! Ehkä Kalevala on kokonaan toisenlainen kirja kuin miksi tiedemiehet ovat sitä luulleet. Ehkä se on verrattavissa niihin kirjoihin maailmankirjallisuudessa, joita kutsutaan pyhiksi. Ajatelkaamme vähäsen. Jos Kalevala tämmöisenään olisi ollut olemassa pakanallisena aikana, minkähänlaisessa arvossa Suomen kansa olisi sitä pitänyt? Eikö kansa siinä olisi nähnyt itseään kuin kuvastimessa, nähnyt paraimmat pyrkimyksensä, ikuisimman itsensä? Eikö se Kalevalasta olisi hakenut mielelleen lohdutusta ja neuvoa, sydämelleen iloa, tunnolleen rauhaa? Epäilemättä. Kalevala olisi ollut sille kallein aarre, isien pyhä perintö. Kalevala olisi ollut sille raamattu, pyhä kirja.

Ja jos niin olisi ollut silloin, miksi emme nyt saisi asettua samalle kannalle? Miksi emme nyt lähestyisi Kalevalaa pyhänä kirjana? Miksi emme nyt sitä tutkisi toisella tavalla kuin tavallista kirjaa?

Onhan uudesta testamentista väitetty, että sen historiallinen pätevyys on kovin hatara. Jeesuksen olemassaoloakin on epäilty. Mutta onko tämä vähentänyt uuden testamentin henkistä arvoa? Onko se syössyt kristikunnan epätoivoon? Ei ollenkaan. Kristikunta ei ole uskossaan järkkynyt. Se uskoo Jeesukseen, koska uusi testamentti hänestä todistaa. Ja miksi uusi testamentti hänestä todistaa? Siksi että se on elävä kirja. Paras vastamyrry on lukea uutta testamenttia. Kun sitä lukee — ei niinkuin nenäkäs kriitikko, joka etsii historiallisia heikkouksia, vaan — ihmisenä, joka vilpittömästi etsii totuutta, minkä kirja mahdollisesti voi antaa, silloin uusi testamentti itse puhuu puolestaan. Silloin kristitty tunnustaa sydän riemua uhkuen: testamentti on pyhä, sillä se avaa henkisen näköni; Jeesus on elävä, sillä hän herättää minussa elämän.

Entä jos nyt Kalevalan laita olisi sama? Jos sekin olisi pyhä kirja sille, joka oikeassa hengessä osaisi sitä lukea?

Niin, — niin meidän tekisi mieleemme väittää, ja sitä seikkaa olisi hieman tarkastettava. Olisi saatava selville, missä merkityksessä Kalevala voisi olla »pyhä kirja».

KALEVALA PYHÄNÄ KIRJANA.

Ennen kaikkea: mitä on pyhä kirja? Onko niin sanoaksemme teknillistä määritelmää pyhästä kirjasta, määritelmää, joka ei ole häilyvän ominaisuuksien luettelemista, vaan kohdalleen sattuva ja täsmällinen?

On. Mutta ennakkoluuloinen uskovainen tai piintynyt materialisti ei sitä ymmärrä. Ainoastaan sanan tosi merkityksessä vapaamielinen ihminen ymmärtää pyhän kirjan teknillisen määritelmän.

Missä suhteessa näet uskovainen ja materialisti voivat ottaa toisiaan kädestä? Siinä, että molemmat asettavat inhimilliselle tiedolle rajoja. Molemmat myöntävät, että ihmisen tietopiiri ulottuu laajalle aineellisessa ja näkyväisessä maailmassa: avaruuksia hän on kaukoputkellaan mitannut ja mikroskopillaan hän on silmälle näkymätöntä pienoismaailmaa tutkinut; ei ole rajaa hänen tiedoillaan maapallon näkyväisestä elämästä eikä hän usko olevan paljon salattua järkensä silmältä ihmisen sielumaailmassakaan. Mutta molemmat ovat yhtä mieltä siitä, että vissien rajojen toiselle puolelle ihmisen tietämiskyky ei ulotu. Ei kykene ihminen ratkaisemaan kuoleman arvoista, ei tutkimaan näkymätöntä maailmaa, ei kasvoista kasvoihin puhuttelemaan elämän antajaa ja luoja. Ero on vain siinä, että uskovainen sanoo: Jumala on kieltänyt meitä tutkimasta niitä, joita emme voi tietää, kun sitävastoin materialisti halkaisee gordilaisen solmun yhdellä iskulla ja huudahtaa: näette nyt, ettei mitään solmua ollut! Ei ole tutkittavaa kuoleman tuolla puolen eikä näkymättömässä maailmassa, sillä näkymätöntä maailmaa ei ole ja kuoleman tuolla puolen irvistää tyhjiys.

Ei huomaa korskea materialisti, että hän ennenaikaisesti tempaa tiedon valtikan käteensä ja väittää suurimman salaisuuden tietävänsä, kun hän kuolemalta elämän kieltää, eikä huomaa sokea uskovainen, että hän ehdoin tahdoin pitää silmänsä ummessa elämän tiellä kulkiessaan, vaikka ehkä olisi tilaisuudessa niitä selko selälleen avaamaan.

Sentähden ihmisen täytyy olla todella vapaamielinen voidakseen myöntää, että ihmisen tieto mahdollisesta saattaa ulottua kauemmas kuin mitä se jokapäiväisissä oloissa ulottuu. Ainoastaan henkisesti vapaa ihminen saattaa tunnustaa: kukaties — niin, luultavasti ihmisen tieto voi käsittää asioita, jotka tuntuvat yliluonnollisilta. Sanoohan apostoli: ihmisen henki, joka kaikkia tutkistelee, Jumalan syvyiksiäkin.

Ymmärtääksemme, mitä pyhä kirja on, täytyy meidän asettua tälle kannalle ja myöntää, että ihminen ehkä voi saavuttaa yliluonnollista tietoa.

Mitä syytä meillä on semmoiselle kannalle asettua? Selvä historiallinen syy. Kaikilla tunnetuilla kansoilla on ollut henkiset jättiläisensä, arvotuksentapaiset ihmisensä, jotka ovat väittäneet tietävänsä enemmän kuin tavalliset kuolevaiset: suuret filosofit ja ajattelijat, suuret runoilijat ja profetat, suuret jumalanpojat ja vapahtajat. Jos Jeesuksesta on tehty jumala, ei syy ollut hänen; ihmisen pojaksi hän itseään kutsui. Jos Jeesuksen olemassaoloa epäiltäisiin, on Buddhan elämä historiallisesti varma. Ja Buddha sanoi, niinkuin sanoi evankeliumein Jeesus, niinkuin opettivat Indian viisaat: seuratkaa minua, sillä minä tiedän totuuden.

Kun näiden suurten tietäjien elämä on silmäimme edessä, ei meillä ole oikeutta epäillen sanoa: mistä tiedämme, että he tiesivät? Vapaina ihmisinä saamme korkeintaan sanoa: niin, ehkä he tiesivät, mutta kuinka me voimme tietää, että he tiesivät? Ovatko jälkeensä jättäneet mitään todistajaa?

Tämä kysymys vie meidät silloin pyhien kirjojen ääreen. Pyhät kirjat ovat tietäjien todistuskappaleita. Millä tavalla? Siten, että niihin on kätkeytynä tietäjien viisaus. Mutta miten sen voimme tietää? Me

näemme sen, kun tieto herää meissä itsessämme.

. . . Kun tieto herää meissä itsessämme? Tämähän on rohkea väite. Voiko siis ihminen meidänkin päivinämme saavuttaa yliluonnollista tietoa? Tottakai. Ja millä tavalla? Miten hän tietoon voi päästä? Kulkemalla sitä tietä, jota pyhissä kirjoissa neuvotaan.

Tämä todistelumme näyttää todella käyvän kehässä. Ja kuitenkin se on aivan loogillinen. Jos ihminen etsii totuutta sillä tavalla kuin jossakin pyhässä kirjassa opetetaan, hän pääsee totuuden tietoon. Ja kun hän on päässyt tietoon, hän näkee, että pyhä kirja todella on pyhä, koska siihen oli elämän ja kuoleman viisautta kätkeyty. Ja koska pyhään kirjaan on viisautta kätkeyty, on alkuperäisinä viisauden tallettajina ollut viisaita tietäjiä. Siis tietäjiä on ennenkin ollut olemassa.

Kuinka nyt määrittelimme pyhää kirjaa? Pyhä kirja on kirja, johon on kätkeytynä elämän ja kuoleman jumalallisia mysterioita, kirja, joka osaa neuvoa totuuden etsijälle tien näennäisesti yliluonnolliseen tietoon.

Jos nyt Kalevala olisi pyhä kirja, missä merkityksessä tämä on ymmärrettävä? Ei suinkaan sillä tarkotettane, että Kalevalan joka lauseessa, ehkäpä joka sanassa on kätkeytyä viisautta? Ei suinkaan, pois semmoinen oikeaoppisuuden koneellisen inspiratsioonin teoriaa muistuttava käsitys pyhästä kirjasta. Ei kirjain ole pyhä, ei muoto ole ikuinen. »Puustavi kuolettaa, mutta henki tekee eläväksi.» Pyhiä ovat kirjassa vissit suurenmoiset mieli- ja ajatuskuvat. Muoto, joka niitä verhoo, on milloin alkuperäisen puhdas, milloin lisäyksillä kirjailtu. Ajatuskuvat ovat kotoisin mysterioista ja ilmituovat samaa ikuista viisautta kuin toistenkin pyhien kirjojen ajatuskuvat.

Olettakaamme nyt, että Kalevala tässä merkityksessä on pyhä kirja.³ Mitä Kalevala silloin todistaa?

Se todistaa silloin, että Suomen kansassa joskus ennen — tai myöhemmin — on elänyt tietäjiä. Se todistaa, että Suomen kansa on — ainakin ollut — henkisesti sivistynyt kansa, koska sen keskuudessa tietäjiä on voinut syntyä. Se todistaa, että Suomen kansalla on menneisyyttä takanaan. Mitättömäksi häipyä olettamus, etteivät Kalevalan sankarit olisi olleet suomalaisia. Kalevalan runollinen muoto on aito suomalainen. Mutta kuinka Suomen kansa olisi saattanut lahjottaa muodon vieraille mielikuville ja säilyttää niitä muistissaan? Kansan omassa sydämessä on tiedon kukka puhjennut ja kansan oma kieli on sen ihanuudesta kertonut, niinkuin Kalevala itse laulaa Väinämöisestä:

Vaka vanha Väinämöinen
Elelevi aikojansa
Noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla,
Laulelevi virsiänsä,
Laulelevi, taitelevi.
Lauloi päivät pääksytysten,
Yhytysten yöt saneli
Muinaisia muisteloita,
Noita syntyjä syviä,
Joit' ei laula kaikki lapset,
Ymmärrä yhet urohot
Tällä inhalla iällä,
Katovalla kannikalla.

³ Suomalainen sana *runo* on sama kuin ruotsalainen *runa*, joka on vanha goottilainen sana ja alkuaan merkitsee „salaisuus, salainen tieto“ ja „loitsu“, vaikka se sittemmin tarkoitti riimukirjaimia.

3.

KALEVALAN AVAIN.

Jos nyt oletamme, että Kalevala on pyhä kirja, että se sisältää salaisia tietoja elämästä ja kuolemasta ja neuvoa näiden tietojen saavuttamiseksi, kuinka silloin tavallinen lukija, jolla ei itsellään ole ylikuonnollisia tietoja, voi tämän seikan huomata? Onko hänellä ollenkaan tältä kannalta katsoen hyötyä Kalevalan lukemisesta?

Tunnustaa täytyy, että tavallista lukijaa tässä kohtaa vaikeus. Hän ei osaa nähdä Kalevalan salattua viisautta. Häntä viehättää Kalevalan muodollinen kauneus, sen runollinen henki, sen taiteellinen aisti. Kalevalan luonnon- ja henkilökuvaukset vetävät vertoja maailmankirjallisuuden parhaimpiin, sen aito inhimillinen sävy kohottaa sen korkeammalle monta vanhan testamentin kirjaa esim. Mutta mistä päästä kiinni Kalevalan salaiseen sisältöön, mistä päättää, etteivät sen tarunomaiset kertomukset esim. Sammosta ja sen ryöstöstä ole paljasta taikauskoista mielikuvittelua? Kalevala on todella kuin lukittu kirja ja tarvittaisiin jonkinlainen avain sen ymmärtämiseksi. Tietäjä-ihmisellä saattaa olla tämä avain itsessään, mutta tavalliselta lukijalta se puuttuu. Mistä hän sen voi löytää?

On pyhiä kirjoja, joita on verrattain helppo lukea. Semmoinen on esim. uusi testamentti. Tällä emme tarkota, että kuka tahansa heti osaisi lukea uutta testamenttia pyhänä kirjana. Pelkäämme pahoin, että monet monet lukijat eivät koskaan ole edes aavistaneet, millä tavalla heidän rakas testamenttinsa on pyhä. Tarkotamme vain, että jos totuuden etsijä on kyllin tarkkaavainen, hän verrattain helposti omin päin keksii, millä tavalla uutta testamenttia on luettava ja mitä ihmeellisiä salaisuuksia tämä pyhä kirja silloin paljastaa.⁴

Tämä on helppoa, sentähden että uusi testamentti pääasiallisesti on opas, joka neuvo, miten ihmisen tulee pyrkiä totuuden tietoon. Uusi testamentti on kirjoitettu ajalla ja ihmisille, joille tiedon tie vaaroineen ja vaikeuksineen sai tulla yleisemmin tunnetuksi, koska älyllinen sivistystaso ihmiskunnassa oli nousemaan päin. Vanhemmissa kulttuureissa taas tiedon tien olemassaolo oli enemmän tunnettu, mutta yksityiskuvaukset sen luonnosta ja askelista pidettiin salassa, ikäänkuin takavarikossa opettajien ja tietäjien luona. Pyhät kirjat vanhoilta ajoilta ovat niin muodoin enimmäkseen verhotut suurempaan salaperäisyyteen ikuisia totuuksia esittäessään.

Kalevala — vaikka kirjana uusi — kuuluu sisältönsä puolesta vanhoihin mysterio-oppaihin. Sen tärkein puoli on tietenkin kuvaus, minkä se antaa tiedon tiestä, tapa, millä se neuvo totuutta etsimään. Mutta samalla se sisältää paljon suuremmassa mitassa kuin esim. evankeliumit kuvauksia niistä tiedoista, joita totuudenetsijä tietäjäksi kohotessaan on saavuttanut, toisin sanoen kuvauksia näkymättömän maailman oloista ja olennoista eli siitä empiiris-metafyysillisestä maailmankatsomuksesta, mikä tietäjällä on.

Jotta tavallinen lukija voisi ymmärtää Kalevalaa mystilliseltä kannalta, tarvittaisiin siis vain, että hänellä olisi vihiä tietäjien maailmankatsomuksesta. Silloin hänen kädessään olisi avain, jolla hän kykenisi vääntämään auki Kalevalan ja muiden pyhien kirjojen lukkoja. Ja kun kerran selviäisi Kalevalan mystillinen tausta, ehkei sitten olisi voittamattoman vaikea oppia erottamaan Kalevalan osviittoja tiedon tien suhteen.

Onko nyt tällöisen avaimen hankkiminen mahdollista? On, meidän päivinämme se ei ole mikään mahdottomuus, sillä on olemassa maailmankatsomus, johon kuka tahansa voi tutustua ja joka väittää olevansa tietäjien oma. Vaikkemme pitäisi sitä kuin työskentelyhypoteesina, on meillä siitä tutkimuksissamme apua. Sangen pian me kuitenkin voimme havaita, että viisailla ja tietäjillä, mikäli

⁴ Olemme kirjassa *Jeesuksen salakoulu (Helsingissä 1915)* koettaneet antaa mahdollisimman selviä viittauksia tähän suuntaan.

tiedämme, on ollut sama maailmankatsomus, ja että se kaikissa uskonnoissa on kulkenut salaisena viisautena, uskontojen esoteerisena puolena. Tämä maailmankatsomus on n. k. teosofinen, jonka ensimmäinen julistaja meidän ajallamme oli H. P. Blavatsky. Madame Blavatskyn »Salainen Oppi» y. m. teokset ja rikas teosofinen kirjallisuus eri kielillä tekee selkoa teosofisesta maailmankatsomuksesta. Tämä nykyaikainen teosofia ei ole mikään opinkappalejärjestelmä. Se on vain piirteitä tietäjien ja viisasten maailmankuvasta, katkelmallisia piirteitä, kuten H. P. Blavatskyn oli tapana sanoa. Mutta nuo piirteet ovat niin olennaisia, että ne sinään muodostavat eheän maailmankuvan.

Jos lyhyesti tahtoisimme kuvata tätä aikain viisautta, sanoisimme »Salaisen Opin» mukaisesti, että se puhuu 1) ehdottomasta jumaluudesta, joka on kaiken ilmenneen elämän ilmenemätön pohja ja perusta, jonka koskemattomaan rauhaan hyvä ja paha uppoutuvat kuin meren syvyyteen; 2) ilmenneestä jumalasta eli n. k. kolmiyhteisestä Logoksesta, joka tuo ilmi kaikki hengen ja aineen, hyvän ja pahan vastakohtat ja ristiriidat ja realisena todellisuutena on maailman lukemattomien olentojen, jumalien ja muiden, yhteistajunta; 3) aikakautisuuden laista, joka säätää, että luominen ja hävittäminen, elämä ja kuolema, päivä ja yö lakkaamatta seuraavat toisiaan, niin että ihmisenkin elämä on yhä uudistuva vaihtelu elämästä kuolemaan ja kuolemasta elämään (ihmisen n. k. jälleensyntyminen), kunnes hän jumalallisen tiedon ja viisauden saavutettuaan vapautuu eli pelastuu syntymään pyörästä; 4) ikuisen tasapainon ja syysuhteen laista, jonka mukaan ei pieninkään voimanpurkaus maailmankaikkeudessa mene hukkaan, vaan kantaa seurauksensa samalla pettämättömällä varmuudella kuin se itsekin oli määrätystä syystä aiheutunut (n. k. karman laki); 5) viisasten ja tietäjien olemassaolosta, n. k. salaisesta veljeskunnasta, joka valvoo ihmiskuntamme kohtaloa ja kehitystä ja tarpeen vaatiessa sitä näkyväisestikin auttaa esim. jonkun lähettinsä välityksellä.

Nämä asiat selvenevät yksityiskohtaisemmin lukijalle, kun ryhdymme Kalevalan runoja tutkimaan, ellei hän jo ole teosofiseen maailmankatsomukseen perehtynyt. Nyt riittää tieto, että teosofinen maailmankatsomus on se avain, joka avaa Kalevalan runojen vertauskuvallisen merkityksen.

Tutkimuksemme jakautuu luonnonmukaisesti kolmeen osaan. Ensimmäisessä valaisimme aikain viisauden antamalla valolla muutamia runoja tai runokatkelmia nähdäksemme, että Kalevalankin älyllishenkisenä taustana on sama maailmankatsomus kuin toistenkin pyhien kirjojen; tarkastamme Kalevalan jumaloppia, luomiskertomusta, kuolemankäsitystä j. n. e. Toisessa osassa teemme ensiksi selkoa Kalevalan inhimillisestä kehityspsykologiasta, tarkastamme, millä tavalla Kalevala neuvoo meitä totuutta etsimään ja tiedon alkupäähän pääsemään; ja toiseksi koetamme luoda silmäyksen jumalallisen ihmisen korkeampaan henkikehitykseen, n. k. pyhyden eli tiedon salaiseen tiehen, niin pitkälle kuin sitä Kalevalassa on kuvattu. Kolmannessa osassa vihdoinkin otamme lyhyesti käsitelläksemme Kalevalan magiaa eli tiedon tiellä saavutetun »yliluonnollisen» taidon käyttämistä maailmassa.

Lukija tietysti hämmästyty sanoistamme. »Sisältäisikö Kalevala niin korkeita ja syviä asioita? Enemmän ja merkillisempää kuin yksikään runolaulaja lienee aavistanut! Ei ainakaan Elias Lönnrotilla ollut tästä aavistusta.» Luultavasti ei. Mutta me elämme nyt uudessa ajassa. Materialismin hyökyaalto on sivuuttanut meidät. Olemme taas henkisyiden harjalle nousemassa. Spiritualistinen elämänymmärrys hiipii ihmisten sieluihin. Uusi aika kohottaa ansaittuun arvoonsa vanhoja pyhiä kirjoja ja paljastaa meille niiden kätkeytyjä rikkauksia. Kalevalakin lausutaan tervetulleeksi sisariensa joukkoon.

Madame Blavatsky ei menetellyt ajattelemattomasti eikä umpimähkään, kun hän pääteoksensa »Salaisen Opin» ensimmäisen osan motoksi valitsi muutamia säkeitä vanhasta indialaisesta Rig Veedasta ja toisen osan motoksi asetti otteita Kalevalan ensimmäisestä runosta. Eikä hän erehtynyt sanoessaan: »Kalevalan syvempi ja esoteerisempi merkitys on taistelu valon ja pimeyden, hyvän ja pahan välillä. Kalevalaiset silloin edustavat valoa ja hyviä voimia ja pohjolaiset pahoja voimia. Verrattakoon tätä Ormusdin ja Ahrimanin, arjalaisten ja rakshasein, pandujen ja kurujen väliseen taisteluun.»⁵

⁵ Suomen Kansalliseepos. Tietäjä 1909, siv. 79.

II.
KALEVALAN MYSTERIOTIETOA.

TEOLOGINEN, ANTROPOLOGINEN JA SOTERIOLOGINEN AVAIN.

KALEVALAN MYSTERIOTIETOA.

4.
EIKÖ MUINAISUOMALAISTEN USKONTO
OLLUT ANIMISMIA?

Kun hyväntahtoinen lukija on toipunut siitä hämmästyksestä, mihin tähänastinen esityksemme on hänet heittänyt, nousee hänen mielessään epäily. Hän pudistaa päätään ja huudahtaa: »hullutustahan on tämä puhe Kalevalasta pyhänä kirjana! Vanhat suomalaisethan olivat uskonnoltaan animistejä ja manisteja, s. o. luonnon ja vainajainpalvojia, ja heidän tietäjänsä olivat noitia ja poppamiehiä. Tuosta pakanallisesta taikauskosta on vasta kristinusko meidän kansamme pelastanut.»

Totta tosiaankin. Uudempi Kalevalaa ja muinaissuomalaisten elämäkatsomusta käsittelevä tieteellinen kirjallisuus antaa ehdottomasti tukea lukijan epäilyksille. Ottaaksemme tuoreimman esimerkin: Kaarle Krohn lausuu toimittamansa »Suomensuvun uskonnot» -julkaisun alkulauseessa nimenomaan: »vertaileva tutkimus on tullut siihen tulokseen, että kaikille suomalais-ugrilaisille kansoille yhteinen uskonnonmuoto on omien manalle menneitten esi-isien palvonta.»⁶ Saman oppineen mieltäkiinnittävä teos »Suomalaisten runojen uskonto», joka muodostaa yllämainitun julkaisun ensimmäisen osan, tekee sitten kohta kohdalta selkoa esi-isiemme uskonnollisista käsityksistä, kuvaten suomalaista tietäjää taikatemppuineen, tuonela asujaimineen, luontoa haltioineen, ja myös laajalti kristillisten oppien vaikutusta vanhoihin pakanallisiin käsityksiin. Muinaissuomalaisten henkinen elämä saa täten tieteellisen nimityksensä: se on animismia, koska suomalaiset elävöittivät luontoa ja ikäänkuin varustivat sitä sielulla (*anima*), se on manismia, koska he palvoivat vainajain henkiä (*manes*); lisäksi se on shamanismia, koska he uskoivat, että yliluonnollisia voimia oli muutamilla valituilla poppamiehillä (*shaman*). Kuinka näin ollen Kalevala voisi olla pyhä kirja kuten esim. raamattu? Kalevalassa tietenkin kuvastuu esi-isiemme animismi ja shamanismi: loitsuja täynnä on Kalevala ja palvovia tunteita luontoa kohtaan!

Onko nyt tällä vastaväitteellä kumottu meidän alkuperäinen lausuntomme Kalevalasta? On ehkä kristillismielisten ja materialistein kannalta katsoen, mutta ei mitenkään omasta mielestämme.

Tämän kirjottaja ei ole mikään Kalevala-oppinut sanan akatemiallisessa merkityksessä. Jos hän rohkenee säilyttää oman kantansa ja lausua julki mielipiteensä, vaikka hyvin tietää oppineen maailman toistaiseksi pysyttelevän vastakkaisessa leirissä, ei tämä perustu hänen muka tekemiinsä laajempiin tieteellisiin tutkimuksiin. Semmoisiin hänellä ei ole ollut tilaisuutta eikä kykyä. Hänen oma rohkea kantansa perustuu aivan toisenlaisiin tutkimuksiin; minkäkaltaiset nämä tutkimukset ovat, käynee tästä kirjasta selville. Sitä hän vain tahtoo painostaa, että hän on aivan vakuutettu oman kantansa totuudesta, samalla kuin hän uskaltaa epäillä, ovatko oppineet yhtä varmoja omista päätelmistään. Prof. Krohn esim. uskoo, että Kalevala on syntynyt 700-1100 vaiheilla j. Kr. Suomessa. Tämä voi korkeintaan pitää paikkansa Kalevalan niin sanoaksemme muodolliseen syntyyn nähden. Mutta runojen muoto ei ole sama kuin niiden

⁶ *Op. cit. siv. IV.*

henkinen sisältö. Muoto on voinut vaihtua aikojen vaihteessa, sen syntyä voidaan määritellä. Mutta runojen elävä henki on ikimuinoinen ja muuttumaton, se on kulkenut salassa muodosta muotoon. Ja tämän kirjottaja epäilee liikaa varmuutta muodollisenkin synnyn suhteen: ainakin hän uskoo olevan runokatkelmia, jotka ovat tuhansia vuosia vanhoja. Jääköön siis yhä jatkuvan tieteellisen tutkimuksen tehtäväksi vielä valaista runojen muodollista syntyä.

Vaikka pidämmekin silmällä oppineen maailman nykyistä kantaa Kalevalakysymyksessä, ei tämä millään tavalla järkytä omaa kantaamme. Varmuutemme pohjana ja perustana on osaksi myös se, että me tutkimme Kalevalan henkistä sisältöä, jota vastoin tiedemiehet ovat rajottuneet tutkimuksissaan sen muodolliseen sisältöön ja sen ulkoasuun. Ja kuten jo edellä olemme sanoneet, ymmärtää meidän näkökantaamme *a priori* ainoastaan sangen vapaamielinen ihminen.

Ihmiskunnan uskonnollisen elämän ja uskonnonmuotojen alalla vallitsee sama kehityksen, etenemisen ja taantumisen, laki kuin muualla, ja tutkijat ovat sen nojalla voineet luokitella uskonnollisen elämän ilmiöitä suuriin ryhmiin, joissa kehitys alemmasta ylempään selvästi on nähtävissä. Kristinuskokin joutuu täten omaan asemaansa toisten uskontojen rinnalla. »Me emme saa jakaa uskontoja asettamalla kristinuskoa toiselle puolelle ainoana oikeana, ja kaikkia muita toiselle, aivan väärinä; mikään uskonto ei ole meistä paljasta taikauskoa, emmekä kiellä yhdeltäkään Jumalan johtavaa vaikutusta . . . Tämän kehitysperiaatteen valossa voimme löytää jotain hyvää alhaisimmassakin, ja näemme, että hyvä ja oikea, mieluummin kuin paha ja väärä, on mitättömimmänkin uskonnonjärjestelmän lopullinen päämäärä», sanoo nykyajan valistunut tutkimus.⁷ Uskonnonmuotojen luokittelussa joutuu luonnonpalvonta alimpaan asteeseen, muodostaen villikansojen alkuperäisen uskonnon kaikkialla ja aina. Myöhempää kehitysmuotoa ovat kansalliset uskonnot, esim. juutalaisten jahvekultti, ja korkeimman kehityksen ovat saavuttaneet yleismaailmalliset uskonnot, joita varsinaisesti luetaan vain kaksi: buddhanusko ja kristinusko.

Meidän näkökantamme ei suinkaan sodi tätä luokittelua vastaan. Myönnämme kehityksen tapahtuneen ja myönnämme, että muinaissuomalaiset tämän luokittelun nojalla olivat luonnonpalvojia eli animisteja. Meidän väitteemme tähtää toisaan. Ihmiskunnan uskonnollinen kehitys on *eksoteerista* eli ulkonaista laatua ja on sosiaalinen ilmiö; mutta rinnakkain eksoteerisen uskonnonmuodon kanssa on aina kulkenut *esoteerinen* eli sisäinen uskonnollinen pyrkimys, joka on yksilöllinen ilmiö.

Tämä kaipaa selvittelyä.

Uskontotieteen tutkijat mainitsevat kyllä alinomaa semmoisia sanoja kuin henkimaailma, näkymätön maailma, jumala, tuonela, haltia j. n. e., mutta varmaankin monelle nämä ovat paljaita kuolleita käsitteitä: he eivät usko, että niillä olisi vastaavaisuutensa todellisuudessa; näkymätön maailma on heille semmoisenaan ratkaisematon asia. Toista on meikäläisten spiritualistein: meille on näkymätön maailma kaikkine voimineen ja olioineen sanalla sanoen selviö. Ja koska näkyväisessä maailmassa vallitsee ehdoton lakisiteisyys, on meidän pakko olettaa, ettei näkymätön maailmakaan ole kaaos, vaan järjestetty kosmos. Senkin elämää johtavat järkähtämättömät lait. Ruumiillisen rakenteensa puolesta ihminen on näkyväisen maailman kansalainen ja samoin sielullisen ja henkisen olemuksensa kautta henkimaailman jäsen. Ero on vain siinä, että ihmisen suhde fyysilliseen maailmaan on ulkokohtainen eli objektiivinen, jota vastoin henkimaailma ei toistaiseksi ilmene hänelle objektiivisena, vaan subjektiivisena eli sisäkohtaisena todellisuutena.

Mutta kun edellytämme, että näkymätön maailma on lakisiteinen kosmos ja että ihminen oman olemuksensa kautta on sen jäsen, ei meillä ole järkisyytä sanoa näkymätöntä kosmosta mahdottomaksi tutkia. Voimme korkeintaan epäillä ihmisen kykyä sitä tutkia, mutta onko meillä täysin pätevää syytä edes tähän? Mitä me vielä tiedämme ihmishengen mahdollisuuksista? Kuinka moni niistä, jotka väittävät, että ihminen ei saata tutkia näkymättömiä, on edes yrittänytään niitä toden teolla tutkia?

⁷ Allan Menzies, *Maailman uskonnot*, siv. 5.

Ja jos näin paljon myönnämme, miksi emme myöntäisi, että ihmiselle sisäisenä henkiyksilönä tämä sama mahdollisuus aina on ollut tarjolla? Perustuuhan koko uskonnollinen elämä kaihoon ja kaipuuseen: kaipuuseen päästä oikeaan ja hyvään suhteeseen elämän näkymättömiin voimiin (jumaliin tai jumalaan), mikä kaipuu itsetietoisena ollen ilmenee totuuden ja tiedon janona. Muuta ei siis ole tarvittu, kuin että tuo yleisinhimillinen uskonnollinen kaiho jossakin yksilössä on herännyt itsetietoisuuteen: kohta hän silloin on oivaltanut haluavansa tietoa totuudesta, tietoa elämästä ja kuolemasta, tietoa näkymättömän maailman olioista ja elinehdoista; ja pitkä ei silloin askel ole ollut halusta toimintaan, totuuden kaipuusta totuuden etsimiseen. Ja »ken etsii, hän löytää.»

Nyt voidaan kysyä: mistä vanhoina sivistymättöminä aikoina johtui, että ihmisyksilö sai kiinni tuosta totuudenjanostaan? Harvahan tänä päivänäkään on sen elähyttämä! Emme väitäkään, että kaikki olisivat tuota kaihoaan ymmärtäneet: yhtä harvinainen ilmiö se oli silloin kuin nytkin. Mutta syyt, miksi muutamat yksilöt sen tajusivat, ovat kahdenlaiset. Ensiksi ihminen aina sisimmän olemuksensa puolesta on ollut sama; niinikään näkymätön maailma on ollut sama; ei se ole muuttunut uskontojen mukana; ei kristitty yksilönä ole sen kummemmassa asemassa jumalaan ja henkimaailmaan nähden kuin muinaissuomalainen pakana; kaikki muutokset ovat vain ulkonaista laatua tai koskevat joitakin ihmissielun kykyjä: äly terästyy, tunteet moninaistuvat j. n. e. kulttuurin mukana, mutta ihmisen itse pysyy samana. Toiseksi oletamme, että ihminen aina on saanut apua korkeammilta olennoilta; häntä on opastettu, herätetty, opetettu. Ja niin on kaikkina aikoina ja kaikkialla ollut yksilöitä, joiden sisäinen suhde jumalaan ja henkimaailmaan on kehittynyt korkealle yli jokapäiväisten ihmisten suhteen, — yksilöitä, jotka ovat niin sanoaksemme kulkeneet esoteerista kaitaa tietä tietoon ja jättäneet jälkeensä uskon lavean eksoteerisen tien.

Tämmöiset ihmiset ovat todellisia tietäjiä, ja heidän henkiset tietonsa ovat eksoteeristen uskonnonmuotojen sisäisenä sieluna. Kun he tietoaan ilmaisevat, pukeutuu se luonnonmukaisesti mytologian, teologian tai filosofian muotoon riippuen siitä, millä ajalla, missä ympäristössä ja kenelle he puhuvat.

Kun sanomme Kalevalasta, että siinä kuvastuu esi-isämme viisaus, tarkotamme, että sen — olkoonpa vaikka animistisen — muodon sisällä piilee vanhojen suomalaisten tietäjien mysteriotietoa näkymättömän maailman salaisuuksista. Heidän tietonsa ovat itsessään yleismaailmallisia ja yleisinhimillisiä, mutta tiedot ovat suomalaisten tietäjien hankkimia ja suomalaisen sielun heijastamia, ja sentähden niiden viisautta voi kutsua suomalaiseksi.

Kalevala, jolla nimellä laajemmassa merkityksessä käsitämme kaikkea muinaissuomalaisten mytologista runoutta, on tällöin todellinen historiallinen muistomerkki esi-isämme osallisuudesta elämän ikuisiin mysterioihin.

IHMISLÄ VAIKO JUMALIA?

Kalevalan sankareita ovat tutkijat pitäneet milloin jumalina, milloin ihmisinä. V. 1551 ilmestyneessä psalttarin suomennoksen esipuheessa Mikael Agricola luettelee »hämäläisten ja karjalaisten epäjumalia», mainiten sekä Ahdin että Äinemöisen (Väinämöisen), Ilmarisen ja Kalevan pojat. Hänen näkökantansa jäi ainoana vallalle viime vuosisadan alkuun saakka, jolloin vasta alettiin epäillä, että Ilmariset, Väinämöiset j. n. e. olivatkin olleet ihmisiä. Lönnrotkin, samoinkuin Gottlund, oli jo vakiintunut mielipiteessään, että Väinämöinen oli historiallinen henkilö eikä tarunomainen jumala. Kalevalan ilmestyttyä jakaantuivat tiedemiehet kahteen leiriin, joista toiset, kuten Collan ja Castrén, myöhemmin Donner ja E. Aspelin, puolustivat Kalevalan sankarien jumaluutta, toiset taas Ahlqvistin tapaan etsivät niiden inhimillistä alkuperää. Nytemmin ollaan yleensä sitä mieltä, että Kalevalassa mainitut tietäjät, Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen y. m. ovat olleet historiallisia henkilöitä, vaikka legenda on punonut niiden ympärille kaikenlaisia jumaltarullisia aineksia.

Meidän oma kantamme asiassa ei ole ristiriidassa näiden tieteellisten mielipiteitten kanssa. Iloitsemme jokaisesta tieteen voitosta. Olemme vakuutetut siitä, että Kalevalan sankarit ovat olleet historiallisia henkilöitä; vieläpä uskomme, että nimet ovat *geneerisiä* eli jonkunlaisia sukunimiä, niinkuin Hermes (Thot) Egyptissä ja Zarathustra Persiassa, toisin sanoen, että on ollut eri aikoina eläneitä Väinämöisiä, Ilmarisia j. n. e. Samalla olemme kuitenkin vakuutetut siitä, että nimet alkuaan ovat kuvanneet — ei »epäjumalia», kuten Agricola sanoo, eli siis jumalolentoja, vaan jumalallisia voimia, luovia hierarkioja eli »taivaallisia sotajoukkoja». Tällöinen nimien ja käsitteiden sekaannus on henkisten liikkeiden historiassa tavallinen asia.

Onhan tieteellinen tosiseikka esim. islantilaisen Eddan suhteen, että jotkut mytologiset nimet alkuaan olivat historiallisten henkilöiden nimiä; niinpä runoudenjumalan nimi *Brage* oli tunnetun islantilaisen runoilijan nimi. Toiselta puolen taas esim. juutalaisten yleinen *messias*-nimi ja kreikkalainen verbali-adjektiivi *kebristos* (»voideltu»), samoinkuin suomalainen sana »vapahtaja», on tullut määrätyn henkilön tunnusnimeksi, niin että kun kristityt puhuvat Messiaasta, Kristuksesta tai Vapahtajasta, tarkottavat he sillä yksinomaan Jeesus Natsarealaista.

Meidän väitteemme kalevalaisten nimien suhteen on siis, että Väinämöinen esim. tarkoittaa määrättyä jumalallista hierarkiaa, vaikka samalla on ollut historiallisia henkilöitä nimellä Väinämöinen; kumpiko nimenkäyttö on alkuperäisempi, ei vaikuta asiaan. On luultavaa, että Väinämöinen samoinkuin esim. Kristus on kuvannut määrättyä jumalallista voimaa ja sitten nimenä omistettu henkilöille, joissa tuo samainen voima erityisesti on ilmennyt. On myös mahdollista — tämä olkoon sanottu lohdutukseksi niille, joiden mielestä edellinen teoria on fantastinen, vaikka me pidämme sitä oikeana, — että Väinämöinen on ensin ollut henkilönimi ja että sillä myöhemmin on kuvattu semmoista jumalallista ominaisuutta eli toimintaa, josta nimen alkuperäinen kantaja oli tyypillinen esikuva.⁸

Kun tahdomme oppia tuntemaan Kalevalan henkistä taustaa, niitä mysteriokuvia, joita sen runoissa

⁸ Että kansassa yhä vielä on säilynyt muisto Väinämöisen jumalallisesta olemuksesta ja melkein pä vertauskuvallisesta merkityksestä, näkyy esim. seuraavasta otteesta „Kotiseudun“ maaliskuun n:osta 1909: „Väinämöisestä sain viime talvena Suomussalmelta Juntusrannan perältä Niemelästä aivan sattumalta muitten asian yhteydessä varsin merkittävän määritelmän. Torpan ukko, Jaakko Heikkinen, joka sen lausui, oli jo 83 v. vanha, paikkakunnalta syntyisin, taisi lukuisia historiallisia tarinoita ja tietoja. Näin hän virkkoi: Väinämöisellä ei ole ollut luita eikä lihoa niinkuin meillä, vaan velhot ja runomiehet kun ottaa voiman moasta ja veestä ja kuusta ja auringosta ja kaikesta, niin se mikä yhteen kokoupi on Väinämöinen.“

pülee, täytyy meidän ennen kaikkea päästä selville siitä, mitä jumalallisia voimia Kalevalan pääsankarit ja ominaisnimet edustavat. Kalevalan maailmankatsomus ei ole esitetty filosofiseen tapaan selvin sanoin, vaan on se puettu runopukuun ja kuvakielen konkretisiin muotoihin. Meidän huomiomme ei tällöin saa kiintyä realistisiin pikku seikkoihin, vaan on sen etsittävä suuria piirteitä ja laajoja näköaloja. Meidän tulee löytää niitä punaisia lankoja, jotka kulkevat lukuisain runojen läpi.

Ensimmäinen luonnollinen kysymyksemme on: puhuuko Kalevala meille Jumalasta, ja mitä Kalevala meille Jumalasta puhuu? Kristillismieliset lukijat kiiruhtaisivat heti tähän vastaamaan, ettei Kalevala tietystikään Jumalasta puhu, sillä eivät vanhat pakanalliset suomalaiset mitään tienneet monoteismin yhdestä ainoasta Jumalasta. Pinnalta katsoen saattaa siltä näyttääkin. Kalevala ei puhu Jumalasta kristillisessä merkityksessä. Mutta onko silti sanottu, että Kalevala ei mitään Jumalasta tiedä?

Ajatelkaamme vähäsen. Jättäkäämme kerskaileva ja monisanainen »usko» syrjään ja kysykäämme: mitä me sitten tiedämme Jumalasta? Mitä tiedämme kaiken elämän ja olemisen alkuperästä? Mitä tiedämme siitä isästä ja luojusta, joka maailmat syliinsä sulkee? Uskomme saattaa kuiskata »hän on rakkaus», mutta järkemme on pakotettu tunnustamaan, ettemme tiedä hänestä muuta kuin mitä hän on itsestään maailmassa ilmottanut. Me näemme häntä hänen töissään. Koko Siperiassa vallitsi ennen se käsitys, että ylintä jumalaa ei ihmisen ollut mahdollista rukouksillaan lähestyä.⁹ Ei kukaan filosofi ole kyennyt häntä tyydyttävästi kuvaamaan, sillä hän on kaikkien kuvien yläpuolella. Vanhat indialaiset vedaantistit, jotka nousivat filosofisen ajattelun huipulle, sanoivat, että ehdotonta Parabrahmania ei käynyt millään määrittelemisen; ainoa mitä Jumaluudesta saattoi lausua oli *neeti, neeti*, »ei se ole niin eikä se ole näin». Ainoastaan ilmennyttä luoja eli Brahmaata kykeni ihminen jonkun verran ymmärtämään, kuvaamaan ja palvomaan.

Mitähän jos Kalevalakin on asettunut samalle kannalle, jos senkin viisaus ilmenee juuri sen äännettömydessä? Sekään ei puhu Jumalasta sinään, koska Jumalasta järkemme ei kykene mitään lausumaan, koska Jumala on se elämä, jota ainoastaan elämän avulla voi oppia tuntemaan; sekin rajottuu kuvaamaan Jumalan ilmennyksiä maailmassa, s. o. näkymättömässä maailmassa, niinkuin henkinen tieto ainakin. Kalevala ei puhu Jumalasta sanoin, koska Kalevala itse on jumalallisen mysteriotiedon ilmaus.

Mitä sana Kalevala merkitsee?

Substantiivina tietysti »Kalevan koti», mutta jos sekin on alkuaan ollut laatusana, niinkuin esim. »jumala» myöhempiä tutkijain mielestä, niin se on saattanut merkitä »Kalevan ominaisuuksilla varustettu». (Vertaa: vetelä sanasta vesi.) Entä Kaleva? Lönnrot arveli Kalevan merkitsevän »jotain hirviötä, surmaavaista, ollen yhtä rotua kun sanat kalpa, kalma, kallo, kalu (ensis), kuolen.»¹⁰ Sitten hän katsoi sen johtuvan venäläisestä sanasta *golovaa*, »pää». Castrén taas vertasi sitä turkkilaiseen sanaan *aalep*, »sankari». Nykyään kielimiehet Ahlqistin tavalla yhdistävät sitä liettualaiseen sanaan *kálvis*, joka merkitsee »seppä». Virolainen sana *kalev* merkitsee herrasmiehen vaatekangasta. Tämän jälkimmäisen selityksen mukaan sanassa Kaleva siis on sepän ja herran kaiku. Pitämällä siitä kiinni kysymme: minkä seppä ja minkä herra on Kaleva mysterionimenä? ja vastaamme: epäilemättä maailman. Maailman herraa ja luoja (seppää) kutsuttiin Kalevaksi.¹¹ Puhuttiinhan »Kalevan tulesta» (salamasta) niinkuin nykyään puhutaan Herran tulesta, ja siitä puhuen ymmärrämme Lönnrotinkin selityksen. »Kalevan puu» oli pyhä puu. Niittyvillaa kutsutaan »Kalevan pojan hiuksiksi» ja tämä selitetään muistoksi muinaisesta vapaasukuisten oikeudesta pitää pitkää tukkaa. Miksei se myös voisi muistuttaa sitä seikkaa, että muinaiset vihityt profetat eli »jumalan pojat» (esim. juutalaisten nasiirit) antoivat tukkansa vapaasti kasvaa?

⁹ J. Krohn, Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus. Helsingissä 1894. Siv. 80.

¹⁰ Vanhan Kalevalan esipuhe, siv. XI.

¹¹ Vrt. runoa „Eessa Isä Jumalan, Kengän kau'oilta Kalevan.“

Kalevala adjektiivina merkitsisi silloin »luojan eli herran (jumalan) ominaisuuksilla varustettu» eli yksinkertaisesti »jumalallinen» ja substantiivina »luojan eli herran koti», tarkoittaen korkeimpia elämäntasoja eli näkymättömän maailman ylempiä vyöhykkeitä, joten siis Lönnrot todella muinaissuomalaisen hengen inspiroimana valitsi kirjalleen nimen, joka muistuttaen Danten Divina Commediaa on täynnä lupauksia sille, joka lähestyy Kalevalaa pyhänä kirjana.

Sillä nimestäänkin päättäen Kalevala puhuu jumalallisista mysteioista.

6.

PYHÄ KOLMINAISUUS.

»Minä uskon kolmiyhteiseen jumalaan, Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen», sanoo kristitty ja arvelee, että tämä hänen uskontunnustuksensa on ainoa laatuaan, erikoisen henkevä ja syvä. Hänelle on suuri yllätys, kun vertailevan uskontotutkimuksen taholta hänelle selitetään, että kolminaisuusoppi ei ole erikoisesti kristillinen oppi, vaan on tavattavissa useissa »pakanallisissakin» uskonnoissa.

Veeda-uskonnon aikana puhuttiin muinaisessa Indiassa kolminaisjumalasta Indra-Varuna-Agnista, joista Indra oli taivaan, Varuna veden ja Agni tulen jumala; toinen senaikuinen kolminaisuus oli Vaaju (ilma), Agni (tuli) ja Suurja (aurinko). Myöhemmin, kun filosofinen ajattelu järjesteli käsitteitä, sanottiin kolmiyhteyttä *trimurtiksi* eli »kolmikasvoiksi» ja kolmiyhteyden eri jumalpersonia nimillä Brahmaa, Vishnu ja Shiva (luoja, ylläpitäjä ja hävittäjä). »Opi, oi hurskas, ettei ole todellista eroa meidän välillämme; mikä sinulle niin näyttäytyy, on vain näköä. Ainoa olevainen esiintyy kolmessa muodossa, mutta hän on yksi», sanotaan Indiassa.

Tunnettu egyptiläinen kolminaisuus oli Osiris-Isis-Horus, mutta vanhassa Egyptissä oli toisiakin kolminaisuuksia, jotka vaihtelivat ajan ja paikan mukaan. Thebessä palveltu kolminaisuus oli Amon, Mut ja Khonsu. Varsinainen egyptiläinen kolminaisuus oli Osiris, Knef ja Ptah. Ptah'ta palvottiin erityisesti Memfiissä ja muodosti siellä Nefer Tuumin ja Sekhetin kanssa pyhän kolminaisuuden.

Vanhassa Kaldeassa oli suurin jumalainen kolminaisuus Anu, Bel ja Ea ja toinen Samas, Sin ja Ishtar (aurinko, kuu ja iltatähti). Vanhassa Kiinassa oli hallitsijain tapana joka kolmas vuosi uhrata »Hänelle, joka on yksi ja kolme». Ja muuan sananparsi kuului: »Fo on yksi persona, mutta hänellä on kolme muotoa.» Vanhojen skandinaavein jumalkolminaisuus oli Odin, Tor ja Freja ja toinen Odin, Freja ja heidän poikansa Balder. Juutalaiset kabbalistit puhuivat kolmesta korkeimmasta sefirothista, jotka olivat Kether (kruunu), Khokhmah (viisaus) ja Binah (ymmärrys), jotka kaikki olivat En Sof'ista syntyneet ja siinä yhtä.

Nämä esimerkit, joita voisi luetella useampia, riittänevät osottamaan, että kolminaisuusaate ei ole kristillistä alkuperää. Selvä johtopäätös tästä tosiseikasta on, että jos pakanalliset opit ovat taikauskoa, on kristinoppikin; mutta jos itse kolminaisuusopissa on perää, jos sillä on vastaavaisuutensa luonnon ja elämän todellisuudessa, silloin ovat pakanalliset opit kotoisin samasta tiedosta ja viisaudesta kuin kristillisetkin. Että meidän kantamme kallistuu jälkimäisen olettamuksen puolelle, on tuskin tarvis mainitakaan.

Muuan kolminaisuusopin merkitys on muutta mutkitta selvä jokaiselle. Yksinkertaisenkin kansan mielikuvitus käsittää kolminaisuuden, joka ilmaistaan sanoilla isä, äiti ja poika, kuten Egyptissä oli tavallista. Maailman alkuperää pohtiessaan sai kansa tyydyttävän vastauksen siitä opista, että maailma oli poika, jonka jumalallinen isä ja äiti yhdessä olivat synnyttäneet. Eikä tarvinnut syvemmin ajattelevan muuta kuin filosofisesti käsittää sanoja »isä» ja »äiti» saadakseen hänkin täysin pätevä selityksen maailman synnystä. Kun hän »isän» sijasta ajatteli tajuntaa ja »äidin» sijasta »ainetta», oli »poika» eli maailma todella tulos näiden kahden alkuperusteen yhteistoiminnasta. Tajunta on itsessään kuin äärettömyyden ja ikuisuuden periaate ja aine kuin rajotuksen mahdollisuus. Mutta maailma on kuin haihtuviin muotoihin kahlehdittu ikuinen ja ääretön elämä. Saattaako filosofia sen järkevämmin ymmärtää ilmenneen olemassaolon alkusyntyä?

Kolminaisuusopilla on kuitenkin toinen merkitys, joka on älyperäisempi ja salatieteellisempi. Siinä on nimittäin annettu palanen jumalallista psykologiaa, ja sen valossa käy nimitys kolmiyhteys tajuttavaksi. Kolminaisuus kuvaa silloin yhtä ainoata jumalallista joukkotajuntaa eli »olentoa» sen kolmessa eri toimintamuodossa eli »personassa», kuten kristillinen teologia sanoo.

Tutkiessaan sisäisiä maailmoita tietäjä näet lopulta tapaa Olennon, joka isänä ja luojana sulkee syliinsä koko aurinkokunnan. Tämä mahtava personallisuus ei ole koko avaruuden ja olemassaolon alku ja juuri; hän on ilmennyt jumala, meidän aurinkokuntamme korkein hallitsija, mutta vain yksi niistä lukemattomista jumalista, jotka avaruuden kansottavat; hänen veljiänsä ovat toisten aurinkokuntain korkeimmat olennot. Hänen ja hänen heimolaistensa takana on se ikuinen avaruuden isä, se salattu jumaluus, josta, kuten edellä sanottiin, ei mitään voi tietää. Johanneksen evankeliumin alku kuvaa tätä suhdetta yksinkertaisen kauniisti; sen mukaan teosofisessa kirjallisuudessa on ruvettu kutsumaan ilmenneitä aurinkojumalia logoksiksi. »Alussa oli Logos (sana eli järki), ja Logos oli Jumalan tykönä, ja Logos oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä on syntynyt.» Jumala on tässä ääretön salattu elämä, joka itsessään kätkee sekä tajunnan että aineen mahdollisuudet. Logos on se ilmennyt, niin sanoaksemme yksilöllinen järki eli tajunta, joka käyttämällä hyväkseen Jumalassa piilevän aineen eli rajotuksen mahdollisuuden luo maailman.

Tämä Logos eli ilmennyt jumala on kolmiyhteinen, ja kolmiyhteys on ennen kaikkea psykologinen tosiseikka. Viisaat ovat aina olleet yhtä mieltä siitä, että ihminen on mikrokosmos eli maailma pieneniskoossa eli »jumalan kuvaksi luotu». Tutkimalla omaa henkeään saattaa ihminen sentähden tutkia ja ymmärtää jumalankin syvyiksiä, kuten Paavali sanoo.

Nyt on jokainen ihminen sieluelämässään kolmiyhteinen olento. Europpalainen sielutiede on kuvannut tätä sanoessaan, että ihmistajunnassa on kolme tekijää: tieto, tahto ja tunto. Myöhempi psykologia on kyllä analysissaan osaksi keksinyt useampia tekijöitä, osaksi havainnut tahdon olemattomaksi, mutta tämä ei mitenkään kumoa vanhaa jakoa, sillä kysymys näyttää olevan enemmän nimistä kuin tosiseikoista.¹² Että jako sinään ei ole käsitteellinen, vaan realistinen tosiseikka, näkyy esim. ihmisen sisäisistä ristiriidoista, jolloin hänen oma minätajuntansa jakautuu, niin ettei hän tiedä, »mitä hän tahtoo» tai »mitä olisi valittava». Hän voi kuitenkin ihanteena kuvitella sieluelämää, jossa tieto eli järki, ajatus, aina kulkisi käsi kädessä tunteen kanssa ja tahto eli toiminta aina olisi sopusoinnussa ajatuksen ja tunteen kanssa, ja kaikki kolme yhdessä palvelisivat korkeinta jumalallista päämäärää.

Ymmärtääksemme vaillinaisella tavallamme ilmenneen jumalan eli Logoksen psykologiaa täytyy meidän mielessämme kuvitella tämmöistä täydellisen sopusointuista sieluelämää. Jumalakin on tahtova, tunteva ja tietävä olento, ja hänessä nämä ominaisuudet eli olemuspuolet ovat korkeimpaan potenssiin kehittyneet. Jumalan tahto on kuin erityinen persona, jumalan tunne ja järki samoin, voimme vielä puhua kollektiivisesta tajunnasta ja sanoa, että Logos on kokoamus suurista taivaallisista hierarkioista eli lukemattomien yksilötajuntain elävä summa, mutta samalla on muistettava, että kaikki personat ja hierarkiat ovat pohjaltaan yhtä tajuntaa, itsetietoista, ylevää, mahtavaa.

Logosta tahtona, luovana tahtona, kutsuu kristillinen teologia »isäksi», Logosta tuntona, rakastavana tunteena se kutsuu »pojaksi» ja Logosta tietona, toimivana ajatuksena, järjestävänä järkenä »pyhäksi hengeksi».¹³ (Hindulaisessa kosmogoniassa esim. Brahmaa vastaa pyhää henkeä, Vishnu poikaa ja Shiva isää, sillä uutta luova tahto on samalla vanhan hävittäjä.)

¹² **Moderni psykologia kieltää tahdon, koska se kulkien tutkimuksissaan empiiris-induktiivista tietä on luonnostaan materialismiin taipuva ja siis filosofiselta näkökannaltaan deterministinen. Se ei näe tahtoa missään, koska se ei näe vapautta missään. Ihmistahdon ilmaukset eivät ole vapaan tahdon ilmauksia, vaan välttämättömiä seurauksia edelläkäyvistä tajunnantiloista, ajatuksista ja tunteista. Tahto analysoituna on tunnetta tai ajatusta; tahtoa itsessään ei ole. Tämä on modernia determinismia ja siihen voi heti huomauttaa, että helposti on käsitettävissä tajunnantila, joka ei aiheuttaisi mitään toimintaa; harmonoinen ja liikkumaton tajunta ei ilmenisi; täydellinen autuus ja onni ei veisi mihinkään toimintaan. Determinismin *conditio sine quanon* on nykyinen ristiriitainen maailma, ja se antaa kyllä kuvan ihmisten sieluelämästä nykyisellä kehitysasteella, mutta ei tunkeudu kyllin syvälle eikä nouse kyllin korkealle: toisin sanoen, sen kokemuspäiriin ei ole joutunut olento, jolla olisi tahtoa. Spiritualistinen näkökanta perustuu siihen tietoon, että on vapaita olentoja.**

¹³ Näitä asioita olemme myös selittäneet kirjassessa „Kirkonopin teosofia“, I luku.

Millä kannalla oli nyt vanhojen suomalaisten viisaus tässä kysymyksessä? Tiesivätkö he Logoksesta ja hänen kolmiyhteydestään? Mitä Kalevala meille tässä suhteessa opettaa?

Logoksen kolminaisuus ilmenee hänen toiminnassaan. Katsokaamme siis, mitä Kalevala opettaa maailman luomisesta ja sen täydelliseksi saattamisesta eli »jumalan pelastustyöstä», kuten kristillinen teologia sanoo.

Jos ensin otamme jumalallisen kolminaisuuden merkityksessä tajunta, aine ja näiden synnyttämä muoto eli maailma, näemme, että Kalevala luomiskertomuksessaan antaa paikkansa näille kolmelle tekijälle. Luomiskertomus on tällöin kertomus Väinämöisen synnystä, kuten R. Engelberg aivan oikein huomauttaa¹⁴, vaikkakin toisessa mielessä, ja meidän tulee yksinomaan pitää silmällä tätä merkkitapahtumaa, sillä Väinämöinen edustaa tässä ilmennyttä elämää eli maailmaa.

Molemmissa Kalevala-laitoksissa mainitaan Väinämöisen emo, vanhassa ohimennen, uudessa seikkaperäisesti, mutta vanhassa ei mainita mitään Väinämöisen isästä, joka uuden Kalevalan mukaan on tuuli. Tässä meillä nyt on alkuperäinen kolminaisuus: tuuli isänä, Ilmatar äitinä ja Väinämöinen poikana. Tuuli kuvaa tajuntaa eli henkeä, Ilmatar eli »veen emonen» ainetta ja Väinämöinen kuten sanottu maailmaa, ja koko kuvaus tuo mieleemme jehovistisen kosmogonian Mooseksen 1 kirjan alussa, jonka mukaan »jumalan henki liikkui vetten päällä»:

Tuli suuri tuulen puuska,
Iästä vihainen ilma,
Meren kuohuille kohotti,
Lainehille laikahutti.
Tuuli neittä tuuitteli,
Aalto impeä ajeli
Ympäri selän sinisen,
Lakkipäien lainehien;
Tuuli tuuli kohtuiseksi,
Meri paksuksi panevi.

Kun sitten Väinämöisen äiti synnytystuskissaan kääntyy Ukko Ylijumalan puoleen apua rukoillen, on tämä aivan kuin viittaus siihen, että kaikkien luovien voimien ja kaikkien tajullisten olentojen takana on salainen jumaluus, josta ei sen enempää Kalevalassa puhuta.

Prof. Krohn ja hänen koulunsa selittää kyllä mitättömäksi koko luomisrunon ja Väinämöisen syntymisen, löytäen sen alkuperäisiä aineksia tautien syntyrunoista, kiikkulauluista ja ties mistä.¹⁵ Tämä saattaa olla muodollisesti oikein — en kykene asiaa arvostelemaan, — mutta ei koske runon henkeä. Runon hengessä ilmenee niin selvä alkuperäinen mysteriokuva, ettei se voi olla minkään sattuman aiheuttama. Ja koko tässä kuvauksessa on pürre, joka selvästi todistaa runon hengen olevan tiedon mystillisistä maailmoista kotoisin.

Kun hieman tarkemmin ajattelemme tätä maailmanluomiskertomuksissa ilmenevää kolminaisuutta, huomaamme, että »pojan» selittäminen maailmaksi on liian ylimalkainen ja pintapuolinen. Tajunnan ja aineen yhtymisestä ei muutta mutkitta synny maailma. Hengen äärettömyys ja aineellisen rajotuksen mahdollisuus yhtyvät siinä niin sanoaksemme yksilöllisessä tajunnassa, jota kutsutaan luojaksi eli Logokseksi. Alkuperäinen kolminaisuus ei niin muodoin ole tajunta, aine ja maailma, vaan tajunta, aine ja ilmennyt luoja, joka taas puolestaan on maailman alku ja perusta.

¹⁴ Kalevalan sisällys ja rakenne. Helsingissä 1914. Siv. 106.

¹⁵ Kalevalan runojen historia. Helsingissä 1903, Suom. Kirj. Seura. Siv. 357 ja seur.

Aivan oikein »poikaa» sentähden kuvataan eläväksi personallisuudeksi, Väinämöiseksi, joka vuorostaan maailman luo. Väinämöinen on se »suuri ihminen», Adam Kadmon, Makroprosoopos (»suuret kasvot»), jonka »kuvaksi» ihminen on luotu; hän on se maailmanjärki eli Logos, jonka mietiskelyn ja laulun tuote ilmennyt kosmos on. Uusi Kalevala antaa Väinämöisen astua ulos emonsa kohdusta vasta maailman luomisen jälkeen, mutta vanha Kalevala, jonka mukaan Väinämöinen ensin on syntynyt ja sitten ottaa osaa maailman luomiseen, pysyttelee tältä kannalta katsoen lähempänä alkuperäistä mysteriokuva. ¹⁶

Se piirre, joka nyt tässä kuvauksessa on todistusvoimaisin, on Väinämöisen äidin neitseellisyys ja hänen muodollinen isättömyytensä. Äiti näet kuvataan eläväksi personalliseksi olennoksi, jota vastoin »tuuli» samoin kuin »pyhä henki» tekee aivan abstraktisen vaikutuksen.

Mahtavat ovat Kalevalan kuvauksen alkusanat:

Yksin meillä yöt tulevat,
Yksin päivät valkeavat,
Yksin syntyi Väinämöinen...

Prof. Krohn väittää, että kaksi ensimmäistä säettä ovat muualta otetut ja että kolmas säe on Lönnrotin lisäämä. ¹⁷ Olkoon. Lönnrot on silloin menetellyt kuin todellinen runolaulaja, kuin tietäjä ainakin. Hänen inspirationsinsa — koska tuskin saanemme puhua hänen tiedostaan — osui oikeaan. Hän kuvasi noilla säkeillä »jumalan ainokaisen, s. o. yksisyntyisen (*monogenees*) pojan» syntymistä. Niissä kuuluvasti kaikuu vanha mysterioruno Logoksen synnystä, joka tapahtuu »yksin» sekä siinä merkityksessä, että hän ajan alussa on ensimmäinen ja ainoa ilmennys, että siinäkin merkityksessä, että hän on syntynyt yliluonnollisella tavalla yksin äidistä.

Krohnin koulun väite, että Kalevalan kertomus Väinämöisen neitseellisestä äidistä on laina kristinuskosta, on etsitty ja turha, sillä vanhoissa uskonnoissa tapaamme aina tämän mysterioista polveutuvan käsityksen neitsytsyntymästä.

Osiris Egyptissä oli syntynyt taivaallisesta äidistä, neitseestä, jonka nimi oli Neith, ja Horus samaten oli Isis-neitseen poika. Babylonissa Eridun aurinkojumala Tammuz oli jumalatar Ean »ainoa poika»; Ean toisintonimenä esiintyy Ishtar, Astarte, Mylitta. Persiassa Zoroaster oli sinnyt jumalallisen järjen säteestä, ja hänen äitinsä oli neitsyt. Vanhassa Meksikossa Quetzalcoatl niinikään oli syntynyt neitsyt Chimalmasta ja Yucatanissa vapahtajana palvottu Bacab neitsyt Chiribiriaasta; sama oli laita aztekilaisen aurinkojumalan Huitzilipochtlin. Indiassa Krishnan äiti Deevaki oli neitsyt ja samoin Gautama Buddhan äiti Maajaa, niinkuin myös Jeesus Kristus oli syntyisin neitsyt Maariasta. Tietysti nämä kertomukset ovat puhtaita legendoja ilman vastinetta todellisuudessa kun on kysymys historiallisista henkilöistä, mutta kun henkilöiden nimet seisovat symboleina, jumalallisten voimien edustajina, silloin neitsytsyntymä on kuvaava ja runollinen esitys mahtavasta henkimaailman tosiseikasta. Onhan Kristus kristillisessä teologiassa myös sama kuin Logos eli Sana, jonka kautta maailma luotiin. Samaten Krishnaa Indiassa pidetään toisen jumalpersonan Vishnun avataarana eli ruumistumana ja kutsutaan Hariksi, s. o. (syntien) poistajaksi. Hänen äitinsä Deevaki puhuttelee häntä sanoilla »sinä jumalien jumala, joka olet kaikki kaikessa». Egyptissä Osirista ja Horusta kutsuttiin »kuninkaitten kuninkaaksi» ja »herrojen herraksi», Osirista myös »koko maan herraksi». Historiallisena henkilönä Väinämöinen tietysti oli syntynyt ihmisten tavalla, mutta Väinämöinen jumalana ja aurinkologoksena oli ilman korean immen poika.

¹⁶ Tässä ei tarvitse olla varsinaista eroavaisuutta uuden ja vanhan Kalevalan välillä. Ilman immen toisintonimi „veen emonen“ on runossa voinut olla hyvällä syyllä „Väinämöinen“.

¹⁷ Kalevalan runojen historia, siv. 357 ja seur.

8. LUOMISTYÖ.

Tieteelliseltä taholta on tapana sanoa, että siihen saakka kun Kant rupesi luonnontieteellisillä perusteilla pohtimaan maailmansyntyä, nojattiin tätä kysymystä selitettäessä ainoastaan filosofisiin spekulatsioneihin eli arveluihin. Mutta kun ranskalainen tähtitieteilijä Laplace viime vuosisadan alussa oli täydentänyt ja kehitellyt saksalaisen filosofin huomioita ja johtopäätöksiä, oli kosmogoniakin tullut tieteellisen tutkimuksen esineeksi ja saanut sijansa tieteiden joukossa astronomian eli tähtitieteen haaraosana.

Kant-Laplace'n teoria selittää kuten tunnettu, että aurinkokunnat saavat alkunsa tähtiusvasta eli nebulosasta, jossa syntyy kiertoliike tiheämmän keskustan ympäri. Aurinko on alkuaan suunnaton akselinsa ympäri pyöriä kaasupallo, jonka pintamassasta erkanevat vastakkaiseen suuntaan kiertäviä pienempiä palloja; nämä pienemmät muodostuvat keskusaurinkoa kiertäviksi planetoiksi.

Tämä hypoteesi, joka oli vallalla läpi viime vuosisadan ja jota vastaan m. m. H. P. Blavatsky Salaisessa Opissaan turhaan teki painavia huomautuksia, ei nyt enää ole täysin pätevä tieteellisesti. On tehty havaintoja, jotka kumoavat erinäisiä kohtia Kant-Laplace'n teoriassa, ja on esitetty uusia kosmogonisia selityskokeita, mutta vielä ei mikään teoria ole saavuttanut yleistä tunnustusta. Laplace'n ylpeä sana Napoleonille, kun tämä kuultuaan tähtitieteilijän maailmanselityksestä hämmästyneenä kysyi, mihin sitten jumala joutui: »emme enää tarvitse tätä olettamusta» — on kaatunut omaan tyhjyyteensä; tiedemiehet eivät ole kyenneet ratkaisemaan maailman arvotusta puhtaasti koneellismaterialistisella tavalla. Jumala on sittenkin tarpeellinen, maailman järki, tahto, ensimmäinen liikuttaja. Vanhat tietäjät, jotka kansottivat avaruuden jumalilla ja elävillä olennoilla, olivat lähempänä totuutta kuin oppineet, mutta henkisesti sokeat aineeseenuskijat.

Meillä ei ole mitään syytä pitää kansojen vanhoja uskonnollisia maailmansyntyyoppeja lapsellisina joutavuuksina. Niiden muoto saattaa meistä tuntua lapselliselta ja »epätieteelliseltä», mutta kun saamme silmiimme muodon takana piilevän mysteriokuvan, näemme, kuinka yhtäpitäviä ne ovat, ja ymmärrämme, että ne paljastavat seikkoja maailmojen synnyn suhteen, joihin tieteellinen tutkimus nykyisillä keinoillaan ei yletykään. Vanhat kosmogoniat eivät kuvaa meille niitä näennäisesti koneellisia prosesseja, joiden kautta aurinkokunta fyysisesti syntyy, vaan niitä näkymättömän maailman seikkoja, jotka fyysisen synnyn aiheuttavat: ne toisin sanoen kuvaavat meille maailman alkua ja kehitystä jumalan, ei ihmisen kannalta katsottuna. Ja ken muu kuin totuuden pyhän hengen elähyttämä tietäjä uskaltaisi jumalan syvyyksiä tutkia?

Maailman syntyä on sentähden aina kutsuttu »maailman luomiseksi». Luominen on toimintaa ja edellyttää toimijaa eli luojaa. Koko prosessi on elävän luojan työtä.

Mutta tämä työ ei ole järjelle käsittämätöntä eikä järjenvastaista tyhjältä loihittamista. Tyhjältä ei synny mitään. Kaikki mitä on, on ollut ja on oleva. Aine alkuolevaisena on yhtä ikuinen kuin henki eli tajunta, ja molemmat ovat olemukseltaan yhtä ilmenemättömässä absolutisessa jumaluudessa. Luominen on jumalallisten älyolentojen työskentelyä näkemyksiensä ja inspirationsiensa toteuttamiseksi niiden luonnonvoimien avulla, joita yhteisellä nimellä kutsumme materiaksi eli aineeksi. Luominen on taiteellista työtä. Katsokaamme nyt, millä tavalla suomalaiset tietäjät ovat kuvanneet luomistyötä; samalla näemme silloin jumalallisen kolminaisuuden ilmenevän luojan eli Logoksen kolmiyhteydessä, s. o. hänen taiteellisen luomistyönsä kolmessa asteessa.

Seuraamme uuden Kalevalan tekstiä ja näemme heti, että luominen jakaantuu kolmeen jaksoon: 1) konseptioni, 2) raskauden tila ja 3) varsinainen luomistyö. Koska koko luominen on Logoksen eli

Väinämöisen toimintaa, on mielessä pidettävä, että muut esiintyvät olennot ovat vain Väinämöisen toisintonimiä, jotka ilmaisevat eri puolia hänen olemuksessaan. Ilmattaren sijasta voimme siis puhua Väinämöisestä (vrt. veen emonen > Väinämöinen).

»Yksin syntyi Väinämöinen, ilmestyi ikirunoja», kertoo Kalevala, ja nämä sanat paljastavat jo kokonaisen maailman salaista tietoa. Vanhassa Kalevalassa on vielä sanat »yöllä syntyi Väinämöinen, päivällä meni pajahan». Väinämöinen eli Logos oli siis vanha jo syntyessään — viisas, ikuisten salaisten tietojen tietäjä (»ikirunoja»). Lyhyesti on näissä sanoissa kuvattu sitä seikkaa, että luoja oli ennen elänyt, ehkäpä kaukaisessa menneisyydessä kehittynyt ja viisastunut, menneisyydessä, joka oli käynyt ennen sitä toimetttömyyden tilaa, missä hän nyt oli aikansa viettänyt ja joka ilmenee alkusäkeissä:

Piti viikoista pyhyttä,
Iän kaiken impeyttä,
Ilman pitkillä piholla,
Tasaisilla tanterilla.

Luoja, Väinämöinen, oli jonkun edellisen työn loputtua levännyt puhtaan tajunnan ilmenemättömässä maailmassa. Siinä olotilassa hän vähitellen

Ikävystyi aikojansa,
Ouostui elämänsä,
Aina yksin ollessansa,
Impenä eläessänsä,
Ilman pitkillä piholla,
Avaroilla autioilla.

Heräsi taas luomisenhalu. Syttyi luojaan sydämessä aatos uuden maailman luomiseksi, tapahtui luojaan taiteellinen konseptio, syntyi n. k. »ensimmäinen Logos» eli Maailmantahto.

Jop' on astuiksen alemma,
Laskeusi lainehille,
Meren selvälle selälle,
Ulapallen aukealle.

Kun kerran vastaisen maailman kuva on ensimmäisen inspiratsioonin hetkenä jumalallisessa mielikuvituksessa nähty, tapahtuu »laskeutuminen aineeseen» puhtaan tajunnan maailmasta. Logos ympäröi itseään absoluutissa uinuvalla alkukaaoksella, jota kosmogonioissa usein »merekseksi» nimitetään.¹⁸ Tajunnan maailmassa syttynyt aatos ja keräämänsä ainekset, joiden tulee aatokselle muoto antaa, saattavat luojaan raskauden tilaan. Hän on nyt kaksinainen, sisällisessä tuskassa ja työssä, etsiessään hengessään muotoa luomisaatokselleen. Inspiroiva aatos on saanut hänessä rakkauden liikkeelle. Isästä, tahdosta, on syntynyt äiti, tunne, ja äiti on nyt vuorostaan synnytystuskissa.

Vieri impi Väinämöinen,
Uipi iät, uipi lännet,
Uipi luotehet, etelät,

¹⁸ „Meri“ on esim. latinaksi *mare*, jonka monikkomuoto on *maria*. *Maria* on Kristuksen (Logoksen) äidin nimi. Äiti on latinaksi *mater*. Aine on latinaksi *materia*. Yhtäläisyyttä on siis muodossa ja soinnussakin olemassa niiden sisäisesti samaa merkitsevien sanojen välillä: *mater*, *materia*, *maria*.

Uipi kaikki ilman rannat,
Tuskissa tulisen synnyn,
Vatsan vaivoissa kovissa;
Eikä synny syntyminen,
Luovu luomatoin sikiö.

Mikä verraton psykologia! Inhimillinenkin luoja — runoilija, taitelija, keksijä — joutuu ensimmäisen autuaallisen näkemyksen jälkeen tähän tuskan tilaan, kun hän näkemystään tahtoo toteuttaa. Kuinka moni ajattelee tässä tilassa niinkuin Väinämöinen (Ilmatar):

Parempi olisi ollut
Ilman impenä eleä . . .

ja rukoilee sisäistä jumalaansa, että »päästäisi piian pintehestä, vaimon vatsan vääntehestä». Luomisen tunnelma ei vielä ole kyennyt muuttumaan luomisen järjeksi, ja tätä kutsutaan »toiseksi Logokseksi», Maailmantunteeksi, joka olemukseltaan on miesnaisellinen, henkeä ja ainetta.

Apu on tarpeessa, ja apu tulee. Työ alkaa ja tuska unohtuu. Väinämöisen vieriellessä aineen aalloilla

Tuli sotka suora lintu,
Lenteä lekuttelevi,
Etsien pesän sioa,
Asunmaata arvaellen,

ja Väinämöinen

Nosti polvea merestä,
Lapaluuta lainehesta
Sotkalle pesän siaksi,
Asunmaaksi armahaksi.

Sotka »keksi polven Väinämöisen» ja

Siihen laativi pesänsä,
Muni kultaiset munansa,
Kuusi kultaista munoa,
Rautamunan seitsemännen.

Mikä on nyt »tuo sotka, sokea lintu», joka saattaa luoja unohtamaan tuskansa? Se on ajatus, järki, tarkemmin määriteltynä: muotoja keksivä äly. Helpotuksen huokaus pääsee inhimillisenkin työntekijän rinnasta, kun hän ajatuksellaan askarrellen keksii, millä tavalla on meneteltävä, jotta idea toteutuisi. Ja ensimmäinen realisoiva ajatus tulee kuin lintu lentäen avaruuden pimeydestä.

Ei ole lintu huonosti valittu ajatuksen symboli. Saman vertauskuvan tapaammekin useissa vanhoissa uskonnoissa. Indiassa puhutaan »ajan joutsenesta» ja yksin kristinuskossakin esitetään pyhää henkeä kyyhkysen muodossa. Sotka eli kokko onkin luoja avaruuksia hipoova ajatus, Väinämöisen toimiva äly, n. k. »kolmas Logos» eli pyhä henki, jonka tehtävä on alkukaaoksen järjestäminen.

Mitä sotka tekee? Hän organisoi alkuainetta atomeiksi. Hän muodostaa seitsemänlaisia alkuatomeja, kuusi näkymättömän maailman kultaista ja yhden fyysisen maailman rauta-atomin.¹⁹

Munat ovat nimenomaan atomeja, ei kiertotähtiä, ei aurinko, sillä nämä syntyvät myöhemmin. Vasta kun Väinämöinen (Ilmatar) »vavahutti polveansa», niin että »munat vierähti vetehen» ja karskahtivat »muruiksi», muuttuivat murut maaksi, kuuksi, auringoksi ja (kierto-) tähdiksi. Vasta rakkaus yhdessä järjen kanssa rakensi maailman. Me emme nyt sanoisi, että atomit katkielevät kappaleiksi, vaan että ne liittyvät yhteen, kun ilmiömaailma luodaan, mutta asia on sama. Uusimmat tutkimukset atomiopin alalla ovat vieneet siihen johtopäätökseen, että atomit ovat täydellisesti organisoituja maailmoita, aivankuin aurinkokuntia pienoiskoossa — melkeinpä jonkinlaisia Leibnitzin monadeja, — ja niin ollen ei näytä olevan paljonkaan eroa »suuren» ja »pienen» välillä. Päinvastoin meidän, ihmisten, aistima kosmos on todellisuudessa vain osa eli pirstale koko monitasoisesta aurinkojärjestelmästä, ja hyvällä syyllä voimme sanoa, että atomi, joka sinään on täydellinen kosmoksen kuva, on aivankuin muruiksi karskahtanut meidän maailmassamme. Vanhojen viisaus ja syvä tieto tuntuu siis tämänkin kuvauksen lomitse pilkistävän näkyviin.

Kerrotaanhan selvästi, miten luomistyö jatkuu. Väinämöinen (Ilmatar)

Alkoi luoa luomiansa,
Sautella saamiensa . . .
Kussa kättä käännähytti,
Siihen niemet siivoeli;
Kussa pohjasi jalalla,
Kalahauat kaivaeli;
Kussa ilman kuplistihe,
Siihen syöverit syventi. j. n. e.

Tämän jälkeen on hypättävä Kalevalan toiseen runoon Isosta Tammesta, joka jatkaa luomiskertomusta, siirtyen nyt aurinkokunnasta maahan. Samoin kuin Mooseksen 1 kirjan luomiskertomuksessa vesi kokoontui mereksi, niin että kuiva näkyi, ennenkuin maa rupesi puita kasvamaan, kerrotaan Kalevalassakin, että luoja (Väinämöinen) eli »monta vuotta»

Saarella sanattomassa,
Manteressa puuttomassa.

Vasta tämän jälkeen »Pellervoinen, pellon poika», joka on vaikkapa muualta tullut orgaaninen elämä,

Kylvi maita kyyhätteli,
Kylvi maita, kylvi soita,
Kylvi auhtoja ahoja,
Panettavi paasikoita.

Maa vihannoi ja kasvoi kaikenlaisia puita, mutta ei vielä kasvanut se »jumalan puu», jonka jälkeen vasta maanviljelys saattoi alkaa. Tämä jumalan puu eli iso tammi oli, kuten Julius Krohn oikein arvelee,²⁰ suuri

¹⁹ Luvut saattavat vaihdella kolmesta kahdeksaan, sillä „tasoja“ eli „maailmoita“ voidaan luokitella eri tavalla.

²⁰ J. Krohn, *Suomalaisen kirjallisuuden historia*, I, siv. 290 ja seur.

pilvi, joka peitti auringon ja kuun näkyvistä ja jonka vasta pieni mies (auringonsäde) sai puhkeamaan. Kuvaus vain ei tarkoita yksityistä tapausta, vaan sitä aikaa maapallon ilmastollisessa kehityksessä, jolloin kosteus ja alinomaiset sateet olivat vallitsevana ilmiönä luonnossa. Vasta kun tämä yhtämittäinen kosteus oli poistunut ja aurinko rupesi paistamaan,

Kasvoi maahan marjanvarret,
Kukat kultaiset keolle,
Ruohot kasvoi kaikenlaiset,
Monenmuotoiset sikesi . . .

Ja vasta tämän jälkeen alkoi maan viljeleminen. Väinämöinen löytää meren rannalta »kuusia jyviä, seitsemiä siemeniä» ja rupeaa kylvämään. Samaten salaiset traditsiot kertovat, että vehnän siemenet alkuaan tuotiin maan päälle toisesta tähdestä.

Siirrymme nyt takaisin ensimmäiseen runoon, jonka heitimme kesken, ja tulemme sangen merkilliseen kohtaan. Luoja eli Väinämöinen on näet koko ajan ollut toimessa ja työssä, mutta vielä hän ei ole »syntynyt».

Jo oli saaret siivottuna,
Luotu luotoset merehen,
Ilman pielet pistettynä,
Maat ja manteret sanottu,
Kirjattu kiviin kirjat,
Veetty viivat kallioihin,
Viel' ei synny Väinämöinen,
Ilmau ikirunoja.

Kalevalaa lukiessa erehdyttää tietysti se, että Väinämöisen sijasta on käytetty nimi Ilmatar. Mutta kun muistaa, että ne ovat yhtä, tulee kysyneeksi, miksi Väinämöinen nyt vasta alkaa syntyä. Vanhassa Kalevalassa hän onkin ennen syntynyt (ja se oli ennen esitetyn kolminaisuusopin merkityksen kannalta paikallaan). Onko nyt uuden Kalevalan runo harhaan joutunut, sillä Väinämöinen kolmiyhteisenä Logoksena on jo esiintynyt kuvauksemme mukaan? Tähän vastaamme: ei suinkaan, sillä uudessa Kalevalassa viitataan siihen merkilliseen seikkaan, jota kutsutaan »toiseksi luomiseksi».

Mitä näet luomisesta vielä puuttuu, vaikka maailmat jo ovat muovailtuna? Puuttuu ihminen, puuttuu »jumalan kuva». Eikä meidän tarvitse ajatella, ettei eläviä olentoja olisi: onhan maailma täynnä elämää, saattaa olla ihmismuotojakin. Mutta ennenkuin luojan voimat pääsevät muodossa tajuisiksi, ei Väinämöinen, ei Logos vielä ole päässyt vapaaksi emonsa kohdusta. Vasta kun ihmisessä järki herää, kun herää inhimillinen äly, ajatus ja sieluelämä, vasta silloin Väinämöinen syntyy.

Mitä luomistyö on muuta kuin luojan pyrkimystä itsensä esilletuomaan? »Minä tahdon nähdä oman kuvani.» Ja kuva kuvan jälkeen hyljätään: »ei ole tämä minä itse». Vasta ihmisessä luoja alkaa katsella itseään. Ja syvällä ihmisen sielussa asuu luojan tahto nähdä itsensä täydellisyydessään. Sentähden ei ihminenkään rauhaa löydä, ennenkuin hän ymmärtää tämän sisimmän jumalallisen kaipuunsa ja alkaa pyrkiä sitä täydellisyyttä kohti, jota varten hän on luotu. Rukoilee jumalan ääni hänen sisällään:

Saata maalle matkamiestä,
Ilmoillen inehmon lasta,
Kuuta taivon katsomahan,
Päiveä ihoamahan,

Otavaista oppimahan,
Tähtiä tähyämähän!

Ja omin voimin jumala ihmisen muodossa syntyy:

Liikahutti linnan portin
Sormella nimettömällä,
Lukon luisen luikahutti
Vasemmalla varpahalla,
Tuli kynsin kynnykseltä,
Polvin porstuan ovelta.

Oman kolmiyhteytensä on luoja ihmiselle lahjottanut. Ja tämä on toinen luominen.

Koko maailmansyntyy on tietäjän kannalta suuren taiteilijan luovaa työtä. Se on tuskaa ja se on riemua, ja sen kuvaamisessa Kalevala on mestari. Kuinka tyyneesti Kalevalan luomiskertomus vaikuttaa yksinkertaisuudessaan. Siinä ei ole tavallisia inhimillisiä, siinä on suurempia tunteita, suurempaa voimaa, jumalallisia ajatuksia ja jumalallista tahtoa. Se nousee etemme ylevänä, majesteettillisenä.

9. PELASTUSTYÖ.

Pelastustyöksi kutsutaan uskonopissa sitä jumalallista toimintaa, jonka kautta syntiin langennut ihmiskunta jälleen saatetaan yhteyteen jumalan kanssa. Tämä tapahtuu tavallisesti kolmiyhteyden toisen personan eli Pojan välityksellä, jota silloin pidetään ihmiskunnan »vapahtajana», kuten kristinuskossa Kristus, hinduismissa Krishna (Vishnu), Egyptissä Horus j. n. e., mutta tietenkin jumalallinen kolminaisuus kokonaisuudessaan ottaa pelastustyöhön osaa. Niinpä esim. kristinuskossa Pyhä Henki johtaa kirkkoa ja kuljettaa yksityistä ihmistä Kristuksen luo, Isä taas rakastaa maailmaa niin, että hän antaa ainokaisen Poikansa kuolla maailman syntien sovitukseksi.

Jos mitä opinkappaletta uskovaiset kristityt mustasukkaisesti rakastavat omanaan, on se juuri tämä oppi jumalallisesta vapahtajasta. »Sitä ei ole pakanoilla ollut. Eivätpä tiedä luonnonkansat Jeesuksesta Kristuksesta», huudahtavat he riemussaan. Ja me vastaamme: epäilemättä pakanat eivät ole tunteneet »Jeesus Kristus» nimistä vapahtajaa, mutta toinen kysymys on, eivätkö ole tunteneet vapahtajaa ollenkaan. Maailma on »seisonut» paljon kauvemmin kuin 6.000 vuotta ja meidän mielestämme on »jumalan pilkkaamista», jos ajattelee, että satoja tuhansia, ehkä miljonaa vuosia vanhan ihmiskunnan elämä olisi ollut pimeydessä vaeltamista, kadotukseen kulkemista siihen saakka, kunnes isä jumala pari tuhatta vuotta sitten loi katseensa maahan ja päätti, että jotakin olisi tehtävä ihmiskunnan hyväksi. Pois se. Jumalallinen pelastustyö ei ole historiallinen hetkentyö, vaan kautta aikojen ja ikuisuuksien ulottuva väsymätön kasvatus- ja kehitystoiminta. Pimeyttä on olemassa tänään niinkuin kymmenen tuhatta vuotta sitten. Valo on sama tänään kuin se oli miljonaa vuotta sitten. Pimeys ja valo kulkevat käsi kädessä, kunnes valo yksilössä voittaa. Pelastustyö ei ole eksoteerista, vaan esoteerista laatua.

Sentähden emme arkaile sanoa, että vanhat suomalaiset tunsivat jumalallisen pelastussuunnitelman yhtä hyvin kuin toisetkin vanhat kansat, kun vain muistamme, että muodot vaihtelevat, mutta henki pysyy. Muodollisesti katsoen »pakanoilla» ja luonnonkansoilla oli toinen kuva ihmiskunnan elämästä ja tehtävästä kuin kristityillä, mutta hengen silmällä arvosteltuna pakanallisen tosi tietäjän ja kristillisiin mysterioihin vihityn elämäntieto on sama.

Kun nyt käymme tarkastamaan muinaissuomalaisen tietäjien käsityksiä ihmiskunnan kehityksestä ja pelastuksesta, emme saa unohtaa, että vanhoissa vertauskuvastoissa nimiä ja sanoja käytetään eri merkityksissä, riippuen siitä, mistä asiasta kulloinkin on puhe. Nämä eri merkitykset eivät ole mielivaltaisia; punainen lanka on aina huomattavissa; on enemmän kysymys niin sanoaksemme saman merkityksen eri vivahtuksista, eri rajotuksista, kuin suorastaan eri merkityksestä. Mutta mielessä on aina pidettävä, että asioita esitettäessä ei muinoin käytetty nimien ja sanojen valinnassa samanlaista tieteellistä tarkkuutta kuin meidän päivinämmme: koko esitystapa oli toisin sanoen runollista.

Edellä huomautimme, että nimi Kaleva arvatenkin mysteriokielessä tarkoitti Logosta. Sittemmin näimme, että luomisrunossa »Väinämöinen» käytettiin Logoksen nimenä, vieläpä Ilmatar ja sotka, viimeainitut tosin kuvaamaan määrättyjä Logoksen toimintapuolia. Kuitenkin tiedämme, että Kalevala toisissa paikoin kutsuu Väinämöistä »Kalevan pojaksi». Tämä ei herätä meissä hämmästystä, kun ajattelempa, että Logosta yleensä myös kutsutaan »jumalan pojaksi». Mutta samalla se viittaa siihen, että jonkun erikoismerkityksen kannalta Väinämöinenkin on vain määrätty puoli Logoksen eli Kalevan tajunnasta.

Tarussa kerrotaan Kalevalla olleen kaksitoista poikaa. Jos joskus saadaan selville näiden kaikkien nimet, on samalla löydetty vanhat mysterionimet niille kahdelletoista hierarkialle, jotka edustavat Logoksen eri olemuspuolia ja joiden astronomisena symbolina on n. k. zodiaki eli eläinrata. Seitsemän näistä nimistä

voivat sitäpaitsi kuvata niitä seitsemää pääenkeliä, jotka ovat lähinnä jumalan valtaistuinta ja joiden astrologisina edustajina ovat seitsemän pyhää planetaa. Ja kolme nimistä kuvaavat niitä Logoksen kolmea tajuntapuolta, jotka suurin piirtein ilmaisevat hänen olemuksensa ja joita sentähden kutsutaan hänen kolmiyhteytensä kolmeksi personaksi eli naamioksi. Nämä kolme nimeä ovat meille Kalevalassa säilyneet muutamien toisten ohella, mutta nämä kolme selvinä ja varmoina.

Mitkä ne ovat? Kalevalan kolme pääsankaria: Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen.

Kun tahdomme syventyä Logoksen psykologiaan, on meidän tutkittava Väinämöistä, Ilmarista ja Lemminkäistä jumalallisten voimien edustajina. Nämä voimat ilmenevät ihmiskunnan sielullishenkisessä kehityksessä ja ihmisyyksilön sisäisessä elämässä. Mahtavia näköaloja avautuu tutkivan katseemme eteen, kun näihin seikkoihin syvennymme.

Edellä olemme maininneet, että Logoksen psykologinen kolmiyhteys vastaa inhimillisen psykheen eli sielun kolmea olemuspuolta, niin että ensimmäinen Logos eli Isä on se valta eli mahti (kruunu, kether), joka vastaa ihmisen tahtoa, toinen Logos eli Poika on se kaikkivoittava rakkaus eli viisaus, joka vastaa ihmisen tuntoa, ja kolmas Logos eli Pyhä Henki on se toimiva jumalallinen nero eli totuuden valo, joka vastaa ihmisen tietoa eli järkeä. Kun nyt näihin käsitteihin sijoitamme kalevalaiset nimitykset, saamme, että Väinämöinen kuvaa jumalallista tahdon mahtia, Lemminkäinen jumalallista rakkauden valtaa ja Ilmarinen jumalallista ajatuksen voimaa. Viitaten tähän jumalalliseen kolminaisuuteen sanotaan vanhassa Kalevalassa nimenomaan Väinämöisestä:

Min' olin miesnä kolmantena
Ilman pieltä pistämässä,
Taivaan kaartaa kantamassa,
Taivoa tähtimässä.

Ryhdyimme kohta tarkastamaan Lemminkäistä ja Ilmarista yksitellen, mutta väitteemme, joka ehkä ensi kuulemalta tuntuu tuulesta temmatulta, käy heti uskottavammaksi ja ymmärrettävämmäksi, jos muistamme, mitä Kalevala yleissilmäyksellä katsoen pääsankareistaan kertoo. Mitä Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen Kalevalan mukaan puuhaavat, mikä on heidän toimintansa vaikutin ja päämäärä? Ainakin alussa se on Pohjolan tyttären omakseen saaminen.

Kiinnittäkäämme huomiomme tähän. Kalevalan sankarit kosivat kaikki Pohjan tyttöä, jokainen heistä tahtosi Pohjan tytön omakseen.

»Mitä jumalallista siinä on?», kysyy lukija. Ja me vastaamme: siinä juuri ilmenee heidän jumalallinen toimintansa.

»Kosiminen», »avioliitto», yleensä sanat, jotka kuvaavat korkeinta maallista lempeä ja rakkautta, ovat mysteriokieltä, jotka tietäjälle paljastavat suurta psykologista totuutta. Ajatelkaamme vain, kuinka kristinuskossa, esim. Paavalin kirjeissä, Kristusta kuvataan ylkäksi ja seurakuntaa, kirkkoa tai yksityistä ihmissielua hänen morsiamekseen. Onpa niinkin hehkuvan realistista runoelmaa kuin on »Rakkauden korkea veisu» selitetty tällä tavalla symbolistiseksi kirjoitukseksi. Kristityille on myös tuttu tuo Mooseksen 1 kirjassa esiintyvä lause: »Jumalan pojat näkivät ihmisten tyttäret kauniiksi ja ottivat niitä vaimoikseen.» Ja ken ei tuntisi kaunistaa kreikkalaista tarua Amorista (rakkaudesta) ja Psykheestä (sielusta)?

Mitä jumalallista totuutta sitten tämmöisillä lauseparsilla koetetaan tulkita? Juuri sitä samaa, joka sisältyy sanoihin »jumalallinen pelastustyö». Koetetaan tulkita ja tehdä selväksi, kuinka jumalallinen tajunta rakastaa ja etsii ihmiskuntaa ja inhimillistä sielua, kuinka se pyrkii sieluun yhtymään ja sielua itsensä luo nostamaan.

Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen asuvat kaikki Suvantolassa, Kalevalan kankahilla, jossa aina vallitsee kesäinen tunnelma, toisin sanoen näkymättömän maailman korkeammilla tasoilla, ja pyrkivät sieltä päin Pohjan tyttöä kosimaan.

Pohjolaa kuvataan kylmäksi ja kolkoksi. Sen ainoa ihanuus on Pohjan tyttö. Mitä Pohjola on muuta kuin tämä mainen elämämme, tämä fyysillinen maailma, tämä »surun ja murheen laakso»? Ja mitä Pohjan tyttö muuta kuin ihmiskunta, ihmiskunta sielullisena kollektiivitajuntana? Ja yksilön kannalta: Pohjola on ihmisen ruumiillinen, fyysillinen elämä, hänen ruumiinsa lyhyesti sanoen, ja Pohjan ihana impi on ihmisen sielu, joka ruumiissa asuu.

Kalevalan sankarit, jotka kosivat Pohjolan tytärtä, kuvaavat niitä jumalallisia kehitysvoimia, jotka ihmissielua kasvattavat ja sen kautta pyrkivät luomaan uutta ihmiskuntaa. Minkätähden häpeäisimme Kalevalan esitystä, kun se omalla omituisella tavallaan tulkitsee jumalallisia mysterioita, kun emme häpeä käyttäessämme mielestämme filosofisempaa kieltä ja puhuessamme »jumalan rakkaudesta», »Kristuksen rakkaudesta morsiamensa» j. n. e.?

Muinaissuomalaisten tietäjien todellista viisautta juuri todistaa se, että he eivät puhu ihmisten jumalkaipuusta ja totuudenjanosta, vaan jumalan kaihosta ihmisten luo. Kaikki ihmiset ilman muuta tietävät, että ihminen saattaa janota totuutta ja pyrkii jumalan luo, mutta ainoastaan viisaat tietävät, että ihmisen jano on vain heikko jälkimaku siitä jumalallisesta rakkaudenkaihosta, jota korkeammat tajunnat tuntevat ihmissielua kohtaan. »Niin rakasti jumala maailmaa», kuiskaa kristikuntakin pyhässä totuuden aavistuksessa ja erehtyy vain, mikäli se luulee, ettei jumala teossa ja toimessa rakastanut ihmiskuntaa aikojen aamusta saakka.

Ja mitenkä Kalevalan sankarit kosinnoissaan onnistuvat, millä tavalla jumalalliset hengen voimat pelastustyöstään suoriutuvat? Väinämöinen ei voita, ei Ainoa eikä Pohjan neitiä, Lemminkäinen ei liioin, ainoastaan Ilmariselle se onnistuu. Tässä kuvastuu sekä terävä psykologinen huomio että elämän kehityslakien syvä tuntemus. Sillä mikä jumalallisen tajunnan puoli se ihmissielun voittaa ja itseensä päin kääntää? Tahtoko sinään? Ei. Ihmisen sielu on liian täynnä haavekuvia ja kokemushalua taipuakseen muutta mutkitta »jumalan tahdon alle». Entä tunne sinään? Ei. Ihmisen sielu on heikkoudessaan liian ylpeä tyytyäkseen »jumalan rakkauteen» tunteeksi ymmärrettynä. Se kaipaa — ainakin alussa — jumalallista apua ja voimaa, jonka miehuuteen ja kyvykkyyteen se saattaa hurmaantuneena uskoa. Ja tämä voima on tietenkin äly.

Ilmarinen ajatuksen, älyn ja neron edustajana, hän viepi saaliikseen Pohjan immen. Mikä olisikaan ihmissielun kohtalo ilman järjen valoa? Ilman sitä itsenäisyyttä, sitä mahdollisuutta »uppiniskaisuuteen», »syntiin» ja »pahaan», joka ihmisen ihmiseksi tekee? Nukke hän olisi jumalien käsissä, tiedoton »jumalan kuva», täydellinen, mutta ansioton.

Ilmarisvoimat ne sentähden ensimmäisinä astuvat näyttämölle ihmiskunnan elämässä ja vasta viimeisinä Väinämöisvoimat. Inhimillis-jumalallisesta tahdosta emme vielä saata puhua yleisenä ilmiönä ihmisten kesken. Mitä me tahdoksi kutsumme, on — niinkuin modernit sielutieteilijät huomauttavat — helposti hajotettavissa ajatus- ja tunne-elementteihinsä. Todellinen tahto on esoteerinen asia. Se toistaiseksi ilmenee vain tietäjissä ja taitajissa. Kalevalan Väinämöinen onkin »tietäjä iänikuinen», joka sanansa ja laulunsa voimalla saa enemmän aikaan kuin muut teoillaan. Väinämöinen on Kalevalan mahtaja *par préférence*, ja hänen tehtävänsä pelastustyössä on yksilöllistä, ei kollektiivista laatua. Hänen vaikutuksensa näkyy niin muodoin yksilön ja ihmiskunnan myöhemmillä kehitysasteilla.

LEMMINKÄISVOIMAT.

Kalevala ei kuvaa sankareitaan kosintarunoissa täydellisiksi olennoiksi. Vaikka he — siinä merkityksessään, josta meillä on puhe — edustavat jumalallisia voimia, kuvaa Kalevala heitä perin inhimillisiksi, vieläpä heikoiksikin. Väinämöinen, joka on vakaa ja vanha, viisas ja kokenut, jolla on tahtoa ja valtaa hallitsemaan luontoa ja itseään, hän esiintyy samalla mielestämme merkillisen epäviisaana ja osottautuu odottamattoman kokemattomaksi, ryhtyessään kosimaan nuorta tyttöä; niin, hänen rakkautensa nuoreen Ainoon ei saata heikkoudessaan ja ilmeisessä järjettömyydessään olla muuta kuin traagillinen. Lemminkäinen, kaunis Kaukomieli, jonka koko olemus uhkuu intoa ja uskoa, runoutta ja rakkautta, kuvataan samalla kiivaaksi, riitaisaksi soturiksi ja huikentelevaksi lemmenseikkailijaksi. Ilmarinen, seppo iänikuinen, sammon takoja, kykenevä, nerokas, taitava, on samalla hieman hidas, laiska, juro, melkeinpä lapsellisen yksinkertainen.

Tehden tällä tavalla inhimillisiksi sankarinsa, jotka suorittavat yli-inhimillisiä tekoja, Kalevala tuo ne niin lähelle meitä, että miltei unohdamme heidän jumalallisuutensa. Ja kuitenkin meistä näyttää, että Kalevala juuri sillä menettelyllään on erityisesti tahtonut painostaa kunkin sankarinsa perusominaisuutta. »Katsokaa», se sanoo, »mikä kussakin on parasta, se kehittyä ja kasvaa. Kuollut vain jää liikkumatta paikalleen, elävän mieli on eteenpäin.»

Tämä kehityspeeriaate kulkee punaisena lankana Lemminkäisen historiassa. Lemminkäinen, joka edustaa ihmiskunnan povessa riehuvia tunnevoimia, esittää elämänsä aikana näiden tunteiden eri kehitystasot. Tämän todistaa muodollisesti sekin seikka, että Lemminkäis-runoihin — kuten prof. K. Krohn näyttää²¹ — on koottu erilaisia aineksia, kertomuksia eri henkilöistä, Ahti Saarelaisesta, Kaukamoi-
sesta, Pätöisestä pojasta j. n. e., jotka kansan ja runolaulajain mielikuvituksessa jo ovat kuuluneet yhteen ja olleet ikäänkuin saman olennon toisintonimiä. Kaukamoisen ja Ahti Saarelaisen nimellä Lemminkäinen rakastelee Saaren tyttöjä ja vie Kyllikin vaimokseen, Lemminkäisenä hän kosii Pohjan neitoa, ja kertomus hänen kuolemastaan on alkuperäisin Pätöisen pojan runosta. Uudessa Kalevalassa Lönnrot oikealla psykologisella silmällä on antanut Kaukamois-episodin tapahtua Lemminkäisen nuoruudessa, ennen hänen varsinaista esiintymistään Pohjan neidon kilpakosijana, sillä Kyllikkiruno kuvaa itse asiassa varhempaa kautta ihmiskunnan Lemminkäisvoimien kehityshistoriassa.

Ahtina Lemminkäinen »kasvoi koissa korkeassa, luona armahan emonsa» ja hänestä

Tuli mies mitä parahin,
Puhkesi punaverinen,
Joka päästänsä pätevi,
Kohastansa kelpoavi.

Yksi oli hänellä vain vikana:

Ain' oli naisissa eläjä,
Yli öitä öitsilöissä,
Noien impien iloissa,
Kassapäien karkeloissa.

²¹ Kalevalan runojen historia, siv. 507 ja seur.

Runo viittaa tähän Lemminkäisen heikkouteen miltei ivahymyllä, niinkuin se yleensä käyttää pientä huumoria kuvatessaan sankarinsa elämänvaiheita. Kalevalaa okkultisesti tulkittaessa tämä piirre on huomioonotettava. Lemminkäistä kehutaan ja hänen voimaansa ja taitoansa ylistetään: lauluillaan ja loitsuillaan hän lumoo. Mutta kuitenkin runon mielestä pieni pilkka on paikallaan. Kuinka tämä on ymmärrettävä?

Siinä kuvastuu vanhan suomalaisen viisauden myöhempi, ²² arvosteleva katsantokanta. Se tuntee tosiasiat. Se tietää, että tunne on — ainakin toistaiseksi — suurin voima ihmiskunnan rinnassa, että tunteen lapsellinen itsekkyyks ja huolettomuus paisuu tärisyttäväksi ja lumoovaksi luonnonvoimaksi, kun se määrättyyn kohteeseen kohdistuu, että tunteen kannustamana ihmiskunta tosiaankin suorittaa suurimmat sankaritekonsa ja ihmetyönsä; ja kuitenkin se samalla sitä epäilee, niinkauan kuin ei ihmiskunta ole omien Lemminkäisvoimiensa herra. Kuinka sattuvasti tämä on tuotu esiin Lemminkäisen ylimielisessä ja halveksivassa käytöksessä märkähattu karjanpaimenta kohtaan! Juuri voittonsa hetkellä hän antaa tunteensa itseään pettää — ja siitä on seurauksena hänen traagillinen loppunsa. Tunteen juuret ovat niin syvällä ihmisen aineellisessa luonnossa, että syystä niitä saa pelätä, ennenkuin ihminen on tyystin »sydämensä puhdistanut».

Mikä näet on ilmenneen tunteen Lemminkäisvoimien alku ja juuri? Ihmisen sukupuolinen olemus. Hänen tajuntansa rakkauskyvyssä piilevät tunteen mahdollisuudet, mutta hänen aineellinen sukupuolisuutensa herättää ne eloon ja antaa niille muodon. Aivan oikein sanoo sentähden Kalevala: tunne on erinomainen asia, mutta sen heikkous on, että se imee voimansa sukupuolesta.

Kun huikentelevan huvitteleva ja sukupuolisesti voimakas tunne-elämä on hiukan tasaantunut, kohdistuu rakkaus pitempiaikaisesti määrättyyn esineeseen, ja Kyllikki-episodi alkaa Lemminkäisen elämässä. Tunne ei kuitenkaan vielä ole puhdistunut — ei Lemminkäisessä eikä Kyllikissä. Se vaatii valoja ja vannoo valoja. (11: 289-314.) Ja sentähden sen on määrä hukkuu.

Vasta kun Pohjan tyttöä kosiessaan Lemminkäinen saa kaikenlaisia esteitä voittaakseen, joihin ei paljas huimapäinen väkivalta tepsii, ja kaikenlaisia ansiotöitä suorittaakseen, vasta silloin hän vähitellen vapautuu itsekkyydestään ja itserakkaudestaan ja alkaa ymmärtää, mitä rakkaus on. Niin tunne-elämä ihmiskunnan povessa aste asteelta pitkien kehitysjaksojen kuluessa puhdistuu ja jalostuu, rehentelevä ylpeys nöyrtyy ja muuttuu uskolliseksi antaumukseksi. Suomalaisen temperamentin mukaisesti Kalevala tässä loppukuvauksessakin välttää kaikkea hentomielisyyttä ja liiallista tunnetta. Muutamalla sanalla Lemminkäinen kuollessaan ilmaisee syvää luottamustaan äitinsä rakkauteen, paljastaen samalla oman uskollisen tunteensa häntä kohtaan:

Oi emoni kantajani,
Vaivan nähnyt vaaliani!
Tietäisitkö, tuntisitko,
Miss' on poikasi poloinen,
Tokipa rientäen tulisit,
Avukseni ennättäisit . . .

Ja kun äiti on hänet kuolleesta herättänyt, muistaa hän pian rakkautensa Pohjan neitoon, jonka puolesta hän on niin paljon kärsinyt:

Tuollapa syämmykseni,

²² Tämä selviää kirjamme loppupuolella.

Tuolla tuntoni makaapi
Noissa Pohjan neitosissa,
Kaunoisissa kassapäissä, —

joissa sanoissa monikko vain on jonkunlainen pluralis modestiae.

Syventymällä yksityiskohtiin voimme nähdä Lemminkäisen elämässä kolme suurta jaksoa, jotka selvästi kuvaavat kolme kehityskautta inhimillisen tunne-elämän historiassa:

1. Tunne-elämän lapsuudentila, jolloin tunne on huikenteleva, ajattelematon, pintapuolinen, liehuen kiintymyksessään esineestä toiseen. 2. Sen nuoruudentila, jolloin se etsii kiinnekohtaa ja valoilla ja lupauksilla koettaa pysyä uskollisena ihanteelleen. 3. Sen miehuudentila, jolloin se ymmärtää, ettei mitään saavuteta ilman vastaavia ponnistuksia ja voittoja.

Yksi kausi on vielä kuvaamatta kehityksen alussa: ylimeno eläimellisestä tilasta inhimilliseen eli kehityskausi, joka on lähinnä eläinkunnan sokeata vaistoelämää ja josta salaiset traditiot puhuvat. Onko tämä unohtunut Kalevalan kuvauksesta?

Nähdäksemme se ei ole unohtunut, vaikka siihen on vain ohimennen viitattu. Kun Lemminkäinen laulaa joka miehen Pohjolan tuvasta ulos (12: 443-473), heittää hän yhden laulamatta: »karjan paimenen pahaisen, ukko vanhan umpisilmän.» Tämä »Pohjolan sokea» »märkähattu karjan paimen» kysyy silloin syytä, miksi ei häntä muiden mukana laulettu tuvasta. Lemminkäinen vastaa:

Siksi en sinuhun koske,
Kun olet katsoa katala,
Kurja koskemaisittani;
Vielä miesnä nuorempana,
Karjan paimenna pahaisna
Turmelit emosi tuoman,
Sisaresi siuvahutit,
Kaikki herjasit hevoiset,
Tamman varsat vaivuttelit
Suon selillä, maan navoilla,
Ve'en liivan liikkumilla.

Sokea karjanpaimen on symbolina siitä ajasta, jolloin äsken syntynyt ihmiskunta sekaantui eläimiin ja josta esim. H. P. Blavatsky mainitsee Salaisessa Opissaan. Järjen valo oli ihmisissä vielä niin himmeä, etteivät he muuta tainneet kuin matkia eläimiä ja suin päin syöstä heräävän sukuvietin valtaan. Tämä alkuperäinen lankeemus, johon paratiisikertomukset viittaavat, onkin laskenut perustan ihmiskunnan myöhemmille kärsimyksille. Sukuvietti se aina on ollut ihmiskunnan kohtalokkaana vitsana, joka sille tuskia on tuottanut. Sama ihmiskunta, joka nyt näyttölee osaksi Ahti Saarelaisen, osaksi kauniin Kaukomielen osaa, on ennen esiintynyt näyttämöllä vietistä sokaistuneena karjanpaimenena ja näyttää nyt elämänsä tragediassa karmalliset seuraukset alkuperäisestä »synnistään».

Teosofiseen kirjallisuuteen perehtyneet tietävät, että salatiede puhuu ihmiskunnan juuriroduista: kaksi ensimmäistä olivat ylifyysillisiä ja vasta kolmas oli ensimmäinen fyysisellä ruumiilla varustettu ihmisrotu, jonka asuinpaikkana oli Tyynen Valtameren syvyyteen uponnut manner, jolle luonnontutkija P. L. Sclater antoi nimen Lemuria. Tässä kolmannessa rodussa tapahtui edellämäinittu »syntiinlankeemus» ja sen perästä rotu »tuli mustaksi synnistä.» (Sanotaan, että neekerirotu on ruumiillisesti siitä polveutunut.)

Neljäs rotu oli atlantilainen, punainen ja keltainen rotu, joka asui Atlantian mereen vajonneella

manterella («Atlantis»). Plato kertoo sen viimeisestä jätteestä, Poseidonin-nimisestä saaresta, ja Kalevalan »Ahti Saarelainen» ja »Saarella» asuva Kyllikki kuuluvat sekä nimiensä että psykologisen sisältönsä puolesta varsinaisesti atlantilaiseen kehityskauteen. (Ahti = Vellamo viittaa myös tunnemaailmaan eli »astralitasoon», jonka vertauskuvana aina on käytetty vettä.)

Ihmiskunta elää nykyään Salaisen Opin mukaan viidennessä eli arjalaisessa juurirodussa ja paras vähemmistö ihmiskuntaa on sentähden tunne-elämässään varsinaisen Lemminkäisen tasalla, mutta suurin osa yhä vielä jatkaa Kaukamoisen elämää.

Vasta vielä syntymättömät kuudes ja seitsemäs juurirotu puhdistavat ihmiskunnan Lemminkäisvoimia niin pitkälle, että ihmiset alkavat käytännössä käsittää ja toteuttaa Kristusrakkautta.

Jumalallinen pelastustyö näkyy asteettaisessa tunnekehityksessä. Sen huippukohta saavutetaan, kun personalliset tunteet, sekä »hyvät» että »huonot» hukkuvat suuren jumalallisen rakkauden valtamereen. Lemminkäinen edustaa siis korkeimmassa ja syvimmissä merkityksessään ihmiskunnan Kristusvoimaa.

Kristityn mielestä voi tuntua miltei pyhän häväistykseltä, kun vanha pakanallinen lemmensankari, suomalainen Don Juan, asetetaan rinnatusten Kristuksen pyhän ja puhtaan majesteetin kanssa. Olkoon. Tarkotuksemme ei olekaan väittää, että Kalevala yhtä ylevästi ja kauniisti kuin uusi testamentti olisi kuvannut jumalallisen rakkauden mysteriota ihmissielussa. Kalevalan viisus on kotoisin toisesta ajasta kuin uuden testamentin; sen ulkonainen puku on luonnollisesti toisenlainen. Tarkotuksemme on vain painostaa, että Kalevalan viisus on ytimeltään sama, että se tunsivat samat tosiseikat ihmissielun kehityksestä ja päämäärästä kuin esim. uusi testamentti. Sillä on oma tapansa kuvailla tunne-elämän asioita ja arvostella niitä, se kallistuu ihailussaan järjen toiminnan ja viisauden puolelle, mutta se tietää, että tunne itsessään on suurin maagillinen voima ja ihmissielun uudestisyntyttävä. Kuinka ylevän ja liikuttavan esimerkin se tästä antaa kertoessaan Lemminkäisen äidin uhrautuvasta rakkaudesta, rakkaudesta, joka kirkkaudessaan kuolemankin voittaa!

Tämä Kristuksen yleveyden ja Lemminkäisen näennäisen jokapäiväisyyden välinen ristiriita onkin helposti selitettävissä, kun muistamme, että Kristuksessa on kuvattu yksistään lopullista päämäärää, tunnevoimien viimeistä kehitystasetta, jota vastoin Lemminkäinen kuvaa niiden koko kehitystä, pitäen ennen kaikkea silmällä varhaisempia asteita, mutta silti unohtamatta vielä saavuttamatonta päämäärää. Kalevala itse johtaa meitä etsimään Lemminkäisestä vastinetta Kristuksellekin.

Juuri Lemminkäisen äidille elävänä ihmisenä omistettu tärkeä sija todistaa puolestaan, että Lemminkäinen jumalallisessa pelastustyössä vastaa kolminaisuuden toista personaa eli Poikaa. Väinämöisen äiti ei esiinny inhimillisenä olentona ollenkaan ja Ilmarisen äiti vain sivuhenkilönä Kalevalassa. Mutta jokaisessa vanhassa viisusjärjestelmässä vapahtajan äidillä on tärkeä sija elävänä ihmisenä: Kristuksen äidillä (Maria), Buddhan äidillä (Maajaa), Krishnan äidillä (Deevaki) j. n. e., joten yhtäläisyys Lemminkäisen kanssa on silmiinpistävä.²³

Kalevalan kolmesta pääsankarista Lemminkäinen niinkään on ainoa, jonka kuolemasta kerrotaan; sitäpaitsi hänen toisintonimenään kuolemarunoissa käytetään nimeä Kalevan poika, Pätöinen poika, joka vastaa Jumalan poikaa eli Logoksen poikaa. Samaten jokainen vapahtaja vanhoissa järjestelmissä tapetaan ja joutuu tuonelaan. Julius Krohn on huomauttanut siitä merkillisestä yhtäläisyydestä, mikä vallitsee skandinavilaisen Balder-tarun ja Lemminkäis-tarun välillä. Ylijumalan Odinin poika Balder on valon jumala, ja paha Loke viettelee sokeata Hodria — tämän kättä ohjaten — ampumaan Balderin kuoliaaksi. Balder joutuu Helin luokse manalaan, josta hän 40 päivän perästä nousee jälleen ylös, vaikkei hänen äitinsä kykenekään häntä pelastamaan; tässä kohden siis Balder-taru poikkeaa Lemminkäis-runosta. Kaarle Krohn mainitsee tarujen yhtäläisyyden, mutta selittää sen johtuvan siitä, että molemmat ovat kristillisperäisiä legendoja. Historiallisesti alkuperäinen lienee hänen mielestään kertomus Jeesuksesta, joka surmataan ja astuu alas manalaan ja kolmantena päivänä nousee ylös kuolleista.²⁴

Tässä johtopäätöksessään prof. Krohn kerrassaan erehtyy. Torjuessaan pakanallisia yhtäläisyyksiä Kristustarun kanssa yksinomaan Balder-taruun viittaamalla osottaa hän asian tuntemattomuutta, Balder-taru on vain esimerkki monesta. Joskin sitä keskiäikaisten kirjoitusten nojalla kävisi selittäminen kristillisperäiseksi — mikä asiallisesti on sängen vähän luultavaa, — on tämmöinen selittämistapa mahdoton

²³ Vrt. tähän eräs Aunuksessa tavattu kyynillisrealistinen säkeen muoto: „Lemminkäinen on lehtolapsi.“ Samaa on sanottu esim. Jeesuksesta.

²⁴ Kalevalan runojen historia, siv. 581 ja seur.

todistettavasti vanhempien legendojen suhteen, kreikkalaisten, egyptiläisten, indialaisten j. n. e.

Ottaaksemme pari esimerkkiä: Muinaishindulainen vapahtaja Krishna sai surmansa metsästäjän nuolesta, kun hän istui puun alla metsässä mietiskelyyn vaipuneena. Niin kertoo vanha kirja Bhagavata Puraana, ja hindulaiset laskevat viisi tuhatta vuotta kuluneen Krishnan kuolemasta. Kuolemansa jälkeen Krishna astui manalaan ja nousi jälleen kuolleista. Egyptiläisessä tarustossa Osiriksen tappaa hänen vihollisensa, pahan käärme Tyfon; mutta Osiris nousee kuolleista Horuksena ja surmaa vuorostaan Tyfonin. Osiris tulee nyt »haudantakaisen elämän herraksi» ja »kaikkien sielujen tuomariksi». Niinhän Jeesuskin saa surmansa taistellessaan pahaa vastaan, mutta ylösnousseena vie voiton »vanhasta käärmeestä»; ja Ilmestyskirja sanoo hänestä, että hänellä on »helvetin ja kuoleman avaimet» (1: 18), samoin kuin Apostolein Teoissa väitetään, että »hän on Jumalalta sääty elävien ja kuolleitten tuomariksi» (10: 42). Babylonian vapahtajahenkilö Tammuz oli kolme päivää tuonelassa kuoltuaan, mutta nousi sitten jälleen kuolleista, ja hänen kuolemansa ja ylösnousemisensa muistoksi vietettiin vuosittain suurta murhe- ja riemujuhlaa, jossa jälkimäisessä pappi näkyy sanoneen: »luottakaa te Herraanne, sillä hänen kärsimänsä tuskat ovat teille pelastuksen hankkineet.» Muuan babylonialainen legenda kertoo Ishtarjumalattaren, Tammuzin äidin, astuneen alas manalaan elämän vettä noutamaan, millä herättäisi henkiinsä kuolleen poikansa.

Kreikkalainen myytti Bakkhoksesta (Zagreoksesta eli Dionysoksesta) muistuttaa kaikista lähimmin Lemminkäistarua, sillä kun Titaanit ovat Bakkhoksen surmanneet, leikataan hänet palasiksi. Kolme päivää hän nukkuu haadeksessa, jonka jälkeen Jupiter herättää hänet eloon ja Pallas tuo hänelle sydämen. Ylösnousemisensa jälkeen hän astuu taivaaseen. Muuan taru, joka esittää Dionysoksen Deemeterin poikana, kertoo, että äiti kerää yhteen ja asettaa paikoilleen silvotut ruumiinosat ja tekee pojan nuoreksi jälleen, menetellen siis aivan samalla tavalla kuin Lemminkäisen äiti.

Nämä esimerkit, joiden lukua voisimme vielä lisätä syyrialaisilla, meksikkolaisilla y. m. taruilla, riittänevät todistamaan, että käsitys vapahtajasta, joka tapetaan, astuu manalaan ja nousee ylös kuolleista, on perin vanha ja yleinen. Kristillinen kertomus on tässä kohden vain »pakanallisten» alkumuotojen jäljennös. On siis aivan tarpeetonta ja mieletöntä koettaa todistaa Lemminkäistarua kristillisperäiseksi; yhtä hyvällä syyllä — jollei paremmalla — sitä voi väittää kreikkalaiseksi tai egyptiläiseksi alkuperältään. Ja miksi emme näin ollen saisi pitää kertomusta Lemminkäisen kuolemasta, hänen äitinsä uhrautuvasta rakkaudesta ja hänen ylösnousemisestaan yhtä »pyhänä» ja korkeana kuin vastaavaa kertomusta Jeesuksesta?

Psykologisesti ymmärrettynä taru kätkeekin päivänselvän tosiasian. Logoksen toinen persona, Poika eli toisin sanoen jumalallinen tunnevoima, joka itsessään on yksi ja jakamaton, nim. rakkaus, on ihmiskunnassa aivankuin tapettu ja kappaleisiin leikattu: jokaisessa ihmisyksilössä on siitä palanen,²⁵ mutta mikä irvikuva tämä jumalallisen tunnevoiman osanen useinkaan on! Rakkaus on muuttunut itserakkaudeksi, vihaksi toisia kohtaan ja kaikkinaisiksi itsekkyyden ja paheen ilmennyksiksi. Vasta »ylösnousseessa», »uudestisyntyneessä» ihmisessä on jumalallinen rakkaus saavuttanut takaisin alkuperäisen voimansa, puhtautensa ja eheydensä ja kykenee ohjaamaan ja hallitsemaan eläviä ja kuolleita.

Tämä »ylösnousemus» on tietenkin yksilökohtainen ja siis esoteerinen asia. »Kuolleista nousseita» ovat psykologisessa merkityksessä ainoastaan tietäjä-ihmiset, jotka ovat suorittaneet pitkän ja vaivaloisen henkisen kehityksen. Ihmiskunta kokonaisuudessaan on vielä kaukana päämäärästään eikä se sitä koskaan yhdellä kertaa saavuta. Yksitellen ihmiskunnan yksilöt omien ponnistustensa kautta joutuvat tien päähän, ja vasta sitten, kun nykyisen ihmiskunnan kaikki yksilöt ovat henkisesti uudestisyntyneet, voidaan sanoa, että jumalallinen vapahtaja, jumalan poika, joka ihmiskunnan sielussa on ristiinnaulittu, on kuolleista ylös noussut ja vapaaehtoisesta kärsimyksestään vapautunut. Siihen saakka hän tosiaan vaeltaa kuoleman valtakunnassa, saarnaten vangituille sieluille pimeydessä.

²⁵ Tätä tosiseikkaa kuvatakseen egyptiläisillä oli tapana hautakirjotuksissa asettaa vainajan nimen eteen jumalnimi Osiris. („Osiris N. N.“).

Eikä hän kuolleista nousisi ilman äitinsä, suuren luonnon ja elämän apua! Elämän koulu se ihmisiä kasvattaa. Elämä on kuin kärsivällinen, rakastava äiti. Mihin ihmissielu joutuisi tunteittensa heittelemänä, ellei luonto, ellei elämä itse sitoisi hänen haavojaan, lohduttaisi häntä, valaisi häneen uutta eloa? Kun hänen personallinen tunne-elämänsä kärsii haaksirikkonsa, ei jumalallisen rakkauden siemen hänen sielussaan yksin kykenisi häntä uudesti luomaan. Pätöisen pojan avuksi rientää silloin luonto-äiti, ja vasta äidin hellävaroinen käsi herättää pojan kuolleista.

12.

ILMARISVOIMAT.

Ilmarinen on Kalevalan sankareista se, jonka alkuperäiseen jumaluuteen tiedemiehetkin uskovat. Tänäpäivänä votjakit kutsuvat kristittyä Jumalaa Inmariksi, joka äänteellisesti vastaa Ilmaria, ja sekä Inmar että Ilmari ovat alkuaan olleet ilman jumalia. Vanhassa merimiesloitsussa rukoillaan Ilmariselta myötätuulta, ja eräässä lappalaisessa noitarummussa kuvataan Ilmaris-nimistä haltiaa myrskyä ja kovaa ilmaa aikaansaavana. Luetellessaan hämäläisten jumalia Mikael Agricola mainitsee, että

Ilmarinen Rauhan ia ilman tei
Ia matkamiehet edheswei.

Kalevala kertoo Ilmarisen »taivoa takoneen ja ilman kantta kalkutelleen.» Tulen syntyrunossa hän myös esiintyy salaman iskijänä yhdessä Väinämöisen kanssa:

Iski tulta Ilmarinen,
Välähytti Väinämöinen,
Sakarilla vaskisella,
Miekalla tuliterällä,
Päällä kuuven kirjokannen,
Päällä taivosen yheksän.

(Vanha K. 26: 36-41).

Prof. Kaarle Krohn, joka pitää Lemminkäistä alkuperäisesti historiallisena henkilönä, menee niin pitkälle myönnetyksissään Ilmarisen suhteen, että hänen mielestään tämä Kalevalan elävän realistisesti kuvattu seppo on vain yhteiskuva Suomen kansan syvistä riveistä. »Ilmarinen on tyyppi», hän sanoo, »eli runollinen perikuva, jonka jokainen suomalainen voi oikeaksi todistaa, joka ennen muita suomalaisia muotoja ulkomaalaisenkin silmään pistää.» Ja aivankuin tarjoten pikkusormensa symbolistisen selitystavan paholaiselle prof. Krohn vielä myöntää, että Ilmarinen täten ymmärrettynä »on historiallisesti todellinen paljon korkeammassa katsannossa kuin minkään yksityisen Suomessa eläneen sepän jälkimaine.»²⁶

Aivan oikein on sanoa, että Ilmarinen ennen muita kuvaa suomalaista luonnetta. Hän on jörö ja hidas ja ilman alotekykyä. Hän on hieman tyhmä ja syrjästä katsoen näyttää kylmältä ja tunteettomalta. Mutta kun toinen häntä työhön innostaa, on hän erittäin taitava ja tunnollinen, ja kun hänen verensä kerran on liikkeelle saatu, on hän intohimoisen toiminnanhalunen. Sekin, että häntä on verrattain helppo vetää nenästä, riippuu enemmän hänen lapsellisesta upporehellisyydestään kuin suorastaan tyhmyydestä.

²⁶ Kalevalan runojen historia, siv. 344.

Kalevala kuitenkin kuvaa Ilmarisessa suomalaista luonnetta vain näennäisesti. Kun Kalevala avataan jollain yleisinhimillisellä tai kosmisella avaimella, edustaa Suomen kansa luonnollisesti ihmiskuntaa yleensä, ja sentähden Ilmarinenkin suomalaista luonnetta kuvatessaan edustaa ihmiskunnan sieluelämässä jotakin olennaisesti inhimillistä. Ja mitä muuta tämä olennaisesti inhimillinen voisi olla kuin ihmisen järki?

Kieltämättä edellä mainitut ominaisuudet sattuvasti soveltuvatkin sille Kalevalan sankarille, joka edustaa älyn prinssiä ihmiskunnan sieluelämässä. Sama Ilmarisvoima, joka myöhemmin ilmenee älykkyytenä ja nerokkuutena, se kehityksen alkutaipalilla pukeutuu tyhmyyden ja saamattomuuden muotoon. Ja että älynvoimat sinänsä ovat tunteista riippumattomia ja siis kylmiä, on psykologisesti ja metafysillisesti yhtä totta kuin se, että intohimoja ja tunteita saattaa miltei rajattomiin kiihottaa ajatuksen ja älyn avulla.

Kieltämättä järki eli äly niinkään on inhimillinen perusominaisuus ennen muita. Ilman järjen prometeista tulta ihminen ei olisi muuta kuin eläin. Järki se kohottaa ihmiskunnan yli muun luonnon, se nostaa ihmisen jumalien tasalle ja avaa hänelle loppumattoman kehityksen mahdollisuuden. Vanhat kansat sen tiesivät. Indialaisten ihmisenimi *manu* ja *manusha* johtuu sanskritinkielisestä rungosta *man*, joka merkitsee ajatella. *Manu* – »ihmistyyppi» – on täten »ajattelijä». Samasta juuresta johtuvat englantilainen sana *man*, saksalainen *Mensch*, ruotsalainen *människa*, jotka kaikki merkitsevät ihmistä. Samaa alkuperää on niinkään latinalainen *mens*, »mieli», josta yleisesti käytetty *mentaalinen*, »ajatusta koskeva», »älyperäinen», on johtunut. Mens-sanasta mieltä kiinnittävä johdannainen on *mentiri*, »valehdella», johon tietenkään älytön olento ei kykenisi.

On olemassa sana, jota ei mikään olento voi käyttää, ennenkuin hän on ihmisen tasalle kohonnut. Tämä sana on *minä*. Suomalaisen minä-sanana sointu kajahtaa myös sanasta *ihminen*. Eiköhän nyt voisi löytää yhteyttä suomalaisen minä-sanana ja indoeurooppalaisen man-rungon välillä? Ja jos ihminen-sanana vartalo on ihmis, on muistettava, että s esiintyy sanoissa *mens* ja *manas* (sanskrit. »mieli, järki»). Että ihminen-sanana ensimmäinen tavu *ih* puolestaan muistuttaa saksalaista *Ich*-sanaa, joka on sukua kreikkalaislatinalaiselle sanalle *ego* ja sanskritinkieliselle *aham* (»minä»), lienee oppineiden mielestä paljaaksi sattumaksi luettava. Kuitenkin suomalaisistakin sanoista »minä» ja »ihminen» tuoksahtaa ikimuinoinen ajattelemisen ja järjellisen toiminnan rauhallinen henki.

Niille, joilla on »korvat kuulla», todistaa tämä jokapäiväisten sanojen johto ja merkitys, että ihmistä on alkuperäisesti käsitetty »ajattelevaksi ja järjelliseksi olennoksi». Kun nyt vanhojen suomalaisten mytologiassa Ilmarinen edustaa älyn voimia, on tämäkin nimi esoteerisesti oikein valittu, sillä elementti »ilma» vastaa älymaailmaa eli »älytaso», kuten on tapana sanoa nykyisessä teosofisessa kirjallisuudessa, samaten kuin »vesi» kuvaa tunnemaailmaa, »maa» fyysillistä ja »tuli» korkeamman järjen ja hengen maailmaa. Ilmarinen merkitsee täten »ajatusmaailman herra ja hallitsija».

Teosofisessa kirjallisuudessa, kuten jokainen asiantuntija tietää, on tullut tavaksi puhua ihmisminän kaksinaisuudesta, ylemmästä ja alemmasta minästä ja järjestä. Tämä jako, joka muuten käytännöllisyytensä ja kuvaavuutensa nojalla on pujahtanut jokapäiväiseen puhekielemme ja kirjallisuuteenkin, perustuu osaksi psykologiseen havaintoon, osaksi salaiseen kehityshistorialliseen tietoon.

Goethe asettaa Faustin suuhun nuo siivekkäät sanat: »kaksi sielua mun rinnassani asuu, toinen toisesta erota tahto: toinen rajussa rakkaudenkiihossa maailmaan tarrautuu; toinen tomusta väkisin kohoo korkeiden esi-isien tasoille.» Jokainen ihminen saa todeta, kuinka hyvä ja paha, totuus ja valhe, rakkaus ja viha, kaunis ja ruma, puhdas ja saastainen, ylhäinen ja alhainen taistelevat ylivallasta hänen tajunnassaan. Eikä siinä kyllin, että vastakohtat viihtyvät vieretysten hänen sielussaan. Hän ei aina itsekään tiedä, missä on oikeus, missä vääryys, sillä hänen ymmärryksensä puolustaa molempia. Itsekyyden, ruumiilliselle ihmiselle luonnollinen, vaisto viekin usein voiton korkeamman järjen heikommilta voimilta.

Sielutieteelliset käsikirjat puhuvat tästä ristiriidasta vain ohimennen, mainitsevat puhtaasti järjen

olemassaolon, mutta kiinnostävät huomionsa sieluelämän erittelyyn sinänsä. Muisti, loogillinen ymmärrys, mielikuvitus j. n. e., josta niissä puhutaan, ovat kaikki alemman minän eli järjen ominaisuuksia, heijastuksia ylemmän olemuksesta. Niinpä muistia ja havaintoa vastaa ylemmän järjen näkevä tieto, loogillista ymmärrystä järjen kosmillinen luonne (järki = Logos), mielikuvitusta järjen luova voima. Ylempi minä palvelee luonnostaan totuutta, mutta alempi minä oppii vasta kokemuksen koulussa irtautumaan itsekkäiden tunteiden ja himojen vallasta. Jokaiselle filosofiselle ihmiselle on kuitenkin muutta mutkitta selvää, ettei voitaisi puhua mistään alemman minän asteettaisesta kehityksestä, ellei pysyväsena taustana pitkin matkaa olisi se ajattelija, se muodollinen eli formalinen minä, jonka silmien edessä realinen minä — käyttääksemme modernia nimityksiä — alati muuttuu.

Aikain viisaus on aina puolustanut ylemmän minän oikeuksia ja selittänyt niitä. Ei mikään uskonto alkuperäisessä puhtaudessaan ole pahaa, itsekkyyttä, syntiä oikeaksi nimittänyt. Kaikki ne ovat neuvoneet ihmistä sitä vastaan taistelemaan ja sitä voittamaan. Tämä muinaisen viisauden kanta on perustunut tarkkaan tietoon ihmisminnan synnystä ja kehityskulusta.

Mikä on nim. tämä merkillinen minä, joka pakenee suurimpienkin filosofien kuten Hume'in ja Kantin analysoivaa katsetta, mistä se on kotoisin, miten se on syntynyt?

Salainen tieto yksin tuntee vastauksen: ihmisen minä on syntyisin Jumalasta. Ei ole maailmassa kuin yksi itsetajunta: Jumalan. Ihmisen minä on sirpale suuresta jumalallisesta itsestä, ihmisen järki osa ja pienoisokuva Logoksen mahtavasta nerosta. Ja miten ihmisminä on syntynyt ja muodostunut? Kun alemmat luonnonvoimat aikakausia kestäneen kehitystyön jälkeen olivat saaneet ihmismäisen eläimen valmiiksi, laskeutui tähän muotoon maailman valo, jumalallinen järki, Logoksen itsetajunta — ja inhimillinen minä syntyi hengen ja aine-elämän kosketuksesta. Maan tomusta on ihminen, ja jumalan henki on häneen puhallettu! Taivaisesta kodistaan maan päälle muuttanut on järjen poika ihmisen haahmossa. Todellakin kahtia jaettu jo syntymästään on ihmisen minä: toisella kädellä kiinni pitäen maisesta majastaan, toisella taivaan sineä tavotellen. Eläimessä syntyi ihmisen minä ja kuitenkin se Jumalasta polveutui.²⁷

Voisimme sanoa filosofisesti: järjen korkein ilmennys on siinä, että se käsittää itsensä Järjeksi, s. o. Jumalasta lähteneeksi, ja tämä on mahdollista ainoastaan rajotetun yksilöllisen tajunnan, toisin sanoen minuuden avulla. Kuten jo Väinämöisestä ja maailman luomisesta puhuessamme huomautimme, on ihmisminnan synty ja kehitys niin tärkeä kohta maailmankehityksessä, että sitä kutsutaan »toiseksi luomiseksi».

Tämä »toinen luominen» annetaan Kalevalassa Ilmarisen tehtäväksi. Ilmarinen suorittaa sen, mihin muut eivät kykene. Ilmarinen on Kalevalassa mitä merkillisin olento. Tarkastakaamme siis Ilmarista ja hänen työtään.

²⁷ Näistä asioista puhuu seikkaperäisemmin esim. H. P. Blavatskyn Salainen Oppi.

ILMARINEN, TULIJA RAUTA.

Jos nyt Ilmarinen Kalevalan kuvakielessä edustaa ihmiskunnan älyllisiä voimia, miksikä Ilmarista kuvataan sepäksi, miksi hän alituisen on tekemisissä raudan ja tulen kanssa, ja miksi Sampokin taotaan? Puhumattakaan siitä, että »seppä» on sattuva ahkeran tekijän ja toimijan määritelmä, että toiminta on älyn oleellinen tunnusmerkki ja että vielä tänä päivänä käytetään esim. lausetapaa »järjen valo», on sillä selvät okkultiset syynsä. Ilmarisen kuvaaminen sepäksi, joka puuhaa raudan ja tulen kanssa, todistaa sille, jolla on »silmit nähdä», että vanhat suomalaiset tietäjät tunsivat sekä asian oikean tilan että yleisiä sovinnaisia traditsioneja ja nimityksiä.

Älynvoimien synty ja vaikutus ihmiskunnassa esitetään Kalevalassa ennen kaikkea kolmessa tapahtumassa Ilmarisen elämässä: tulensyntyrunossa, raudansyntysanoissa ja Sammon taonnassa.

Tulensynnyssä annetaan niin sanoaksemme eettinen yleiskuva älynvoimien, jumalallisen järjen ja viisauden valon laskeutumisesta pimeydessä vaeltavaan ihmiskukuun. Olemme jo viime luvussa vanhasta Kalevalasta toistaneet ne säkeet, joissa kerrotaan Ilmarisen tulta iskeneen. Uudessa Kalevalassa Ilmarisen nimi on muutettu »ilman Ukoksi», mutta merkityksen samaisuus on silmiinpistävä. Ilmarinen, älymaailman herra ja järjen jumala, on se Prometheus, joka ihmiskuvulle pyhän tulen antaa.

Niin kauan kuin ihmiskunta uskollisesti hoitaa taivaallista tulta, käy kaikki hyvin. Ihmiskunnan sielu on silloin kuin Vestan neitsyt tottelevaisessa viattomuudessaan:

Neiti pitkän pilven päällä,
Impi ilman partahalla
Tuota tulta tuutteli,
Valkeaista vaapotteli
Kultaisessa kätkyessä,
Hihnoissa hopeisissa.

Tämä on se paratiisi-tila, josta vanhoissa mytologioissa kerrotaan. Korkeamman minän pyhä tuli valaisee nuorta ihmiskukua, joka sisäistä valoansa totellen ei paljoakaan tiedä ulkonaisesta maailmasta. Viattomana elää nuori Aatami, ja luonto on hänen kuuliainen palvelijansa. Mutta liian lyhyt on tämä onnen ja autuuden aika Lemurian paratiisissa. Sitten tunteiden ja himojen Lemminkäisvoimat syttyvät ihmiskunnassa, joka on jakautunut kahteen sukupuoleen, Aatamiin ja Eevaan, ja hengen pyhä tuli kadottaa kirkkautensa. Onnettomuus tapahtuu, niinkuin runo kertoo:

Impi tulta tuutteli,
Vaapotteli valkeaista,
Tulta sormilla somitti,
Käsin vaali valkeaista:
Tuli tuhmalta putosi,
Valkea varattomalta,
Kätösiltä käänteliän,
Sormilta somittelian.

Ja silloin tuli muuttuu polttavaksi salamaksi, joka taivaasta syökse maahan tuhoa tuottaen, kärsimyksiä,

kipuja ja tuskia aikaan saaden (47: 173-312). Niinhän juuri järki ja ajatus tunteeseen yhtyessään on kaiken siveellisen pahan ja luonnonlakien rikkomisesta aiheutuvan kärsimyksen luova syy (*causa efficiens*). Lucifer, valontuoja, joka taivaisessa kodissaan on sama kuin Kristus (Logos), muuttuu langetessaan maahan kirotuksi saatanaksi, joka Kristusta vastustaa. Puhdas järki puolustaa totuutta ja epäitsekkyyttä, mutta himojen pauloihin langennut ymmärrys asettuu itsekkyyden ja vääryyden puolelle. Tarvitaan todella Väinämöisen ja Ilmarisen apua, niinkuin Kalevalassa kerrotaan, jumalallisten tahdon- ja älynvoimien myötävaikutusta, ennenkuin ihmiskunta nostetaan lankeemuksestaan. Ja suuri on työ noiden jumalsyntyisten veljesten edessä! Sitä tulensyntyruno monisanaisesti mieleemme terottaa.

Viime tingassa tarvitsevat hekin apua. Ja apu ilmestyy:

Pikku mies merestä nousi,
Uros aalloista yleni . . .

Tämä »pikku mies» on Päivän poika, siis auringon eli jumalan poika, toisin sanoen Kristus ihmisen sielussa. Kollektiivinen draama muuttuu nyt yksilölliseksi. Pikku mies, joka »nousee merestä», on Pätoiseksi pojaksi kasvanut Lemminkäinen, tunteiden aallokosta syntynyt jumalallinen rakkaus. Tämä uusi ihminen on pienistä pienin ja kuitenkin hänen voimansa on suurista suurin. Hän on jumalan poika ja hänen isänsä häntä auttaa:

Vieri veitsi taivosesta,
Puukko pilvistä putosi,
Pää kulta, terä hopea,
Vieri vyölle Päivän poian.

Tällä taivaasta pudonneella puukolla hän hauin halkaisee, joka tulen on niellyt, ja tuli pääsee taas vapaaksi. Samaten Kristus, Pätoinen poika ihmisen rinnassa murtaa lopullisesti eläimellisyyden ja itsekkyyden kahleet ja vapauttaa jumalallisen järjen. Mutta tämä, kuten sanottu, on jo esoteerista ja yksilöllistä psykologiaa.

Kaikki vanhat kansat ovat tulta pyhänä pitäneet ja viettäneet juhlia taivaallisen valon ja tulen kunniaksi. Helavalkea sytytettiin keväällä ei ainoastaan keväisen valon vaan myös sen järjen ja viisauden pyhän tulen kunniaksi, jonka vuodattamista kristikuntakin helluntaina muistelee. Antautumatta kielitieteelliseen väittelyyn tekisi mieleemme kysyä, eikö sanalla »hela» ole yhteyttä vanhojen germaanien pyhän Elms-tulen kanssa ja eivätkö molemmat ole sukua kreikkalaisten Hermes-tulelle (Hermes-Merkurius oli jumalien sanansaattaja ja viisauden jumala)?

Raudansynty-runo valaisee taas älynvoimien inhimillistä historiaa toiselta, voisimme sanoa alemmalta, realistiselta kannalta. Lukiessamme ensin tätä runoa eli loitsua emme näe siinä muuta kuin esityksen eli arvelun raudan alkuperästä; korkeintaan »rauta» voi tarkoittaa fyysillistä ainetta yleensä, kuten alkusäikeissä:

Ilma on emoja ensin,
Vesi vanhin veljeksiä,
Rauta nuorin veljeksiä,
Tuli kerran keskimäinen.

Jos »ilma» tässä edustaa ajatusmaailmaa yleensä ja »vesi» tunnemaailmaa, jää »rauta» nähtävästi fyysillisen maailman edustajaksi. Mutta koska raudansyntyssä Ilmarinen näyttelee pääosaa²⁸ ja Ilmarisen

²⁸ Raudan synnyttäjäksi mainitaan „ukko ylinen luoja, itse ilmojen Jumala“, joka hyvin sekin saattaa olla Ilmarinen.

avain on jo löydetty, on selvää, että rauta yhtä hyvin kuin tuli symbolisoi jotakin älynvoimien tuotetta eli ilmennystä. Pitäkäämme kiinni siitä »tulen» merkityksestä, josta vastikään on ollut puhetta: tuli on taivaasta, tuli on järjen puhdas tuli, se jumalallinen valkeus, josta Johanneksen evankeliumi puhuu (1: 4); silloin helposti ymmärrämme, mitä »rauta» on.

Rauta, sanoo runo, on tulen nuorempi veli, läheistä sukua hänelle:

Olipa aikoa vähäinen,
Rauta tahteli tavata
Vanhempata veikkoansa,
Käyä tulta tuntemahan.

Mitä muuta rauta siis voisi olla kuin puhtaan järjen nuorempi veli, s. o. alempi ymmärrys, logiikka, jota usein kutsutaan rautaiseksi, raudankovaksi? Rauta on todella pimeä verrattuna tuleen, niin on myös maallinen järkemme verrattuna taivaalliseen, korkeampaan järkemme, ja oikein on sanottu evankeliumissa, että »valkeus paistaa pimeydessä, mutta pimeys ei valkeutta käsitä» (Joh. 1: 5), vaikka pimeys ja tietämättömyys aina ikävöi valoa, niinkuin Kalevalakin sanoo raudan tekevän. Vanhat kansat puhuivatkin yleisesti pimeästä »raudakaudesta», jossa ihmiskunta nykyään elää, ja muistelivat ikävällä sitä varhaista »kultakautta», jolloin korkeamman minän hengen tuli vapaana loisti vielä synnittömässä ihmiskunnassa.

Raudansynty-runossa on heti alussa huomattava piirre: rauta on synnytetty — tosin Ilmarisen toimesta, — ennenkuin Ilmarinen syntyy. Niin on salaisen tiedon valossa ihmiskunnankin kehityksessä tapahtunut. Ennenkuin järjen Ilmarisvoimat varsinaisesti ruumistuivat, oli jo käynnissä ajatusta tavoitteleva, mutta alhaalta päin alkanut »luonnollinen evolutsioidi». Silloisessa eläinkunnassa eli eläinkuntaan vielä kokonaan kuuluvassa ihmiskunnassa oli alkeellinen ajatuskyky jo herännyt. Ei saattanut puhua yksilöllisestä ajatuksesta eli järjenjuoksusta, mutta joukkotajunnassa pyrki jo ilmenemään itsetietoisuuteen viittaavia vivahduksia: matkimishalua, ihailua, kiintymystä, uskollisuutta — samoja tajunnanmuotoja, joita näemme nykyisessäkin eläinkunnassa runsaasti esiintyvän. Ymmärryksen itu oli täten jo laskettu ihmissielun maaperään — rauta kätkeyty suohon ja vuoreen, kuten Kalevala sanoo, — ennenkuin se ihmisten ilmoille pääsi.

Vasta tämän perästä siirtyy runo kertomaan Ilmarisen synnystä eli korkeampien järjenvoimien heräämisestä:

Syntyi seppo Ilmarinen,
Sekä syntyi, jotta kasvoi,
Se syntyi sysimäellä,
Kasvoi hiilikankahalla,
Vaskinen vasara käessä,
Pihet pikkuiset piossa.
Yöllä syntyi Ilmarinen,
Päivällä pajasen laati.

Tämä ei ollut mitään evolutsioidia alhaalta päin. Ilmarinen ei ollut niinkuin vastasyntynyt, joka ei mihinkään kykene. Hän oli »seppo iänikuinen», valmis jo syntyessään. Yöllä syntyi, päivällä laati pajan. Hän oli toisen maailman vanha kansalainen, joka maan päällä pukeutui näkyväiseen haahmoon. Kun vanhassa Kalevalassa Louhen lähettämä lintu kysyy Ilmariselta, minkätähden tämä on niin »kovin osaava, varsin taitava takoja», vastaa Ilmarinen:

Siksi, olen kovin osaava,

Varsin taitava takoja:
Kauan katsoin luojan suuhun,
Partahan jalon jumalan,
Ennen taivoa takoissa,
Ilman kantta kalkuttaissa.

Tässä on siis selvästi kysymys hengen yläilmoista laskeutuneesta, taivaallisesta järjen tulesta, joka ihmiskuntaan on ottanut asuntonsa. »Se oli totinen valkeus, joka valistaa kaikki ihmiset, jotka maailmaan tulevat.» (Joh. 1: 9). Ymmärrys oli luonnollisen evolutсионin avulla alkanut herätä, mutta vasta kun korkeamman järjen pyhät Ilmarisvoimat ymmärrykseen yhtyivät, syntyivät inhimilliset yksilöt. Luonnontieteilijät eivät yleensä tahdo uskoa tällaiseen »yliluonnolliseen» myötävaikutukseen, mutta eräs heistä, Darwinin tunnettu työtoveri A. R. Wallace myöntää, että hänen on mahdoton muulla tavalla käsittää ihmishengen alkuperää kuin juuri tällaisen yluonnollisen involutsionin välityksellä.

Nyt on luonnollisesti raudansyntyrunossa historiallinen aukko. Siinä ei kerrota mitään siitä onnellisesta kulta-ajasta, jolloin korkeampi hengen valo oli ylivalloilla ja rauta vielä »makasi suossa». Raudansynnyssä ryhdytään heti kertomaan siitä, miten »syntiin lankeemuksen» jälkeen Ilmarisvoimat saavat tehtäväkseen hakea loogillisen ymmärryksen rauta päivänvaloon ja ryhtyä sitä takomaan. Ja kyllä todella rauta silloin tulta pelkää:

Rauta raukka säpsähtihe,
Säpsähtihe, säikähtihe,
Kun kuuli tulen sanomat,
Tulen tuimat maininnaiset.

Mutta kauniisti lohduttaa Ilmarinen:

Ellös olko milläskänä,
Tuli ei polta tuttuansa,
Herjale heimoansa!
Kun tulet tulen tuville,
Valkean varustimille,
Siellä kasvat kaunihiksi,
Ylenet ylen ehoksi,
Miesten miekoiksi ²⁹ hyviksi,
Naisten nauhan päättimiksi. ³⁰

Maallinen ymmärrys ei mielellään kasva järjen pyhän viisauden tulessa — se rukoilee pois »tuskista tulen punaisen», — mutta Ilmarinen huomauttaa syystä, että paha kerrassaan voittaa, jos alempi järki saa kulkea omin tein:

Jos otan sinun tuesta,
Ehkä kasvat kauheaksi,
Kovin raivoksi rupeat,
Vielä veistät veljeäsi,

²⁹ „Totuuden miekka.“

³⁰ Älykkyyden (esprit) sulo.

Lastuat emosi lasta.

Ymmärrys kuitenkin vannoo tuskan hetkenä, ettei se mitään pahaa aio tehdä. Ilmarinen tempaa raudan tulesta, asettaa sen alasimelle ja muovailee sitä. Nyt ei puutu muuta kuin viimeinen koetus, niin ymmärryksestä on tullut oivallinen järjen työkalu:

Viel' oli pikkuista vajalla,
Rauta raukka tarpehessa:
Eipä kiehu rauan kieli,
Ei sukeu suu teräksen,
Rauta ei kasva karkeaksi
Ilman veessä kastumatta.

Tunteen koetus! Logiikka on upotettava tunteiden ja intohimojen kasteveteen. Ja Ilmarinen ymmärtää, että kastevesi on oleva makeata ja hyvää (9: 207-230). Mutta kuinka käy? Mehiläinen, jolta hän hunajata pyytää, pettää hänen toiveensa:

Lenteä hyrähtelevi,
Viskoi Hiiien hirmuloita,
Kantoi käärmeheh kähylä,
Maon mustia mujuja,
Kusiaisien kutkelmoita,
Sammakon salavihoja,
Teräksen tekomujuihin,
Rauan karkaisuveteen.

Tunteet eivät olleetkaan kauniita! Kun alempi ymmärrys joutuu eläimellisten himojen ja halujen pyörteeseen, sammuu sen lainavalo ja koko sen voima valuu tunteisiin. Kun Ilmarinen kasto raudan kirottuun veteen,

Sai siitä teräs pahaksi,
Rauta raivoksi rupesi,
Petti vaivainen valansa,
Söi kuin koira kunniansa,
Veisti raukka veljeänsä,
Sukuansa suin piteli,
Veren päästi vuotamahan,
Hurmehen hurahdamahan.

Raudansyntyruno päättyy tähän dramaattisessa realismissaan oivalliseen kuvaukseen ihmiskunnan älyllisestä tilasta, joka osittain jatkuu vielä tänäpäivänä, vaikka Ilmarisvoimat kulttuurin muodossa jo ovat paljon ja kauvan ponnistelleet ihmiskunnassa.³¹

³¹ Teosofit ja astrologit ymmärtävät syyn, miksi rauta on valittu alemman ymmärryksen symboliksi: Ilmarisvoimien inkarnatsioni tapahtui vasta silloin, kun maapallo oli jäähtynyt kovaksi ja fyysillinen rauta syntynyt ja eläinkunta voimakkaaksi kehittynyt. Astrologis-okkultisesti tämä oli Marsin vaikutusta. Mars on raudan planeta ja samalla eläimellisen himon ja voiman, kuten jokainen astrologiseen symboliikkaan perehtynyt tietää. Ennenkuin maapallo oli kiteytynyt fyysilliseksi, ei se voinut vastaanottaa Marsin rautaista vaikutusta eikä sen voimakasta tunnevaikutusta eläintajuntaan. Ja ennenkuin äly alhaaltapäin oli herännyt, eivät järjen pojat („maanasaputrat“) kyenneet

ruumistumaan. Järjen poikien vaikutus oli astrologisesti katsoen Merkurius-vaikutusta. Mars ja Merkurius ovat täten ne kaksi kiertotähteä, joiden yhteys maapallon kanssa on sangen salaperäinen. Maapallo edustaa tavallaan sekä Marsia että Merkuriusta – sen kehitys käy Marsista Merkuriukseen – ja Ilmariseen, joka on maapallon ihmiskunta, kätkeytyy sekä sodan että viisauden jumala. Kekseliäällä psykologisella käänteellä Kalevala kuitenkin heittää Mars-luonnon Lemminkäisen hartioille, antaen hänen esiintyä sota-urhona ja osottaen tällä, että Ilmarinen itsessään on pahaan syytön: järjen pahuus on vain siinä, että se heikkoudessaan antautuu tunteen orjaksi. Tunne se se on itsekkyyden ja epäveljellisyuden, sotaisuuden, varsinainen alku ja aihe (causa materialis). Tässä kuvastuu siis tavallaan sama näkökanta kuin vanhassa kaldealais-juutalaisessa syntiinlankeemuskertomuksessa: Eeva-tunne – houkuttelee Aatamia – ajatusta – syömään hyvän ja pahan tiedon puusta.

Merkillisin työ, minkä Ilmarinen suorittaa, on Sammon taonta. Tärkeimpiä avaimia Kalevalan ymmärtämiseen on sentähden oikea käsitys Sammosta. Kun jo tiedämme, mitä Ilmarinen on ja mitä takominen tarkoittaa, on helppo tehdä itsellemme yleiskuva Sammosta. Sampo on jotakin, mitä älynvoimat ihmiskunnassa saavat aikaan ankaran työn avulla. Ja mitä muuta tämä olisi kuin kulttuuri, juolahtaa heti mieleemme. »Sampo kuvailee kaikkia senaikuisia elinkeinoja yleensä», sanoi jo Lönnrot. Kulttuurityössä ja sivistystehtävissä inhimillinen äly, joka eläimellisten vaistojen helmaan heitettyä joutui harhateille, taas ohjattiin oikeaan suuntaan. Kuitenkin Kalevala kertoo, että juuri Sampo antoi aihetta uusiin ja vielä suurempiin ristiriituihin. Kun Ilmarinen oli Pohjolan emännälle takonut Sammon, lukitsi tämä sen Pohjolan kivimäkeen, mikä nähtävästi ei ollut mieleistä Kalevalan sankareille. Pohjolaiset vaurastuivat kyllä hyvin Sammon turvissa, mutta yleisempää hyötyä Sammosta ei ollut, päinvastoin Kalevan kansalle siitä oli haittaa. Jos Sampo olisi tarkottanut paljastaan kulttuurityötä, elinkeinoja, tieteitä, taiteita, olisi luullut Ilmarisen voivan takoa uuden entistä ehomman Sammon. Siihen hän ei kuitenkaan pystynyt, vaan Kalevalan sankarein tehtäväksi jäi ryöstää pois ja siten pelastaa Sampo Pohjolan kivimäestä. Tämä seikka osottaa meille, että Sampoon kätkeytyy vieläkin syvempi ja salaisempi merkitys.

Sammon arvotuksen tässä syvämmässä merkityksessä ratkaisee aikojen viisaus ja perintätieto. On jo ennen ollut puhetta siitä, että salainen tieto ei asetu samalle kannalle kuin nykyaikainen enemmän tai vähemmän materialistinen käsitys sivistysten, uskontojen, valtioiden j. n. e. syntyä koskevista kysymyksistä. Salaisen tiedon kanta on jyrkästi vastakkainen. Sen mukaan kaikki sivistykset ja uskonnot on pantu toimeen ylhäältä päin, s. o. kehittyneempien ja viisaampien olentojen puolelta. Kun nyt ihmiskunta aikojen aamulla oli kokematon ja kehittymätön, herää kysymys, mistä silloin viisaita ja kehittyneitä ihmisyksilöitä oli saatavissa. Tämänkin salaiset traditsiot ratkaisevat perin luonnollisella tavalla: tietysti jostain toisesta kiertotähdestä, jonka ihmiskunta, samalla kuin se olennaisesti oli maapallon ihmiskunnan kaltainen, oli tätä mittaamattomia aikoja vanhempi ja kehittyneempi ja niin muodoin saattoi lähettää auttajia ja opettajia maan päälle. Meidän päivinämme, jolloin esitetään teorioja orgaanisen elämän siirtymisestä taivaankappaleesta toiseen, tällaisen oletuksen ei pitäisi tuntua mahdottomalta.

Väinämöis- ja Lemminkäisvoimat eivät onnistu kiinnittämään itseensä ihmiskunnan huomiota, eivät edes Ilmarisvoimat sinään. Ihmiskunta jäisi tietämättömäksi jumalallista kyvyistään, ellei Väinämöinen kehottaisi Ilmarista takomaan Sampoa. Vasta kun Sampo on taottu, taipuu Pohjan ihana impi.

Ilmarinen edustaa täten kaikkia älynvoimia, jotka ihmiskunnassa osaansa näyttelevät, ei ainoastaan maapallon ihmisten omaa älyä, vaan myös kaikkien tänne muualta tulleiden auttajien ja opastajien, vapahtajien ja lainlaatijain neroa ja viisautta.

Entä siis Sampo?

Sampo on se salainen viisaus, jonka ihmiskunnan alkuperäiset tietäjät muualta toivat mukanaan, — se salatiede, joka on ruumistuneena tietäjien ja viisaiden n. k. valkoisessa eli salaisessa veljeskunnassa ja sen näkymättömässä temppelissä, joka »ei ihmisten käsillä rakennettu ole». Tämä käy ilmi jo Sampo-nimestä. Castrén kertoo kuulleensa ikivanhasta buddhalaisesta temppelistä, jonka nimi mongoolinkielellä on *Sampo*, tibetinkielellä *Sangfu*, jälkimäinen sana merkitsee »salainen lähde» (kaikkeen onneen).³² On olemassa

³² Krohn, Kalevalan runojen historia, siv. 178. Voisi tähän lisätä, että vanha indialainen *Bhavishja Puraana* kertoo muinaisesta auringolle pyhitetystä temppelistä, jonka rakentaja oli *Saamba*.

toinenkin tibetiläinen sana, johon mielestämme voi Sampoa verrata. Tämä on *Sampun* eli *Zampun*, joka on tibetiläisten »elämänpuu». Sillä on kolme juurta: ensimmäinen nousee taivaaseen, korkeimpien vuorten huipulle, toinen kulkee alas manalaan, kolmas pysyttelee keskivälillä ja ulottuu itään. Jos vielä tahtoisimme antautua kielitieteellisiin spekulatsioneihin, voisimme sanoa, että Sampo eli Sambo on sama kuin samboo eli *samboodba*, joka sanskritinkielisenä sanana merkitsee »korkein tieto eli viisaus», ja miksei myös sama kuin latinalainen sanayhdistelmä *summum bonum*, »korkein hyvä»? Comparettin yritys selittää Sammon johtuneeksi ruotsalaisesta tekaistusta sanasta *sambo* (»yhteisasumus») on mielestämme kielitieteellisestikin onnistumaton. Friesin selitykseen, että Sampo olisi lappalainen noitarumpu, tulemme myöhemmin viittaamaan.³³ Ja jos pitää paikkansa sääntö, että tarullisten nimien selitys on lähinnä etsittävä omasta kielestä, miksi ei Sampo olisi voinut johtua esim. sanasta (viisauden) samapolku (nim. sama, jota viisaat ennenkin ovat kulkeneet tietoon tullakseen)? Muuten emme pidä mahdollisena, että sampo-sanalla on yhteyttä sampi ja sammas sanojen kanssa, kuten nykyiset kielimiehet arvelevat. Mutta yhteyden henkinen merkitys selviää vasta, kun Sammon mysterio avataan teknillisellä okkultispsykologisella avaimella, kuten luvussa 28 teemme.

Mutta pitäkäämme mielessä filologiasta huolimatta Sampo-sanan tässä antamamme okkultinen merkitys. Silloin ymmärrämme ponnen Pohjolan emännän sanoissa, kun hän puoleksi imarrella, puoleksi epäillen kysyy Ilmariselta:

Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen,
Saatatko takoa sammon,
Kirjokannen kirjaella
Joutsenen kynän nenästä,
Maholehmän maitosesta,
Ohran pienestä jyvästä,
Kesä-uuden untuvasta?

Ilmarisella on tässä edessään yli-inhimillinen, ylikuonnollinen ja loogilliselle ymmärrykselle mahdoton tehtävä. Hän ei saata takoa Sampoa ihmisten omilla kehittymättömillä kyvyillä, vaan se on todella tapahtuva jumalien avulla, kuten taideteoksen luominen ainakin. Yksin olennot, joissa korkeampi minuus jo on itsetietoisesti elävä ja joiden tietämiskykyä eivät rajota aistihavainnot ja kuolevaisten logiikka, yksin semmoiset kykenevät elämän suurinta taideteosta luomaan, s. o. panemaan alulle sitä salaista elämän koulua, jossa ihmiskuntamme yksilöt saattavat itseään kasvattaa.³⁴

Sammon taonta on mielestämme vähemmän onnistuneesti esitetty Kalevalassa: alkuperäinen traditsio sitä varmaan ei ole seikkaperäisesti esittänyt, vaikka se onkin estetisesti vaikuttava ja psykologisesti oikea, jos Juhani Ahon tavalla pidämme Sampoa inhimillisenä taideteoksena. Aineksensa Kalevala siihen nähtävästi on saanut raudansyntyrunosta ja kultaneidon taonnasta, joihin taonnan yksityiskohdat asianmukaisina sopivatkin. Sammon laatimiseen riittää mielestämme säkeet 281-310 ja 393-422, jotka loppuvat kertomukseen, minkälaisen Sammon Ilmarinen takoi:

³³ Lönnrotin ensimmäisessä kirjaanpanossa on kohta, joka selvästi osoittaa, että Sampo on jotakin salaperäistä ja taivaallista ja läheistä sukua Ilmarisvoimille sinään. Kun Pohjolan emäntä kysyy Ilmariselta, osaako hän takoa Sammon, vastaa tämä: „saatanpa takoa sammun, kirjokannen kirjutella. . . Äsken sampua taonki, kirjokantta kirjottelin, kun ma taivosta takoilin, ilman kantta kalkuttelin.“ Kts. Kalevalan esityöt, I. Väinämöinen, ss. 451-458.

³⁴ Yhdessä aspektissaan Iso Tammi (Kalevalan 2 runo) kuvaa samaa kuin Sampo: ilmotettua alkuperäistä viisautta ja lukuisia siitä johtuneita uskontoja ja filosofisia järjestelmiä. Näitä eri järjestelmiä on niin monta, että ne peittävät auringon ja kuun etsijältä: missä on totuus? hän alakuloisena kysyy. Vasta kun edellä tulensynnystä puhuttaessa mainittu „pieni mies“ (rakkauden intuitsio ihmisen sydämessä) ilmestyy merestä ja hakkaa maahan ison tammen, näkyy totuuden aurinko.

Siitä seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen
Takoa taputtelevi,
Lyöä lynnähyttelevi,
Takoi sammon taitavasti:
Laitahan on jauhomylllyn,
Toisehen on suolamylllyn,
Rahamylllyn kolmantehen.
Siitä jauhoi uusi sampo,
Kirjokansi kiikutteli,
Jauhoi purnun puhteessa,
Yhen purnun syötäviä,
Toisen jauhoi myötäviä,
Kolmannen kotipitoja.

Symboliikka ei ole vaikea käsittää, sillä Salaisen Veljeskunnan opettajat ja lähetit ovat kaiken kulttuurin alulle panneet. »Jauho» on leipä eli kaikki mitä ihminen aineellisesti toimeentullakseen tarvitsee (ennen kaikkea siis maanviljelys pohjoisemmissa seuduissa). Mutta ihminen ei elä leivästä yksin: hän tarvitsee sitä henkistäkin ravintoa, joka »Isän suusta lähtee», kuten Jeesus lausui. Tämän henkisen elämän ja tiedon vertauskuva on »suola» — sanoihan Jeesuskin »te olette maan suola». Ja vihdoin rikkaus (symbolina »raha») tekee sivistyksen mahdolliseksi: ei voisi henkinen elämä ilmetä tieteissä, taiteissa, uskonnoissa j. n. e., ellei olisi rikkautta, s. o. kaikkia aineellisia tarpeita enemmän kuin kunakin hetkenä tarvitaan.

Onko siis ihme, että »Pohjan akka ihastuu»!

Kun sitten Sampo on suljettu Pohjolan kivimäkeen yhdeksän lukon taakse, alkaa suuri sota Sammosta. Ihmiset jakautuvat kahteen leiriin: Kalevan kansa tahtoo Sammon tai vaikkapa murusen siitä takaisin itselleen, Pohjolan väki taas kateellisesti sitä itselleen pidättää.

Mitä tämä on muuta kuin suomalaisten tietäjien muisto vanhasta taistelusta Atlantis-manterella »valkoisten» ja »mustien» välillä? Kolmannen juurirodun aikana (kts. edellä) olivat suuret Auttajat ruumistuneet ihmiskuntaan. Neljännen juurirodun aikana kehittyi »musta magia» Atlantismaalla ja saavutti arveluttavan muodon ja huolestuttavan laajuuden ja voiman. Sampo oli joutunut Pohjolaisten käsiin: liiallinen tieto ja viisaus ihmisille, jotka eivät osanneet sitä oikein käyttää, vaan käyttivät sitä omaksi hyödykseen, itsekkäihin tarkoituksiinsa.³⁵ »Valkoisten kasvojen herrat» silloin päättivät pelastaa mitä pelastettavissa oli, ettei ihmiskunta syöksyisi kadotukseen. Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen johtajina lähtivät uskolliset Kalevalaiset pimeään Pohjolaan suurelle pelastusretkelleen, ja samalla tavalla kuin salainen traditsioni ja näkemys kertoo Kalevalakin, että Väinämöinen vanhimpana tietäjänä vaivutti Pohjolan väen sikeään uneen. Yksin tämä pieni piirre riittää todistamaan, että kysymys on Kalevalassakin siitä suuresta sodasta Atlantiksella, josta kansojen muinaistiedot yleisesti puhuvat.

³⁵ Näistä asioista tulee myöhemmin puhe III osassa.

JÄLLEENSYNTYMINEN.

Lukiessaan Kalevalan kauniita runoja (14 ja 15) Lemminkäisen kuolemasta ja ylösnousemuksesta tulee teosofiseen maailmankatsomukseen perehtynyt ajatelleeksi muuatta vanhaa oppia, joka hänelle on elämänongelman ratkaissut ja joka muuten muistuu hänen mieleensä kristillistäkin ylösnousemusta miettiessään. Tämä vanha oppi on reinkarnatsioni- eli jälleensyntymisaate, joka ensi kuulemalta tuntuu niin oudolta.

Se sisältää, että ihminen ei ole ensimmäistä kertaa maan päällä eikä viimeistä. Hän syntyy tänne uudestaan ja uudestaan. Hänen sielunsa ei ole kotoisin vanhemmistaan eikä ole Jumalan luoma nykyisen elämänsä alkaessa, vaan on ollut olemassa ennen syntymistään. Missä? Näkymättömässä henkimaailmassa, johon aina palaa ruumiillisen elämän loputtua. Ihmisen sielu on tavallaan kuin vieras vaeltaja tämän maan päällä. Hän saapuu tänne syntymisen portista ja lähtee täältä kuoleman porttien läpi.

Jälleensyntyminen ei suinkaan ole tulokseton, hyödytön, merkityksetön. Koko kehityksen aate siinä piilee. Muuten ei kehitystä olisikaan. Elämä kulkisi ainaisessa ympyrässä eikä siirtyisi paikaltaan, jos yksilöiden saavutukset aina katkaistaisiin kuolemassa. Mutta kun on jokin — sielu, — joka kokemuksien kentältä korjaa elon aittaansa, silloin on olemassa jatkuvan kehityksen mahdollisuus. Paljas fyysillinen perinnäisyys ei jaksa esim. taata neron säilymistä — luovia neroja on harvoin monta samassa suvussa, — mutta jälleensyntyminen sen takaa. Kun ihmissielu on kehityksessään saavuttanut neron asteen, hän neronsa säilyttää ja siitä nousee. Tämä on mahdollista ainoastaan sen nojalla, että ihminen on sielu, joka elää näkymättömässä maailmassa ja syntyy maan päälle kokeakseen ja koulua käydäkseen, työtä tehdäkseen ja tehtäviä suorittaakseen.

Lemminkäisrunossa Kalevala mielestämme niin kauniisti painostaa tätä elämän valtaa kuoleman yli. Lemminkäisen elämäntyö jää kesken. Hän sortuu kesken yrityksiään. Olkoon, että syy on hänessä itsessään. Katkeralta ja kovalta kuitenkin tuntuu meistä ihmisistä, kun lupaava elämänjuoksu katkaistaan ennenaikaisesti.

Se oli loppu Lemminkäisen,
Kuolo ankara kosian
Tuonen mustassa joessa,
Manalan alanteheassa.

Niin meistä tuntuu: »se oli loppu». Mutta elämä ei olekaan niin katkera ja kova. Jälleensyntymisaate haihduttaa kuoleman pelon. Ihminen ei ikuisiksi ajoiksi siirry pois tästä kokemuksien, kärsimysten, töitten ja tehtävien maailmasta. Hänen äitinsä — luonto — herättää hänet kuolleista ylös, ja Kalevala on omistanut pitkän runon tälle äidin rakkaudelle ja sen toiminnalle ikäänkuin terottaakseen mieleemme, ettemme vain kuolemaa pelkäisi. Kalevala edustaa täten samaa optimismia kuin muut vanhat maailmankatsomukset, joihin jälleensyntymisuskko on sisältynyt, esim. Indian ja Egyptin.

Tieteellisten lukijain mielestä on varmaankin liian hätäinen tämänkaltainen johtopäätös muinaissuomalaisen jälleensyntymisuskosta. Eihän siitä missään puhuta selvin sanoin, ja epätieteellistä on kaivaa runojen sanoista esille semmoista mitä niissä ei ole! Saattaa olla, vastaamme tähän, mutta älkäämme unohtako, että pitkin matkaa koetamme juuri kaivaa sanoista enemmän sisältöä kuin niissä näennäisesti on. Siinä ei ymmärtääksemme ole mitään epätieteellistä. Ainoastaan tapamme kaivaa esille saattaa olla joko järjetön ja epätieteellinen taikka järjellinen ja järkisyihin perustuva. Siinä on luonnollisesti velvollisuutemme menetellä kriittisesti.

Nyt meillä tosin on omat sisäiset syymme, minkätähden olemme lujasti vakuutetut siitä, että suomalaiset tietäjät tunsivat ja itse uskoivat jälleensyntymisen elämän järkähtämättömäksi laiksi. Emme siis omasta puolestamme kaipaa mitään ulkonaisia todistuksia siitä. Mutta emme myöskään pidä vääränä etsiä mikäli mahdollista jälleensyntymisuskon jälkiä Kalevalasta y. m. vanhoista runoista. Vieläpä uskomme, että jos runojen ja loitsujen kerääjät olisivat ottaneet näitä mahdollisuuksia lukuun, heidän satonsa olisi ollut sitä runsaampi. On vieläkin kansan seassa tietäjiä, jotka omasta kokemuksestaan tuntevat jälleensyntymisen.

Muuten on nähdäksemme toisiakin kohtia Kalevalassa, jotka viittaavat jälleensyntymiseen. Semmoinen kohta on koko Lemminkäisen elämänhistoria selvine jaksoineen ja toisintonimineen. Olemme jo edellä puhuneet tästä ³⁶ ja huomautamme nyt vain, että nuo kehitysjaksot sopivat mainiosti myös kuvaamaan jonkun ihmisyyksilön jälleensyntymistä. Kutsukaamme tätä yksilöä eli sielua Lemminkäiseksi: silloin on märkähattu karjanpaimen viittaus Lemminkäisen varhaisiin ruumistuksiin, Ahti Saarelainen tyypillinen kuva myöhemmästä ruumistusten sarjasta. Lemminkäinen sitä seuraavasta ja Pätöinen Poika loppunäytelmistä.

Toinen jälleensyntymiseen viittaava kohta on Väinämöisen sisältörikas lupaus palata takaisin:

„Annapas ajan kuluu,
Päivän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suoriaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päivän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa
Eikä ilmaista iloa . . .“

Kuten muinaisten uskontojen tai nykyaikaisen teosofian tuntijat tietävät, on eräs toinen oppi mitä läheisimmin liittynyt jälleensyntymisaatteeseen. Tämä toinen on oppi syyn ja seurauksen eli syysuhteen laista, jota buddhalaiset nimittävät *karma*-nimellä. Karma se reinkarnationin yhteydessä määrää, minkälainen yksilön ruumistus kulloinkin on. Ihmisen synnynnäiset ruumiilliset ja henkiset kyvyt ovat karman »lahjoja», s. o. seurauksia ihmisen omasta menneisyydestä, hänen itsensä hankkimia ja kehittämiä; perhe ja ympäristö, johon ihmissielu syntyy, ovat niinkään karman määräämiä, samoin »kohtalon iskut», jotka ihmisiä elämän aikana kohtaavat. Karmaa miettimällä paraiten selviää, missä määrin ihmisen tahto on »vapaa».

Suomen kansa on aina lujasti luottanut »kohtaloon» eli »luojaan». »Se on niin sallittu», on usein ainoa lohdutus murheen hetkenä. Ja monta on sananlaskua, jotka eri puolilta kuvaavat tätä »fatalismia». Mainitsemme muutamia:

Eteen tehty kiertää.
Minkä taakseen panee, sen edestään löytää.
Ei sitä sanaa sanota, jonka kannoilla ei ajeta.
Tiellä pitkä kanto kaskessa.
Tulee rikkaastakin köyhä, kerjäläisestäkin kontraali.
Vuoroon vettä soudetaan.
Autuas toisen vahingosta viisastuu, vaivainen omastaan.
Jos minulla olisi entinen aikani ja nykyinen mieleni!

³⁶ Kts. lukua „Lemminkäisvoimat“.

Olen ollut orjanakin, olen orjoa pitänyt.
Enemmän tiedät, kun tänne tulit.
Vahingosta viisaaksi tullaan, ei voikakosta.
Oma vaiva opettaapi toisen vaivaa tuntemahan.

Kun nyt luja sallimususko kestääkseen järjen tulessa miltei vaatimalla vaatii täydennykseksen käsityksen jälleensyntyminen laista, tuntuu luonnolliselta olettaa, että Suomen kansaa on ennen kasvatettu jälleensyntymisuskon avulla luojaansa ja kohtaloonsa luottamaan, vaikka toinen puoli kasvatuksesta ja opetuksesta myöhemmin, kristillisellä ajalla, on joutunut unohduksiin. Edellä mainitut sananlaskutkin saavat heti laajemman ja kirkkaamman sisällön, jos niitä ajattelee reinkarnationin kannalta. Eihän rikkaasta aina köyhä tule eikä kerjäläisestä komea sotaherra samassa ruumistuksessa: mutta eri ruumistuksissa osat todella vaihtelevat niinkuin näyttelijän näyttämöllä. Kuinka moni ihminen huokaakaan myöhemmin elämässään: olisipa minulla entinen aikani ja nykyinen mieleni, — jospa saisin niin kokeneena kuin nyt olen elää elämäni uudestaan, kylläpä silloin tietäisin, kuinka eläisin. Jälleensyntymisaatteen kannalta tämä uusi tilaisuus tarjoutuu.

Onhan ihmisiä, joiden mielestä tämä maallinen elämä on vain musta murheen laakso. He eivät jaksa ajatellakaan, että heidän uudestaan pitäisi syntyä tänne. Luulemme kuitenkin, että heidän pessimisminsä johtuu enemmän väärästä katsantokannasta kuin todellisesta kokemuksesta. Onhan selvää, että maallinen elämä ei tarjoa paljon sille ihmiselle, joka siltä odottaa nautintoa ja riemua ja onnea. Ihminen, joka semmoista elämältä odottaa, hän lähtee väärästä edellytyksestä, ja kun elämä ei tarjoa hänelle nautintoa ilman tuskaa, ei riemua ilman surua, ei onnea ilman pettymystä, on luonnollista, että hänen »särkynyt (itseks) sydämensä» houkuttelee älyä pessimismin kuiluun. Mutta jos ihminen lähtee siitä edellytyksestä, minkä jälleensyntyminen tarjoaa, silloin hänen katsantokantansa muuttuu perin toiseksi ja hän saavuttaa mielenrauhan, jota ei ole helppo järkyttää.

Jälleensyntyminen kannalta näet ihminen on oman onnensa seppä. Me saamme sen, minkä itsellemme hankimme. Meidän on tehtävä työtä onnemme puolesta. Meidän on maksettava joka ilo ja joka nautinto. Elämä antaa meille lahjaksi vain elämän ja kyvyn tuntea, iloita, olla onnellinen. Kaiken muun saamme itse hankkia. Niin, peruskykyjämmekin tulee meidän kasvattaa ja kehittää.

Jos nyt näyttää siltä, että emme saavuta mitä tavoittelemme, että kaikista ponnistuksistaamme huolimatta elämä ei toiveitamme täytä, on tämä tosiaan vain näennäistä. Kun edellytämme, että synnymme tänne jälleen ja että olemme ennen täällä olleet, ymmärrämme, että olemme nyt saavuttaneet valmiina sen, minkä ennen olemme halunneet ja että jossain tulevassa ruumistuksessa varmasti saavutamme mitä nykyään toivomme. Ja yhtäkaikki meidän ei tarvitse katsoa näin kauas! Ihminen, joka on vakuutettu elämän puolueettomuudesta ja sen kyvystä vastata meidän pyyntöihimme, saa omassa elämässään kokea, että hän todella näyttää mitä kylvää. Mitä sadossa on puolinaista ja epätäydellistä, ei ole elämän aiheuttamaa. Ihmisen oma ihanne on ontunut, hän on itse heikko ja tietämätön, ja kaikki näkyväinen saavutus on ajasta ja paikasta riippuvainen! Älyllisesti tasapainoinen ihminen ei odota liikaa, ei elämältä, eikä itseltään.

Tätä aito suomalaista tasapainoa kasvattaa jälleensyntymisusko. Sen suuri siveellinen vaikutus on siinä, että se kokonaan muuttaa käsityksemme kärsimyksestä ja pahasta.

Koska täällä käymme koulua ja elämä on suuri opettajamme, ei kärsimys olekaan mikään ehdoton paha. Kärsimys on luonnon vastaus meidän erehdyksiimme. Ei Jumala meille mitään kärsimyksiä lähetä, ei elämä meitä kärsimyksillä ahdistaa. Mutta kun me emme ymmärrä käyttää järkeämme, kun emme kuuntele sydämemme ja omantuntomme ääntä, vaan annamme vallan eläimellisille vaistoillemme, silloin kutsumme esiin kärsimyksen ja tuskan jumalattaret inhimillisen olemuksemme syvyyksistä. »Eteen tehty kiertää». Me itse itseämme rankaisemme, ja elämä meitä opastaa ja kasvattaa. »Vahingosta viisaaksi tullaan». Kärsimys on vain näennäinen paha — aistillinen paha, ei henkinen. Kärsimyksellä on puhdistava voima, herättävä

voima, nostava voima, jolle ihminen toivoton heittäytyy sen tallattavaksi.

Paha ei ole se mitä kärsimme, vaan paha on se mitä teemme. Kärsimys on pahan sovittamista, mutta paha on se itsekäs tekemme, joka kärsimystä maailmaan tuo. Tämä on suomalaista viisautta.

Mitä vanhojen suomalaisten viisaus on sanonut kuolemasta ja kuolemanjälkeisestä elämästä? Materialisteja he eivät olleet, sen kaikki tutkijat myöntävät, käsitystä heillä oli elämän jatkumisesta kuoleman jälkeen, mutta heidän kuvauksensa tuonelasta ovat synkkiä ja harmaita. Matti Varonen sanoo väitöskirjassaan: »Usko ihmishengen kuolemattomuudesta ja elämän jatkumisesta kuoleman jälkeen samanlaisena kuin se on ollut täällä maan päällä, tavataan kaikkien maailman kansojen pakanuususkonnon enimmän yhtäpitävänä kohtana, ja siitä johtunut luulo vainajain henkien liikkumisesta täällä maan päällä, sekä niiden kunnioittaminen on pakanuususkonnon perusoppeja, jotka ovat kansoihin varsin syvälle juurtuneet ja niin lujassa pysyneet, että vielä kristinopin levittyäkin tapaamme näitä hämäriä käsitteitä siihen sekottuneina». ³⁷ Kaarle Krohn sanoo teoksessaan »Suomalaisten runojen uskonto»: »Castrén on huomauttanut suomalaisissa runoissa ilmenevän kaksinaisen käsityksen vainajain olinpaikasta. Toisen mukaan ne viettivät varjoelämäänsä haudoissaan, toisen mukaan ne kaikki kokoontuivat määrättyyn maanalaiseen paikkaan, jota nimitettiin Tuonelaksi eli Manalaksi. Kumpaisessakin tapauksessa Castrén arvelee niiden olleen riippuvaisia erikoisesta jumaluusolennosta. Hautojen ja niiden asukkaiden valtias oli nimeltään *Kalma*, mutta Tuonelan eli Manalan hallitsijoita kutsuttiin nimillä *Tuoni* ja *Mana*.» ³⁸

Itse asiassa meidän ei tarvitse kirjoittaa mitään uutta tutkielmaa muinaissuomalaisten kuolemattomuususkosta ja heidän käsityksestään vainajain elämästä, — sen tutkimuksen tiedemiehemme jo ovat suorittaneet, ja hyvällä syyllä saatamme suosittaa lukijoidemme edellämäinittuja teoksia. Meidän tehtäväksemme jää vain muutamalla sanalla osottaa, mikä totuus piilee noiden vanhojen käsitysten takana, jotka tiedemiesten mielestä ovat niin tuiki taikauskaisia. Tieteelliset tutkijat näet asettuvat aivan kielteiselle kannalle: kaikki »kummitusjutut» saavat alkunsa taikauskaisesta tietämättömyydestä ja kristillisen sivistyksen valo »karkottaa vainajain sielut maan päältä». Vainajain palvominen, joka on yleinen vanhoilla kansoilla, johtuu siitä, etteivät tunne totista Jumalaa.

Meidän tulee siis asettua muinaisten tietäjien kannalle ja katsella kuolemanasioita heidän silmillään. Tämän osaamme tehdä, jos annamme teosofisen maailmankatsomuksen lyhyesti kertoa meille, mitä aikain viisaus perustuen lukemattomain tutkijain yliaistillisiin kokemuksiin ja tutkimuksiin opettaa ihmisen haudantakaisesta elämästä. ³⁹

Tämä elämä, jonka ihminen viettää henkimaailmassa kahden fyysisen ruumistuman välillä, jakautuu luonnonmukaisesti kolmeen jaksoon eli periodiin. Ensimmäinen on sieluntuskien periodi, jossa ihminen oppii tuntemaan oman pahuutensa, mikäli sitä hänessä on ilmennyt äsken päättyneen elämänsä aikana: hänen muistonsa elävöityvät, hän kohtaa tai on kohtaavinaan niitä ihmisiä, joille hän on kärsimyksiä aiheuttanut, ja hän tuntee nyt itsessään heidän kärsimyksensä, ymmärtää ja katuu; häntä neuvotaan, opetetaan ja ohjataan oikealle tielle; tätä tilaa eli maailmaa kutsutaan tuonelaksi, kaamalookaksi (»himola»), kiirastuleksi, joka puhdistaa, astralimaailmaksi y. m. Toinen jakso on ylevän ilon ja autuuden taivaallinen periodi, jossa ihminen jatkaa maallista elämäänsä siinä määrin, missä tämä oli onnellinen, kaunis ja viaton; hän ikäänkuin kuolee pois tuonelasta ja syntyy uudestaan maailmaan, jossa ei ole kärsimystä eikä pahaa;

³⁷ *Matti Varonen, Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla. H:gissä 1895, siv. 16.*

³⁸ *Op. cit., siv. 59.*

³⁹ *Suomeksi voi näistä asioista tarkemmin lukea erilaisista teosofisista teoksista, joista mainittakoon C. W. Leadbeaterin „Kuolemanjälkeinen elämä“, tekijän „Mitä on kuolema?“, Annie Besantin „Aikain viisaus“, H. P. Blavatskyn „Teosofian avain“.*

hänen ihanimmat unelmansa toteutuvat: mitä tahansa hän on onnesta kuvitellut, se nyt elävänä nousee hänen eteensä; kaikki rakastamansa ihmiset ja elävät olennot häntä ympäröivät; tätä tilaa eli maailmaa kutsutaan taivaaksi, deevakhaaniksi (»jumalien maaksi»), paratiisiksi, älymaailmaksi y. m. Kolmas periodi on valmistautumista uutta maallista elämää varten: onnensa ja kiitollisuutensa huipulla ihminen alkaa ajatella uutta ruumistusta, jossa taas olisi tilaisuudessa kokemaan ja oppimaan, hankkimaan uusia hyveitä ja kykyjä ja koettelemaan vastahankituita; hän heittäytyy oman henkensä helmaan ja syleily on niin valtava, että vanha persoonallisuus häipyä unholaan, haihtuu; kun sitten »laskeutuminen aineeseen» jälleen tapahtuu ja kun sopivat vanhemmat on löydetty, alkaa uusi persoonallinen minä vähitellen muodostua, ja uusi ihmislapsi syntyy fyysilliseen maailmaan.

Nyt on huomattava, että tämän maailman ja tuonelan rajalla on olemassa välitila, eetterinen, puoliaineellinen, jonka läpi normaalivainaja kulkee tajuttomana ja joka erottaa hänet fyysillisestä maailmasta, kun hän kerran tuonelaan on joutunut. Mutta jos vainaja syystä tai toisesta tuntee vetäymystä maalliseen elämään, saattaa hän jäädä tähän puoliaineelliseen välitilaan tai palata siihen ajoittain tuonelasta. Kummassakin tapauksessa hän silloin joutuu kosketukseen fyysillisen maailman kanssa ja voi seurustella elävien kanssa joko kummittelemalla tai mediuumein välityksellä.

Että muinaissuomalaiset tietäjät tunsivat näitä luonnon tosiseikkoja, näkyy selvästi jo Kalevalasta, jonka 16 ja 17 runoissa kerrotaan Väinämöisen matkasta tuonelaan ja Antero Vipunen luo. Väinämöinen ei ole mikään vainaja, vaan elävä totuudenetsijä, joka omasta alotteestaan lähtee manalaan kolme puuttuvaa sanaa etsimään, samoin kuin kreikkalaisten Orfeus laskeutui tartarokseen Eurydikeänsä etsimään. Ja vaikka Kalevala ei paljon kerro Väinämöisen havainnoista tuonelan elämän suhteen, antaa se hänen kuitenkin lausua nuo varottavat sanat:

„Elkätte imeisen lapset
Sinä ilmoisna ikänä
Tehkö syytä syyttömälle,
Vikoa viattomalle!
Pahoin palkka maksetahan
Tuolla Tuonelan koissa:
Sia on siellä syyllisillä,
Vuotehet viallisilla,
Alus kuumista kivistä,
Palavoista paateroista,
Peitto kyistä, käärmeistä,
Tuonen toukista kuottu!“

Näiden sanojen seikkaperäinen totuus käy edellisestä selville. Ne kuvaavat ytimekkäällä tavalla, kuinka paha saa palkkansa manalassa.

Kun ei Väinämöinen löydä etsimiänsä sanoja tuonelasta, saa hän muutamalta paimenelta neuvon lähteä Antero Vipunen luo:

„Saat tuolta sata sanaa,
Tuhat virren tutkelmusta
Suusta Antero Vipunen,
Vatsasta vara-väkevän . . .“

Matkan vaikeudet eivät pelota Väinämöistä, joka saapuu vanhan jättiläistietäjän luo ja herättää hänet kuolonunestaan. Jättiläinen nielaisee Väinämöisen ja jos Väinämöinen olisi ollut tavallinen kuolevainen,

olisi hänen käynyt, niinkuin Vipunen itse ilmottaa toisten käyneen:

„Jo olen jotaki syönyt,
Syönyt uuhta, syönyt vuohta,
Syönyt lehmeä mahoja,
Syönyt karjua sikoa,
En ole vielä mointa syönyt,
En tämän palan makuista . . .
Mi sinä lienet miehiäsi,
Ja kuka urohiasi,
Jo olen syönyt sa'an urosta,
Tuhonnut tuhannen miestä,
Enpä liene mointa syönyt,
Syet suuhuni tulevat,
Kekälehet kielelleni,
Rauan kuonat kulkkuhuni.“

Mutta Väinämöinen on tietäjä itse, viisas totuudenetsijä, joka hillitsemällä itseään käy pelkäämättä kohti päämääräänsä. Hän ei hellitä, ennenkuin Antero Vipunen suostuu jakamaan hänelle tietojansa:

Silloin virsikäs Vipunen,
Tuo vanha vara-väkevä,
Jonk' oli suussa suuri tieto,
Mahti ponnetoin povessa,
Aukaisi sanaisen arkun,
Virsilippahan levitti,
Lauloaksensa hyviä,
Parahia pannaksensa,
Noita syntyjä syviä,
Ajan alkuluottehia,
Joit' ei laula kaikki lapset,
Ymmärrä yhet urohot
Tällä inhalla iällä,
Katovalla kannikalla.

Kuka nyt on Antero Vipunen tai mitä tämä tietorikas jättiläinen kuvaa? Mitä muuta kuin juuri sitä luonnon tajuntaa eli maailmaa, jossa vainajat taivastilaansa viettävät! Vipunen nukkuu: niin on tosiaan taivasta verrattu unennäöksi, rauhalliseksi levoksi. Vipunen syö kaikki: niin tosiaan vainajat taivastilan päättyessä ovat kadottaneet personallisen itsetietoisuutensa. Vipunen manaa pois Väinämöistä, joka hänelle häiriötä ja tuskaa tuottaa: niin tosiaan kärsimys ja paha ei saa ylettyä taivaaseen. Mutta kun Vipunen on voitettu, avaa hän Väinämöiselle tietonsa aarteet: niin todella käy sille ihmiselle, joka Väinämöisen tavalla osaa säilyttää itsetajuntansa keskellä taivasmaailman mahtavia pyörteitä; luonnon muisti hänelle avautuu ja hän saa lukea sitä »elämän kirjaa», joka säilyttää muiston kaikesta mitä on tapahtunut maailman alusta saakka.⁴⁰ Antero Vipunen kuvaa sitä suurta, salaista luonnonkirjaa, jota lukemalla yksin voi tietäjäksi kohota. Jokainen vainaja joutuu sitä lukemaan — sekä tuonelassa että taivaissa; mutta useimmat eivät osaa siitä muuta lukea kuin oman menneen elämänsä. Onnellinen Väinämöinen ja hänen kaltaisensa etsijät, joita ei oman itsensä ajattelemisen häiritse, vaan jotka vapaasti saattavat tutkia ja vaatia luonnolta sitä tietoa, mikä epäitsekäälle olennolle kuuluu.

⁴⁰ Teosofisessa kirjallisuudessa puhutaan „akaashisista arkistoista eli aikakirjoista.“

Näemme siis, että kun Kalevalaa ymmärryksellä luemme, puhuu se meille selvästi kuolemanjälkeisestä elämästä. Tuonelassakäynti-runossa se vielä todistaa meille seikkaperäisesti tuntevansa sitä puoliaineellista välitilaa, joka erottaa tuonelan fyysillisestä maailmasta. Kun näet Väinämöinen pyytää Tuonen tyttä tuomaan venettä, että hän »pääsisi yli salmen», kieltäytyy tyttö, koska Väinämöinen ei ole kuollut:

„Vene täältä tuotanehe,
Kuni syy sanottanehe,
Mi sinun Manalle saattoi
Ilman tau'in tappamatta,
Ottamatta oivan surman,
Muun surman musertamatta.“

Väinämöinen koettaa ensin salata syyt ja väittää tytön ahdistamana, että Tuoni — rauta — vesi — tuli on hänet manalle saattanut. Mutta »lyhykäinen Tuonen tytti, matala Manalan neiti» vastaa joka kerran ilkkuvan moittivasti:

„Jopa keksin kielastajan!
Kunp' on Tuoni tänne toisi,
Mana mailta siirteleisi,
Tuoni toisi tullessansa,
Manalainen matkassansa,
Tuonen hattu hartioilla,
Manan kintahat käessä . . .
Kun rauta Manalle saisi,
Teräs toisi Tuonelahan,
Verin vaattehet valuisi,
Hurmehin hurahteleisi . . .
Jos vesi Manalle saisi,
Aalto toisi Tuonelahan,
Vesin vaattehet valuisi,
Helmasi herahteleisi . . .
Jos tuli Manalle toisi,
Valkeainen Tuonelahan,
Oisi kutrit kärventynnä,
Partaki pahoin palanut.“

Tuonen tytön sanat kuvaavat realistisen tarkasti sitä tosiseikkaa, että eetterisessä välitilassa näkyy ihmisen haahmosta, mikä hänet on kuolemaan saattanut. Hän on puettuna puoliaineelliseen eetterihaamuun, jonka ulkomuoto on fyysillisen ruumiin näköinen. Sentähden vainajatkin, ilmestyessään kuolinhetkellään tai myöhemmin jollekulle omaiselleen tai muuten herkälle henkilölle, ovat samannäköisiä kuollessaan: hukkuneista valuu vesi, murhattujen haavasta virtaa veri, taudin tappamat ovat laihat ja kalpeat.

Väinämöinen on vain tyyppi tietäjästä, joka kuolleitten valtakunnassa kulkee. Hän ei suinkaan ollut ainoa laatuaan, kuten Tuonen tytön loppumoitteesta näkyykin:

„ . . Parempi sinun olisi
Palata omille maille;
Äijä on tänne tullehia,
Ei paljo palannehia.“

Väinämöinen kuului niihin ihmisten paljouteen nähden harvoihin valittuihin, jotka elävinä käyvät tuonelassa ja sieltä itsetietoisina palaavat, mutta näitä harvoja on monenlaisia, alimmista poppamiehistä ja mediuumeista — kuten nykyään sanomme — ylimpiin tietäjiin ja viisaihin saakka. Kaarle Krohn sanoo ennenmainitussa teoksessaan aivan oikein — vaikkei hän sanoillaan kuvaakaan korkeimmanlaatuista tietäjää: »Usko noitaan välittäjänä ei ole mitään pohjoisille kansoille omituista, vaan aivan yleistä miltei kaikkien maapallon asukkaitten alkuperäisissä uskonnoissa. Yhteyden aikaansaaminen henkimaailman kanssa, jotta ahdinkotilassa tiedettäisiin, ketä henkiolennoista ja millä uhrilla oli lepytettävä tai suostutettava, oli noidan varsinainen tehtävä. Kun tavallisen ihmisen sielu ainoasti unessa tai tilapäisessä horrostitilassa voi tuntea ruumiillisten aistimusten rajoista irtaantuvansa, piti noidalla olla kyky keinotekoisesti milloin hyvänsä kiihottautua hurmostilaan, jolloin tajuttomasta ruumiista lähtenyt sielu saattoi vapaasti henkien piirissä liikkua ja seurustella.»⁴¹

Ja jos kysymme syytä, minkätähden vanhojen kansojen tietäjät yleensä kuvasivat haudantakaista elämää synkäksi ja sisällöttömäksi, voimme senkin ymmärtää, kun muistamme, että joukkojen älyperäinen sieluelämä kasvaa ihmiskunnan kehityksen mukana ja että ennen muinoin harjotettiin noituutta pahassa merkityksessä paljon enemmän kuin nykyään. Taivastila näet muuttuu sisältörikkaammaksi, värikkäämmäksi ja pitemmäksi, kuta enemmän ihmisen sisäinen, älyllinen ja henkinen sieluelämä kehittyy ja kasvaa: nykyisten sivistyskansojen taivaat ovat sentähden paljon mieltäkiinnittävämpiä kuin luonnonkansojen. Noituus ja pahuus — kuten paha omatunto nytkin — synnyttää taas harjottajissaan kuolemanpelkoa, koska kuolema on tilinteon päivä, ja sentähden monet ennen (ja jotkut vielä nytkin) koettivat erilaisilla loitsu- y. m. keinoilla edes pitentää sitä puoliaineellista välitilaa, joka kaikessa harmaudessaan kuitenkin tuntui olevan lähempänä rakasta fyysillistä elämää kuin tuonelan kauhut. Verrattain suurissa joukoissa luonnonkansojen vainajat jäivät ikäänkuin riippumaan taivaan ja maan välille, tarrautuen kaikella voimallaan kiinni siihen puoliaineelliseen haahmoon, joka, vaikka se oli fyysillisen ruumiin näköinen ollen itsekin hienointa fyysillistä ainetta, oli käyttövälineeksi kelpaamaton ja vangitsi sielun elottomaan ja harmaaseen toimettomuuteen. Tietysti he ajan kuluttua olivat pakotetut siitä luopumaan ja heittäytymään sen tajuttomuuden turviin, jonka takana odotti tuonelatilan pelottava kosto maallisen elämän pahuudesta, mutta luonnollista on, että alemmanlaatuiset välittäjät ja noidat — joita tietysti aina oli enemmistössä — eivät muuta nähneet haudantakaisesta elämästä kuin että se oli joko tuota varjoelämää Kalman valtakunnassa tai kärsimystä Tuonen mailla. Ja vaikka jaloimmat tietäjät Väinämöisen tavalla tunsivat taivaselämän eli Antero Vipunen suuremmat salaisuudet, oli luonnollista, etteivät he kehittymättömälle rahvaalle saattaneet siitä paljoakaan muuta kertoa, kuin että se oli onnellista unta ja lepoa niille, jotka maan päällä hyvin olivat eläneet. Niinkuin sananlaskutkin sanovat:

Hyvä hyvästi elää, kaunis kuolla kunnialla.
Kuollut se on nukkunut.
Se ihminen on kuollessaan, kuin on eläissäänkin.
Tallella lapsi taivaassa.
Kuolee missä kuolee: yksi mitta taivaaseen.
Päässyt kuollut vuorostansa.
Rauha eläville, lepo kuolleille.

⁴¹ Suomalaisen runojen uskonto, siv. 12.

VÄINÄMÖISEN SOITTO.

Musikaalisesti kauneimpia, lennokkaimpia, mahtavimpia kohtia Kalevalassa on Väinämöisen soiton kuvaus 41 runossa ja sen toisinto 44 runon säkeissä 231-334. Siinä niin selvästi astuu näkyviin muinaisen Suomen kansan syvä kunnioitus luontoa kohtaan. Luonto ei ole sille kuollut eikä vieras. »Elottomatkin» kappaleet ovat täynnä tajuntaa ja tunnetta ja yhtä läheisiä ihmiselle kuin elävät olennot. Ihminen onkin vain rengas suuressa luomisen ketjussa, veli ja vertainen luonnon kaikkien olioiden kanssa. Vaikka Kalevalassa yhtä mittaa tapaa esimerkkejä tästä muinaisuomalaisen »luontoa elävöittävästä ja personoivasta» katsantokannasta, on tämä katsantokanta aivan kuin kokonaisuudessaan esitettyä Väinämöisen soiton kuvauksessa. Väinämöinen lumoo soitollaan koko luonnon ja kaikki elävät olennot, ja vaikka F. A. Hästesko pitäessään kohtausta »leikillisen ja vapaan mielikuvituksen luomana»⁴² sanoillaan toisikin ilmi yleisen mielipiteen, on tällä kuvauksella mitä ylevin siveellinen ja totuudenmukainen sisältö sille, joka ymmärryksellä osaa sitä lukea. Itse asiassa se avaa meille vielä uusia näköaloja sen henkisen taustan yli, josta kalevalaisten tietäjän totuudenetsintä niin elävänä erittyy.

Väinämöinen esiintyy tässä soittaessaan suurena ja täydellisenä tietäjänä. Häntä ei voi enää pitää tavallisena totuudenetsijänä, huimaavan korkealle hän kohoo yli muun ihmiskunnan, josta ei yksikään yksilö kykene koskettelemaan hänen kanteleensa kielii (40: 259-332). Julius Krohn sanoo tästä Väinämöisen etevämyydestä: »Yksityiset onnenpyyntönsä on hän jättänyt; hän on pyhittänyt koko elämänsä, kaikki ajatuksensa ja tunteensa isänmaalle» (eli »yhteiselle asialle», kuten Rafael Engelberg huomauttaa⁴³). Hän — Väinämöinen — on miltei saavuttanut inhimillisen täydellisyyden, hän on kansansa esikoinen ja ikäänkuin isä, kuten runossakin mainitaan:

... Tehessä isän iloa,
Soitellessa Väinämöisen.

Hänen suhteestaan luontoon ja luonnon suhtautumisesta häneen soittoa kuunnellessaan näkyy siis, millä tavalla suomalaiset tietäjät käsittivät — miten he kokemuksesta tiesivät, että ihanneihmisen ja muun maailman suhde toisiinsa oli. Saamme siis kuvauksesta semmoisenaan suurenmoisen opetuksen. Yli-ihmisen mahtavin ominaisuus on hänen miltei rajaton valtansa luonnon yli. Ei hän ole sitä väkivallalla eikä pelottavilla keinoilla saavuttanut, vaan rakkaudellaan, kauneuden ja totuuden voimalla on hän vallottanut luonnon sydämen ja voittanut sen myötätunnon. Elolliset ja elottomat kappaleet ihastuvat häneen, kuuntelevat häntä ja tottelevat sulasta riemusta. Luonto, jonka tajunta ennen oli ihmistajunnalle saavuttamaton, on nyt muuttunut suureksi ihmiseksi, jonka sydän sykkii ilosta ja palvelemishalusta. Rajattomalla luottamuksella se kääntyy tietäjän puoleen, salaamatta enää rakkauttaan ja ihastustaan, jota se oikeastaan aina povessaan on tuntenut ihmistä kohtaan.

Tarkastakaamme tätä yksityiskohtaisemmin. Runo kertoo ensinnäkin, kuinka eläimet kaikki kokoontuvat kuuntelemaan Väinämöisen soittoa:

... Ei ollut sitä metsässä
Jalan neljän juoksevata,
Koivin koikkelehtavata,
Ku ei tullut kuulemahan,

⁴² Mielikuvitus ja todellisuus Kalevalassa, siv. 9.

⁴³ Kalevalan sisällys ja rakenne, siv. 247.

Iloa imehtimähän . . .
Mi oli ilman lintujaki,
Kahen siiven sirkovia,
Ne tulivat tuiskutellen,
Kiiätellen kiirehtivät
Kunnioa kuulemahan,
Iloa imehtimähän . . .
Ei sitä oloista ollut,
Ei ollut ve'essäkänä,
Evän kuen kulkevata,
Kalaparvea parasta,
Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän.

Ja runo mainitsee nimenomaan kaikkinaisia villitilassa olevia eläimiä: oravat, kärpät, hirvet, ilvekset, sudet, karhut, kokot, haukat, allit, joutsenet, peippoiset, sirkut, leivot, hauit, lohet, siikaset, säret, ahvenet, mujeet. Kaikki tottelivat tietäjän kutsua, kaikkien sydän ilosta ailahti.

Eikö siinä ole annettu merkillinen viittaus ihmisille? »Katsokaa», sanoo vanha suomalainen viisaus, »muutamia eläinlajeja olette te ihmiset kesyttäneet ja tehneet niistä itsellenne ystäviä ja palvelijoita, mutta metsä on täynnä, ilma ja vesi ovat täynnä eläviä olentoja, joita vastaan taistelette tai joita pakotatte itseänne palvelemaan! Kuinka kaukana vielä olette päämäärästä! Täydellinen ihminen, tietäjä, ei ole sotajalalla yhdenkään eläimen kanssa, kaikkia hän rakastaa ja kaikki häntä rakastavat. Niin teidänkin tulee oppia kaikkia eläimiä kesyttämään, ennenkuin täydellisyyden saavutatte.» Ja todella tuntuu, niinkuin toinen viisas tietäjä, kristitty Paavali, olisi tarkottanut samaa ja viitannut samaan tulevaisuuteen kirjottaessaan nuo tunnetut sanansa: »Sillä hartaasti ikävöiden odottaa luomakunta Jumalan lasten (poikain) ilmestymistä. Sillä luomakunta on alistettu katoavaisuuden alle — ei omasta tahdostaan, vaan sen tahdosta, joka sen alisti, toivon varaan, koska itse luomakuntakin tulee vapauttavaksi turmeltumuksen orjuudesta Jumalan lasten (poikain) kirkkauden vapauteen. Sillä me tiedämme, että koko luomakunta yhdessä huokaa ja on ahdistuksessa aina tähän asti.»⁴⁴

Eikä tällöinen tulevaisuuden kuvaus, jommoisen Kalevala ja raamattu antavat,⁴⁵ ole tuulesta temmattu. Jos vähänkään saamme luottaa ihaniin keskiaikaisiin legendoihin ja matkustajain kertomuksiin itäisiltä mailta, on todellisuus monta kertaa vastannut pyhien kirjojen kuvauksia. Indiassa on tapana sanoa: kun pyhä joogi istuu mietiskelyssään, ei yksikään eläin hän pelkää; vapaasti taivaan linnut häntä lähentelevät; metsän pedotkin tuntevat vetäymystä hänen läheisyyteensä; tiikerit ja käärmeet ryömivät hänen jalkainsa juureen ja kylpevät siinä rakkauden paisteessa, joka säteilee hänen olemuksestaan.

Ja miksi kutsuisimme legendoja vain lapsellisen mielikuvituksen tuotteiksi? Piilehän niissä aina todellisuudesta tuotu ydin, jonka ympärille ovat kutoutuneet, ja usein niihin on kätkeyty enemmän totuutta kuin n. k. historialliseen kuvaukseen. Ken ei tuntisi keskiajan pyhimystaruja esim. Fransiskus Assisilaisesta? Mainitkaamme niistä pari, jotka osottavat, mikä suloinen valta hänellä oli eläinten yli. Kerran hänen saarnatessaan kedolla lukuisalle ihmisjoukolla, tuli pääskysparvi lentäen ja viserrellen ja piti niin kovaa ääntä, että Fransiskuksen sanat hukkuivat kuulijoilta. Tämän huomattuaan Fransiskus rauhallisesti kääntyi lintujen puoleen ja sanoi: »rakkaat sisareni pääskysset, vaietkaa nyt ja olkaa hiljaa sen aikaa kun minä puhun ja selitän; kuunnelkaa tekin!» Heti pääskysparvi vaikeni ja leijaili hiljaa ihmisjoukon yläpuolella, eikä yksikään niistä lentänyt pois, ennenkuin Fransiskus oli saarnansa lopettanut.

⁴⁴ Epistola Roomalaisille, 8: 19-22.

⁴⁵ Vrt. myös profetan kuvaus leijonasta ja lampaasta vanhassa testamentissa.

Toinen kertomus on sudesta. Kerran tullessaan muutamaan syrjäkylään Fransiskus kuuli kerrottavan suuresta, peljättävästä sudesta, joka teki hirmuisia tuhoja kylälle, vaatien harva se ilta ateriakseen lampaan, kanan tai muun elävän. Fransiskus meni illalla kylän ulkopuolelle sutta odottamaan. Suuri harmaa susi tuli, nälkäisenä ja julmana, mutta pelkäämättä eläinten suuri ystävä häntä lähestyi, puhutteli ja tarjosi kättä. Ja susi antoi kypälänsä ja nyökkäsi päätänsä ymmärtävästi, kun Fransiskus lempeästi nuhdellen sanoi: »veli susi, miksikä näin olet valinnut köyhäin ihmisten asuinsijan ruokapaikaksesi ja miksikä hätyytät heidän kotieläimiään? Ei se ole oikein tehty, ei sinun niin pidä menetellä. Lupaa nyt minulle, että jätät kylän rauhaan.» Ja legenda kertoo, että susi lupasi, ja että kylä jäi rauhaan . . .

Mutta Kalevala ei kerro yksistään eläimistä, että he ihastuivat Väinämöisen soittoon. Myöskin kasvikunta otti osaa yhteiseen iloon:

. . . Petäjät piti iloa,
Kannot hyppi kankahilla.

Ja ikäänkuin samalla osottaakseen, ettei Väinämöisen soitto ollut mikään erikoinen sattuma eli satunnainen tapaus, vaan läpinäkyvänä lankana hänen silloisessa elämässään, Kalevala edelleen kertoo:

Kun hän kulki kuusikossa,
Vaelti petäjikössä,
Kuusoset kumartelihe,
Männyt mäellä kääntelihe,
Käpöset keolle vierii,
Havut juurelle hajosi.
Kun hän liikahti lehossa,
Tahi astahti aholla,
Lehot leikkiä pitivät,
Ahot ainoista iloa,
Kukat kulkivat kutuhun,
Vesat nuoret notkahteli.

Kasvikuntakin esitetään siis elävänä, tajuisena maailmana, joka osaa tuntea ja rakastaa, iloita ja surra. Ja vaikka me ihmiset yleensä vähän tunnemme kasvimaailman sieluelämää, vaikka monet meistä ovat valmiit nauramaan paljaalle otaksumalle, että kukat ja puut olisivat — omalla alkuperäisellä tavallaan — sielullisia olentoja, niin kysykäämmepä niiden ajatusta, jotka paljon ovat tekemisissä kasvien kanssa, puutarhurein, kukkien kasvattajain, huonekasvien hoitajain j. n. e., ja varmasti saamme kuulla, että eri puut ja eri kukat ovat eriluontoisia, että kasvit saattavat olla hyvällä ja pahalla tuulella, että varsin hyvin tuntevat, rakastetaanko niitä vaiko ei j. n. e. Miksikä ihminen on kiintynyt synnyinseutuunsa, miksi hän ikävöi siihen takaisin? Suomalaisessa luonteessa varsinkin elää syvällä kalvava koti-ikävä. Kun suomalainen on vieraalla maalla, kummittelee hänen mielessään kotoinen luonto, sen kuuset ja koivut, sen kummut ja kukkulat, sen järvet ja joet. »Oma maa mansikka, muu maa mustikka.» Tai niinkuin Kalevalassa sanotaan (7: 285-288):

Parempi omalla maalla
Vetonenki virsun alta,
Kuin on maalla vierahalla
Kultamaljasta metonen.

Mistä tämä johtuu? Siitäkö yksin, että lapsuuden vaikutelmat ovat voimakkaimmat? Ei siitä yksin.

Lapsuuden vaikutelmat ovat voimakkaat, sillä sydän on puhdas ja ympäristölle altis, mutta rakkaus ei ole yksin ihmisen puolella: luontokin lasta rakastaa. Meidän kiintymyksemme synnyinseutuun riippuu yhtä paljon sen seudun rakkaudesta meihin kuin meidän rakkaudestamme siihen. Tunteet ovat molemminpuolisia, ja meillä suomalaisilla on synnynnäinen taipumus ymmärtää luontoa. Omassa rakkausluonnossamme on jotakin mykkää, sanoin selittämätöntä, joka vastaa puiden ja kasvien äänettä tunteita.

Aikain viisauden kannalta kasvikuunta ei olekaan mikään tajuton organismi, vaan ikäänkuin suuri oppiluokka tajunnan kehitysjärjestelmässä. Luonnon valtakunnat kivikunnasta ylöspäin ovat mahtavia portaita, joita elävä tajunta hitaasti nousee ihmiseksi yletäkseen. Vasta ihmisen muodossa tajunta yksilöityy. Sitä ennen se ilmenee laji- eli joukkotajuntana, tavoitellen korkeimmissa eläimissä personallista yksilöllisyyttä. Salatieteen kannalta on täten kieltämätön tosiseikka, että luonto on täynnä sielua ja tunnetta. Kun ajattelematon poika kulkee keppi kädessä piiskaten ruohoa ja kukkia, tallaten allensa mitä eteen sattuu, silloin luonto kärsii mykkää tuskaansa. Mutta kun elonleikkaaja syksyllä näyttää tuleentuneen viljan, silloin vainiot ilosta vavahtavat. Onhan ihminen kutsuttu ottamaan osaa luonnon suureen kasvatustyöhön. Mutta huonosti hän velvollisuutensa täyttää, jos hän sitä julmasti tai kylmästi tai välinpitämättömästi kohtelee. Ottakoon Kalevalasta oppia jokainen suomalainen, minkälaiseen ihanaan suhteeseen hyvä ja hellä ihminen voi joutua rakastavaan, vaikka mykkään luontoon.

Eikä Kalevala syvässä luonnontuntemuksessaan pysähdy n. k. elolliseen luontoon: elotonkin on sille tajuinen ja tunteva, sekin iloitsee Väinämöisen, tietäjä-ihmisen mahtavasta soitosta. Kun hän ulkona soitti, niin

Vuoret loukkui, paaet paukkui,
Kaikki kalliot tärähti,
Kivet laikkui lainehilla,
Somerot vesillä sousti.

Ja

Kun hän soitteli kotona,
Huonehessa honkaisessa,
Niin katot kajahtelivat,
Permannot pemahtelivat,
Laet lauloi, ukset ulvoi,
Kaikki ikkunat iloitsi,
Kiukoa kivinen liikkui,
Patsas patvinen pajahti.

Tämä kuvaus on estetisesti niin luonnollinen, että tekisi mieli sanoa runolaulajan vain tahtoneen osottaa, kuinka elottomatkin esineet omalla tavallaan ottavat osaa soiton synnyttämiin ääniaaltoihin. Mutta kun tuntee Kalevalan aatepiirin, tietää hyvin, että runo todella tarkoittaa kallioiden ja kivien, kattojen ja permantojen, ikkunoiden ja ovien yhtyneen yhteiseen iloon. Okkultisesti katsoen tämmöinen näkökanta ei olekaan mikään hyppäys todellisuudesta ulos. Mitä edellä on sanottu kasvimaailmasta, pitää hieman muutettuna paikkansa elottomankin luonnon suhteen. Kivikutakin tuntee, vaikka hitaammin ja heikommin. Elottomatkin esineet osaavat iloita ja rakastaa, vaikka ne suuremmassa mitassa kuin elävä luonto vain heijastavat sitä myötätuntoa ja hellyyttä, jota me olemme niihin upottaneet. Kuinka hienoilla siteillä saatamme esim. kiintyä työ- ja huonekaluihimme, kirjoihimme, taideteoksiimme, koko elottomaan kotiimme! Kun niistä pidämme hellää huolta, hyväilemme ja puhutlemme niitä, kohtelemme niitä kuin lapsia tai ystäviä, niin nekin ovat hyvällä ja kiitollisella mielellä, näyttävät iloisilta ja hyväntuulisilta, palvelevat

meitä mielellään, lohduttavat meitä, kun olemme alakuloisia, neuvovat meitä, kun olemme epäroivä. Minkä seurapiirin ihminen voi luoda itselleen kotinsa »elottomista esineistä!» Runoilijat tähän kykenevät, ja jokapäiväiset ihmiset ovat tietämättömydessään liian alttiit hymyilemään säälien haaveilijoille.

Ovathan tiedemiehetkin jo havainneet, että metallit voivat väsyä, ja jokainen ihminen tietää tämän kokemuksestaan. Ei kenenkään partaveitsi ole aina yhtä hyvä, vaikka sitä säännöllisesti terotetaan; sillä on omat tuulensa. Partureilla kuuluukin olevan sananpartena: »tämä veitsi on nyt väsynyt. Antaa sen levätä aikansa, niin se taas toimii erinomaisesti.» Me kutsumme sitä väsymykseksi — kukaties veitset itse tehdessään psykologisia tutkimuksia nimittävät ilmiötä toisella nimellä. Tosiasia on vain, että metallit ovat milloin virkeitä, milloin väsyneitä.

Entä koneet! Kysykäämme vain koneenkäyttäjiltä, ovatko koneet kuolleita kappaleita, niin saamme kuulla totuuden. »Vai kuolleita! Eläviä ne ovat, eläviä ja sangen oikullisia olentoja. Jos vieras minun koneeseeni koskee, se heti pahastuu ja laskeikse epäkuntoon.» Veturit rautateillä esim. ovat aina liitossa omien kuljettajiensa kanssa eivätkä siedä henkilömuutoksia. Niidenkin täytyy silloin tällöin saada levätä, muuten kulkevat huonosti eivätkä jaksa vetää . . .

Ikmeellisen syvälle on Kalevala kurkistanut luonnon sieluelämään. Tämä selviää siitäkin, että muinaissuomalaiset tietäjät eivät ainoastaan ole nähneet sielua ja tajuntaa näkyväisessä luonnossa, vaan vielä havainneet näkymättömässä sielumaailmassa elonilmauksia ja olentoja, joilla ei ole fyysillistä vastinetta ollenkaan. Materialisti pitää näitä paljaan mielikuvituksen tuotteina, mutta totuudenetsijä ei, sillä eläähän tänäpäivänä ihmisiä, joille näkymättömän maailman asujaimet ovat yhtä todellisia kuin näkyväisen.

Kalevalan runo luettelee näitä monenlaisia, ja kaikki ne kokoontuvat Väinämöisen ympärille hänen soittoansa kuuntelemaan.

Tapiolan tarkka ukko,
Itse Metsolan isäntä,
Ja kaikki Tapiolan kansa,
Sekä piiat jotta poiat
Kulki vuoren kukkulalle
Soittoa tajuamahan;
Itseki metsän emäntä,
Tapiolan tarkka vaimo
Sinisukkahan siroikse,
Punapaulahan paneikse,
Loihe koivun konkelolle,
Lepän lengolle levahti
Kanteloista kuulemahan,
Soittoa tajuamahan . . .
Itse ilman Luonnottaret,
Ilman impyät ihanat
Iloa imehtelivät,
Kanteloista kuuntelivat,
Mikä ilman vempelillä,
Taivon kaarella kajotti,
Mikä pienen pilven päällä,
Rusoreunalla rehotti . . .
Tuo Kuutar korea impi,
Neiti Päivätär pätevä
Pitelivät pirtojansa,
Niisiänsä nostelivat,

Kultakangasta kutoivat,
Hope'ista helskyttivät
Äärellä punaisen pilven,
Pitkän kaaren kannikalla.
Kunpa saivat kuullaksensa
Tuon sorean soiton äänen,
Jo pääsi piosta pirta,
Suistui sukkula käestä,
Katkesihe kultarihmat,
Helkähti hopeaniiet . . .
Ahto aaltojen kuningas,
Ve'en ukko ruohoparta
Ve'en kalvolle veäikse,
Luikahaiksi lumpehelle,
Siinä kuunteli iloa . . .
Itseki ve'en emäntä,
Ve'en eukko ruokorinta
Jopa nousevi merestä,
Ja lapaikse lainehista . . .
Tuota ääntä kuulemahan,
Soitantoa Väinämöisen . . .
Se siihen sikein nukkui,
Vaipui maata vatsallehen
Kirjavan kiven selälle,
Paaen paksun pallealle.

Nämä ovat niitä maan, ilman, veden ja tulen haltioita, joiden olemassaolo sokean sivistyksen silmissä on satua, mutta joita muinaissuomalainen viisaus tunsi yhtä hyvin kuin kaikkien kansojen ja aikojen kokemus, yhtä hyvin kuin keskiaikaisten satujen alkuperäiset laatijat ja keskiaikaiset alkemistit ja salatieteilijät, jotka luonnon haltioita kirjoituksissaan mainitsevat ja luokittelevat. Onhan Paracelsus nykyaikaisen lääketietemme isä, olihan hän havaintojen tekijä ja monessa suhteessa aivan nykyaikaisen tieteellinen katsantokannoiltaan; kuitenkin hän uskoi luonnonhenkiä olevan ja luettelee niitä neljä lajia kuten Kalevalakin: *gnoomit* eli Tapion väet, jotka asuvat maassa, *ylffit* eli Luonnottaret ja ilman immet, jotka asuvat ilmassa, *undiinit* eli Ahdit ja Sotkottaret, jotka asuvat vedessä, ja *salamanderit* eli Kuuttaret ja Päivättäret, jotka tulella asuvat.

Muinoin ihmiset elivät läheisemmässä suhteessa näidenkin näkymättömien olentojen kanssa kuin nykyään. Koska haltioilla on enemmän ja välittömämpää valtaa luonnon ja luonnonvoimien yli kuin meillä ihmisillä, on luonnollista, että kansat ja yksilöt ennen rukoilivat niiden apua, etsivät niiden suosiota, tekivät ystävyysliittoja niiden kanssa j. n. e. Koko se »pelkoon ja tietämättömyyteen perustuva luonnonvoimain palvonta», joksi tiedemiehemme nimittävät tätä esi-isäimme kaunistu suhdetta haltioihin, saa tosiasiaan valossa aivan toisen värityksen. Pikemmin me nykyajan ihmislapset olemme tietämättömiä ja taikauskaisia, jotka luulemme, että maapallo on luotu yksin meitä varten emmekä näe, että tätä ihmeellistä kiertotähteä käyttävät kotinaan ja koulunaan miljonat ja biljonat olennot, joilla ei ole mitään suoranaista tekemistä meidän tuntemiemme luonnonvaltakuntain kanssa.

Emme tässä yhteydessä tahdo puhua haltioista tarkemmin. Sen vain tahdomme sanoa, että Kalevalan veljellinen, demokratinen ja ylevä henki näkyy mielestämme siinäkin, että se aina puhuessaan salaisen ja näkymättömän maailman olennoista — olkoot ne korkeita tai alhaisia arvoasteeltaan — esittää niitä perin tuttavallisesti ja luonnollisesti, ihmisten vertaisina, kaikkien olentojen vertaisina, veljinä ja sisarina Jumalan suuressa luomistossa.

III.

KALEVALAN SISÄISTÄ SIVEYSOPPIA.

OKKULTISPSYKOLOGINEN ELI KÄYTÄNNÖLLISSOTERIOLOGINEN AVAIN.

KALEVALAN SISÄISTÄ SIVEYSOPPIA.

18.

TIEDON TIE.

Mysterioviisauden esoteerinen siveysoppi, jota tietäjät kaikkina aikoina ovat opettaneet, ei ole eilispäivän eksoteerista etiikkaa. Jokapäiväinen kristillinen moraaliksi esim. määrittelee, miten ihmisen tulee elää ja ajatella (uskoa), jotta hän tässä elämässä menestyisi ja kauan eläisi ja haudan tuolla puolen saavuttaisi iankaikkisen autuuden. Sillä on perin porvarillinen ja persoonallisesti itsekäs leima. Sen ainoa näköalan avaruus on taivaallinen autuus, mutta koska tämä autuus rajottuu jokseenkin älyttömään iloitsemiseen Jumalan valtaistuimen ympärillä, jää todelliseksi kourintuntuiseksi ihanteeksi eettillisen näköpiirin sisälle yhteiskunnallinen elämänjuoksu, ollettikin virkaura, mahdollisimman moitteettomasti, lainkuuliaisesti ja yleisen mielipiteen mukaisesti suoritettuna. Jokainen ajatteleva ihminen, jokainen totuudenetsijä on sentähden saanut kokea, että kristillinen siveysoppi juuri järjestellessään ulkonaista elämän vaellusta jättää ratkaisematta hänen syvimmän, persoonallisimman kysymyksensä: miten minun on elämää ymmärtäminen? miten minun on eletävä?

Toisin on laita esoteerisen moraalin. Se alkaa siitä, mihin eksoteerinen loppuu. Vasta silloin kun ihminen totuudenetsijänä kysyy, miten hänen on eletävä, vasta silloin tarjoaa sisäinen siveysoppi hänelle kätensä, vasta silloin hän voi käsittää tietäjien eettillisiä elämänneuvoja. Vasta silloin kun ihminen sielunsa koko voimalla kaipaa totuuden tietoa, vasta silloin hänen korvansa kuulee, kuinka mysterioviisaus kuiskaa: todellinen inhimillinen siveys on henkistä kehitystä, tiedon kaidalla tiellä kulkemista.

Matkan päämäärä on jumalallinen tieto elämän ja kuoleman, luonnon ja luomisen, näkyväisten ja näkymättömien maailmojen, hyvän ja pahan mysterioista sekä tiedon kanssa käsi kädessä kulkeva jumalallinen rakkaus ja jumalallinen valta. Mutta miten tämä tieto on saavutettavissa? Se ei ole mikään ulkoa opittava läksy, ei toisten opetuksista eikä paljaalla omalla ajattelemisella hankittava järjen vakaumus, vaan kokemukseen perustuva ja todella tieteellinen tieto. Millä tavalla siis tällainen tieto on hankittavissa esim. näkymättömistä maailmoista ja kuolemantakaisista seikoista? Havaintoihinhan meidän tietämisemme yleensä perustuu. Havainnot teemme aistiemme välityksellä; havainnoista rakennamme itsellemme erilaisten psykologien prosessien kautta mielikuvia, käsitteitä ja yleismieliteitä. Minkälaisiin ja miten tehtyihin perustuu nyt yliaistillisen, yliluonnollisen ja jumalallisen tiedon hankinta?

Ymmärtääksemme tämän täytyy meidän vapautua muutamasta psykologisesta harhaluulosta ja samalla luoda itsellemme käsitys avaramman sielutieteen rikkaammista tietämismahdollisuuksista.

Psykologia tekee eron ulko- ja sisäaistimusten välillä. Ulkoistimuksia synnyttävät ruumiin ulkopuolelta tulevat kiihottimet: näemme, kuulemme, haistamme j. n. e. ympärillämme olevan maailman olioita ja tiloja. Sisäaistimuksia synnyttävät ruumiin sisäpuolelta tulevat kiihottimet, esim. kemialliset

muutokset ruumiissa: monenlaiset sisäiset aistimukset aikaansaavat taas yhdessä esim. nälän, väsymyksen, virkeyden, kivun y. m. s. tunteet. Nämä aistimukset, jotka monella tavalla komplisoituvat ja moninaistuvat, muodostavat nykyisen psykologian mukaan sielumme kokeilukentän niin sanoaksemme: ulkoistimukset välittävät tietomme objektiivisesta maailmasta, sisäaistimukset taas ilmituovat meille ruumiimme subjektiivisen tilan ja värittävät käsitystämme ulkomaailmasta.

Tämä on tietysti sinään totta ja erehdys on vain siinä, että nykyinen sielutiede luulee sisäaistimusten rajottuvan subjektiivisiin seikkoihin, että toisin sanoen sisäaistimusten välityksellä emme voi tehdä muunlaisia havaintoja kuin omaa ruumistamme koskevia. Tämä harhaluulo johtuu taas siitä, että tieteellinen psykologiamme tuntee fyysisen ruumiimme vain personallisen sieluelämämme asunnoksi niin sanoaksemme eikä siksi makrokosmosta vastaavaksi mikrokosmilliseksi mysterioksi, mikä ruumiimme todellisuudessa on; ja siitä, että virallinen anatomiamme ja fysiologiamme ei tunne ruumiimme hienoimpia, eetterimäisiä aineosia, jotka muodostavat näkyväisen ruumiimme näkymättömän puoliskon, eikä siis niitä ominaisuuksia ja kehitysmahdollisuuksia, joita tässä eetterihaahmossa piilee.

Jos sitä vastoin asetumme okkultisen fysiologian kannalle ja oletamme, että ruumiimme eri elimet, näkyvät ja näkymättömät, vastaavat kukin tarkoin määrättyä alaa fyysisen kosmoksen sisäisessä koneistossa, ymmärrämme a priori, että jos saisimme aikaan semmoisen harmonisen korrespondensin ruumiillisen mikrokosmoksemme ja meitä ympäröivän makrokosmoksen välillä, että edellinen kykenisi välittämään aistimuksia jälkimäisestä, olisi sielumme tietämismahdollisuudet miltei rajattomasti enentyneet, sen kokeilukenttä silmäkantamattomiin laajentunut. Ruumiissamme kehittyisi ikäänkuin uusia aisteja, ja ruumis itse muuttuisi uppiniskaisesta eläimestä puolueettomaksi havaintovälineeksi.

Tämä nyt ei ole mikään oletamus salatieteen kannalta. Kaikki tietäjät tuntevat tämän hypoteesin kokemuseräiseksi tosiasiaksi. Mysterioivisuuden moraali neuvoo juuri, miten totuudenetsijän tulee sisäisesti puhdistaa ja valmistaa itseään, että hänen oma personallisuutensa kehittyisi tiedon saavuttamisen välineeksi. Sen menetelmä perustuu siihen psykofysiologiseen tosiseikkaan, että ruumiilliset ja sielulliset toiminnot kulkevat rinnatusten, ja se käyttää hyväkseen sitä seikkaa, että ruumiillisiin toimintoihin voi vaikuttaa sielusta päin: herättäessämme itsessämme määrätyn tunteen esim. saamme aikaan määrätyn muutoksen ruumiimme tilassa. Esoteerinen etiikka lähtee siitä kohdasta, että ihminen on kutsuttu olemaan itsensä herra, kasvattamaan ja hallitsemaan itseään. Sentähden se heti alussa julistaa: *procul profani* — pysykää loitolla te, jotka ette usko omaan voimaanne.

Päämäärään vieviä teitä on muodollisesti katsoen monta, vaikka ne hengessä ovat yhtä. Tavallaan jokaisen yksilön tulee kulkea omaa tietään, joka perustuu hänen inhimilliseen temperamenttiinsa.

Vanhat suomalaisetkin tietäjät näkyvät tehneen jonkun verran eroa erilaatuisten temperamenttien välillä, koska meillä Kalevalassa on jälkikäikuja alkutaipaleilla ainakin kahdesta: Lemminkäistemperamentista, joka on tunneihmiselle ominainen, ja Ilmarisluonteesta, joka on järki ja toiminta-ihmisen temperamentia. Emme puhu erityisestä Väinämöisluonteesta, koska Väinämöinen edustaessaan ihmisen tahtoa on kaikkien teiden takana. Mainitsimme jo edellä puhuessamme Logoksen kolminaisuudesta, Väinämöis-, Ilmaris- ja Lemminkäisvoimista, että Väinämöisvoimat esiintyvät vasta myöhemmin ihmiskunnan historiassa eli lähemmin määriteltynä vasta yksilöllisen ihmisen esoteerisessa kehityksessä. Kalevalan kehityspsykologiaa tutkiessamme on meidän näin ollen muistettava, että samalla tutkimme juuri Väinämöisvoimien toimintaa. Väinämöinen esiintyykin yhtämittaa tässä jaksossa Kalevalan kertomuksessa. Vaikka esim. Ilmarinen on näyttämöllä varsinaisena toimijana, esiintyy Väinämöinen alituisen herättäjänä, innostajana, neuvonantajana ja lopputaipaleilla toimijanakin.

On näet tullut tavaksi erottaa kaksi taivalta tiedon tiellä. Toinen on valmistavan puhdistuksen, toinen tiedon hankkimisen. Puhdistuksen tiellä ihminen virittää ruumiillista koneistoaan ainakin alkeelliseen käyttökuntoon, jotta hän sitten varsinaisella tiellä voisi sitä käyttää ja eteenpäin kehittää maailmaa tutkiessaan.

Kalevalakin tekee selvän eron näiden kahden taipaleen välillä. Valmistavaa tietä se kuvaa *kosintaretkissä*, varsinaista tietä *samposikermässä*. Rafael Engelberg, joka suurella taidolla estetiopsykologiselta kannalta on syventynyt Kalevalan sisältöön, on huomannut tämän kahtiajaon ⁴⁶ ja kutsuu Kalevalan edellistä osaa (runot 1-25) nimellä: »Sampo menetetään Pohjolaan», toista (runot 26-50) nimellä: »Sampo taistellaan takaisin.» Tietysti hänen jakoperusteensa on toinen kuin meidän eikä hän ole osannut aavistaakaan, mitä Kalevala okkultisesti sisältää. Mutta koska hänen valitsemansa otsikot sangen sattuvasti kuvaavat salaisen tien kahta taivalta, tulimme asiasta maininneeksi. Saattaa todella sanoa puhdistuksen tiestä, että sitä kulkiessa »Sampo menetetään Pohjolaan.» Sampo on okkultinen tieto ja valta: valmistavalla tiellä ihminen pääsee tietoiseksi siitä, että salainen viisus on olemassa, hän ikäänkuin takoo Sammon; Sammon hän kuitenkin heti menettää, mutta saapi Pohjan neidon, s. o. tietoa ja valtaa hän ei saavuta, ainoastaan oman sielunsa. Sampo menetetään Pohjolaan: okkultinen tieto asuu hänen ruumiissaan. Vasta tämän jälkeen alkaa toinen jakso tiellä, kun Sampo taistellaan takaisin ja tieto ja valta, joka on ruumiiseen kätkeytyneenä, saatetaan päivän valoon.

Etsiessämme Kalevalasta osvuittoja elämän salaisista teistä avaamme runojen sisällön erityisellä avaimella, n. k. okkultispsykologisella. Olemme jo ennen huomauttaneet siitä, ettemme saa odottaa ominaisnimillä ja asioilla olevan ehdottomasti saman merkityksen, avattakoon runot millä avaimella tahansa. Päinvastoin merkitys voi vaihtua ja merkityksiä on useampia. Puhuessamme Kalevalan mysteeritiedoista käytimme toisenlaisia avaimia, kosmillisia ja teogonisia. Tässä taas on kysymys yksilöllispsykologisesta asiasta, ja ominaisnimien merkitys muuttuu avaimen mukaan. Ilmarinen ja Lemminkäinen, jotka edellisessä osassamme olivat jumalia, astuvat nyt ihmisinä maan päälle ja tarkottavat totuutta ja salaista viisautta etsiviä vihkimyskokelaita. Väinämöinen taas, kuten huomautimme, astuu nyt vasta näyttämölle jumalallisten Väinämöisvoimien edustajana ja voimme häntä ymmärtää ihmisen sisässä puhuvaksi jumalalliseksi hengen ääneksi, mutta myös — ja varsinkin tien alkutaipaleilla — ihmisolennoksi (tietäjäksi, mestariksi), jossa Väinämöisvoimat ovat ruumistuneina.

⁴⁶ Kirjassaan „Kalevalan sisällys ja rakenne“.

JOUKAHAINEN.

Ennenkuin ihminen voi itsetietoisesti astua puhdistuksen tielle, täytyy hänen sielunsa olla viritettynä totuudenetsijän vireeseen. Hänen täytyy olla valmis antamaan itsensä lunnaiksi totuudelle. Tätä hengen lakia Kalevala terottaa mieleemme kuvaamalla dramatisen vaikuttavasti, minkälainen sielumme tila ei saa olla. Kun sen kuvaus näin ollen on negatiivinen, on se lähempänä jokapäiväistä elämää, realistisempi ja tutumpi, eikä jätä meitä minkäänlaiseen epä tietoon siitä, minkälainen totuudenetsijän sieluntila tulee olla. Kuvauksensa Kalevala antaa runojensa runollisimmassa jaksossa: Aino-sikermässä, jossa on kaksi osaa: Joukahaisen kilpalaulanta ja Väinämöisen kosinta ynnä sitä seuraava Ainon itsemurha.

Olipa nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Se kävi kylässä kerran,
Kuuli kummia sanoja,
Lauluja laeltavaksi,
Parempia pantavaksi
Noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla,
Kuin mitä itseki tiesi,
Oli oppinut isolta.
Tuo tuosta kovin pahastui,
Kaiken aikansa kaehsti
Väinämöistä laulajaksi,
Paremmaksi itseänsä . . .

Ja Joukahainen päättää lähteä »voitteloille» Väinämöisen kanssa huolimatta vanhempainsa kielloista ja varoituksista. Hän valjastaa tulisen ruunansa kultaisen korjan eteen, istuu rekeen ja ajaa Väinölän ahoille. Väinämöinen on niinikään ajellessa, ja kolmantena päivänä Joukahainen ajaa vastatusten Väinämöisen kanssa, niin että aisa tarttuu aisaan ja länget länkiin. Väinämöinen kysyy, kuka niin tuhmasti ajaa, ja Joukahainen vastaa: »minä olen nuori Joukahainen, mutta kuka kurja sinä olet?»

„Kun liet nuori Joukahainen,
veäite syrjähän vähäisen,
Sie olet nuorempi minua!“

Tähän huomautukseen Joukahainen vastaa: »mitä miehen nuoruudesta, mutta

Kumpi on tieolta parempi,
Muistannalta mahtavampi,
Sep' on tiellä seisomahan,
Toinen tieltä siirtyköhön . . .

ja koska lienet vanha Väinämöinen, niin ruvetkaamme kilpaa laulamaan!»

Väinämöinen ensin estelee — »mitäpä minusta laulajaksi, joka aina olen elänyt näillä kotipellon pientarilla ja kotikäkeä kuunnellut» —, mutta suostuu ja pyytää Joukahaista kertomaan, mitä hän yli muiden

tietää.

Joukahainen rupeaa latelemaan kaikenlaisia muistitietoja luonnon y. m. tieteiden aloilta, mutta Väinämöinen keskeyttää: »lapsen tieto, naisen muisti . . . Sano syntyjä syviä, asioita ainoisial»

Nyt Joukahainen laulaa muistitietojaan filosofisemmista asioista, mutta kun hän uskaltaa kerskailla omilla tiedoilla, saa Väinämöinen hänet kiinni valheesta. Silloin Joukahainen turvautuu miekkaansa ja kutsuu Väinämöistä kaksintaisteluun, ja kun Väinämöinen kunniaa kieltäytyy, uhkaa laulaa Väinämöisen siaksi. Mutta nyt Väinämöinen suuttuu ja häpeää ja rupeaa itse laulamaan.

Ei ole laulut lasten laulut,
Lasten laulut, naisten naurut,
Ne on partasuun urohon . . .

Ja huonosti käy Joukahaisen. Väinämöisen laulu upottaa hänet suohon. Joukahainen

Jaksoitteli jalkoansa,
Eipä jaksu jalka nousta,
Toki toistakin yritti,
Siin' oli kivinen kenkä . . .

Kuinka elävästi tämä kertomus tuo etemme sen inhimillisen sielutilan, jota Joukahaisessa kuvataan: »minä olen vanhemmilta ihmisiltä paljon oppinut, olen lukenut paljon ja suorittanut tutkintoja yliopistoissa ja akatemoissa. Minä tunnen tieteitä ja taiteita ja voin sanoa olevani kaiken nykyaikaisen tiedon tasalla; mitä sivistys tähän saakka on saavuttanut, se on minussa aivankuin olennoituna. Jos suoraan puhun — ken saattaa olla minua oppineempi ja taitavampi?» Ja kuitenkin tälle itsekylläiselle, turhamaiselle ja materialistiselle mielelle on kohtalo niin suojea, että se puhuu: »älä usko, veikkonen, että sinun tietosi on korkeinta ja laajinta mitä olla voi! On sitä muutakin tietoa: on vanhaa viisautta, on muinaisaikuista mysteeritietoa, jonka rinnalla sinun oppisi on lapsen lorua. On olemassa henkinen kehitys, joka vie aivan toisiin saavutuksiin kuin sinun oppisivistyksesi.»

Tätä ei Joukahaissielu ota uskoakseen, mutta samalla näkyy syy, miksi kohtalo rupesi sille puhumaan. Sillä Joukahaissielu ei ole niin umpimaterialistinen, että se vain nauraisi. Joukahaissielu pahastuu: »jos niin on, tahdon nähdä sitä, joka on minua oppineempi ja viisaampi — kyllä sitten hänelle näytän.» Sen oma luonto kuiskaa emona sille, että varovaisuus on paikoillaan, sillä syvempää tietoa saattaa ehkä olla . . ., mutta Joukahaissielu uhmailee kohtaloaan: »näyttäköön elämä vain minulle!»

Ja elämä näyttää. Väinämöinen tulee Joukahaisen tielle. Nöyryyttävinä tulevat uudet kokemukset nuorelle sielulle: suohon ne sen heittävät, surujen, tuskan ja kärsimysten suohon. Mihin jäivät sen ylpeät tiedot, kun kohtalon rautakoura siihen rupesi? Maailma mustenee silmissä eikä kiintopistettä enää tunnu olevan. »Mitä on elämä, mitä on ihminen? Onko Jumalaa olemassakaan?»

Jo nyt nuori Joukahainen
Jopa tiesi, jotta tunsi,
Tiesi tielle tullehensa,
Matkallen osannehensa,
Voittelohon, laulelohon
Kera vanhan Väinämöisen.

Ja silloin hädissään sielu nöyrtyy:

Oi on viisas Väinämöinen,
Tietäjä iänikuinen,
Pyörrytä pyhät sanasi,
Peräytä lausehesi,
Päästä tästä pälkähästä,
Tästä seikasta selitä,
Panenpa parahan makson,
Annan lunnahat lujimmat!

Niin on ihmissielu valmis elämälle jotakin lupaamaan: »minä ymmärrän nyt, että on olemassa tietoa, jota en ole saavuttanut, salaisuuksia, joita en ole ratkaissut, kykyjä, joista minulla ei ollut aavistusta. Kun vain pääsen takaisin entiseen onneeni ja tasapainooni, luovun mielelläni jostakin, joka minulle on rakasta, mutta jota sinä, elämä, et soisi minulla olevan.» Sielu on valmis luopumaan pikku nautinnoistaan ja käymään käsiksi omaan elämäänsä vakavammalla tavalla.

Mutta elämä ei huoli sielun pikku synneistä, ei synneistä eikä hyveistä. Väinämöinen laulaa Joukahaisen yhä syvemmälle suohon.

Oi on viisas Väinämöinen,
Tietäjä iänikuinen . . .
Kun pyörrät pyhät sanasi,
Luovuttelet luottehesi,
Annan Aino siskoseni,
Lainoan emoni lapsen
Sulle...

»Minä annan ainoan siskoni, toisen puolen itsestäni, annan sinulle itseni!» Ja silloin totuuden henki vastaa: »nyt valitsit oikein; nyt teit oikean päätöksen. Sinut minä tahdon, sinut itsesi, että saisin sinua kasvattaa ja kehittää itseni auttajaksi, viisauteni perijäksi.»

Sitä vanha Väinämöinen
Ihastui iki hyväksi,
Kun sai neion Joukahaisen
Vanhan päivänsä varaksi.

Joukahainen pääsi pälkähästä, sielu vapahtui ahdinkotilastaan ja elämän Väinämöisääni lakkasi kuulumasta. Taas oli sielu oma itsensä — eikä kuitenkaan oma entinen itsensä. Se oli kokenut, se oli kokenut ja nyt elämä siltä jotain odotti. »Olen nähnyt vilaukselta elämän majesteetin ja heikkouteni hetkenä lupasin sille itseni. Nyt minun täytyy itseni muuttaa, nyt täytyy minun pyhittää paras itseni totuuden palvelukseen . . . Voi minua.»

Ja Joukahaissielun nuoruus ja kokemattomuus kuvastuu siinä, että se

Läksi mielellä pahalla,
Syämmellä synkeällä
Luoksi armahan emonsa,
Tykö valtavanhempansa . . .

Tämä näytelmä ei ole yhden elämän näytelmä. Monessa ruumistuksessa ihmissielu saattaa viipyä Joukahaistilassa.

20.
AINO.

Aino on Joukahaissielun paras ja hienoin puoli, sitä lapsellista avuttomuutta, sitä neitseellistä tuoksua, mikä piilee syvällä joka ihmissielun pinnan alla . . .

Nyt taiteellisesti herkkä lukija pudistaa päätään: »kuinka Kalevalan Ainoa ruvetaan vertauskuvallisesti selittämään — tuota ihmeen luonnollista, runollisen viehättävää Aino-tarua! Sehän on ote elävästä elämästä, taideteos, eikä mikään symbolisoiva myytti. Etevimmät runoilijamme ja taiteilijamme ovat siitä saaneet aiheita luomuksiinsa, ja Kalevalan Aino, tuo elävä todistus Suomen kansan kehittyneestä kaunotunteesta, etsii vertaistaan maailman kirjallisuudesta.»

Yhdymme sydämestämme tähän lausuntoon, sillä mekin ihailemme tuota nuorta viatonta tyttöä, jonka sielussa rakkaus ei vielä ollut herännyt, mutta joka pani niin paljon arvoa omalle runolliselle käsitykselleen luonnosta ja ihmisyydestä, että hän mieluummin kokonaan luopui elämästään kuin möi itsensä.

Ja kuitenkin on Aino-runossa eräs piirre, joka meitä ei estetisesti koskaan ole tyydyttänyt. Se piirre on Väinämöisen esiintyminen kosijana. Jos runo tahtoi kuvata Ainoa ja tuoda esiin hänen luonteensa erikoisuudet, miksi se valitsi Väinämöisen kosijaksi? Olisihan siihen kelvannut kuka tahansa toinen Ainolle vastenmielinen ja hänen äidilleen mieluinen kosija. Miksi piti asettaa Väinämöinen, vakaa vanha viisas, tietäjä iänikuinen, tuohon mahdottomaan tilanteeseen, joka saattoi hänet sääliittäväksi, jopa naurunalaiseksi? Miksi — ellei siinä piile tarkotus takana. Ja Aino-episodin liittyminen välittömästi Joukahaisen kilpalaulantaan osottaa, että Aino-tarullakin on oma tarkoituksensa . . .

Ainossa rohkenemme sentähden nähdä, kuten sanottu, Joukahaissielun kaikkein pyhimmän. Aino ei ole Joukahaisen korkeampi minä, jonka ääntä Väinämöinen pikemmin edustaa, vaan kaunein puoli hänen persoonallisuudestaan.

Joukahaissielu on kurkistanut peitteen taakse. Se on vilaukselta nähnyt elämän viisauden, se on tuskassa tuntenut sen voiman. Uhmaillen se viisautta lähestyi, pelon valtaamana se itsensä sille lupasi, alla päin se viisauden luota poistui. Joukahaistilasta sielu siirtyi Ainotilaan.

Sisar nuoren Joukahaisen
Itse itkullen apeutui,
Itki päivän, itki toisen,
Poikki puolin portahalla,
Itki suuresta surusta,
Apeasta mielalasta.

Mutta ruumis (emo) iloitsee. Se vaistomaisesti tietää, että henkinen kehitys olisi sille helpotukseksi: ainehiukkaset puhdistuisivat, elämä tulisi kevyemmäksi, niinkuin edellä toistamamme raamatunpaikkakin sanoo: koko luomakunta huokailee ja odottaa, että jumalan pojat ilmestyisivät. Sisässä kuuluvana äänenä ruumis puhuu sielulle: mitä sinä pelkää ja suret? Jos täytyykin jättää vanha elämä, niin onhan onnea odotettavissa uudessakin.

Mutta Ainosielu yhä suree. Se kauhistuu viisautta. Viisaus on sen mielestä vanha ja iloton, vieras ja kylmä; jumalallinen elämä on sille tyhjiys, pohjaton avaruus, johon se itse sieluna hukkuisi. Kun se katselee omaa nuoruuttaan ja koreuttaan, kaikkia kykyjensä ja hyveittensä helmiä ja sormuksia, ristejä ja nauhoja,

niin viisauden kolkko ääni sille puhuu:

Eläpä muille, neiti nuori,
Kun minulle, neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,
Rinnan ristiä rakenna,
Pane päätä palmikolle,
Sio silkillä hivusta!

Silloin valtaa sielun semmoinen tuska, ettei se enää välitä kyvyistään eikä kauneuksistaan: kaikki mikä ennen sitä ilahutti ja mitä muut ihailivat kadottaa viehätyksensä. Nyt se heittää harrastuksensa ja on valmiina tyhjäntoimittajana elelemään ruumiissaan:

„En sinulle enkä muille
Kanna rinnan ristilöitä,
Päätä silkillä sitaise,
Huoli en haahen haljakoista,
Vehnän viploista valita,
Asun kaidoissa sovissa,
Kasvan leivän kannikoissa
Tykönä hyvän isoni,
Kanssa armahan emoni.“
Riisti ristin rinnaltansa,
Sormukset on sormestansa,
Helmet kaulasta karisti,
Punalangat päänsä päältä,
Jätti maalle maan hyväksi,
Meni itkien kotihin,
Kallotellen kartanolle . . .

Huomautamme tässä välillä, että sielun Ainotila ei ole niinkään tavaton ilmiö. Lahjakkaat ja taiteelliset ihmiset ovat sitä kyllä kokeneet. Elämien vierieessä he ovat hankkineet itselleen kauniita kykyjä, sisäisenä kannustimena kunnianhimo, voitonpyynti, halu tulla rakastetuksi ja ihailtuksi. Niinkauan kuin ovat rauhassa ja uskossa palvelleet näitä epäjumaliaan, on heidän sielunsa ollut onnellinen. Mutta sitten on saapunut päivä, jolloin totuuden sana elämän kokemusten muodossa tai muulla tavalla on näyttänyt heille, kuinka mitätöntä ja pientä, kuinka itsestä ja ahdasta heidän työnsä on ollut henkisesti katsoen, — ja silloin on väsymys heidät vallannut, väsymys ja tyytymättömyys. Jos yrittävät palvella itseään, loppuu into kesken. Jos toisten imartelut ja innostamiset ponnistavat, häviää usko heihin itseensä. Tyhjyys ammottaa heidän ympärillään. Mitä varten he työskentelisivät? Totuutta eivät tunne, korkeampi itse on heille vieras. Ketä ja mitä he palvelisivat? Heidän sielunsa vaeltaa Aino-tuskien ristiriidassa. He peittelevät itseltään ja toisilta, kuinka heidän laitansa on. Ainoastaan yksin ollen he omalle ruumiilleen tunnustavat totuuden: »minun sieluni on rikki revitty ja onneton. En tiedä, mitä tahdon, enkä tahdo, mitä minun pitäisi. Jumala sanoi: palvele minua!, mutta miten häntä voisin palvella? En häntä tunne, en häntä rakasta. Elämäni on kuollut.»

Uusi viehätyksensä pitäisi tulla heidän elämäänsä, ettei heidän kävisi niinkuin Aion. Onnelliset he, jos heillä on joku omainen, joku ystävä, jota voivat rakastaa — niin, jota voivat oppia rakastamaan ja palvelemaan. Sillä tie talangista nerouteen on pitkä. Se on se tie, jota Aino ei jaksanut kulkea, vaikka hänen luontonsa sitä hänelle neuvoi.

„Elä itke tyttäreni,
Nuorna saamani nureksi!
Syö vuosi suloa voita,
Tulet muita vuolahampi,
Toinen syö sianlihoa,
Tulet muita sirkeämpi,
Kolmas kuorekokkaroita,
Tulet muita kaunihimpi;
Astu aittahan mäelle,
Aukaise parahin aitta,
Siell' on arkku arkun päällä,
Lipas lippahan lomassa,
Aukaise parahin arkku,
Kansi kirjo kimmahuta,
Siin' on kuusi kultavyötä,
Seitsemän sinihamoista,
Ne on Kuuttaren kutomat,
Päivättären päättelemät.“

Näin puhuu emo Ainolle, ruumiin vaisto sielulle. »Mikset ole rohkea? Jos nyt jätät vanhat unelmasi, jos uskaliaasti otat tuon askeleen pois omasta itsekkyydestäsi, niin odottaa sinua suuri tulevaisuus. Luuletko, ettei minulla ole mitään kätöksä sinua varten? Oi, mitä nuo sinun tähänastiset kykysi ja lahjasi ovat verrattuina niihin, joita vielä minulta saat! Minun salaisissa kätöksissäni piilevät kaikki mahdollisuudet. Silloin kun minä kasvoin ja kehityin ja sinä et vielä ollut asuntoasi minuun ottanut, antoivat jumalat minulle lahjaksi kaikki omat salaisuutensa ja ihanuutensa. Ne minä sinulle annan, ne ovat kaikki sinun käytettävänäsi, kun vain rupeat niitä etsimään. Nouse siis, käy työhön ja ole rohkea.»

Mutta Ainosielu ei kuuntele omaa vaistoaan. Se mieluummin elää unelmissaan. Se ei heikkoudestaan tahdo tietää, ei voimansa mahdollisuuksista. Se filosofoi omalla tavallaan, — ja suuripürteisen suvaitsevainen ja lempeä on Kalevalan viisaus: ei moitteen sanaa. Päinvastoin: Ainotilan omituinen runollisuus ja viehkeys pääsee Kalevalan kuvauksessa täyteen oikeuteensa.

Ei tytär totellut tuota,
Ei kuullut emon sanoja,
Meni itkien pihalle,
Kaihoellen kartanolle,
Sanovi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Miten on mieli miekkoisien,
Autuaallisten ajatus?
Niinp' on mieli miekkoisien,
Autuaallisten ajatus,
Kuin on vellova vetonen,
Eli aalto altahassa;
Mitenpä poloisten mieli,
Kuten allien ajatus?
Niinpä on poloisten mieli,
Niinpä allien ajatus,
Kuin on hanki harjan alla,
Vesi kaivossa syvässä . . .
Parempi minun olisi,

Parempi olisi ollut
Syntymättä, kasvamatta,
Suureksi sukeumatta,
Näille päiville pahoille,
Ilmoille ilottomille;
Oisin kuollut kuusiöisnä,
Kaonnut kaheksanöisnä . . .“

Ja Ainin personallinen suuruus on siinä, että hän mieluummin kuolee . . .

Itsestään nousee nyt mieleen muisto toisesta nuoresta tytöstä, joka ei kieltäytynyt menemästä vanhalle miehelle: Mariasta, joka meni Joosefille ja synnytti Jeesuksen.

Mutta ihmissielun Mariatila onkin korkea ja ylhäinen. Oi kuinka etäällä se on Ainosta!

Aino-legendan nojalla voimme kuitenkin muodostaa itsellemme kuvan salaisen totuuden etsimisen ehdoista. Totuutta ei saa etsiä ylpeydellä niinkuin Joukahainen, ettei sitä lähestyisi pelolla niinkuin Aino. Nöyrällä mielellä ja puhtaalla sydämellä on totuutta etsittävä, rakkaudella on sitä lähestyttävä, rakkaudella ja antaumuksella.

LEMMINKÄINEN.

Lemminkäinen on nyt siis totuuden etsijä.

Hän on tunteellinen ja kuohuileva idealisti luonteenlaadultaan. Ainakin vanhemmissa ruumistuksissaan hän on ollut intohimoinen rakastaja, jopa rakastelija. Vähitellen on hänen sielussaan muodostunut ihanne uskollisesta rakkaudesta, rakkaudesta, joka ei petä, ei epäile ja jonka sana on ehdottomasti luotettava, — ja rakkauden esineestä, joka ei kyllästyttäisi, ei väsyttäisi, vaan aina tuoreudellaan viehättäisi. Semmoinen rakastettu ja semmoinen rakkaus puhdistaisi ja kasvattaisi, saisi ihmisen vapaudessaan nousemaan! Ja Kyllikin kanssa reessä ajaessaan talvisen taivaan alla Lemminkäinen luulee saavuttaneensa rakkautensa ihanteen:

Siitä vanhoivat valansa,
Laativat ikilupansa
Eessä julkisen Jumalan,
Alla kasvon kaikkivallan,
Ei Ahin sotia käyä,
Eikä Kyllikin kyleä.

Kuinka katkera sitten on pettymys, kun todellisuus ei vastaa ihannetta: Lemminkäinen piti valansa, Kyllikki söi omansa. Pettymys on näennäisesti pieni, mutta sisäisesti ratkaiseva. Lemminkäisen usko ja luottamus on mennyt. Selittelyt, anteeksipyyntöt eivät mitään auta. Sotaan lähtee nyt Lemminkäinen; vanha luonto on noussut, mutta miehekkäämpänä, päättäväisempänä.

Eikä se sota ole enää tavallista sotaa. Ei se tapahdu aineen himosta:

„Jos markan soasta saanen,
Parempana tuon pitelen,
Kun kaikki kotoiset kullat,
Auran nostamat hopeat.“

Se on taistelua ihanteen puolesta, sillä Lemminkäinen on ihmeitä kuullut ja ihmeitä aavistaa:

„Mieleni minun tekevi,
Aivoni ajattelevi,
Itse korvin kuullakseni,
Nähä näillä silmilläni,
Onko neittä Pohjolassa,
Piikoa Pimentolassa,
Jok' ei suostu sulhosihin,
Mielly mieli'in hyvihin.“

Lemminkäinen on kuullut viisaitten väittävän ja hänen oma olemuksensa hänelle kuiskaa, että rakkauden kaiho on pohjaltaan Itsen etsimistä: »niin kauankuin et ymmärrä etsiä Itseä itsestäsi, etsit sitä toisista, ja pettymyksien kautta kulkee tiesi. Lakkaa siis toisiin uskomasta ja ala uskoa Itseesi. Kun löydät

Itsesi, löydät iankaikkisen rakkauden.» Tämä Itse on Pohjan tyttö, joka ruumiin kätöksässä asuu.

Lemminkäissielu on aikoja sitten jättänyt Aino-tilansa arkuuksineen ja epäilyksineen. Se ei kaipaa kehoitusta eikä kannustusta emoltaan eli ruumiiltaan. Päinvastoin ruumis kieltää ja varottelee: »matkalla on monta vaaraa, ja kuinka sinä, poikani, ilman tietoa ja taitoa uskallat Pohjolaan yrittää» (12: 129-142). Mutta Lemminkäinen ei hetkeksikään epäri. Hän tietää, ettei rauhaa eikä onnea ole hänellä enää elämässä: nyt tai ei koskaan on Itse etsittävä, on totuus tiedettävä. Ja hän varustaiske matkalle.

Muistakaamme: tämä matka ei ole maallista matkaa; se on oman itsensä tutkimista, se on omaan olemukseensa syventymistä, se on ikuisen elämän etsimistä omasta itsestään. Hyvin varustettu on etsijä oleva: rehellinen ja vilpitön itsensä edessä, totuuden rautapaitaan puettu ja suorien sanojen tuliteräiseen miekkaan. Tuntee hänen täytyy, mitä vanhat ovat neuvoneet, mitä entiset etsijät ovat opettaneet, ettei hän harhoihin ja valheisiin sortuisi. Ja ken häntä työssään tukisi, ken hädässä auttaisi, ken voiman antaisi, ellei Jumala itse, taatto vanha taivahinen! Jumalan puoleen kääntyy hänen ajatuksensa ja rukouksensa viimeiseksi ennen matkalle lähtöä (12: 217-296).

Ja matka Pohjolaan alkaa. Kahdessa talossa käy Lemminkäinen (12: 311-368), ennenkuin määräpaikkaan saapuu. Kun hän ensimmäisessä talossa kysyy, joko siinä hänen matkansa loppuisi, vastaa »lapsi lattialta, poika portahan nenästä», ettei ole siinä talossa hänen rinnuksensa riisujaa.

Mikä tämä talo on? Se on totuuden etsijän päivätajunta. »Voinko tällä jokapäiväisellä tajunnallani nähdä ja käsittää korkeampaa itseäni? Onko järkeni niin valistunut, että se siihen pystyy?» »Ei, ei», vastaa kokemus, »minä olen vain lapsi vielä ja minun ymmärrykseni on lapsen ymmärrystä. Et löydä totuutta, jos nyt jo rupeat minuun turvaamaan.»

Ja matka käy toiseen taloon. »Onko tässä rinnukseni riisujaa?» kysyy Lemminkäinen. Ja akka kiukaalta vastaa: »kyllä tässä talossa on niitä vaikka satoja. Saat semmoisen kyydin, että olet kotona ennen auringonlaskua.»

Tämä toinen talo on mielikuvituksen unitajunta. »Eikö etsijä voi löytää korkeamman minänsä unista ja ilmestyksistä? Kolmannen osan elämänsä hän viettää unien maailmassa, hänen tajuntansa siirtyy toiseen ympäristöön, ajatuksille ja tunteille herkempään ja alttiimpaan maailmaan, miksei sitä tutkimalla voisi saada itsestään kiinni? Hukkaan mennyttä se olotila muuten olisi, ja kertovathan tietäjät, kuinka paljon oppia siitä maailmasta voi ammentaa!» »Ei vielä, ei vielä», vastaa kokemus, »etkö sinä näe, että minä olen vanha noita-akka? Mitä sinä vielä olet tässä maailmassa kokenut? Kaikkea turhaa ja kaikkea rumaa. Jos päivätajunnassasi olet itsesi itseltäsi salannut, niin unitajunnassasi olet vapaasti ollut oma alempi itsesi. Katso, minkälainen minä olen: semmoiseksi olet minut luonut. Ja sinä luulet, että minusta voisi tulla korkeampi itsesi, Pohjan ihana immyt! Erehdyt, erehdyt. Saat nähdä vaikka satoja harhakuvia — kyllä niitä täällä on — mutta totuutta et.» Ja oikein tekee etsijä päätellessään:

„Oisi akka ammuttava,
Koukkuleuka kolkattava.“

Vasta nyt tulee vastaan Pohjola. Salaa pitää Lemminkäisen tupaan päästä, loitsulla on koiralta suu tukittava, ja pihalle tultuansa Lemminkäinen

Lyöpi maata ruoskallansa,
Utu nousi ruoskan tiestä,
Mies pieni u'un seassa;
Sepä riisui rinnuksia,
Sepä aisoja alenti.

Nyt Lemminkäinen salaa kuuntelee ja kurkistaa tupaan. Tupa on täynnä laulajia, soittajia ja tietäjiä, jotka »Hiien virttä vinguttavat». Silloin Lemminkäinen astuu tupaan läpi seinän. Pohjan akka itse kulkee lattialla ja ihmettelee, kuinka vieras on sisään tullut »haukkujan havaitsematta». Lemminkäinen selittää, että hänkin on tietäjä, ja rupeaa laulamaan ja lohtimaan. Hänen laulunsa on niin voimakas, hänen loitsunsa niin mahtava, että tupa väestä puhdistuu, ainoastaan märkähattu karjanpaimen jää, sillä häneen Lemminkäinen ei viitsi koskea. Ja tämän voimannäytteen perästä laulaja pyytää Pohjan akkaa tuomaan hänelle tyttärensä.

Mikä on nyt tämä kolmas talo? Se on ihmistajunnan salattu puoli, milloin ali-, milloin ylitajunnaksi kutsuttu. Se on sisäisten aistimusten suuri ja tutkimaton maailma. Se on Pohjola, jonka kätköissä on immyt ihana, etsijän korkeampi itse. Odottamatta ja äkkiarvaamatta on Lemminkäissielun tajunta haltiotilassa joutunut kosketukseen tämän salaisen maailman kanssa. Hänen ulkonaiset aistimensa ovat horroksissa — koira ei hauku — ja eri tajuntatiloja erottava sumu nousee kuin piiskanlyönnillä hänen eteensä. Mutta vaikka hänen kokemuksensa on vasta-alkajan — kuin pieni mies, — hän tietää nyt joutuneensa oikeaan paikkaan — rinnukset riisutaan. Hän on ennen voittanut materialistisen valvejärkensä ja niinikään haaveellisen ja epäluotettavan uniymmärryksensä, ja nyt hänen käytettävänä on kirkkaampi järki, terävämpi katse, selvänäköisempi silmä. Hän kokee sitä tajuntaa, jossa korkeampi minä piilee, vaikkei hän tämän katsetta vielä kohtaa. Ja hän näkee, että siinä tajunnassa piilee paljon tietoa, että sillä on menneisyyttä takanaan, vaikka sitä vielä hallitsee sama Pohjan akka harvahammas, joka oli toisessakin tajunnassa. Tämä aikakausien luoma inhimillinen pahuus ja tietämättömyys, jonka huostaan hän on ruumiinsa heittänyt, se nyt kohtaa rohkeata etsijää ikäänkuin kysyen, mitä hänellä täällä on tekemistä. Ja silloin osottaa etsijä, että hän on oikealla tolalla, että hän on oikeasta päästä alottanut. Hän ei säpsähdä eikä pelästy. Koko sielunsa voiman hän kerää yhteen ja laulaa ilmi ikuisen kaipuunsa. Mahtava on hänen laulunsa. »Minä olen ihminen, minä olen se mikä minä olen. Pois kaikki heikkous, epäröiminen, synti!» Koko hänen tajuntansa puhdistuu. Hiiden väki poistuu. Paha häipyä hänen muististaan. Sankarina hän siinä seisoo, voittajana, tietäjänä. Mitä hän tuosta yhdestä raukasta välittää? Mikä se alhainen pahe on? Ei hän semmoista itsessään muistakaan. Halveksittava se on, ylenkatsottava. Pois hän inhoten siitä silmänsä kääntää. Ja voitonvarmana hän hurmostilassaan huudahtaa: nyt itseni nähdä tahdon.

Mutta Ilmarinen on myös totuudenetsijäsielu, vaikka hänen itsetietoinen etsimishalunsa herää myöhemmin kuin Lemminkäisen. Hän on toiminnan ja terveen järjen mies, realisti, vapaa tunteellisuudesta ja turhamaisuudesta. Hänen ilonsa on aina ollut tehdä työtä, ja hänen jalo kunnianhimonsa tehdä hyvää työtä. Muita ihanteita hänellä ei ole ja sentähden hän onkin vailla omaa initsiatiivia; ulkoapäin on häntä yllytettävä uusiin yritysisiin, vaan silloin hän osottautuukin kunnolliseksi ja kykeneväksi.

Koittaapa vihdoin hänelle kohtalon päivä. Väinämöinen saapuu hänen luokseen ja kertoo siitä ihmeellisestä maailmasta, jossa meidän kuolematon itsemme asuu:

„Onp' on neiti Pohjolassa,
Impi kylmässä kylässä,
Jok' ei suostu sulhosihin,
Mielly miehi'in hyvihin,
Kiitti puoli Pohjan maata,
Kun onpi kovin korea:
Kuuhot paistoi kulmaluilta,
Päivä rinnoilta risoitti,
Otavainen olkapäiltä,
Seitsentähtinen selältä.“

Ja sitten hän kehottaa Ilmarista neittä noutamaan:

„Kun saatat takoa sammon,
Kirjokannen kirjaella,
Niin saat neion palkastasi,
Työstäsi tytön ihanan.“

Väinämöinen tässä viittaa Sammon takomiseen, ja me ymmärrämme, että sillä lausetavalla on nyt personallisempi merkitys, kun luemme Kalevalaa okkultispsykologisella avaimella, ja myöhemmin tulemme seikkaperäisesti selvittämään, mitä Sammolla tarkotetaan ihmisen salaisessa kehityksessä. Tässä yhteydessä, josta nyt on puhe, Sammon takominen selvästi merkitsee, että kykenee itse omin neuvoin irtaantumaan päivätajunnastaan ja tietoisesti siirtymään sisätajunnan maailmaan. Lemminkäinen ei tähän kyennyt. Hänen tajuntansa nousi haltioihinsa itsestään ja äkkiarvaamatta (kuten aina alussa käykin). Kykeneekö nyt siihen Ilmarinen? Tuskin, runosta päättäen. Mutta Ilmarinen on kuullut, että asia on vaarallista laatua, että ihmisen voi käydä hullusti, jos hän tajuntansa salamaailmoihin yrittää. Sentähden hän ei tunne halua lähteä Pohjan neittä kosimaan, vaan vastaa melkein pilkallisesti Väinämöiselle:

„Ohoh vanha Väinämöinen,
Joko sie minun lupasit
Pimeähän Pohjolahan
Oman pääsi päästimeksi,
Itsesi lunastimeksi!
En sinä pitkänä ikänä,
Kuuna kullan valkeana

Lähe Pohjolan tuville,
Sariolan salvoksille,
Miesten syöjille sioille,
Urosten upottajille.“

Mutta Väinämöinen ei hellitä. Sillä hänen kauttansa toimii Ilmarisen kohtalo. Hän ikäänkuin kääntää puheen muuante ja herättää Ilmarisen uteliaisuuden:

„Viel' on kumma toinen kumma,
Onp' on kuusi kukkalatva,
Kukkalatva, kultalehvä
Osmon pellon pientarella;
Kuu hut latvassa kumotti,
Oksilla otava seisoi.“

Kun Ilmarinen ei ota tätä uskoakseen, ryhtyy Väinämöinen todisteluihin ja panee liikkeelle toisen mielikuvituksen. Saatuaan täten Ilmarisen tajunnan ja huomion keskitetyksi ja samalla käteensä on tietäjän verrattain helppo »pyörremyrskyn avulla» siirtää se hetkeksi pois fyysisestä ympäristöstä sisäiseen maailmaan. Kun Ilmarinen sitten selviää ja tulee tajuihinsa, huomaa hän olevansa Pohjolan pihalla. Hänen on käynyt samoin kuin Lemminkäisen: koirat eivät ole haukkuneet. Louhi tulee vastaan ja ihmettelee, kuka hän on, jota eivät koirat hauku, ja Ilmarinen, joka on sangen ällistynyt ja hämillään, ei osaa muuta vastata kuin ettei hän ole tänne tullutkaan koirien haukuttavaksi. Mutta kun keskustelussa selviää, kuka Ilmarinen on, ja Louhi häntä kohtelee kunnioittavasti, palaa Ilmarisen itseluottamus ja itsetietoisuus ja hän ilmottaa kyllä osaavansa takoa Sammon. On aivankuin Ilmarinen ajattelisi itseksensä: jollei Sammon taonta ole tämän vaikeampaa, niin kyllä minä tähän pystyn.

Ja hän sai nähdä Pohjan tytön.

Huomaamme eron Ilmarisen ja Lemminkäisen välillä. Lemminkäinen on tulisielu, hän etsii kiihkolla, hän tempaa väkivallalla itselleen taivaan, hän tahtoo ja himoitsee ja kompastuu omaan valmistumattomuuteensa. Ilmarinen taas on kylmä, hän on luonnostaan epäitsekkäämpi, hän ei pyydä itselleen mitä ei tiedä ansainneensa, ja sentähden kohtalo pitää huolen siitä, että hän ajallaan saa, mitä hänelle tulemaan pitää.

Eihän Ilmarinenkaan omin neuvoin Pohjolaan joutunut. Vaan se, että Ilmarista auttoi kohtalo Väinämöisen personassa, osottaa, että Ilmarinen oli valmistunut, että hänen aikansa oli tullut. Lemminkäinen ryösti itselleen sen, mikä Ilmariselle annettiin, ja sentähden hän — Lemminkäinen — ei osannut sitä pitää. Että Ilmarinen henkisesti katsoen oli valmistunut uutta kokemusta vastaanottamaan, näkyy siitäkin, että vaikkei hän päivätajunnassaan takonut Sampoja, hän kuitenkin haltiotilassaan oli sen tekevinään. Tajuntansa salatilassa ollen hän järkipäisesti selvittää itselleen, mikä avain on sisäaistimusten maailmaan, mutta hän ei tuo sitä tietoa yli päivätajuntaansa. Kun hänen herätessään Väinämöinen kysyy, onko Sampo laadittu, vastaa Ilmarinen muistonsa nojalla, että laadittu se on ja ruumiin kätkeissä se on, mukana hänellä sitä ei ole. (18: 495-510).

Ei Ilmarinen myöskään ole saanut Pohjan neittä. Siinä suhteessa hän on samassa asemassa kuin Lemminkäinen, vaikka muuten on neidon nähnyt. Ja moneksi aikaa unohtuu nyt Ilmariselta hänen kohtalokas kokemuksensa. Vasta myöhemmin hänessä herää kaiho uudelleen eloon — se kaiho, joka ei voi sammua, ennenkuin päämäärä on voitettu ja korkeampi itse löydetty, — ja silloin hän omasta halustaan lähtee Pohjan neitiä kosimaan. Mutta vaikka hänen onnistuikin päästä Pohjolaan, ei silti ihana impi heti suostu hänelle tulemaan. »Suorita ensin ansiotyöt, että näen, rakastatko minua.» »Ansiotyöt» ovat

okkultiskäytännöllisesti katsoen tavallaan samaa kuin Sammon takomisen oppimista. Mutta niillä on samalla laajempi ja monipuolisempi tarkoitus. Ennenkuin näet korkeampi minä suostuu tekemään ikuisen liiton alemman kanssa, täytyy alemman valmistamalla ja puhdistamalla itseään osottaa ja todistaa, että se tulee liittoa pyhänä pitämään. Samaa vaaditaan Ilmariselta kuin Lemminkäiseltä!

On kuitenkin huomattava, että Ilmarinen se ansiotyöt suorittaa. Alkuperäisesti ei liene Lemminkäisestä kerrottukaan, että hän kaikkia ansiotöitä olisi suorittanut. Koska runo Lemminkäisen personassa esittää etsijää, jonka ei onnistu voittaa taivaallinen puoliso, on otaksuttava, että Lemminkäinen tulisella luonteellaan heti ryhtyy vaikeimpaan ansiotyöhön käsiksi ja siihen sortuu, kuten hänen kohtalonsa eli karmansa onkin. Kalevala kyllä kertoo Lemminkäisestäkin, että hän onnistuu kahdessa ensimmäisessä ansiotyössä, mutta on samalla antanut sattuvan värityksen Lemminkäisen puuhille, joissa hänen hätäinen ja uhmaileva luontonsa koko ajan pistää näkyviin (13: 31-270 ja 14: 1-372).

Ilmarinen taas, joka ei hätäile eikä häikäile, suorittaa tyyneästi ja rehellisesti kaikki ansiotyöt, ja nostaa sitten palkkansa niistä.

Nyt tehtäväksemme jää tutkia, mitä nämä »ansiotyöt» ovat.

23. *ANSIOTYÖT.*

Ansioitöitä on kolme. Ilmarisen tehtäväksi määrätään kyntää kyinen pelto, suistaa Tuonen karhu ja tuoda Tuonelan hauki Tuonelan joesta, Lemminkäisen taas hiihtää Hiiden hirvi, suistaa Hiiden ruuna ja ampua Tuonelan joutsen. Ansiotyöt ovat molemmilla samat ja tarkottavat, kuten edellä sanoimme, alemman minän eli persoonallisuuden puhdistumista ja »häihin valmistautumista», ja tässä minuudessa on kuten olemme nähneet, kolme »taloa» eli tajunnantilaa: päivätajunta, unitajunta ja sisätajunta. Näitä kolmea on puhdistettava — ja siinä ansiotyöt ovat.

Ensimmäinen ansiotyö on päivätajunnan puhdistus. Kuinka se käy päinsä? Hiihtämällä Hiiden hirvi eli kyntämällä kyinen pelto, vastaa Kalevala. Mitä tämä kuvaa? Sen ymmärrämme, jos muistamme, mikä on päivä- eli valvetajuntamme oleellisin, niin sanoaksemme itsetietoisin, itseämme lähinnä oleva ominaisuus: mikä muu se olisi kuin järkemme, ymmärryksemme, ajatuksemme! Ja kyllä ajatuksemme on kuin Hiiden hirvi, kyllä loogillinen ymmärryksemme korkeammalta kannalta kuin kyinen pelto.

»Hiihtää Hiiden hirvi» merkitsee oppia ajatustaan hillitsemään. Hiiden hirvi on nopsajalkainen — mikä on ajatusta nopeampi? Se on hiihdettävä, maisema on siis talvinen — kuinka kylmä ja välinpitämätön, kuinka sydäimestä riippumaton ajatus saattaa olla! Se on myös »Hiiden» hirvi, koska ajatus on altis palvelemaan pahaa ja itsekkyyttä. Ensimmäisen innostuksen puuskassa sen herraksi ei pääse, sitä Lemminkäinen sai kokea (13: 31-270). Vasta kun hän nöyrtyy, rukoilee apua sekä luonnolta että Jumalalta ja ryhtyy »hiljalleen hiihtelemään», taipuu ajatus ja antautuu käskettäväksi (14: 1-270).

Ilmarisen ensimmäisen ansiotyön määrittelee Pohjan akka näillä sanoilla:

„ . . . Kun sa kynnet kyisen pellon,
Käärmehisen käännättelet
Ilman auran astumatta,
Vaarnojen värisemättä;
Senpä Hiisi ennen kynti,
Lempo varsinki vakoili
Vaarnaisilla vaskisilla,
Auralla tuliterällä,
Oma poikani poloinen
Heitti kesken kyntämättä.“

»Kyinen pelto» on loogillinen ymmärrys, sillä sen on »Hiisi ennen kyntänyt», se on alussa ollut itsekkyyden ja pahan palveluksessa ja saanut siltä kasvuvoimansa; sitten on kyllä Pohjan »oma poika», ihmisen persoonallinen minä sitä »kyntänyt», koettanut sitä hyötyyn ja hyvään päin kasvattaa, mutta heittänyt työnsä kesken, koska ei ole kyennyt sitä loppuun viemään. Tämä pelto on nyt kynnettävä »ilman auran astumatta», ymmärrys puhdistettava niin ettei jälkiäkään näy, ja voima siis ylhäältä otettava.

Ilmarinen ei ole neuvoton. Hän on tavannut korkeamman itsensä, hän saattaa vedota siihen niinkuin ihminen, joka uskoo ja tietää, että hän voi hengessään keskustella Jumalansa kanssa; hän kysyy heti Pohjan neidiltä: mitenkä nyt kyinen pelto on kynnettävä? Eihän meidän tarvitse välttämättä ajatella, että hänen oma intuitsioninsa yksin keksii keinoin: hän on saattanut kuulla siitä tietäjiltä. Mutta hänen herännyt intuitsioninsa sanoo hänelle heti, että keino on tepsivä ja että sitä on noudatettava. Näin kuuluu neuvo:

„Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen!
Aura kultainen kuvoa,
Hopeinen huolitte!
Sillä kynnät kyisen pellon,
Käärmeheisen käännättelet.“

»Tao kultainen aura», s. o. muodosta itsellesi ajatustyön ja mietiskelyn avulla selväpiirteinen maailmankatsomus parhaimmista käsitteistä ja tiedoista, mitä voit itsellesi hankkia. Tällä tavalla puhdistat realisen minäsi ajatussisältöä, ja kun mietiskelyssä uskosi kultaisella auralla kynnät ymmärryksesi peltoa, saat ihmeeksesi nähdä, kuinka paljon on nostettava »kyitä kynnökselle, käärmeitä käännökselle». Mutta pukeudu samalla rehellisyyden rautapaitaan ja totuuden teräsvöihin, ettet itsesi kanssa joudu ristiriitaan ja siten harhojen ja valheiden saaliiksi; ja valjasta intosi ja tarmosi tulinen ruuna, ettet väsy ja heitä mietiskelyä kesken (19: 59-74).

Ilmarinen ajatustyöhön tottuneena suorittaa menestyksellä vaikean tehtävän. Hän huomaa puhdistaneensa mielensä ja päässeensä ajatuksensa herraksi. Ja Pohjolan emäntä antaa hänelle toisen tehtävän:

„. . . Kun sa tuonet Tuonen karhun,
Suistanet suen Manalan
Tuolta Tuonelan salosta,
Manalan majan periltä;
Sata on saanut suistamahan,
Tullut ei yhtänä takaisin.“

»Suistaa suuri ruuna, Hiien ruskea hevoinen, Hiien varsa vaahtileuka Hiien nurmien periltä» — kuuluu sama ansiotyö Lemminkäiselle annettuna.

Tämä on nyt toisen »talon» eli unitajunnan puhdistamista ja sen herraksi pääsemistä. Minkähän tähden sitä kutsutaan suureksi tuliseksi hevoseksi ja karhuksi eli sudeksi, joka on monta tappaanut? Sentähden että unitajunta on mielikuvituksen ja tunteiden tajunta, jonka voima on pelättävän suuri. Siihen on luettava osa siitä tajunnasta, jota tiedemiehemme kutsuvat alitajunnaksi, nimittäin se osa, jonka sivistynyt ihminen pitää aisoissa tai ainakin salassa maailmalta, mutta joka ruumiin nukkuessa pääsee vapaasti valloilleen. Okkultisesti katsoen siitä näkyy ihmisen siveellinen tila, ja kuinka moni onkaan, niinkuin Kalevala sanoo, siihen kompastunut. Ihmisen intohimot ovat todella kuin raatelevat pedot. »Älä karhua vitsalla lyö», sanoo sananlaskukin, johon voisimme lisätä: »silloin kun se nukkuu.» Ja kuitenkin tämän tajunnan puhdistaminen ja hallitseminen on välttämätön sisäisen tien kulkijalle. Tunteiden ja intohimojen voittaminen käy yhtäkaikki verrattain helposti mietiskelyyn tottuneelta, sillä jo mietiskelyä harjottaessaan hän on mielikuvitustaan ohjannut ja puhdistanut.

Kun Ilmarinen kysyy neitoseltaan neuvoa, vastaa tämä empimättä:

„Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen!
Teräksestä tehkös suitset,
Päitset rauasta rakenna
Yhellä vesikivellä,
Kolmen kosken kuohumilla,
Niillä tuonet Tuonen karhut,

Suistanet suet Manalan.“

Asiantuntija oivaltaa tämän neuvon pätevyuden. Ajatuksissa on luotava koski, s. o. mielikuva jostakin tunteesta täydessä kuohussaan, ja kivellä keskellä koskea tehtävä teräksestä suitset, toisin sanoen oppia näkemään se järkiperäinen ajatus, joka kuvitellun tunteen asettaa. Kun tällaisilla teräskirkailla ja teräskovilla totuudenajatuksilla on kuviteltuja tunteita tottunut asettamaan, alkavat ne itsestään hillitä todellisiakin tunteita. Ja kun menettelyn siirtää unitilan alalle lujan päätöksen avulla ennen nukkumista, säilyttää tajunta lujutensa unimaailmassakin ja oppii siinäkin petoja hillitsemään näiden pahaa aavistamatta, kuten Ilmarisesta kerrotaan (19: 135-143).

Jällellä on sitten vielä kolmannen talon haltuunotto eli itse sisätajunnan herraksi pääseminen. Tästä kolmannelta ansiotyöstä sanotaan Lemminkäisestä kerrotaessa:

„ . . Kun ammut joutsenen joesta,
Virrasta vihannan linnun,
Tuonen mustasta joesta,
Pyhän virran pyörtehestä,
Yhellä yrittämällä,
Yhen nuolen nostamalta.“

Samansuuntaisena se Ilmariselle annettuna kuuluu:

„ . . Kun saat suuren suomuhau'in,
Liikkuvan kalan lihavan
Tuolta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta
Ilman nuotan nostamatta,
Käsiverkon kääntämättä;
Sata on saanut pyytämähän,
Tullut ei yhtänä takaisin.“

TUONELAN JOUTSEN.

»Tuonelan joutsenen ampuminen» tuli tuhoisaksi Lemminkäiselle. Ymmärtääksemme tämän ja ymmärtääksemme samalla, miksi Ilmarinen yrityksessään onnistui, tahdomme hieman tarkastaa tuota salattua sisäaistimusten tajuntaa ja sen suhdetta fyysilliseen ruumiiseemme.

Okkultisen psykologian mukaan jaetaan sielulliset ilmiöt kolmeen luokkaan: 1) hetkelliset ajatukset ja tunteet, 2) vaihtelevat, mutta pysyväisemmät tunteet, mielialat, tunnelmat, mielikuvat, ideat, ihanteet ja 3) pysyvät ja luonteenomaiset vaistot, vietit, tavat, kyvyt, ominaisuudet, intohimot. Tämä jako suhtautuu suoranaisesti edellä esitettyyn tajunnantilajakoon, niin että 1) hetkelliset ajatukset ja tunteet kuuluvat varsinaisesti päivätajuntaan, vaikka päivätajuntaan tietysti vaikuttavat ikäänkuin merestä nousseina jumalattarina tai hirviöinä 2) ja 3) alla mainitut sieluelämän ilmaukset; 2) unitajuntaan varsinaisesti kuuluvat tunteet, tunnelmat, mielialat j. n. e., vaikka tietysti siihenkin heijastuvat päivätajunnan aistimusten herättämät ajatukset ja tunteet ja vaikuttavat sisätajunnan tavat ja vaistot; ja 3) tavanomaiset vaistot, kyvyt j. n. e. kuuluvat varsinaisesti sisätajuntaan, johon vaikutus toisista tajunnantiloista on sangen heikko.

Samalla näiden tajunnantilojen suhde ihmisen (formaliseen) minään ja hänen ruumiiseensa luonnollisesti on seuraava: 1) päivätajunta on lähinnä hänen personallista minäänsä ja minän valta on täten välittömin ajatuksiin ja tunteihin, jotka varsinaisesti kuuluvat päivätajuntaan; päivätajunta on samalla kauimpana ruumiista ja ikäänkuin vähimmin riippuvainen ruumiista; 2) unitajunta on askel etäämpänä personallisesta minästä ja minän valta sen yli on suhteellisesti pienempi samalla kuin unitajunta on askel lähempänä ruumista; 3) sisätajunta on kaikista kauimpana personallisesta minästä ja aivankuin riippumaton siitä samalla kuin se ollen toimintansa puolesta kätkeytyä eetterihahmoon on ruumista lähimpänä. Sentähden ihmisen on miltei mahdoton muuttaa tapojaan, luonteenomaisuuksiaan, kykyjään j. n. e., sillä hänestä — aivan oikein — tuntuu, niinkuin hänen pitäisi saada aikaan muutoksia omassa ruumiissaan. Ja jos sanomme, että päivätajunta toimii isojen aivojen välityksellä, unitajunta pienien aivojen, selkäytimen ja sympatisen hermoston ja sisätajunta ruumiin salaisten voimakeskusten, on selvä, että jos tahdomme päivätajuntamme ulottumaan alitajuntoihimme, tulee meidän niin sanoaksemme kaivautua yhä syvemmälle ruumiimme sisään.

Ja kuitenkin tämä on puhdistustyössä tapahtuva, ei tietysti millään täydellisellä tavalla, ei siten, että ihmisellä olisi vapaasti käytettävänä sisätajuntansa yliaistillisia ja maagillisia voimia — kaukana siitä, ne kuuluvat vasta salaisen tiedon tiehen, — vaan siten, että hän on puhdistanut ruumiinsa vaarallisista tavoista ja vaistoista, ennen kaikkea vihasta, rakkauttomuudesta, välinpitämättömyydestä, kylmyydestä, tunteettomuudesta, omanvoitonpyynnöstä ja muista itsekkyyden silmiinpistävästä merkeistä.

Tämä on Kalevalan runojen kolmas ansiotyö, joka on mahdoton suorittaa ilman toisten ansiotöiden antamaa apua. Olemme jo viitanneet siihen, että mietiskelyn avulla harjoitettu ajatusten ja tunteiden puhdistus vaikuttaa itsestään pysyväisiin mielialoihin, ja voimme nyt lisätä: siis myös vaistoihin ja tapoihin, vaikka tämä vie aikaa. Kolmannessa ansiotyössä on vain keksittävä positiivinen tausta niin sanoaksemme, joka antaa päivätyön käteen mietiskelytyön tulokset.

»On amuttava Tuonelan joutsen», sanoo Kalevala, »Tuonen mustasta joesta, pyhän virran pyörtehestä.» Näillä sanoilla, jotka lukijamme mielestä ehkä tuntuvat tekaistuilta ja etsityiltä — sillä mitä tekemistä on totumuksillamme ja tavoillamme Tuonen s. o. kuoleman kanssa? — osottaa runo itse asiassa, että sillä on syvälliset okkultiset tiedot. Ensinnäkin ovat tapamme, varsinkin pahat tapamme, sangen läheisessä suhteessa kuolemaan, koska ne — paitsi että henkisen kehityksen kannalta itse ovat tuomitut kuolemaan — saattavat meidätkin kuolemaan ja syntymään uudestaan. Mutta toiseksi ne ovat aivan

erityisellä tavalla tekemisissä Tuonelan joen kanssa, kuten kohta näemme.

Mikä on nimittäin »Tuonen musta joki»? Kuten kreikkalaisten Styx se on raja ja samalla juopa kahden maailman välillä: elävien ja kuolleitten. Kuolleet asuvat siinä näkymättömässä maailmassa, jota meidän fyysilliset ulkoistimme eivät kykene meille paljastamaan, mutta jonka yhteyteen me voimme päästä sisäistiemme välityksellä. Niinkuin päivätajunta välittää yhteytemme meitä ympäröivän fyysillisen maailman kanssa, niin sisätajuntamme välittää yhteytemme meitä ympäröivän näkymättömän maailman kanssa. »Tuonen joki» on siis samalla raja ja juopa valvetajuntamme (ynnä unitajunnan) ja salatajuntamme välillä; se on »musta», koska se on pimeä eli tajuton. Jos esim. päivätajunnasta äkkiä — ulkonaisesta tai sisäisestä syystä — syöksymme sisätajuntaan, sanotaan, että olemme »tinnoksissa», emmekä mitään herätessämme muista; samaten jos nukkuessamme siirrymme sisätajuntaan, sanotaan, että nukumme syvää unetonta unta. (Poikkeustapauksia tietysti ovat esim. haltiotilat, profetalliset valvenäyt ja unienteet.) Itse tilamme luonnollisesti ei ole ollut tajutonta — ainoastaan matka eli ylimeno sisätajunnasta valvetajuntaan kulkee tavallisesti tajuttomuuden merkissä eli »Tuonen mustan joen» yli.⁴⁷

Koska nyt tottumukset ja tavat, luonteemme heikkoudet ja viat samoin kuin sen hyveet ja kyvyt asuvat sisätajunnassamme, ovat ne eristettyinä tietoisesta itsestämme ja aivankuin suojassa meiltä. Etua tästä on hyvälle ominaisuuksillemme — emme pääse niitä muitta mutkitta tuhrimaan ja tappamaan, — mutta vaikeutta siitä on meille, kun pahoista tavoistamme ja ominaisuuksistamme tahtoisimme vapautua: emme liioin välittömästi saata niitä muuttaa, parantaa tai tappaa. Olemme nähtävästi pakotetut vain turvautumaan esim. siihen mietiskelymenettelyyn, joka vähitellen itsestään sivistyttää tapojamme ja luonnettamme.

Mutta Kalevala sanoo: on ammuttava Tuonelan joutsen »yhellä yrittämällä, yhen nuolen nostamalla» ja vielä: on saatava suuri suomuhauki »ilman nuotan nostamatta, käsiverkon kääntämättä». Tällä Kalevala ilmeisesti viittaa siihen, että on keksittävä keino, millä ruumiin kätöksä asuvia tapoja ja vaistoja voisi kasvattaa ja muuttaa, ja samalla keino, millä tajuntansa tietoisesti voisi siirtää sisäiseen maailmaan. Eikä Kalevala ainoastaan viittaa siihen, että tällaisen keino keksiminen on välttämätön. Se myös nimenomaan keino mainitsee. Eikä meidän ole vaikea ymmärtää, mitä keino Kalevala tarkoittaa.

Minkätähden näet Lemminkäinen ei onnistunut ansiotyössään? Sentähden tietysti, että hän ei tätä keino keksinyt. Ja kun tarkemmin ajatlemme hänen historiaansa, huomaamme epäonnistumisen syyn. Lemminkäisen tappaa Tuonelan joella se »märkähattu karjanpaimen», jonka hän Pohjolaan tullessaan oli jättänyt laulamatta ulos Pohjolan tuvasta, jota hän oli sanoillaan solvannut ja joka siitä lähtien oli miettinyt kosta Lemminkäiselle. Mikä ominaisuus se siis Lemminkäiselle niin kohtalokkaaksi muodostui? Hänen oman sydämensä ylpeys, viha ja ylenkatse. Kuinka voisi ajatella, että Lemminkäinen osaisi muuttaa luonnettaan, kasvattaa ja puhdistaa vaistojaan ja tapojaan, niin että ne taivaalliselle morsiamelle kelpaisivat, ennenkuin hän olisi oman sydämensä läpeensä puhdistanut? Ja vaikka osaisikin, mitä olennaista hyötyä siitä olisi, jos sydämessä vielä asuisi ylpeyden ja vihan ja ylenkatseen mahdollisuudet?

Lemminkäisen epäonnistuminen osottaa, kuten jo edellä huomautimme, että hän todellisuudessa ei ollut suorittanut kahta ensimmäistäkään ansiotyötä. Olisihan hänen muuten pitänyt ymmärtää, että Tuonelan joutsenen ampuminen tarkoitti juuri jotakin menetelmää sydämen suhteen, joka olisi tehnyt luonteen uudestaan luomisen vastaisuudessa mahdolliseksi ja antanut hänen käteensä keino siirtyä tajunnassaan sisämaailmaan. Nyt hän ei tätä ymmärtänyt, sillä hänen sydämessään ei vielääkään asunut sääli eikä myötätuntoa uhkuva rakkaus.

Me voimme ymmärtää, mikä tuo menetelmä on. »Ampua Tuonelan joutsen» merkitsee: upottaa tajuntansa sydämeen ja elähyttää se voimakeskus, joka sydämessä piilee ja se voimakanaava, joka sydäimestä kulkee aivoihin. Kun tämä on tehty, on ihmisen sydän uusi ja koko ihminen kuin uudestasintynyt: hän on

⁴⁷ Louhi, Pohjolan emäntä, joka on sisätajuntamme hallitsija, on sentähden myös sama kuin Manalan haltija. Tämä näkyy runotoisinnoistakin y. m. seikoista. Vrt. J. Krohn, Suomalaisen kirjallisuuden historia, I. Kalevala, ss. 253 ja 254.

hyvä, hän on säälivä, hän on myötätuntoinen. Lemminkäisluonteelle se olisi ollut helppo tehdä, ellei samassa sydämessä olisi asunut hänen suurin vihollisensa. Kuinka kauniisti Kalevala kuitenkin kuvaa hänen kohtaloansa. Rohkaisuksi kaikille etsijöille — tulisielulle varsinkin — se terottaa mieleen jälleensyntymisen suuren totuuden. Onhan meillä kaikilla niinkuin Lemminkäisellä luonto-äiti, joka aina säälii ja rakastaa ja antaa meidän uudestaan yrittää. Kun taistelussa kaadumme, herättää äiti meidät uudelleen eloon, antaa meille uuden ruumiin ja uuden persoonallisuuden, ja vieläpä paremmin varustettuina kuin edellisellä kerralla käymme uudestaan sfinksin arvotusta ratkaisemaan.

Ilmarisen ansiotyössä »hauki» niinkään merkitsee sydäntä. Ilmarinen oivaltaa, mistä on kysymys ja rientää Pohjan neidiltä neuvoa saamaan. Ja morsian auttaa:

„Ohoh seppo Ilmarinen,
Ellös olko milläskänä!
Taop' on tulinen kokko,
Vaakalintu valke'inen!
Sillä saanet suuren hau'in,
Liikkuvan kalan lihavan
Tuonen mustasta joesta,
Manalan alantehesta.“

Eikö tämä ole niinkuin hänen korkeampi minänsä neuvoisi ja lohduttaisi: »älä pelkää, sinä, että sydämesi tekee sinulle haittaa. Sinä olet toiminnan mies. Suorita vain enemmän semmoisia tekoja, joista sinulle muodostuu apua kriittisenä hetkenä. Tee rakkauden ja laupeuden töitä, ole avulias ja palvelevainen. Tämä ei ole luonnollesi vaikeata.»

Ilmarinen noudattaa neuvoja ja kiittää siten hyvien töittensä siivillä oman sydämensä portille. Hänen hyvä karmansa — kuten buddhalaiset sanovat — auttaa häntä vaikeuksia voittamaan ja häviää sitten taivaaseen Jumalan luo, mutta Ilmarisen itsensä on onnistunut elähyttää sydämensä, joka hänen vaatimattoman arvostelunsa mukaan on vain hauinpään veroinen (19: 185-318).

Ilmarinen on nyt kaikki ansiotyöt suorittanut, jonka tähden ryhdytään viettämään hänen häitään Pohjan ihanan immen kanssa.

POHJOLAN HÄÄT.

Pohjolan komeille häille ja Ilmarisen kotiintulolle nuoren emäntänsä kera omistetaan Kalevalassa kokonaista kuusi runoa (20-25), mutta vaikka se mystillinen kokemus, jota tässä tarkotetaan, on valtaava ja suurenmoinen, on ilmeistä, että kuvauksen laajuus johtuu yksinomaan siitä, että runo on ottanut esittääkseen ulkonaisia kansanomaisia tapoja, joilla ei ole suoranaista yhteyttä runon mystillisen sisällön kanssa. Niinpä meistä näyttää, että ainoa kohta, joka varsinaisesti liittyy mystillisen avioliiton kuvaukseen, on se, missä kerrotaan häiden valmistuksista (20 runo), olletikin seuraavat säkeet:

Silloin Pohjolan emäntä
 Pani kutsut kulkemahan,
 Airuhut vaeltamahan,
 Ise tuon sanoiksi virkki:
 „Ohoh piika pikkurainen,
 Orjani alinomainen!
 Kutsu rahvasta kokohon,
 Miesten joukko juominkihin,
 Kutsu kurjat, kutsu köyhät,
 Sokeatki, vaivaisetki,
 Rammatki, rekirujotki,
 Sokeat venehin soua,
 Rammat ratsahin ajele,
 Rujot re'in remmätellös!
 Kutsu kaikki Pohjan kansa,
 Ja kaikki Kalevan kansa,
 Kutsu vanha Väinämöinen
 Lailliseksi laulajaksi,
 Elä kutsu Kaukomieltä,
 Tuota Ahti Saarelaista!“

Nämä ovat merkillisiä säkeitä, sillä ne tuovat pyytämättä mieleemme Jeesuksen vertauksen kuninkaan pojan häistä. Samoin kuin Pohjolan emäntä lähettää kutsun ympäri maita ja kyliä, kun ei ollut häissä »laaullista laulajata, kunnollista kukkujata», samoin kuningas pahastuu siitä, etteivät kutsutut häävieraat tule, ja käskee palvelijalleen: »mene kiireesti kaupungin kaduille ja kujille ja tuo tänne sisälle köyhät ja rammat ja sokeat ja ontuvat» ja vielä uudelleen: »mene teille ja aitovierille ja pakota ketä löydät tulemaan sisälle, jotta minun taloni täytyisi.»⁴⁸ Ja samoin kuin Pohjolan emäntä kieltää kutsumasta Lemminkäistä häihin, samoin kuningas käskee heittämään ulos vieraan, joka ei ollut häävaatteisiin puettu.⁴⁹ Yhtäläisyydet ovat niin silmünpistäviä, että heti ymmärtää saman mystillisen totuuden pülevän molempien vertausten takana.

Pohjolan häissä Ilmarinen, totuuden etsijä, vihitään pyhään liittoon Pohjolan neidon, korkeamman minänsä kanssa. Ihmisen »korkeampi minä» on hänen jumalsyntyisen itsensä minätajunta, josta »alempi» eli »personallinen minä» on heijastuma aivoihin.⁵⁰ Tavallinen »uudestasyntymätön» ihminen ei tunne tätä

⁴⁸ Luuk. ev. 14: 21, 23. Vrt. myös Matt. ev. 22: 9.

⁴⁹ Matt. ev. 22: 11-13.

⁵⁰ Käytämme tässä, kuten teosofisessa kirjallisuudessa on tapana, sanoja yksilöllisyys ja persoonallisuus tarkoin

sisätajuntansa minuutta; hän on vain kuolevainen personallinen olento, jota vastoin korkeampi eli »yksilöllinen» minä on kuolematon. Vasta valmistavalla tiellä kulkija eli »kosintaretkeläinen» käyttääksemme Kalevalan nimitystä saa joskus tuntea jumalallisen itsen läsnäoloa sielussaan — silloin nim., kun sisätajunnasta hetkeksi virtaa vaikutus päivätajuntaan. Mutta vasta se kosintaretkeläinen, joka Ilmarisen tavalla onnistuu kaikissa ansiotöissä, vihitään erottamattomasti sisäiseen minäänsä. Tämä ei nyt merkitse, että ihminen siitä lähtien tuntisi päivätajuisena olentona kuolemattoman minänsä kokonaan, kaikkia sen ominaisuuksia ja kykyjä; päinvastoin voi melkein sanoa, ettei hän vielä tunne varsinaista itseään ollenkaan. Mutta rikkomaton silta on rakennettu ylemmän ja alemman välille, ikuinen »yhteys Jumalan kanssa» on saatu aikaan, joka tekee hänelle nyt mahdolliseksi toden teolla »tutkia Jumalan hengen syvyyksiä», uppoutua oman itsensä valtamerisäläisyyksiin. Nyt vasta, kuten olemme sanoneet, avautuu hänen eteensä tiedon ja vallan tie — ja samalla aavistamattomien erehdysten ja murheitten tie.

Tehkäämme itsellemme vielä kerran selväksi, mitä vihkiytyminen korkeampaan minään käytännöllisesti katsoen merkitsee, mitä Ilmarinen totuudenetsijänä Pohjolan häissä voittaa.

Ennen tätä vihkimystä ihminen helposti erehtyy luulemaan, että hänen todellinen itsensä on tämä hänen fyysillinen ruumiinsa tai nämä hänen moninaiset tunteensa tai ajatuksensa, toisin sanoen se »realinen minä», josta sielutiede puhuu. Mutta puhdistuksen tiellä hän aste asteelta oppii erottamaan itsensä ruumiillisista tavoistaan ja taipumuksistaan, tunteistaan ja ajatuksistaan; kosintaretkeläisenä hän oppii astumaan realisen minänsä ulkopuolelle, hän oppii näkemään, että ajatukset, joita hän voi hallita ja ohjata, eivät ole häntä itseään, että himot ja halut, tunteet ja tuulet, joita hän voi hillitä, eivät ole häntä itseään, että tavat ja taipumukset, joita hän voi muuttaa ja kasvattaa, eivät ole häntä itseään. Siten kehittyy hänessä »formalinen minä» subjekti-käsitteestä eläväksi odottavaksi olennoiksi, joka vihkimyksessä saa sisältönsä.

Ennen vihkimystä ihminen voi uskoa ja rakennella itselleen minkälaisia teorioja tahansa elämästä; hänen olemuksessaan voi piillä itsekkyyttä ja pahuutta, jota hän ei ollenkaan aavista, mutta joka kriittisinä hetkinä astuu näyttämölle; hän voi uskoa rakkauden voimaan ja ihailia sitä, mutta viha voi myös asua hänen omassa sydämessään. Kuinka toisin on totuudenetsijän laita silloin, kun hän on korkeampaan minäänsä vihitty! Nyt ruumiillisen elämän tarkotus on hänelle paljastettu: hän tietää, että rakkaus on ainoa jumalallinen elämänlaki; mikään paha hänessä itsessään ei saa pysyä salassa hänen silmiltään, sen täytyy tulla päivänvaloon ja hänen täytyy se voittaa; vihalla ei ole sijaa hänen sydämessään, joka uhkuu lämpöä ja rakkautta kaikkia eläviä kohtaan. Kaiken tämän hän on itselleen taistellut kosintaretkeläisenä ja voiton seppeleenä hän on sen saavuttanut Pohjolan häissä.

Kuinka siis Lemminkäistä voitaisi häihin kutsua? Kuinka kuninkaan pojan häissä voisi olla mukana vieras, jolla ei ole häävaatteita? Kaikki muistokin onnistumattomista yrityksistä, omista tuulentuvista ja pikku teorioista pyyhitään mielestä pois. Mutta köyhät ja kurjat, sokeat, vaivaiset ja rannat kutsutaan pitoihin, sillä laadullista laulajaa ei ole eikä alkuperäiset kutsuvieraat saavu. Vanhat säädylliset käsitykset elämästä, ulkoa opittu vanhurskaus, moitteettomuus, hyveellisyys, joita ihminen on uskonnon, sivistyksen ja tieteen kautta lahjaksi saanut ja joita odottaisi häissä näkevänsä, loistavat kaikki poissaolollaan, sillä yksikään niistä ei pysty laulamaan elämän todellista laulua. Sitä vastoin ihmisen synnit ja heikkoudet, hänen virheensä ja puutteellisuutensa ottavat häälöön osaa, sillä hänen sydämensä ylivuotava sääli ja rakkaus pukee hetkeksi häävaatteihin ja antaa hänen ymmärtää niiden opettaman läksyn; ja kaikki säädyllisten ihmisten silmissä hulluilta ja mielettömiltä näyttävät elämäkäsitykset, vanhat taikauskot ja ihanteet kutsutaan häihin, sillä niiden pohjalla piilee totuutta ja ne kestävät kuunnella, kun vanha Väinämöinen eli ikiviisaus häälaulua laulaa:

määritellyssä ja siis rajotetummassa merkityksessä kuin yleensä puhe- ja kirjakieli niitä käyttää. Teosofinen käyttötapa johtuu siitä Mad. Blavatskyn huomauttamasta tosiseikasta, että latinalainen sana persona merkitsi alkuaan „naamio“, jonka läpi kuului (per-sonare) näyttelijän ääni. Ja onhan näyttelijään verrattavissa kuolematon minä eli yksilö, joka ruumistuksissaan maan päällä näyttölee milloin mitäkin roolia eri persoonallisuuksissaan.

Siinä lauloi Väinämöinen,
Pitkin iltoa iloitsi,
Naiset kaikki naurusuulla,
Miehet mielellä hyvällä
Kuuntelivat, kummeksivat
Väinämöisen väännätystä,
Kun oli kumma kuulianki,
Ime ilmanki olian.

Voiko sanoin kuvatakaan sitä autuutta ja riemua, mikä ihmissielun valtaa, kun hän korkeampaan minäänsä yhtyen saa tuntea jumalallisen rakkauden rajatonta voimaa ja viisautta? Mestari-ihmisen, tietäjän ääni kaikuu hänen olemuksessaan, niin nöyränä ja samalla niin taikavoimaisen mahtavana, että hän tuntee ja tietää itsekkin kerran kohoutuvansa luojaksi, jonka sanaa olemisen voimat hänessä itsessään ja avaruuksien olennot tottelevat, niin että kaikki muuttuu hyväksi ja hyödylliseksi. Kuinka vaatimattoman vaikuttavasti tätä tunnelmaa on ilmituotu Väinämöisen häävireen loppusäkeissä:

„Mitäpä minusta onpi
Laulajaksi, taitajaksi,
En minä mitänä saata,
En kuhunkana kykene;
Oisi luoja laulamassa,
Suin sulin sanelemassa,
Luoja laulun lauleleisi,
Lauleleisi, taiteleisi.
Laulaisi meret mesiksi,
Meren hiekat hernehiksi,
Meren mullat maltahiksi,
Suoloiksi meren someret,
Lehot laajat leipämaiksi,
Ahovieret vehnämaiksi,
Mäet mämmikakkaroiksi,
Kalliot kanan muniksi.
Lauleleisi, taiteleisi,
Saneleisi, saatteleisi . . .
Annap' ainaki Jumala,
Toisteki totinen luoja,
Näin näissä elettäväksi . . .
Näissä Pohjolan tuvissa . . .
Jotta päivin lauleltaisi,
Illoin tehtäisi iloa
I'ällä tämän isännän,
Elinajalla emännän!“

Kun totuuden etsijä on läpikäynyt Pohjolan häiden valtavan kokemuksen, ei hän enää voi epäillä elämän tarkotusta eikä hän voi olla jumalaansa uskomatta. Hän on saanut tuntea oman jumalallisuutensa ja hän tietää, että sama jumalallisuus on kätkeytynä jokaisen ihmislapsen sieluun. Mutta sumuun voi hänen järkensä peittyä, ja hän voi unohtaa olevansa yhtä jumalallisen minänsä kanssa.

Kun totuuteen pyrkijä on solminut pyhän liiton korkeamman minänsä kanssa, kutsutaan häntä hindulaisissa pyhissä kirjoissa »kodittomaksi vaeltajaksi» (*parivraadshaka*), joka muistuttaa Jeesuksen sanoja: »Ketuilla on luolansa ja taivaan linnuilla on pesänsä, mutta Ihmisen Pojalla ei ole mihin päänsä kallistaisi.»⁵¹ Teosofisissa kirjoissa selitetään tällä tarkotettavan, että ihminen, joka on vihkiytynyt korkeampaan minäänsä, on todella koditon maan päällä, sillä hänen varsinainen kotinsa on jo jumalallisen itsensä taivaallisessa tilassa ja maallisessa elämässään hän on vain kuin lähettiläs, joka »täyttää taivaallisen Isänsä tahdon». Hänellä ei ole eikä hän halua täällä »pysyvää kotia», sillä missä tahansa hän ihmiskuntaa palvellen voi täyttää Jumalan tahdon, siellä on hänen kotinsa. Hindulainen nimitys ja Jeesuksen yllä toistetut sanat eivät siis sisällä mitään valitusta, vaan tuovat ilmi säännön.

Niin totta kuin tämä onkin, voidaan asiaa katsoa myös toiselta kannalta, ja mielestämme Kalevala kertomuksessaan tuo esille toisiakin puolia henkisesti vihityn ihmisen psykologiasta. Kalevala kertoo, kuinka Pohjolan häitten jälkeen nuori pari siirtyy Ilmarisen kotiin, missä Pohjan neidolle valmistetaan pysyväinen olosija. Vaikka siis toisin sanoen liitto ylempään ja alemman välillä solmitaan Pohjolassa eli sisätajunnassa, valmistetaan ylempälle varsinainen koti eli sija Ilmarisen päivätajunnassa. Päivätajunnassaan ihmisen tietysti täytyy kyetä olemaan yhtä korkeamman minänsä kanssa. Niin onkin alussa laita. Ensimmäiset ajat vihkimyksen jälkeen ihminen elää autuaan onnellisena ja tuntee itsensä turvatuksi niinkuin se, joka on saanut oman kodin itsellensä laitetuksi. Mutta sitten tulee katastroofi: korkeampi minä häviää näkyvistä.

Tämä tapahtuu joko samassa elämässä tahi ainakin ihmisen syntyessä uudestaan maan päälle. Kun ihminen jälleen ruumistuu, ei hänellä ole uudessa päivätajunnassaan itsetietoista muistoa vihkimyksestään: sanomaton kaiho ja ikävä vain, syvä sääli kärsiviä kohtaan ja varma tunne siitä, että on jotakin kadottanut, joka olisi saatava takaisin. Kalevala on kuvannut tätä tapahtumaa Pohjan neidin kuolemaksi ja Ilmarisen siitä aiheutuvaksi suruksi. Voimme hyvällä syyllä sanoa, että 37 runo alkaa uutta lehteä Ilmarisen elämäkirjassa, että itse asiassa nyt on kysymys uudesta Ilmarisen inkarnationijaksosta:

Se on seppo Ilmarinen
 Naista itki illat kaiket,
 Yöt itki unettomana,
 Päivät einehettömänä,
 Aamut aikaisin valitti,
 Huomeniset huokaeli,
 Kun oli kuollut nuori nainen,
 Kaunis kalmahan katettu;
 Eipä kääntynyt käessä
 Vaskinen vasaran varsi,
 Kuulunut pajasta kalke,
 Yhen kuuhuen kululla.

Ihminen on todella tässä tilassa omituisessa asemassa. Hän on uusi persoonallisuus, joka ei tiedä vanhoista mitään, mutta hänen sisätajunnassaan asuva yksilöllinen minänsä on kokenut rakkauden suuren

⁵¹ Matt. ev. 8: 20.

vihkimyksen ja pyrkii nyt alinomaa osallisuuteen uuden personallisuutensa päivätajunnasta. Tämä herättää voittamattoman kaihon jumalalliseen totuuteen, lujan uskon, että totuus on löydettävissä ihmisen omasta itsestä, ja yhtämittaista, väsymätöntä henkistä ponnistelua ja työskentelyä. Vaikkei pyrkijä saata eksyä kauas jumalansa teiltä, vie hänen oma intonsa ja ikävänsä hänet erehdyksiinkin, joista hänellä on oppimista kärsimysten ja murheiden kautta.

Meillä onkin täysi oikeus kysyä: eikö luonto näin aseta ihmistä samaan kosintaretkeläisen asemaan, jossa hän oli, ennenkuin oli puhdistuksen tien kulkenut? Eikö tämä ole taaksepäin kulkua kehityksessä? Eikö se ole vääryyttä inhimillisesti katsoen? Minkätähden kaikki ponnistukset ja kaikki saavutukset, jos niiden hedelmä kuitenkin katoaa ihmisen käsistä?

Emme suinkaan tahdo luontoa sokeasti puolustaa. Ulkonaisesti katsoen ihminen aina menettää jotakin kuolemassa, s. o. levätessään. Kuolema on yksilön elämässä mitä uni on personallisuuden. Jos taiteilija esim. valmistelee suurempaa taideteosta, katkaisee lepo joka kerta hänen työskentelyään eikä hän levon jälkeen heti saa langan päästä kiinni. Kuta taitavampi hän on, sitä nopeammin käy langan etsintä, mutta elämässä ja luonnossa vallitsee ajottaisuuden ja periodisiteetin syyklinen laki, jota ihminen ei voi muuttaa. Kalevalakin on tätä tosiseikkaa selvästi painostanut. Pohjan neidin omakseen voittaminen edellyttää, että ihminen on suorittanut määrätyn työn: hän on takonut mystillisen Sammon. Tämä merkitsee: hänen on onnistunut — joko ennen varsinaista puhdistustaan taikka sitten ansiotöittensä ohella — päästä sisätajuntaansa, siis näkymättömään maailmaan, päivätajuisena eli itsetietoisena, niinkuin Ilmarinen joutui Pohjolaan ensin Väinämöisen toimesta, myöhemmin omalla taidollaan. Sammon taonta tässä mystillis-psykologisessa merkityksessä on välttämätön ennen vihkimystä.

Mutta kun onnellisen avioliiton päätyttyä Ilmarinen jälleen astuu näyttämölle, kerrotaan, että Sampo yhtäkaikki on jäänyt Pohjolaan! Siis Ilmarisen on täytynyt joko unohtaa, miten takominen käy päinsä, tai hän on uudestaan ruumistunut maan päälle ja luonnollisista syistä estetty muistamasta.

Onko tämä nyt luonnon puolelta vääryyttä vai saatammeko katsoa asioita toiselta kannalta? Toinen näkökanta onkin itse asiassa tarjona.

Vaikka kerran vihittynä on siis Ilmarisen edessä työ, josta hän ei vielä itsekään ole tietoinen: Sammon hankinta Pohjolasta, eli jos niin tahdomme sanoa, Sammon takominen uudestaan päivätajunnassa. Se on toisin sanoen päivätajunnan laajentamista sisätajuntaan päin eli paremmin sisätajunnan saattamista päivätajuisen itsetietoiseksi yhä suuremmassa ja suuremmassa määrässä.

Nyt on väärinkäsitys tarjona: voisimme luulla, että sisätajunta astuessaan vihkimyksessä korkeampana minänä päivätajuntaan olisi sillä askeleellaan tyhjentänyt itsensä eli kokonaan ilmaissut itsensä päivätajuiselle minälle; voisimme myös luulla, että sisätajunta »jumalallisena» minänä on muuttumaton tekijä, joka ei kehity eikä kasva. Tämä oletamus on erehdyttävä. Vihkimyksessä personoituu päivätajuntaan ainoastaan osa sisätajunnasta, sillä jumalallinen itse on rajaton. Ja kaukana siitä, että korkeampi minä ei voisi kehittyä, se onkin varsinaisesti tämä sisätajunta, joka näyttää hedelmän kaikesta kehityksestä: kuolemattomana olentona sen edessä on rajattoman kasvun mahdollisuudet. Vihityn itsekasvatus täten ei saa asettaa rajoja sisäisen minuuden vapaalle kasvamiselle, jota se tekisi, jos se vain pyrkisi päivätajunnan avulla ilmentämään, mitä se vihkimyksessä on sisäisestä minästä saanut kiinni. Sentähden on välttämätöntä, että korkeampi minä vetäytyy piiloon päivätajunnasta, jotta ihminen taas olisi pakotettu sitä etsimään ja samalla laajentamaan käsityksiään siitä. Tämä on miltei yleinen sääntö, koska vihityn yksinään on sangen vaikea ymmärtää asioita edeltäkäsin. Ainoastaan suuren ja viisaan opettajan läsnäollessa voi kehitys käydä päinsä nopeasti. Mutta tavallinen sääntö on, että ruumistus kuuluu ruumistuksen perästä näissä ponnistuksissa, ja kehityksen laki täten vaatii, että vihitty kadottaa tiedon vihkimyksestään ja syntyy uudestaan maan päälle — että Ilmariselta kuolee Pohjan neiti . . .

Ensi alussa Ilmarinen ei siis aavistakaan, että häntä odottaa suuri tehtävä: Sammon hankinta. Hän ei

todellisuudessa koko Sammosta mitään tiedä. Hän vain antautuu surunsa ja kaipauksensa, s. o. yksinäisyyden tunteen, säälin tunteen ja maailmansurun valtaan. Mutta ei ylen pitkiksi ajoiksi:

Seppo naisetä elävi,
Puolisotta vanhenevi;
Itki kuuta kaksi, kolme,
Niinpä kuulla neljännellä
Poimi kultia mereltä,
Hopeita lainehilta;
Keräsi kekosen puita,
Kolmekymmentä rekoista,
Puunsa poltti hiililöiksi,
Hiilet ahjohon ajeli.

Jo herää toiminnanhalu Ilmarisessa. Onhan muuallakin surevia. Maailma on täynnä kärsimyksiä. Ehkä hän voisi oman tuskansa unohtaa, jos hän ryhtyisi työhön, jos hän jotakin loisi. Ehkä hän löytäisi rauhansa jälleen, jos hän antaisi kaiholleen muodon, jos hän loisi ihanteensa itsestään ulos:

Otti noita kultiansa,
Valitsi hopeitansa
Syksyisen uuhen verran,
Verran talvisen jäniksen,
Työnti kullat kuumentohon,
Ajoi ahjohon hopeat,
Pani orjat lietsomahan,
Palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli,
Palkkalaiset painatteli
Kintahattomin kätösin,
Hatuttoman hartioisen;
Itse seppo Ilmarinen
Ahjoa kohentelevi,
Pyyti kullaista kuvaista,
Hopeista morsianta.

Ja nyt Kalevalassa seuraa tuo omituinen ja tuttu kertomus kultaisen neidon taonnasta.

Se tietenkin tuo mieleemme kreikkalaisen tarun Pygmalionista, joka oli kuvanveistäjä ja marmorista veisti itselleen ihanan naisen kuvan: Galatean. Pygmalion rakastui Galateansa, ja koska marmoripatas oli kylmä ja eloton, rukoili hän jumalilta apua ja elämää kuvalleen. Jumalat suostuivat, Galatea tuli eläväksi, ja Pygmalion ylen onnelliseksi.

Niin ei kuitenkaan käynyt Ilmariselle ja hänen kultaiselle morsiamelleen, mutta näemme kohta, että Kalevalan kuvaus on psykologisesti oikea, sopien täydellisesti mystilliseen kokonaisuuteen, jota kreikkalainen taru tässä yhteydessä ei tekisi.

Kultainen neito ei heti valmistu. Ensimmäisellä kerralla työntäytyy ahjosta uuden Kalevalan mukaan uuhi eli lammak, vanhan Kalevalan mukaan miekka; toisella kertaa syntyy pitkän puuhan jälkeen uuden Kalevalan mukaan varsa, vanhan mukaan ori. Vasta kolmannella kerralla valmistui kultainen neitonen. Edellisillä kerroilla »muut hyvin ihastuivat», muttei Ilmarinen itse, viimeisellä Ilmarinen oli tyytyväinen,

muut »pahoin peljästyivät».

Tässä on mielestämme kuvattu luovan neron toimintaa, taiteen, tieteen, filosofian, uskonnon, politiikan ja millä alalla tahansa. Ihminen nousee sotaan maailman vääryyttä vastaan tai hän luo jonkun ihanan taideteoksen esim. Tunnustusta ja kunniaa hän saavuttaa maailman puolelta, mutta tyhjäksi hänen rakastava sydämensä jää, sillä sitä maailma ei ymmärrä. Lopulta hän luulee keksineensä keinon millä sydäntänsä tyydyttää: hänen tulee luoda omasta persoonallisuudestaan semmoinen täydellinen ihmisolento, joka kuvastaa salattua ihannetta ja jota koko maailma voi rakastaa. Täydellisyyden vaatimus herää hänen jäsenissään: »minä tahdon olla täydellinen, vanhurskas persoonallisuus». Ja hän ryhtyy jättiläistyöhön:

Siitä seppo Ilmarinen
Takoi kullaista kuvoa,
Takoi yön levähtämättä,
Päivän pouhuttamatta;
Jalat laati neitoselle,
Jalat laati, käet kuvasi:
Eipä jalka nousekana,
Käännä käet syleilemähän.
Takoi korvat neiollensa,
Eipä korvat kuulekana;
Niin sovitti suun sorean,
Suun sorean, sirkun silmät,
Saanut ei sanoa suuhun,
Eikä silmäin suloa.

Työn hedelmä ei tyydytä. Morsian on kaunis, mutta eloton. Pian Ilmarinen huomaa, että hänen sydämensä jää tyhjäksi, vaikka hänen oma persoonallisuutensa on niin moitteettoman siroksi muovaeltu, että sillä on kaikki siveelliset hyveet:

Siinä seppo Ilmarinen
Heti yönä ensimmäisnä
Kyllä peitettä kysyvi,
Vaippoja varustelevi,
Kahet, kolmet karhuntaljat,
Viiet, kuuat villavaipat
Maata kera puolisonsa,
Tuon on kultaisen kuvansa.
Se oli kylki kyllä lämmin,
Ku oli vasten vaippojansa;
Ku oli nuorta neittä vasten,
Vasten kullaista kuvoa,
Se oli kylki kylmimässä,
Oli hyyksi hyytymässä,
Meren jääksi jäätymässä,
Kiveksi kovoamassa.

Ilmarinen oli siis erehtynyt, suuresti erehtynyt. Ja mikä oli hänen erehdyksensä? Se sama, josta edellä mainitsimme: hän yritti luoda muotoa, lopullista muotoa, oman sisäisen tajuntansa elävälle hengelle ja siis sen upeata kasvua rajoittaa. Hän lankesi siihen syntiin, josta varotetaan käskyssä: älä tee itsellesi kuvia Minusta, sillä Minä olen sinun jumalasi. Kaikki täydellisyyuskuvat, joita ihminen luo, ovat rajoituksia, ovat

epäjumalankuvia. Elämä itse etsii muotonsa ilman ihmisen koskematta.

Ilmarinen itse säikähti: enhän minä osaakaan mitään tehdä tällä moitteettomalla personallisuudellani. Mitä, jumalani, minun on tehtävä?

Viepi neien Väinölähän;
Sitte sinne tultuansa
Sanan virkkoi, noin nimesi:
„Oi sie vanha Väinämöinen,
Tuossa on sinulle tyttö,
Neiti kaunis katsannolta . . .“

Ja viisas, jonka ääni on yhtä Ilmarisen oman sisimmän tunteen kanssa, sanoo:

„Oi on seppo veikkoseni;
Tunge neitosi tulehen,
Tao kaikiksi kaluiksi . . .
Ei sovi minun su'ulle,
Ei minullen itselleni
Naista kullaista kosta,
Hopeista huolitella.“

Ei tarvitse elämä eikä elämän Jumala ulkonaisesti täydellisiä personallisuuksia. Epäjumalankuvat ovat olemassa sitä varten, että niitä rikottaisiin.

Kylmän kulta kuumottavi,
Vilun huotavi hopea.

Mutta vielä Ilmarinen lankesi toiseen erehdykseen, josta hänellä niinikään oli oppia ja hyötyä.

Tavotellessaan personallista ja siveellistä täydellisyyttä, uudistaessaan täten tietämättään puhdistuksen tien ansiotöitä, Ilmarinen alkoi tehdä merkittäviä havaintoja unielämänsä suhteen. Samalla tavalla kuin hänelle kosintaretkeläisenä oli tapahtunut — vaikkei hän tietysti sitä muistanut, — alkoi hänen unitajuntansa nytkin kirkastua ja hänen unennäkönsä kävivät ihmeteltävän eläviksi ja sisältöriikkaiksi. Ja vielä niihin säännönmukaisesti liittyi piirre, joka enimmäin hämmästytti Ilmarista. Tämä piirre oli seuraava: ensin Ilmarinen tunsu unissaan, nukkuessaan olevansa aivan samalla tavalla oma itsensä kuin päivälläkin; hän saattoi tehdä havaintoja, ajatella, hillitä itseään, suorittaa tekoja ja tehdä päätöksiä aivan kuin valveilla; ja sitten hän vähitellen huomasi omaavansa ruumiin samoin kuin päivälläkin, vaikkei se ollut hänen fyysillinen ruumiinsa; tämän nukkuvan fyysillisen ruumiinsa hän nimittäin joskus saattoi nähdäkin; mutta uusi ruumis mikä hänellä oli käytettävänä, oli kevyt ja niin hienon hieno, että hän sillä huomasi osaavansa kulkea vaikka seinän läpi; tämä hänen yöllinen käyttövälineensä oli samannäköinen kuin päiväruumis, vieläpä sillä oli samanlaiset vaatteet.

Ilmarinen ei näihin seikkoihin tuhlannut paljon ajatusta, niin kauan kuin hänellä oli muuta mielessä; sen johtopäätöksen hän vain veti kokemuksistaan, että tämmöisessä hienossa yöruumiissa noidat ja tietäjät kai »Lapissa kävivät», tämmöistä välinettä kai käyttivät »loveen langetessaan.»⁵²

Mutta kun Ilmarinen oli väsynyt siveellisen mallikelpoisuuden tavotteluun ja huomannut, että se oli tyhjää, silloin hänen mielensä kääntyi näihin yöllisiin havaintoihinsa ja hän rupesi niiden johdosta miettimään. »Koska olemuksessani piilee tuommoisia salaperäisiä mahdollisuuksia, tahdon ruveta niitä tutkimaan ja kehittämään. Sillä tiellä pääsen sen totuudenelämän, sen jumalanrauhan perille, jota halajan.»

Kalevala ei kerro mitään tästä välikohtauksesta, näistä Ilmarisen havainnoista, sillä se olisi realistista esitystapaa ja Kalevala verhoi totuuden vertauskuvien huntuun. Pyhiä kirjoja saa yleensä lukea niin, että tietää, mitä rivien välistä on poisjätetty.

Kalevala heittäytyy heti keskelle uutta seikkailua ja ryhtyy kertomaan, miten Ilmarinen yritti sisätajunnastaan etsiä sisältöä elämälleen sisätajunnan »nuoremman sisaren» eli unitajunnan välityksellä, toisin sanoen: miten Ilmarinen lähti Pohjolaan kosimaan Pohjolan emännän nuorempaa tytärtä:

Tuop' on seppo Ilmarinen,
Takoja iän-ikuinen
Heitti kultaisen kuvansa,
Hopeisen neitosensa;
Pisti varsan valjahisin,
Ruskean re'en etehen,
Itse istuvi rekehen,
Kohennaikse korjahansa.
Lähteäksensä lupasi
Sekä mietti mennäksensä
Pyytämähän Pohjolasta

⁵² Vrt. nimeä Louhi, Loviatar.

Toista Pohjolan tytärtä.

Kalevalan kertomuksesta päättäen 38:nnessä runossa Ilmarinen nyt hyvinkin muistaa entisen liittonsa Pohjan tytön kanssa. Louhen ensimmäinen kysymys, kun hän Ilmarisen näkee, koskee tyttärensä, Ilmarisen puolison, eloa ja oloa »miniänä miehelässä, naisena anoppilassa». Mutta muistakaamme, että Kalevala näennäisesti esittää asioiden tapahtuneen yhdessä ja samassa Ilmarisen elämässä, ja silloin estetinen kokonaisvaikutus vaatii yhtä ja toista semmoista, joka realistisesta kuvauksesta putoisi pois tai olisi toisenmuotoista. Saamme siis sivuuttaa runossa ne kohdat, jotka puhuvat Ilmarisen entisestä puolisoista, ja pystytellä itse pääjuonessa.

Kun Ilmarinen pyytää Pohjolan emännältä nuorempaa tytärtä puolisoikseen, saa hän kieltävän vastauksen; ja kun hän kääntyy tytön itsensä puoleen tuvassa, laulaa lapsi lattialta:

„Neitonen, sinä sisari,
Elä sulho'on ihastu,
Elä sulhon suun pitohon,
Eläkä jalkoihin jaloihin!
Sulholl' on suen ikenet,
Revon koukut kormanossa,
Karhun kynnet kainalossa,
Veren juojan veitsi vyöllä,
Jolla päätä pürtelevi,
Selkeä sirettelevi.“

Neitonen itse vastaa Ilmariselle:

„En lähe minä sinulle,
Enkä huoli huitukoille . . .
Onpa tässä neitosessa
Paremmanki miehen verta,
Kaunihimman varren kauppa,
Korkeamman korjan täysi,
Paikoille paremmillenkoi,
Isommille istuimille,
Ei sepon sysi-sioille,
Miehen tuhmaisesta tulille.“

Mutta Ilmarinen ei hellitä. Hän turvautuu väkivaltaan, kun muu ei auta:

Saa'utti tytön samassa,
Käärältä käpälihinsä,
Läksi tuiskuna tuvasta,
Riepsahti rekensä luoksi,
Työnnähti tytön rekehen,
Koksahutti korjahansa,
Läksi kohta kulkemahan,
Valmistui vaeltamahan,
Käsi ohjassa orosen,
Toinen neien nännisillä.

Ilmariselle ei kuitenkaan koitu mitään iloa tästä väkivaltaisesta teostaan. Pitkin matkaa tyttö itkee ja valittaa, sättii ja sadattaa, ja Ilmarisella on täysi työ keksiä rauhallisia vastauksia tytön herjasanoihin. Kun he yöksi saapuvat kylään, onkin mies väsynyt ja nukahtaa sikeään uneen. Ja sillä aikaa

Toinen naista naurattavi
Mieheltä unekkahalta.

Aamulla havattuansa Ilmarinen oivaltaa morsiamensa uskottomuuden, ja koska ei hän itsekään vielä ollut tyttöä omistanut, suuttuu hän »moiseen morsiameen» ja laulaa hänet »lokiiksi luo'olle lokottamahan». Itse hän sitten alla päin, pahoilla mielin matkaa takaisin omille maille.

Kaikessa näennäisessä ja vaikuttavassa realismissaan tämä on sattuva allegorinen kuvaus Ilmarisen psyykkillisistä ponnistuksista.

Kun hän unitajunnan viittoomaa psyykkillistä tietä pitkin ryhtyy herättämään ruumiissaan uinuvia salaperäisiä kykyjä ja voimia, antautuu hän leikkiin, josta viisaat aina ovat ihmislapsia varottaneet. Kuten lapsi lattialta laulaa, Ilmarinen on vielä tässä suhteessa kuin karhu; hänellä ei ole sitä järkeä ja sitä tietoa, millä hän voisi noita uusia kykyjä hallita. Ja ilman inhimillisen viisasta ohjausta psyykkilliset kyvyt ovat todella kuin Pohjolan nuorempi tyttö, ilkeitä, omavaltaisia, petollisia. Ne lupaavat paljon: »meidän nimemme on selvä- ja kaukonäköisyys, valta luonnonvoimien ja ihmisten yli, me viemme sinut jumalien salaisiin neuvotteluihin ja tuomme sinulle maan päältä kaikki mitä halajat.» Mutta ne vievät ihmisen perikatoon, ellei hän ole niiden herra.

Ilmarinen herättää fyysisessä ruumiissaan esim. selvänäköisen ja -kuuloisen aistin, joka on seuraavaa laatua: hänen eteensä avautuu tuonela ja kalman valtakunta, jossa kuolleet ikävissään tai tuskissaan asuvat; nämä ryntäävät nyt kaikki hänen luoksensa, mikä mitäkin apua pyytäen; toisella on jokin asia järjestettävä maan päällä ja pyytää Ilmarisen myötävaikutusta; toisella on halu vielä tuntea ruumiillisia nautinnontunteita ja hän rukoilee Ilmarista polvillaan, että tämä edes hetkeksi lainaisi hänelle ruumistaan; toisella on tukala olla tuonelassa ja pyytää, että Ilmarinen auttaisi häntä sieltä pois pääsemään. Pitkin päivää näitä onnettomia kerääntyy Ilmarisen ympärille eivätkä anna hänelle hetken rauhaa. Hänen sydämensä uhkuu sääliä ja hän koettaa poloisia auttaa, mutta huomaa pian, että tämä on mahdotonta: ensiksi avunpyytäjien paljouden takia, toiseksi sentähden, että hänen oma oikeudentuntonsa usein joutuu ristiriitaan heidän vaatimustensa kanssa. Ja kun hän ei heitä auta, he useinkin kiroovat häntä ja koettavat häntä monella tavalla kiusata!

»Mihin olenkaan joutunut», hän itsekseen huudahtaa, »paholaisten seuraan! Mitä minun on tehtävä?» Ja silloin hän ymmärtää, että vika onkin hänen omassa selvänäköisyydessään, ja sielunsa koko voimalla hän koettaa siitä vapautua, loihtia sitä itsestään pois, ja siinä onnistuukin.

Ilmarinen ei osaa herättämiään kykyjä hallita, mutta hän pelastuu niiden käsistä. Minkätähden? Sisäisen totuuden- ja oikeudentuntonsa nojalla. Tämä sisäinen tunto on hänellä synnynnäisenä perintönä vihkimyksestään. Sen nojalla siis, että Ilmarinen ennen on läpikäynyt suuren henkisen kokemuksen, joka on istuttanut rakkauden hengen hänen sydämeensä, sen nojalla hän nyt pelastuu ja välttää »psyykkillisyyden vaaran». Kuinka toisin taas käy niille monille, jotka ilman tämän henkisen kokemuksen taustaa pyrkivät itsessään herättämään yliaistillisia voimia!⁵³

⁵³ Tässä yhteydessä tekee mieleemme toistaa, mitä J. Krohn kirjassaan „Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus“ kertoo votjakein tunosta (tietäjistä, noidasta): „Muutenkin voi kuka tahansa tekeytyä *tunoksi*, joka vaan kykenee hankkimaan itselleen siihen tarvittavat tiedot. Ne ovat saatavat itse haltioilta, jotka ilmestyvät öisin vanhan ukon haahmossa, pitkään kauhtanaan puettuna. *Tunon* mahti ei ole kaikilla sama, se vaihtelee sitä myöten, kuinka voimakas haltia hänellä on ollut opettajana, osaksi se myös riippuu oppilaan omasta vastaan-ottavaisuudesta. Etevin opetus on se, jonka *Inmar*, ylijumala antaa. *Inmar* ilmestyy noidankokelaalle yöllä toinen, täysin oppinut *tuno* seurassaan ja kuljettaa

Ilmarinen, jonka sielu on rakkaudelle vihitty, ei voi joutua pahan valtaan. Erehtyä hän saattaa, ja tämäkin kokemus on kova, mutta hädän hetkellä hänen intuitsioninsa hänet pelastaa. »Tapanko teidät?», hän ensin ajattelee saatuaan silmänsä auki. »Ei», hän vastaa itselleen, »ei väkivaltaa totuuden miekalla. Laulanpa teidät vain pois tajunnastani ja muistostani» (38: 262-286). Hän hylkää unitajunnan houkutukset ja palaa vanhaan tuttuun päivätajuntaansa.

Kotimatalla Väinämöinen tulee tiellä vastaan ja kysyy hienolla ivalla:

„Veli seppo Ilmarinen!
Minne heitit naisen nuoren,
Kunne kuulun morsiamen,
Kun sa tyhjänä tuletki,
Aina naiset ajelet?“

Mutta Ilmarinen vastaa harmistuneena laulaneensa »mokoman naisen meren luo'olle lokiksi.»

Ja nyt on aivan kuin lukisimme rivien välistä vähän muutakin. Väinämöinen, viisas tietäjä, mestari tulee vihdoinkin kamppailevan sielun luokse ja puhuu sille, ei ivalla, vaan säälillä: »oi sielu, yhäkö luulet yksin käyväsi? Etkö jo saa silmiäsi auki sille toiseikalle, että oikea Pohjan tyttö jo on sinun omasi? Etkö muista viettäneesi häitä Pohjolassa? Etkö tiedä, että jo olet yhtä korkeamman itsesi kanssa? Katso: johan olet Pohjolassa käynyt, johan olet Sammon takonut!»

Ja Väinämöinen kysyy Ilmariselta:

„Veli seppo Ilmarinen,
Mit' olet pahoilla mielin,
Kahta kallella kypärin
Pohjolasta tullessasi?
Miten Pohjola elävi?“

Ilmarisessa heräävät muistot ja hän vastaa: »todella, sisätajuntani salamaailmassa kaikki on hyvin, sillä siinä totuuden tieto piilee eikä unitajunnan psyykkisyydessä» — Kalevalan sanoilla:

„Mi on Pohjolan eleä!
Siell' on Sampo jauhamassa,
Kirjokansi kallumassa:
Päivän jauhoi syötäviä,
Päivän toisen myötäviä,
Kolmannen kotipitoja.
Jotta sanon, kun sanonki,
Vielä kerta kertaelen:
Mi on Pohjolan eleä,
Kun on Sampo Pohjolassa!
Siin' on kyntö, siinä kylvö,

häntä kaikenlaisiin kummallisiin paikkoihin, koko ajan soittaen kannelta, ettei häntä pelottaisi. Viimeksi jumala vie hänet äärettömän leveän joen luo, jonka yli on jännitetty kantelen kieliä. Näillä kielillä pitää hänen hyppiä ja tanssia; niin usein kuin hän niiltä putoaa, hän menettää osan vastaista vaikutusvaltaansa. Mahtavin *tuno* tulee siitä, joka kestää tämän koetuksen horjahtamatta kertaakaan.“ (Siv. 101.)

Siinä kasvo kaikenlainen,
Siinäpä ikuinen onni.“

»No niin», huomauttaa tähän Väinämöinen, »etkö sinä nyt ymmärrä, veli Ilmarinen, että Sampo se on Pohjolasta haettava! Oikeat sinulla aikeet oli, kun psyykkisiä kykyjäsi rupesit herättämään, mutta menetelmäsi oli väärä. Ei uni- vaan sisätajunnasta on Sampo haettava, eikä päiväisen unitajunnan, vaan salaisen avulla!»

Ja hän virkkaa Ilmariselle runon sanoilla:

„Ohoh seppo Ilmarinen,
Lähtekämme Pohjolahan
Hyvän sammon saa'antahan,
Kirjokannen katsantahan!“

Se on: nyt on tutkittava sisätajunta ja salainen, näkymätön maailma. Näkyväisen maailman syvän elämänlain on Ilmarinen jo löytänyt, mutta näkymätön maailma on vielä tutkimattomana hänen edessään. Ja näkymättömässä maailmassa yksin piilee tiedon ja vallan salaisuus: Sampo.

HENGEN MIEKKA.

Väinämöisen ehdotuksen Ilmarinen kyllä mielessään hyväksyy, mutta huomauttaa samalla matkan vaikeuksista:

„Ei ole sampo saatavana,
Kirjokansi tuotavana
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta;
Siell' on sampo saatettuna,
Kirjokansi kannettuna
Pohjolan kivimäkehen,
Vaaran vaskisen sisähän,
Yheksän lukon ta'aksi;
Siihen juuret juurruteltu
Yheksän sylen syvähän,
Yksi juuri maa-emähän,
Toinen vesiviertheesen,
Kolmas on kotimäkehen.“

Kun Väinämöinen tähän vastaa: »tehdään suuri laiva, jolla noudetaan Sampo», näkyy, että Ilmarinen on taipuisa lähtemään, vaikka hän ehdottaa maitsekulkua: »vakavampi maisin matka, lempo menköhön merelle» (39: 23-35). Vähän vastahakoisesti Väinämöinenkin tähän suostuu:

„ . . . Kun et mieline merisin,
Niin on maisin matkatkamme,
Rantaisin ratustelkamme!“

»Mutta tao mulle nyt uusi miekka», hän samalla lisää Ilmariselle, »tee miekka tuliteräinen». Ilmarinen ryhtyi heti työhön, ja raudasta, teräksestä, kullasta ja hopeasta hän

Takoi miekan mieltä myöten,
Kalvan kaikkien parahan,
Jonka kullalla kuvasi,
Hopealla huolitteli.

Väinämöinen tarkastaa uutta miekkaa, katselee ja kääntelee, kysyy: »onko miekka miestä myöten, kalpa kantajan mukahan?» (39: 93-100) ja huomaa niin olevan:

Olipa miekka miestä myöten,
Kalpa kantajan mukahan,
Jonka kuu kärestä paistoi,
Päivä paistoi lappeasta,
Tähet västistä välötti,
Hevonen terällä hirnui,

Kasi naukui naulan päässä,
Penu putkessa puhusi.

Tyytyväisenä Väinämöinen

Sylkytteli miekkoansa
Vuoren rautaisen raossa,
Itse tuon sanoiksi virkki:
„Jo minä terällä tällä
Vaikka vuoret poikki löisin,
Kalliot kaha jakaisin.“

Ja ennen matkalle lähtöä Ilmarinen sitäpaitsi pukeutuu »rautapaitoihin ja teräsvöihin» (39: 115-126).

Mitä nämä terästamineet ja ennen kaikkea tuo tuliteräinen miekka on, ei ole vaikea käsittää. Paavali sanoo kirjeessään efesolaisille: »Sentähden pankaat päällenne Jumalan koko sota-asu, voidaksenne pahana päivänä tehdä vastarintaa ja kaikki suoritetuanne pysyä pystyssä . . . Ja ottakaat päällenne pelastuksen kypäri ja Hengen miekka, joka on Jumalan sana . . .» (6: 13, 17).

Väinämöisen tuliteräinen miekka on totuuden ja lujan uskon ase: selvä mielikuva odottavasta tehtävästä ja luja usko siihen. Tämän mielikuvan Ilmarinen luo itselleen toisten vihittyjen opetuksista ja meillekin on nyt välihuomautus taas tarpeen. Joudumme koskettelemaan mystillisen psykologian suurempia saavutuksia, ja niin heikot kuin omat kykymme ovatkin, soisimme, että lukija saisi esityksestämme edes aavistuksen Kalevalan merkillisestä tiedosta ja viisaudesta näissäkin asioissa.

Totuuteen pyrkijälle, Ilmariselle, alkaa tästä lähtien varsinainen tiedon tie. Hän tulee nyt »samporetkeläiseksi» eli »sampolaiseksi», niinkuin hän ennen Pohjolan häitä oli »kosintaretkeläinen». Kosintaretkeläisenä hän puhdisti omaa personallisuuttaan ja tuli siten sopivaksi sulhoksi Pohjan neidolle. Hänen työnsä oli henkisesti katsoen kielteistä ja passiivista, ehkä saisimme sanoa »naisellista» laatua. Nyt sitä vastoin hänellä samporetkeläisenä on edessään henkisesti katsoen täysin »miehellinen», aktiivinen ja positiivinen elämäntehtävä. Olemme jo nähneet, kuinka alkuvalmistuksissa — »kultaisen neidon taonnassa» ja »nuoremman Pohjan tytön kosinnassa» — on kysytty tarmokasta aktiivisuutta, vaikka nekin vielä olivat jonkun verran puhdistusluontoisia.

Mikä nyt sitten on vihityn totuuteen pyrkijän oleellinen tehtävä? Kuten jo ennen olemme sanoneet: hänen tehtävänsä on omasta katoavaisesta ruumiistaan rakentaa itselleen tiedon ja vallan hankkimisen ja käyttämisen kuolematon väline, johon Logoksen eli jumalan tajunta voi laskeutua, milloin ihmiskunnan pelastus sitä vaatii. Ei näet vihitty tee työtä personallisessa tarkoituksessa, ei mitään itse voittaakseen. Hänen vaikuttimensa on hänen syvä ja voittamaton rakkautensa totuuteen, Jumalaan, ihmiskuntaan, ja tämän rakkauden ajelmana hän ensin harhailee niinkuin Ilmarinen, ennenkuin hänelle selviää, mitä varsinaisesti on tehtävä. Kun hän nyt ryhtyy kuolematonta käyttövälinettä itsestään luomaan, on hänellä sentähden silmämääränä se, että Logoksen oma tajunta eli maailmankaikkeuden pyhä viisaus voisi vapaasti käyttää häntä ja hänen olemustaan jumalallisen tahtonsa tarkoituksiin — ellei heti alussa, niin joskus, kun aika olisi tullut.

Tähän suureen työhön hän ei ennen vihkimystään olisi voinut ryhtyä. Ennen vihkimystä hänellä ei ole itsetietoista minää, joka olisi fyysillisen ruumiin elämästä riippumaton; hänen personallinen minänsä on kuolevainen niinkuin ruumiskin. Kuinka siis kuolevainen voisi kuolematonta aikaansaada? Vihkimyksessä personoituu hänen kuolematon minänsä, ja nyt hän siis todellisessa minätajunnassaan on fyysillisen ruumiinsa yläpuolella ja siitä riippumaton. Vaikka hän uudestaan inkarnoidessaan onkin tietämätön

päivätajunnassaan sisäisestä saavutuksestaan, kestää tämä tietämättämyys vain niin kauan kuin hänelle on tarpeen erehdyksistä oppia; kun oppi on saavutettu, palaa sisäinen varmuus ja harmonia. Ja silloin hänellä alkaa rakennustyö: sisästä ja ylhäältäpäin on hänen muodostettava ruumiistaan taikaväline, johon kuolema ei koske.

Mitä tämä rakentaminen on? Onko se katoavaisen ja kuolevaisen fyysillisen ruumiin muuttamista — jonkinlaisten taikakeinojen avulla — katoomattomaksi? Ei, vaan se on katoomattoman luomista ruumiin avulla: Sammon ottamista ruumiin kätköstä, niinkuin Kalevala sanoo.

Tässä kohtaakin meitä vihdoin Samposanan okkultis-psykofysiologinen merkitys: Sampo on se uusi kuolematon taikaruumis, jonka vihitty itsellensä luo fyysillisen ruumiinsa välityksellä. Ja tässä yhteydessä tahdomme muistuttaa seuraavista Paavalin lauseista, etteivät lukijat luulisi meidän puhuvan perättömiä: »Sillä tämän katoavaisen on pukeutuminen katoamattomuuteen ja tämän kuolevaisen oli pukeutuminen kuolemattomuuteen. Mutta kun tämä katoavainen pukeutuu katoamattomuuteen ja tämä kuolevainen pukeutuu kuolemattomuuteen, silloin toteutuu se sana, joka on kirjoitettu: Kuolema on nielty voitossa. Missä on sinun voittonsi, kuolema? Missä on sinun otasi, kuolema?»⁵⁴ Paavali kutsuu samporuumista »taivaalliseksi» ja »hengelliseksi» ruumiiksi, kuten näkyy saman epistolan seuraavasta otteesta: »Ja on taivaallisia ruumiita ja maallisia ruumiita; mutta toinen on taivaallisten kirkkaus, toinen taas maallisten. Toinen on auringon kirkkaus ja toinen kuun kirkkaus ja toinen tähden kirkkaus; sillä yhden tähden kirkkaus on erilainen kuin toisen. Niin on myös kuolleiden ylösnousemus: katoavaisuudessa kylvetään, katoamattomuudessa herätetään; heikkoudessa kylvetään, voimassa herätetään; kylvetään luonnollinen ruumis, herätetään hengellinen ruumis. Kun on luonnollinen ruumis, niin on myös hengellinen.»⁵⁵ Ja vielä: »Mutta mikä on hengellistä, se ei ole ensimmäinen, vaan se mikä on luonnollista, on ensimmäinen; sitten on se mikä on hengellistä. Ensimmäinen ihminen oli maasta, maallinen, toinen ihminen on Herra taivaasta. Mimmoinen maallinen on, semmoisia ovat myöskin maalliset; ja mimmoinen taivaallinen on, semmoisia ovat myös taivaalliset. Ja niinkuin meissä on ollut maallisen kuva, niin meissä on myös oleva taivaallisen kuva.»⁵⁶ Ja ikäänkuin osottaakseen, ettei hän tässä ole puhunut ruumiillisesta ylösnousemuksesta (jälleensyntymisestä), vaan henkisestä uudestasytymisestä, Paavali kuiskaten lisää: »katso, minä sanon teille salaisuuden: emme kaikki kuoloon nuku, mutta kaikki me muutumme . . .»⁵⁷

Taivaallista taikaruumista eli Sampoa kutsutaan myös »aurinkoruumiiksi» eli »kirjokanneksi», koska se valmiiksi muodostuneena hohtaa kuin aurinko ja tietäjän silmällä nähtynä on kuin ylen loistava valokehrä (*aura*), jonka keskeltä siintää täydellisen ihmisen ihana haahmo — »Herra taivaasta», *angoeides*, kuten mysterioihin vihityt kreikkalaiset filosofit sanoivat.⁵⁸

Tämän ruumiin rakentamisessa erotetaan eri jaksoja vastaavine saavutuksineen, joita nykyaikaisessa teosofisessa kirjallisuudessa vanhaan kreikkalaiseen tapaan kutsutaan »vihkimyksiksi»; puhutaan ensimmäisestä, toisesta, kolmannesta j. n. e. vihkimyksestä ja selitetään, mitä kykyjä ja tietoja kussakin voitetaan. Nimitykset ja jaot vaihtelevat järjestelmäin mukaan, mutta olennaisesti tietysti päämäärä ja niin muodoin tiekin on sama.

Muinaissuomalaisessa järjestelmässä mainittiin kaksi pääkohtaa ihmissielun toivoretkellä; toinen oli Pohjolan häät, joka lopetti kosintaretkeläisen pitkän taipaleen, toinen Sammon saavuttaminen, joka päätti

⁵⁴ I Kor. 15: 53-55.

⁵⁵ Loc. cit. 15: 40-44.

⁵⁶ Loc. cit. 46-49.

⁵⁷ Loc. cit. 51.

⁵⁸ Sentähden Ilmarisenkin mielikuva hohtaa tuliteräisenä ja kultaisena miekkana j. n. e.

sampolaisen vaivalloisen matkan. Mutta samoin kuin kosintaretkeläisellä oli useampia ansiotöitä suoritettavana, samoin samporetkeläisellä oli useampia seikkoja täytettävänä, ennenkuin hänen onnistui hankkia itselleen Sampo, ja Kalevala esittää näitä verrattain seikkaperäisesti.

Ne ovat, kuten sanoimme, eri jaksoja taivaallisen ruumiin luomisessa, eri kohtia Pohjolan pitkällä matkalla, ja Kalevala erottaa niitä neljä, kutsuen niitä seuraavilla nimillä: 1) veneen souto, 2) kanteleen soitto, 3) Sammon otto ja 4) viimeinen ottelu, jossa Sampo pirstaantuu. Veneensoudossa muovailaan aurinkoruumista siihen kohtaan saakka, jota myös kutsutaan »vesiruumiiksi», kanteleen soitossa sitä hienonnetaan »ilmaruumiiksi» ja Sammon otossa se muodostuu »tuliruumiiksi», joka viimeisessä ottelussa auringon tavalla lähettää voimansa ulos maailmaan.⁵⁹

Joka kohdalla Kalevala viittaa esityksessään, mikä hyvän saavutuksen vastaava paha on: veneensouto selvittää Ilmariselle lopullisesti psyykkisyyden ja mediumisuuden läksyn, jota hän kävi oppimaan lähtiessään kosimaan Pohjolan nuorempaa tytärtä; kanteleensoitto taas selvittää erotiikan oikean ja väärän vaikutusvallan välillä; Sammon otto erotiikan hyvän ja pahan noituuden välillä; viimeinen ottelu erotiikan inhimillisen itsevanhurskauden ja jumalallisen uhrautumisen välillä.

Ehkäpä nämä päältä katsoen niin vaikeatajuiset asiat hiukan selviävät, kun käymme niitä yksitellen selostamaan. Muuan asia on nyt mielessä pidettävä. Vaikka Kalevalan runossa samporetkeen ottavat osaa Kalevalan pääsankarit, Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen, eivät nämä kuvaa eri henkilöitä psykologisessa tulkinnassa. Yksi on vihitty totuudenetsijä — Ilmarinen. Väinämöinen ja Lemminkäinen edustavat eri puolia Ilmarisen omassa itsessä. Väinämöinen on kyllä mestaritietäjä mutta hän on samalla Ilmarisen tahto ja sisin jumalallinen ääni eli omatunto, jonka kautta muuten mestarikin puhuu. Lemminkäinen taas on Ilmarisen sisäinen rakkauden ja autuuden tunne, jonka hän vihkimyksessä voitti itselleen ja siis tavallaan Pohjan impi uudessa muodossa.

⁵⁹ Tässä yhteydessä ymmärrämme minkätähden Samposanaa voidaan verrata suomalaisiin sanoihin sammas ja sampi. Sammas on otettava merkityksessä rajakivi eli rajapylväs, joka erottaa Sammon rakentamisen eri jaksoja eli ruumiita toisistaan, ja vastaa siis käytännöllisesti vihkimystä. Sampi taas merkityksessä kala muistuttaa sitä, että Kristuksen symbolina käytettiin kalaa (*ikthys*, s. o. *Iesus Khristos theu hyios sooter*); ja Kristuksella okkultisesti katsoen oli täysin organisoitu Sampo eli aurinkoruumis. Voisimme myös otaksua, että Sampo Sammas-sanan sukulaisena on tarkottanut *pyramiidia*, jossa salaista viisautta opetettiin, koska Sammas eli rajakivi enemmän tai vähemmän on pyramiidin muotoinen; mutta tämä veisi spekulatsioneihin suomalaisten ja egyptiläisten keskinäisistä suhteista, jotka spekulatsioonit vielä lienevät liian rohkeita.

29.
VENEMATKA.

Väinämöinen alussa suostuu Ilmarisen pyyntöön, että Pohjolanmatka tehtäisiin maitse. »Koska et vielä käsitä asiaa, mennään maitse.» Etsitään siis hevonen, painetaan päähän kullan päitset ja ajaa ratustellaan »kahen miehen rantamaata» (39: 127-146).

Syy, miksi Ilmarinen epäilee merta ja tahtoo mennä Pohjolaan maitse, on sangen luonnollinen. Hän on vastikään tehnyt matkoja Pohjolaan, sisätajuntansa salattuun maailmaan, unitajunnan avulla, ja matkoista hänellä on ollut vain huolta ja harmia (Pohjan nuoremman neidin kosiminen). Kuitenkin hän on tehnyt matkansa »maitse» siinä mielessä, että on säilyttänyt fyysillisen »maaruumiinsa» päivätajuinen minän. Nyt hän sitä vastoin ymmärtää Väinämöisen tarkottavan »merimatalla» toiselta puolen, että päivätajunnasta on luovuttava, toiselta puolen että on turvauduttava tuohon vaaralliseen unitajuntaan, jonka tähden ei tule ihmetellä, että Ilmarinen alussa tuntee rohkeutensa pettävän.⁶⁰

Kauas eivät uroot ole ratsastaneet, ennenkuin tapaavat »purren itkemässä, venosen valittamassa.» Kun Väinämöinen tiedustaa surun syytä, vastaa vene:

„. . . Muut purret, pahatki purret,
Ne aina sotia käyvät . . .
Minä veistämä venonen,
Satalauta laittama
Tässä lahon lastuillani,
Venyn veistännäisilläni . . .“

Silloin Väinämöinen pitää kohtausta kohtalon viittauksena ja virkkaa lohdutellen:

„Elä itke, puinen pursi,
Vene hankava havise,
Kohta saat sotia käyä,
Tappeloita tallustella!
Lienet pursi luojan luoma,
Luojan luoma, tuojan tuoma . . .“

Ja, kuulustelun jälkeen, josta käy selville, ettei tämä vene ole toisia ihmeellisempi, Väinämöinen

Heitti hiekalle hevoisen,
Painoi puuhun marhaminnan,
Ohjat oksalle ojenti,
Lykkäsi venon vesille,
Lauloi purren lainehille.

⁶⁰ „Hevosen“ ja „veneen“ vertauskuvallisesta merkityksestä on seuraava esimerkki: kun lappalainen noita tahtoi langeta loveen – ja muut valmistukset oli suoritettu, – hän otti lakin päästään, aukaisi vyönsä, irrotti kenkensä paulat, peitti kädellä kasvonsa, pani kädet puuskaan, kumartui eteen ja taakse ja huudahti: „valjastakaa vetoporo!“ tai „työntäkää vene vesille!“ Vrt. J. Krohn, Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus, siv. 114.

Tällä episodilla Kalevala tahtoo kuvata, mikä herämys tapahtuu Ilmarisen tajunnassa, kuinka hänen käsityksensä Sammon hankinnasta muuttuvat ja laajentuvat, ja kuinka unimaailmakin esiintyy hänelle uudessa valossa.

Veneen valitus on kuin heräävän muistin ääni hänen sielussaan. »Etkö luota enää minuun, Ilmarinen? Olenhan minä paljon vanhempi sinun päivätajuntaasi. Päivätajuntasi sait, kun viimeksi synnyit maan päälle, mutta minut sinä sait Pohjolan häissä. Etkö muista, että olet vihkiytynyt Pohjolan ihanaan impeen? Etkö muista, että puolisosi ja sinä olitte yhtä minussa? Etkö muista, että päivätajuntasi yhtyessäsi Pohjolan impeen kasvoi ja laajeni aivankuin maasta taivaaseen? Missä tajuntasi silloin liikkui, minkä avulla se toimi? Juuri minun! Sinä säilytit silloin aivoissasi sen tietoisuuden, mikä sinulla oli minussa; nyt kun sinulla on uudet aivot, olet unohtanut. Mutta herätä muistosi uudestaan eloon! Kaikki, jotka konsanaan ovat Pohjan immen saaneet ja lähtevät sotaan Sammon puolesta, käyttävät veneitä semmoisia kuin minä olen. En minä ole toisia ihmeellisempi.»

Ilmariselle alkaa selvitä, ettei hänen tarvitsekaan turvautua äskeiseen vaaralliseen unitajuntaan. Se tajunta ja se tajunnanväline, mikä hänellä on tarjona, on tosin unimaailmasta kotoisin, mutta tämä ei ole itsessään vaarallista. Vaara oli siinä, että hän tahtoi siirtää päivätajuntansa unimaailmaan, kun sitä vastoin unimaailman suurempi tajunta vähitellen on heräävä päivätajunnassa.

Ilmarinen alkaa muistaa, mikä valtava henkinen kokemus hänellä on menneisyydessä takanaan, ja hänessä herää aivan kuin uusi luottamus omiin voimiinsa. Ei hänen tarvitse pelätä mitään tajuttomuutta, heittäytyessään oman salatajuntansa huomaan. Päivätajunnan takana ei ammota kuilu, ei tyhjä ja pohjaton avaruus, vaan laajempi tajunta, suurempi ja syvempi tietoisuus, joka jo ennestään on hänelle tuttu.

Ja Ilmarinen ymmärtää, että Sampo ei muulla keinoin voi tavotellakaan. Päivätajunta yksin jätettynä ei omin voimin kykene sitä rakentamaan. Aurinkoinen ruumis on rakennettava sisästä ja ylhäältäpäin, sen siemen täytyy jo olla olemassa, siemen, joka aivankuin itsestään kehittyy ja kasvaa. Ja siemen — se on elämän antama silloin kun ihminen ihmiseksi syntyi. Mutta siitä siemenestä ihminen tuli tietoiseksi vihkimyksessä.

Nyt ei Ilmarinen enää vastustele sisintä ääntänsä, jonka kautta Väinämöisen viisaus puhuu. Lykätään vene vesille ja järjestetään se käyttökuuntoon: silloinpa Lemminkäinenkin yhtyy matkaan.

Siitä vanha Väinämöinen
Lauloa hyrähtelevi;
Lauloi ensin laitapuolen
Sukapäitä sulhosia,
Sukapäitä, piipioja,
Saapasjalkoja jaloja;
Lauloi toisen laitapuolen
Tinapäitä tyttäriä,
Tinapäitä vaskivöitä,
Kultasormia somia.
Lauloi vielä Väinämöinen
Teljot täytehen väkeä,
Ne on vanhoa väkeä,
I'än kaiken istunutta,
Kuss' oli vähän sioa
Nuorukaisilta esinnä.

Tästä näkyy, mikä ihmeellinen vene ja mikä ihmeellinen matka on kysymyksessä. Väinämöinen laulaa veneen täyteen väkeä; mutta ne eivät ole tavallisia ihmisiä, jotka muualta tänne olisivat saapuneet, vaan taikavoimalla näkyviin loihdittuja olentoja — mikä näkyy siitäkin, etteivät saa venettä liikkeelle. Väinämöinen istui perään ja

Pani sulhot soutamahan,
Neiet ilman istumahan;
Sulhot souiti, aivot notkui,
Eipä matka eistykänä.

Samoin kävi neitosten, samoin vanhain, kun he soutivat: matka ei edistynyt (39: 303-310). Vasta kun Ilmarinen istui soutamaan, niin

Jopa juoksi puinen pursi,
Pursi juoksi, matka joutui,
Loitos kuului airon loiske,
Kauas hankojen hamina.

Noin Kalevala kertoo, miten Ilmarinen tottui käyttämään uutta tajunnanvälinettä, Sammon ensimmäistä muodostumaa eli n. k. vesiruumista. Ja runon omat sanat todistavat asiantuntijalle, mistä on kysymys. Jo nimitys »vene» viittaa siihen, että on puhe tunteitten unimaailmasta, jonka symbolina yleensä käytetään nimitystä »vesi» (kts. ed. esim. 13 lukua). Vesiruumis on tunteista muovaeltu, rakkauden voimasta luotu. Vaan minkätähden on valittu symboliksi vene? Eikö elävä olento olisi sopiva, esim. hevonen, joka osaa uida? Kun ansiotöistä puhuttiin, silloin Hiiden ruuna (Tuonelan karhu) vastasi tunteitten kuohua. Ja puhuuhan Platonkin, että ihminen järkiolentona on ratsastaja, tunteet ja himot hänessä se ratsu, jota hän ohjaa. Aivan niin, mutta Kalevalan valitsema venesymboli osottaa hienolla tavalla, ettei enää ole puhetta tavallisen ihmisen tunneluonnosta, jolla vielä, kuten eläimellä ainakin, saattaa olla oma tahtonsa; tässä on nyt kysymys vihityn puhdistuneesta tunne-elämästä, jonka itsekkyyks on kuollut ja jota sentähden paremmin sopii verrata »elottomaan esineeseen», veneeseen, joka ehdottomasti tottelee ja palvelee omistajaansa.

Mikä kuitenkin ennen kaikkea todistaa, että Kalevala puhuu okkultisesta tajunnanvälineestä, on se paljous ihmismäisiä olentoja, joita Väinämöinen loihtii veneen teloille istumaan. Nämä kuvaavat vesiruumiin kykyjä eli aisteja, joilla tunteitten unimaailmaa tutkitaan, ja minkä nojalla? Se selviää seuraavasta kahdesta seikasta:

Ensiksikin vesiruumiin aistit eivät ole paikallisia samalla tavalla kuin fyysillisen ruumiin, vaan »kaikkiollisia», niitä on joka puolella, edessä ja takana, oikealla ja vasemmalla — koko ruumis on kuin aistin; eivätkä eri aistit ole erillään toisistaan, vaan kaikki ovat yhdessä: sama aistin välittää näön, kuulon, tunnon j. n. e. aistimuksia. Voi siis sanoa, että ihminen vesiruumiissaan näkee, kuulee, tuntee j. n. e. joka ruumiinsa osalla, mikä seikka on elävästi kuvattu siten, että joka puolella venettä on ihmismäisiä taikaolentoja.

Toiseksi tunnemaailmassa, unimaailmassa, kun sitä katselemme muodon kannalta eli niinkuin sanotaan selvänäköisellä silmällä, pukeutuvat ihmisten tavalliset tunteet ja himot vastaaviin eläinmuotoihin: susiin, käärmeihin, sikoihin, konniin j. n. e. tai oikeammin kaikenlaisiin sekasikiöihin, joissa useinkin jokin ruumiinosa — silmä, suu, nokka — on erityisen pelottava ja silmiinpistävä; tämä varsinkin näkyy kuoleman jälkeen. Kuta enemmän ihminen tunteissaan puhdistuu, sitä enemmän hänen tunteittensa ja ajatustensa muodot lähenevät kukkien ja kasvien ulkonäköä, vieläpä geometrysten kuvioden ja kappalten, kristallien j. n. e., kuten tapahtuu »kosintaretkeläisen» mietiskelyssä. Ainoastaan harvoissa tapauksissa vihkimättömän

ihmisen ajatus pukeutuu ihmisen muotoon; tämä esim. tapahtuu, jos hän suurella rakkaudella ajattelee jotain omaistaan, tahtoen tälle jotain ilmottaa: silloin hänen ajatuksensa lähtee hänen itsensä näköisenä tuon omaisen luo.

Toisin taas on korkealle kehittyneen tietäjän laita: hänen persoonalliset ajatuksensa pukeutuvat aina — milloin hän ei itse toista tahdo — ihmisen muotoon. Minkätähden? Sentähden että ihmisen muoto myös on symboli. Ja mitä se kuvaa? Itsetietoisuutta, itsetietoista ajatusta ja järkeä. Jos tietäjä esim. tahtoo oppilaalleen jotain ilmottaa, lähettää hän ajatuksen herkän oppilaansa luo. Ajatus toimii tietäjän näköisenä elävänä olentona ja suorittaa tehtävänsä kuin lähetti ainakin palatakseen sitten takaisin lähettäjänsä luo. Jos tietäjä tahtoo jostain asiasta selvyyttä, hän samoin lähettää ajatuksen sitä selvyyttä hakemaan, ja ajatus palaa hänen luoksensa tarpeellinen tieto mukanaan.

Tunteitten herkässä unikuvamaailmassa muoto on sisällön mukainen; siellä voivat pettää ainoastaan ne, jotka sen maailman lakeja ja voimia hallitsevat. Ihmiset, jotka siinä ovat avuttomain lasten kaltaisia, paljastavat itsensä paljaalla olemisellaan.

Kun vesiruumiin kykyjä ja aisteja kuvataan ihmisennäköisiksi, merkitsee tämä siis, että niitä kehitetään itsetoimiviksi ja itsetietoisiksi. On aivankuin jokaiseen vesiruumiin kykyyn olisi siirretty ihmisen päivätajuinen minä! Tästä ymmärrämme, kuinka laaja ja monipuolinen fyysilliseen aivotajuun verrattuna on hänen unimaailmassa toimivan veneensä tajunta. Noilla organisoiduilla kyvyillä ja aisteilla hän tutkii sitä puolta sisätajuntaansa ja vastaavaa näkymätöntä kosmosta, jota »vedeksi» kutsutaan; niinpä hän esim. näyissä tutkii ihmissielun eri tunnetiloja, vainajien kohtaloa kuoleman jälkeen tuonelassa ja taivaissa. Mutta aivan niinkuin Kalevalan runossa kuvataan, nuo itsetoimivat kyvyt sinään eivät liukuta venettä: Ilmarinen yksin, ihminen itse, on venosensa hallitsija ja käyttäjä, ja Väinämöinen, viisauden jumalallinen omatunto, pitää perää.

Miksi Lemminkäinen liittyy seurueeseen, olemme jo edellä selittäneet. Ilmarisen muistot heräävät ja sen kautta hän ikäänkuin uudestaan yhtyy korkeampaan tunne-minäänsä, jota Lemminkäinen nyt edustaa.

KANTELEEN SOITTO.

Seuraava aste aurinkoruumiin laatimisessa on n. k. ilmaruumiin organisoiminen eli kuten Kalevala sanoo »kanteleen teko». Tämä ei ole uusi käyttöväline, vaan vesiruumiin »uudestasintyminen», sen varustaminen uusilla kyvyillä, niin että uusi puoli näkymättömästä maailmasta avautuu ihmisen tutkittavaksi.

Sampolaisten matka kulki rauhallisesti eteenpäin. Heidän onnensa tarttui toisiinkin näkymättömän maailman olentoihin. Vaka vanha Väinämöinen

Laski laulellen vesiä,
 Ilon lyöen lainehia.
 Neiet niemien nenissä
 Katselvat, kuuntelevat:
 „Mi lienee ilo merellä,
 Mikä laulu lainehilla,
 Ilo entistä parempi
 Laulu muita laatusampi?»

Matka kulki »maavesiä, suovesiä ja koskenvesiä». Koskistakin onnellisesti suoriuduttiin:

Itse vanha Väinämöinen
 Laskea karehtelevi,
 Laski louhien lomitse
 Noita kuohuja kovia,
 Eikä puutu puinen pursi,
 Vene tietäjän takellu.

Mutta sitten ilmaantui äkkiä este ja tie sampolaisilta nousi pystyyn:

Äsken tuonne tultuansa
 Noille väljille vesille
 Puuttui pursi juoksemasta,
 Venonen pakenemasta;
 Pursi puuttuvi lujahan,
 Vene vieremättömäksi.

Ja kun estettä tutkittiin, oliko kivi vaiko hako, huomattiin, että vene istuikin »hauin hartioilla». Ennenkuin etenemme, täytyy meidänkin nyt tutkia, mikä tämä »hauki» on.

Nimi tuo mieleemme »suuren suomuhauin», jonka Ilmarinen kolmantena ansiotyönään pyydysti Tuonelan joesta, ja miltei odotamme, että tälläkin kohden Kalevala kutsuisi jokea »Tuonelan joeksi». »Hauen pyydystäminen» tarkoitti silloin, että Ilmarisen tuli vaikuttaa puhdistavasti tapoihinsa, kykyihinsä, vaistoihinsa, jotka asuivat sisätajunnassa ja samalla fyysisen ruumiin näkymättömässä eetteripuoliskossa. Onkohan sillä nytkin samporetkellä sama merkitys? On, vaikka Ilmarinen ei nyt lähestykään sitä päivätajunnan puolelta, vaan sisätajunnan, siis ei fyysisessä, vaan näkymättömässä maailmassa. Matka käy

sampolaisena minuudesta alaspäin ruumista kohti eikä päinvastoin niinkuin kosintaretkeläisenä. Senpätähden saattaa olla viittaamatta siihen, että hauki on Tuonelan joessa — vaikka se siinä onkin.⁶¹

Nytkin ovat kysymyksessä tavat, kyvyt, vaistot ja fyysillisen ruumiin näkymätön eetteripuoli. Liikkuen ja toimien vapaasti vesiruumiissaan ihminen tarttuu kiinni eetteriruumiin haukeen: mitä tämä on? Yksinkertaisesti sitä, että hän ei vielä kykene siirtämään salaista vesiruumistajuntaansa fyysillisiin aivoihin eli päivätajuntaansa. Hänen itsetietoisuutensa ei vielä ole katkeamattomasti jatkuvainen: päivätajunnassaan hän on Ilmarinen n:o 1, unitajunnassaan Ilmarinen n:o 2. Tämä Ilmarinen n:o 2 on paljon kehittyneempi ja kyvykkäämpi kuin n:o 1. Se on tietoinen päivätajuisesta — paljon pienemmästä — Ilmarisesta, mutta päivätajuisella Ilmarisella on vain katkonaisia muistoja yöllisestä kaksoisveljestään, ja tämän suuremmat kyvyt ilmenevät päivätajunnassa vain tilapäisinä taikatapahtumina, näkyinä, ilmestyksinä, inspiratsioneina j. n. e. Unohduksen tuonelanvirta erottaa yhä päivätajunnan salatajunnasta. Kehityksen kulku kuitenkin vaatii, että unohduksen este poistetaan: tietoisuus on saatettava katkeamattomaksi ja yhtämittaiseksi. Vesiruumiin kyvyt, vaistot ja tavat on saatettava heräämään fyysillisissä aivoissa.

Mitenkä tämä käy päinsä?

Väinämöinen kehottaa ensin Lemminkäistä estettä poistamaan:

„Veä miekalla vetehen,
Katkaise kala kaheksi!“

Lemminkäinen vetää miekan vyöltänsä ja

Veti miekalla meryttä,
Alta laian laskettavi,
Itse vierähti vetehen,
Kourin aaltohon kohahti.

Kun Lemminkäinen näin huonosti onnistui, puuttui Ilmarinen asiaan:

Tarttui tukkahan urosta,
Nostatti merestä miehen,
Itse tuon sanoiksi virkki:
„Kaikki on mieheksi kyhätty . . .“

Mutta kun Ilmarinen itse vetää miekkansa läimäyttääkseen kalaa, niin

Miekka murskaksi mureni,
Eipä hauki tiennytkänä.

Väinämöinen tulee apuun, ja hänen tulinen totuudenmiekkansa vie haulilta hengen:

⁶¹ Lönnrotin ensimmäisessä kirjaanpanossa mainitaan Pohjola ja Manala rinnatusten, kts. Kalevalan esityöt, I. Väinämöinen esim. ss. 230-231: poikki Pohjolan joesta, Manalan alantehesta, ss. 550-551: noille Pohjolan vesille, Manalan alantehille.

Siitä vanha Väinämöinen
Nostalti kaloa tuota,
Veti haukia ve'estä:
Hauki katkesi kaheksi,
Pursto pohjahan putosi,
Pää kavahti karpahasen.

Nyt vene taas lähtee liikkeelle, ja Väinämöinen ohjaa rantaan, jossa hauin pääpala keitetään ja syödään murkinaksi (40: 173-204).

Tällä hieman leikkisellä kuvauksellaan Kalevala nähtävästi on tahtonut painostaa, miten on vaikea tuo fyysillisen aivotajunnan haltuunsaotto ja tajuttomuusrajan poistaminen päivä- ja salatajunnan väliltä. Ei se käy kädenkäänteessä: ei ensimmäisen innostuksen hetkenä (Lemminkäinen) eikä uljaan itsetunnon avulla (Ilmarinen), vaan ainoastaan tyystin harkitulla ja rauhallisella voimanponnistuksella. Mitä nimittäin on tehtävä, jotta vesiruumis esteettä voisi vaikuttaa eetteriruumiiseen ja sen kautta aivoihin? On herätettävä fyysillisen ruumiin näkymättömässä kaksoispuolessa täyteen toimintaan aivoja vastaava voimakemus, joka silloin päästää tietoisuuden esteettä läpi; toimien vain luonnonmukaisesti se on kuin pyörre, joka nielee tajunnan ja ikäänkuin lyö sen tainnoksiin. Ainoa, joka on oikeutettu ja kyvykäs sitä herättämään, on »hengen miekka»: selvä käsitys suoritettavasta tehtävästä, luja usko vaikuttimen epäitsekkyteen ja kärsivällinen ponnistus. Miekka suunnataan aivoja vastaavaan keskukseen, »hauen pääpuoli» syödään, ja salainen tajunta avautuu fyysillisissä aivoissa. Nyt on ihminen tilaisuudessa päivälläkin käyttämään vesiruumiinsa kykyjä ja ominaisuuksia. Se mikä ennen oli tilapäistä ja silloin tällöin ilmoille puhkeavaa, se muuttuu nyt pysyväiseksi ominaisuudeksi. Jos pyrkijä esim. oli kehittänyt vesiruumiinsa salaista havaitsemiskykyä, tulee hän nyt todella selvä- ja kaukonäköiseksi; hän ei tahtomattaan vedä näkymätöntä maailmaa luokseen, niinkuin mediumi tai psyykillinen henkilö, vaan liikkuu siinä kuin vapaa ja itsensä hallitseva kansalainen ainakin. Jos hän taas vesiruumiissaan työskennellen entisen luonteensa nojalla on oppinut seurustelemaan näkymättömän maailman korkeampien olentojen (jumalien, enkelien, luonnottarien, tietäjien) kanssa ja vastaanottanut heiltä innostavia vaikutelmia (mikä fyysillisesti on näkynyt esim. hänen taiteellisesti luovassa toiminnassaan ja yleensä n. k. nerokkuudessa), on hän nyt tilaisuudessa aivan kuin vaeltamaan yhtämittaisessa inspiratsioonitilassa — hän aina saa tuntea itsensä kuninkaaksi ihmisten kesken . . .

Mutta vielä on vain puolet työstä suoritettu. Vielä on vesiruumis muutettava ilmaruumiksi. Kalevala kertoo, kuinka Väinämöinen katselee ateriasta jääneitä kalanluita kalliolla ja tuumiskelee, mitä niistäkin voisi tehdä,

„Noista hau'in hampahista,
Leveästä leukaluusta,
Jos oisi sepon pajassa,
Luona taitavan takojan,
Miehen mahtavan käsissä?“

Kun Ilmarinen arvelee, ettei tyhjästä mitään tule, vastaa Väinämöinen, että niistä tulee vaikka kalanluinen kanteloinen, ja ryhtyy itse heti työhön:

Laati soiton hau'inluisen,
Suoritti ilon ikuisen.
Kust' on koppa kanteletta?
Hau'in suuren leukaluusta.
Kust' on naulat kanteletta?

Ne on hau'in hampahista.
Kusta kielet kanteletta?
Hivuksista Hiien ruunan.

44:nnen runon toisinnossa kanteleen koppa tehdään itkevistä koivusta, joka Väinämöiselle oli surujaan ja murheitaan valittanut. Naulat kanteleeseensa Väinämöinen saa seuraavalla tavalla:

Kasvoi tammi tanhualla,
Puu pitkä pihan perällä,
Tammessa tasaiset oksat,
Joka oksalla omena,
Omenalla kultapyörä,
Kultapyörällä kähkönen.
Kun käki kukahtelevi,
Sanoin viisin virkkelevi,
Kulta suusta kumpuavi,
Hopea valahtelevi
Kultaiselle kunnahalle,
Hopeiselle mäelle;
Siitä naulat kantelehen,
Vääntimet visaperähän.

Ja vihdoin kun Väinämöinen lähtee kanteleen kieliiä etsimään, hän näkee immen istuvan aholla ja laulelevan iltansa kuluksi, armasta odotellessaan. Häneltä Väinämöinen pyytää tukan hapsia kieliksi — ja saakin:

Antoi impi hapsiansa,
Hienoja hivuksiensa,
Antoi hasta viisi, kuusi,
Sekä seitsemän hivusta;
Siit' on kielet kantelessa,
Ääntimet iki-ilossa.

Ja sitten seuraa molemmissa toisunnoissa ihana ja tuttu esitys kanteleen soitosta. Ensin uutta konetta koettavat käsitellä muut, saamatta kuitenkaan aikaan oikeata soittoa. Vihdoin Väinämöinen ottaa kanteleen polvillensa ja hurmaa soitollansa koko elävän luonnon (40: 241-342; 41 ja 44).

Mieleenpainuvasti Kalevala tässä kertoo, millä tavalla vesiruumis muutetaan ilmaruumiksi eli miten kantele saadaan veneeseen. Tämä kantele muodostetaan eetteriruumiin jaloimmista ja taiteellisimmista kyvyistä; varsinkin itkevistä koivusta tehty kantele kuvaa, kuinka runouden ja rakkauden hienoimmat voimat tässä otetaan palvelukseen. Kanteleen pää on aivoissa ja sen kielet kulkevat sydämen läpi. Kaikki mitä ihmisessä on pyhää ja kaunista, suurta ja syvää, se kootaan nyt yhteen ja muodostetaan ikäänkuin soittokoneeksi, jolla kaikkia eläviä ja kuolleita lohdutetaan, ilahdutetaan, onnellistutetaan.

Ja ken soittajaksi kykenee? Ei kukaan muu kuin Väinämöinen. Ei ihminen itse, ei vihitty minä, ei muu kuin se viisauden iki-ihannuus, jonka ääni vihityn jumalhengessä kuuluu.

Tässä onkin Kalevala kuvannut suurta ja merkillistä seikkaa vihityn mystillispsykologisessa kehityksessä: kuinka hän vihdoinkin hetkeksi saavuttaa ikävöimänsä ihanteen, kuinka kerrankin toteutuu

hänen kaihoisa, pitkän pitkä kaipuunsa olla personallisuudessaan yhtä Jumalan kanssa.

Kanteletta soittaessaan hän tuntee tullessa Jumalan — Logoksen — voiman ja vaikutuksen itsetietoiseksi välittäjäksi. Jumalan voima, jumalallinen elämä ja tajunta täyttää koko aurinkokunnan. »Hänessä me elämme, olemme ja liikumme.» Ilman Logoksemme aurinko-energiaa ei olisi elämää maan päällä; ilman Hänen aurinkoista tajuntaansa ei olisi tajuntaa kosmoksessa. Kun kantele muodostuu vihityn sydämen ja aivojen välille, silloin hän joutuu välittömään yhteyteen Logoksen elämänvoiman kanssa; hän tulee kuin Jumalan pojaksi, jolla on käytettävänä isänsä pääomia. Tämä on hänen nousunsa kirkastuksen vuorelle, hänen kruunauksensa kuolemattomuuden kruunulla.

Kuinka kauniisti Suomen kansan tietäjät ovat tätä kohtaa käsittäneet! He rakastivat katsella luoja siltä kannalta, että hän oli työntekijä, taiteilija, tietäjä. Ja kun he tahtoivat osottaa inhimillistä tietäjää hänen kirkastuksessaan ja kunniaassaan, asettivat he hänet »lokivelle, laulupaalle, hopeiselle mäelle, kultaiselle kunnahalle» (41: 5-8) ja antoivat hänen käteensä kanteleen, josta luoja onnea uhkuva elämä sävelten aalloilla tunkesi luotujen sydämiin.

Kun vesiruumis muuttuu ilmaruumiksi, täytyy vihitty »Pyhällä Hengellä». Hänen kasvonsa loistavat ja ihmiset tuntevat hurmaantuvansa ja häntä palvovansa. Tämä tietenkään ei ole pysyväistä. Se on »lahja ylhäältä». Se tapahtuu silloin, kun Logos tahtoo ja tarvitsee. »Tuuli puhaltaa, missä tahtoo, ja sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee; niin on laita jokaisen, joka on syntynyt Hengestä.»⁶² Mutta suurta on olla Herran palvelijana ja Jumalan tahdon täyttäjänä, ikimuistettavan suurta on olla Logoksen puhetorvena tai Jumalan sormena maan päällä, vaikkei se tapahtuisi kuin kerran elämässä. Niinkuin Väinämöisen kyynelien vaikutukset säilyvät läpi aikojen »muiksi muuttuneina»:

Helmiksi heristynehet,
Simpsukoiksi siintynehet,
Kuningatarten kunnioiksi,
Valtojen iki-iloiksi.

Eikä sitä kunniaa suoda muille kuin sille, joka on itsensä niin voittanut kuin Ilmarinen-Väinämöinen, kun hän laulupaadelle istui.

Yhtämittaa ihmiset, tieteen ja tietämättään, tahtoen ja tahtomattaan, vaikuttavat toisiinsa. Heidän vaikutuksensa on milloin hyvä, milloin paha. Mutta kuolevaista ja haihtuvaa se on siihen päivään saakka, jolloin Jumala heidän kauttansa vapaasti voi vaikuttaa, jolloin kuolema on naamionsa heittänyt ja kuolemattomat kasvonsa paljastanut.

⁶² Joh. ev. 3: 8.

SAMMON RYÖSTÖ.

Ennenkuin Sampo eli aurinkoruumis on täysin valmis, on vielä ilmaruumis muutettava »tuliruumiiksi», ihmisen fyysillinenkin käyttöväline tehtävä »Jumalan kuvaksi», niin että vihitty tuntee helvetin synkimpää voimia ja voi sanoa profetan kanssa: »ja jos vuoteeni laittaisin syvimpään helvettiin, niin siinäkin olisit sinä, oi Herra».

Fyysillisessä ruumiissa ynnä sen eetterisessä kaksoispuolessa piilevät näet magian eli tiedon ja vallan syvimät salaisuudet, ja ennenkuin pyrkijä oli niitäkin hankkinut, ei muinaissuomalainen viisus pitänyt häntä täydellisenä tietäjänä. Koska joitakuita näistä voimista voidaan herättää itsekkäissä tarkoituksissa, ilman varsinaista henkistä kehitystä, ainoastaan tarmokkaalla itsekidutuksella, kutsutaan niitä myös (mustan) noituuden eli mustan magian voimiksi.

Ymmärrämme tämän, jos muistamme, että ihmisen koko olemus on mikrokosmos eli pienoiskuva siitä aurinkokunnasta, jonka jäsen hän on, ja että hänen fyysillinen ruumiinsa siis korrespondeeraa kosmoksen suuren ruumiin kanssa. Voimme sanoa, että samoin kuin ihmisen järki on osa Logoksen järjestä, heijastus siitä, pienoiskuva siitä, samoin ihmisen aivot elimenä vastaavat maailmanaivoja ja Jumalankin puhdas järki voi niitä käyttää; samoin kuin ihmisen rakkaus on osa Jumalan rakkaudesta, heijastus siitä, pienoiskuva siitä, samoin ihmisen sydän elimenä vastaa maailman sydäntä ja Jumalankin rajaton sääli voi sen kautta ilmetä. Mutta ihmisen ruumiissa piilee elimiä, jotka tavallaan ovat voimakkaampia kuin pää ja sydän, esim. vatsa ja sukupuolielimet. Vatsa sanoo: minä tarvitsen ravintoa, ja pään täytyy sitä palvella. Sukupuolielimet sanovat: me tahdomme jatkaa sukua, ja sydän rientää niitä palvelemaan. Ainoastaan noidaksi pyrkijä sanoo heti päälle: sinä et saa palvella vatsaa, ja sydämelle: sinä et palvele sukuelimiä, sillä te molemmat palvelette vain minua, joka olen teidän herranne. Tietäjäksi pyrkijä tyydyttää vatsansa tarpeita sillä tavalla, että se mielellään palvelee päätä, ja asettaa heti alussa sukuelimensä sydämen palvelukseen, mutta ei tekeydy itse ei päänsä eikä sydämensä herraksi, vaan etsii sitä totuutta, jota hänen päänsä voisi palvella, ja sitä Jumalan rakkautta, johon hänen sydämensä uppoutuisi. Lopulta kuitenkin tietäjän täytyy tutkia sekä vatsaa että sukuelimiä ja voittaa ne uudella tavalla, päästäkseen siten niiden kosmisten voimien yhteyteen, joita ne vastaavat. Ja sama on laita toisten fyysillisten elinten ja korrespondensien. Eikä saa ajatella, että ne ovat »alempia» kuin pää ja sydän, ei saa niitä halveksia eikä leimata »eläimellisiksi». Luonnossa ei ole ylempää eikä alempaa, ei parempaa eikä huonompaa; sen suuressa taloudessa kaikki on hyvää, jokainen asia omalla paikallaan tarkotustaan vastaava. Ja jos ne arvoasteihin luokitella tahtoisimme, voisimme päinvastoin kutsua »alempia» voimia »korkeammiksi», koska ne ovat syvemmällä ja vaikeammin voitettavissa. Sentähden sanotaankin, että mustan magian eli noituuden voimat ovat viimeiset, jotka valkoinen tietäjä itselleen hankkii . . .

Draamallisen jännittävällä tavalla kuvaa Kalevala 42:ssa runossa tuliruumiin muodostamista, Sammon lopullista omakseenottamista, joka valkoisessa magiassa tapahtuu sisästäpäin, näkymättömän maailman puolelta.

Selvällä merellä soudettuna saapuu tietäjän vene Pohjolaan. Uroot astuvat tupaan, ja Pohjolan emäntä kysyy, mikä miehillä on asia. Väinämöinen vastaa heti suoraan:

„Sammosta sanomat miesten,
Kirjokannesta urosten;
Saimme sampuen jaolle,
Kirjokannen katselulle.“

»Ei Sampoa jaeta», kiirehti Pohjan akka sanomaan:

„Ei pyyssä kahen jakoa,
Oravassa miehen kolmen.“

»Kun et anna toista puolta, viemme Sammon kokonaan», päättää Väinämöinen, ja Louhi tuosta pahastuneena kutsuu talon miehet aseihin.

Mutta Väinämöinen istuu kanneltaan soittamaan ja vaivuttaa soitollaan Pohjolan väen uneen. Sitten lähtevät uroot Sampoa anastamaan

Pohjolan kivimäestä,
Vaaran vaskisen sisästä,
Yheksän lukon takoa,
Takasalvan kymmenennen.

Väinämöinen laulaa hyrähtelee, Ilmarinen voitelee lukkoja ja saranoita, ja vahvat ovet ponnahtavat auki.

„Oi sie lieto Lemmin poika,
Ylimmäinen ystäväni,
Mene sampo ottamahan,
Kirjokansi kiskomahan!“

kehottaa Väinämöinen, ja Lemminkäinen koettaa kiskoa Sampoa maasta, mutta sen juuret ovat yhdeksän sylen syvässä, eikä Lemminkäinen sitä irti saa, ennenkuin hän Pohjolan vahvavartaloisella härällä on kyntänyt Sammon juuret, kirjokannen kiinnittimet.

Kun sitten Sampo on onnellisesti viety purteen, lähtevät uroot kulkemaan kotia päin, iloiten ja hyvällä mielellä. Lemminkäisen tekisi mieli laulaakin, mutta Väinämöinen selittää, ettei ole hyvä laulaa, ennenkuin koti näkyy. Vielä on vaaroja tarjona (42: 123-268) . . .

Jos sanoisimme, että Pohjolan häissä ja etenkin vesiruumiin muodostamisessa ihmisen sydän on annettu Jumalalle, voisimme sanoa, että ilmaruumiin luominen antaa Jumalalle ihmisen pään. Jotta ihminen kokonaan ja läpeensä olisi »pyhän hengen temppele», on nyt siis vielä valloittava Jumalalle ruumiin muut elimet. Tämä ei ole helppo tehtävä, niinkuin Kalevalankin kertomuksesta näkyy. Sampo eli aurinkoruumis on fyysisessä ruumiissa kätkeyty yhdeksän sylen syvyyteen ja yhdeksän eli kymmenen lukon taakse. Todellisuudessa on jo kaivettu esiin ainakin kaksi Sammon juurta: sydämen ja päälaen, vaikkei runo estetisistä syistä ole sitä maininnut, mutta vielä on jälellä: ristiluun, navan, pernan j. n. e. Nämä ovat eetteriset voimakeskukset ja niitä vastaavat sympatisen hermoston ganglionit eli hermokimput fyysisessä ruumiissa. Yhdeksän à kymmenen porttia taas ovat ruumiin yhdeksän (kymmenen) »aukkoa» (indialaisissa kirjoissa kutsutaan ihmisen ruumista »yhdeksän portin kaupungiksi»): korvat, silmät, sieraimet, suu, peräsuoli ja sukuelin (kaksi aukkoa toisella sukupuolella).

Kun Väinämöinen soitollaan nukuttaa Pohjolan väen ja samaten laulullaan Ilmarisen avulla avaa yhdeksät portit, tarkoittaa tämä herrauden saamista fyysillisten aistinten yli. Ruumiilla on oma tajuntansa eikä pyrkijä pääse sen herraksi, ellei hän kohtele sitä elävänä olentona. Mutta suurta on saada aistimensa niin valtaansa, että niitä sulkee, kun tahtoo, ja avaa, kun tahtoo: ei näe, ellei tahdo, ei kuule, ellei tahdo j. n.

e. Sillä jos antaa Jumalan nähdä, on ihmisen näkö lakkautettava; jos lainaa korvansa luojalle, on oma kuulo pyyhittävä.

Kun Lemminkäiselle annetaan tehtäväksi tuoda Sampo kivimäestä päivänvaloon, tarkoittaa tämä, että tällä kertaa tulee rakkauden elähyttää ruumiin kaikkia voimakkeskuksia ja hermokimppuja. Tämä tapahtuu n. k. »käärmetulen» avulla, ja Kalevala kutsuu tulta »Pohjolan hyväksi häräksi», painostaen tällä nimityksellään sitä mahtavaa voimaa, mikä käärmetulessa piilee; sillä kun ihmisessä herää fyysillinen käärmetuli, valtaa hänet alussa semmoinen voiman tunne, että hän kirjaimellisesti ymmärtää Jeesuksen sanat: »minä olen maailman voittanut» ja yhtä kirjaimellisesti roomalaisen runoilijan lauseen: *si illabatur orbis ille, impavidum ferient ruina* — niin voittamattomaksi, niin pelottomaksi, niin vahvaksi tuntee hän itsensä. Pian hän tietysti oppii erittelemään, mikä tunteessa on illusionia.⁶³

Ainoastaan rakkaus (Lemminkäinen) on oikeutettu tätä voimaa herättämään ruumista läpäiseväksi, muuten se voima vastustamattomasti vetää ihmisen mustaan noituuteen, s. o. käyttämään ylikuonnollista kykyään itsekkäihin tarkoituksiin.

Ja kun Väinämöinen heti Sammon saatua käskee sitä viemään kotia päin

„Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen,
Siellä onnen ollaksensa,
Ainian asuaksensa . . .“

tarkotetaan sillä, että Sampo eli valmiiksi muodostettu aurinkoruumis ei ole fyysillisen päivätajunnan oma, vaan päinvastoin: Sampo on näkymättömässä maailmassa, se on sisätajunnassa, vaikka se on otettu fyysillisen ruumiin kätköistä, pitkin matkaa luotu ja rakennettu kaikissa eri muodostuksissaan fyysillisen ruumiin avulla ja sen aineksista, ja fyysillinen tajunta on sen nöyrä palvelija.

Suuri työ on loppuun suoritettu, ja ken iloitsisi siitä enemmän kuin ihminen, joka sen on suorittanut?

Siitä vanha Väinämöinen
Läksi pois Pohjolasta,
Läksi mielellä hyvällä,
Iloten omille maille.

⁶³ Tämä käärmetuli on todellisuudessa ennenkin ollut näyttämöllä, vaikkei Kalevala ole siitä maininnut. Pohjolan „iso härkä“, joka Pohjolan häissä esiintyy, viittaa mahdollisesti käärmetuleen. Yleensä psyykkisten voimien herättäminen on yhteydessä käärmetulen kanssa. Käärmetulta sanotaan sanskritinkielellä nimellä *kundalini*, kreikaksi *speireema*.

VIIMEISET EPÄILYKSET.

Väinämöisen aavistus osui oikeaan: ei olisi pitänyt Lemminkäisen laulaa, ennenkuin »omat ovet näkyisi, omat ukset ulvahtaisi» (42: 267-268), sillä pahimmat vaarat ja vaikeimmat tuskat vielä odottivat samporetkeläisiä. Tähän saakka kaikki oli käynyt hyvin. Matka Pohjolaan oli onnellisesti tehty, Louhi ja Pohjolan väki oli vaivutettu hypnotiseen uneen ja sillä välin Sampo oli anastettu kivimäestä. Mutta nyt Pohjola heräsi unestaan ja Louhi, Pohjolan emäntä, valmistautui puolestaan Sampoa takaisin ryöstämään, sillä huomattessaan, että Sampo oli viety,

Louhi Pohjolan emäntä
Tuo tuosta pahoin pahastui,
Katsoi valtansa vajuvan,
Alenevan arvionsa . . .

Yleisenä sääntönä on näet luonnossa, että jos ihminen hankkii itsellensä valtaa jonkun luonnonvoiman yli, hän saa vastustajikseen ja vihollisikseen ne, jotka sitä voimaa ovat vartioineet. Kun aurinkoruumista luodessaan ihminen lopulta anastaa Sammon fyysillisen ruumiinsa kätköstä, ei ole siinä kyllin, että hän on oman fyysillisen ruumiinsa voittanut. Hänen ruumiinsa elimiä vastaavat määrätyt voimat ja tilat kosmoksessa, ja nämä voimat, näiden tilojen asujaimet nousevat nyt häntä, uhkarohkeata, vastustamaan. Ja koska tässä kohden on kysymys voimista, jotka edustavat itsekkyyttä, sanotaan, että ihmistä vastaan nyt nousevat viimeiseen toivottomaan taisteluun kaikki »pimeyden voimat». Onhan Kalevalakin tehnyt jyrkän eron Kalevalan ja Pohjolan välillä: Kalevala tahtoo Sammon sitä varten, että siitä olisi hyötyä ja onnea ihmisille, pimeän Pohjolan »salajoukko» pitää sitä kivimäkeen suljettuna, ettei kukaan siitä tietäisi. Louhi pimeyden voimien edustajana varustaisi sentähden sampolaisia takaa-ajamaan, ja turvautuen loitsutaitoonsa manaa ensin sumun, Iku-Turson ja rajuilman retkeläisiä merellä ahdistamaan.

Nämä kolme ahdistusta ovat: epäilyksen ja epätoivon sumu, itsekkyyden ja himon Iku-Turso eli »vanha lohikäärme» ja ajattelemattoman toiminnan ja vaikutuksen rajuilma. Ne eivät ole personallisia heikkouksia, vaan kollektiivisiä voimia ihmiskunnassa, jotka vihityn ihmisen kimppuun hyökkäävät.

Ututyttö, neiti terhen,
U^un huokuva merelle,
Sumun ilmahan sukesi,
Piti vanhan Väinämöisen
Kokonaista kolme yötä
Sisässä meren sinisen
Pääsemättänsä perille,
Kulkematta kunnekana.

Se on ihmiskunnan suuri epäily, epätoivo ja väsymys, joka ympäröi purjehtijaa ja kietoo hänen sieluaan. »Mitä sinä houraillet? Oletko sinä parempi meitä? Äsken kehuit itseäsi niin voimakkaaksi, olit maailman voittanut, olit jumalien tasalla, ja nyt olet väsyneistä väsynein! Missä on voimasi, jonka jäsenissäsi tunsit, missä on Jumala, johon luotit? Harhaa se oli, haihtuvaa ja katoavaista, niinkuin kaikki auringon alla! Yksin sinä olet heitetty niinkuin me muutkin. Tyhjiys ja pimeys sinulle nauraa niinkuin meillekin. Luuletko, että kukaan on jumalaksi noussut? Petosta ja valhetta on kaikki. Ei yksikään ihminen ole voittanut, sillä pimeys on aina valoa voimakkaampi.» Ahdistuksen yössä on ihmisen sielu, ja hukassa hän

olisi, ellei muistaisi hengen miekkaa vyöllänsä, ellei oman lamautuneen inhimillisen tajuntansa syvyydestä nostaisi mieleensä sitä totuutta, jonka puolesta on elänyt ja taistellut:

Yön kolmen levättyänsä
Sisässä meren sinisen,
Virkki vanha Väinämöinen,
Itse lausui, noin nimesi:
„Ei ole mies pahempikana,
Uros untelompikana
U'ulla upottaminen,
Terhenellä voittaminen.“
Veti vettä kalvallansa,
Merta miekalla sivalti,
Sima siukui kalvan tiestä,
Mesi miekan roiskehesta,
Nousi talma taivahalle,
Utu ilmoillen yleni,
Selvisi meri sumusta,
Meren aalto auteresta,
Meri suureksi sukeutui,
Maailma isoksi täytyi.

Kun ensimmäinen vaara täten oli sivuutettu, ilmestyi toinen:

Oli aikoa vähäinen,
Pirahteli pikkurainen,
Jo kuului kova kohina
Viereltä veno punaisen,
Nousi kuohu korkeaksi
Vasten purtta Väinämöisen.

Ilmarinen säikähti niin kovasti, että »puna putosi hänen poskiltaan», ja Väinämöinen katsellessaan sivulle näki kumman:

Iku-Turso Äijön poika
Vieressä veno punaisen
Nosti päätänsä merestä,
Lakkoansa lainehesta.

Tämä on ihmiskunnan vuosituhansinen itsekkyyys ja eläimellisyys, joka vanhan lohikäärmeen muodossa pistää päänsä kosmillisen tajunnan syvyydestä. »Mihin sinä luulet epäitsekkyydelläsi pääseväsi? Mitä sillä luulet maailmaa hyödyttäväsi? Etkö tunne minua? Etkö tiedä, että minä pidän kourissani ihmiset? Minua kaikki palvelevat, minä olen ihmisten jumala. Mitä sinä tiedoillasi mahdat? Kenen luulet niistä välittävän? Ja mikä totuuden tieto sinulla on, kun et minua tunne? Minä olen se totuus, jota ihmiset etsivät. Minä heille onnen lahjotan ja ainoan autuuden, jota he kaipaavat: himojensa tyydytyksen. Palvele sinäkin minua ja heitä haaveet ihmiskunnan nostamisesta!»

Ihminen pelästyy niinkuin Ilmarinen nähdessään sen mammonan hirviön, jonka edessä ihmiskunta on polvillaan, mutta hän ei enää epäröi:

Vaka vanha Väinämöinen
Saipa korvat kourihinsa,
Korvista kohottelevi,
Kysytteli lausutteli,
Sanan virkkoi, noin nimesi:
„Iku-Turso Äijön poika!
Miksi sie merestä nousit,
Kuksi aallosta ylenit
Etehen imehneille,
Saanikka Kalevan poian?“

Ankaran vakavana hän tiedustelee itsekkyyden hirviöltä, kuinka se on uskaltanut näyttäytyä jumalanpojalle, ja pelon valtaamana Iku-Turso tunnustaa, että hänellä oli mielessä »surmata suku Kalevan, saa'a sampo Pohjolahan», luvaten samalla, ettei hän sitä enää ajattele, jos hengissä saa palata takaisin meren syvyyteen. Mitäpä hänelle olisi muuta voinut tehdä? Itsekkyyks vapisee vanhurskauden edessä ja sen äänetön rukous on: säästä minut, anna minun vielä elää, jätän sinut rauhaan! Ja vanhurskaus säästää itsekkyyden, sillä yhden ihmisen epäitsekkyyks ei hävitä pahuutta maailmasta. Väinämöinen heittää Iku-Turson takaisin laineisiin ja kieltää häntä enää aalloista ylenemästä.

Senpä päivyen perästä
Ei Turso merestä nouse
Etehen imehneille,
Kuni kuuta, aurinkoa,
Kuni päiveä hyveä,
Ilman ihailtavata.

Toinen ahdistus oli ohi, ja nyt seurasi kolmas. Kun vähän taas oli aikaa kulunut, niin Ukko ylijumala nosti rajuilman, jonka vertaista Ilmarinen ei ennen ollut nähnyt:

Nousi tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan;
Kovin läikkyi länsituuli,
Luoetuuli tuikutteli,
Enemmän etelä tuuli,
Itä inkui ilkeästi,
Kauheasti kaakko karjui,
Pohjoinen kovin porasi.
Tuuli puut lehettömiksi,
Havupuut havuttomiksi,
Kanervat kukattomiksi,
Heinät helpehettömiksi;
Nosti mustia muria
Päälle selvien vesien.

Tämä on ihmiskunnan epäitsenäisyys ja ajattelematon häärääminen, joka säästämättä ketään vetää yksilöt pyörteisinsä. »Etkö sinä, joka tahdot viisaasta käydä, näe, mikä sokea luonnonvoima on ihmiselämän takanana? Etkö näe, että ihminen on kuin haavan lehti kehityksen ja kohtalon hirmumyrskyssä? Mitä uusia uria sinä tahdot kulkea, mitä ihmisille opettaa? Ihmiskö itsenäiseksi,

ihmisetkö vapaiksi! Ihmiset, jotka apua kirkuvat, niin pian kuin minun käteni hellittää ja he hetkeksi saavat hengittää työntä ilmaa ja ajatella! Niin, ihmiset eivät minua myrskyksi tunne: he kutsuvat hiljaisuuttani myrskyksi ja kammoavat sitä, mutta raivostani he hurmaantuvat. Kuta vähemmin heidän itse tarvitsee ajatella ja ponnistaa, sitä onnellisempia ovat. Tuulen mukana he rakastavat kulkea. Mitä sinä itsenäisyysk-sinesi heidän joukossaan teet? Herätät heidän vihansa ja heidän vainonsa!»

Ilmarinen kadottaa hetkeksi malttinsa, mutta Väinämöinen nuhtelee, ettei itku hädästä päästä eikä parku pahoista päivistä. Yhdessä Lemminkäisen kanssa Väinämöinen sitten asettaa sanoillaan tuulia ja laineita ja korjaa venettä, niin että se paremmin suojelee aalloista.

Niinpä vihittykin tämän viimeisen ahdistuksen voittaa siten, ettei kuulemastaan, ei näkemästään välitä. »Olkoon kohtalon koura kuinka kova, olkoon kehityksen pyörretuuli kuinka tuima tahansa, ihmisen tehtävä on kuitenkin nousta kohtalonsa herraksi ja ottaa kehityksensä ohjat omaan käteensä, sillä ainoastaan siten hän pääsee sen Jumalan pojaksi, jota kohtalokin palvelee ja jota varten kehitys on olemassa.»

VIIMEINEN TAISTELU.

Viimeinen taistelu Pohjolan pimeitä voimia, pahuuden ja pimeyden enkeleitä vastaan tapahtuu näkymättömässä maailmassa, vaikka varjo »taivaisesta taistelusta» heijastuisikin maalliseen elämään, saaden täällä aikaan vihaa, vainoa, häväistystä ja sortoa maailman puolelta.

Se alkaa suurella tuskalla Getsemanessa. Ihminen aavistaa ja kamppailee sielussaan kauhistuen lopullista uhria. »Ota pois minulta tämä kalkki», hän rukoilee tuskan verihiki ohimoillaan. Mutta kohta perästä: »kuitenkaan ei niinkuin minä tahdon, vaan niinkuin sinä, Isä.»

Kalevala kuvaa tätä tuskaa niin draamallisen vaikuttavasti ja samalla niin rauhallisin elein, että tekisi mieleemme ottaa tähän 43:n runon koko kuvaus (säkeet 23-101):

Vaka vanha Väinämöinen
 Laskevi sinistä merta,
 Itse tuon sanoiksi virkki,
 Puhui purtensa perästä:
 „Oi sie lieto Lemmin poika,
 Ylimmäinen ystäväni,
 Nouse purjepuun nenähän,
 Vaatevarpahan ravaha,
 Katsaise etinen ilma,
 Tarkkoa takainen taivas,
 Onko selvät ilman rannat,
 Onko selvät vai sekavat!“

Lemminkäinen nousee mastoon ja tarkastaa taivasta. »Selvä on», hän ilmottaa, »pieni pilvi vain on pohjoisessa».

Sanoi vanha Väinämöinen:
 „Jo vainen valehtelitki;
 Ei se pilvi ollekana,
 Pilven lonka lienekänä,
 Se on pursi purjehinen;
 Katso toiste tarkemmasti!“

Lemminkäinen katsoo uudestaan ja ilmottaa, että saari näkyy kaukana, haavat täynnä havukoita, koivut kirjokoppeloita.

Sanoin vanha Väinämöinen:
 „Jo vainen valehtelitki;
 Havukoita ei ne olle,
 Eikä kirjokoppeloita,
 Ne on Pohjan poikasia;
 Katso tarkoin kolmannesti!“

Ja kun Lemminkäinen kolmannen kerran tarkastaa, hän huomaa erehdyksensä ja ilmottaa, että Pohjan pursi on tulemassa, »sata miestä soutimilla, tuhat ilman istumassa.»

Silloin vanha Väinämöinen
Jo tunsi toet totiset . . .

Ja enempää tuumaamatta hän käskää soutajia panemaan parastaan, ettei Pohjolan pursi saavuttaisi.

Souti seppo Ilmarinen,
Souti lieto Lemminkäinen,
Souti kansa kaikenlainen;
Lyllyivät melat lyhyiset,
Hangat piukki pihlajaiset,
Vene honkainen vapisi;
Nenä hyrski hylkehenä,
Perä koskena kohisi,
Vesi kiehui kelloloissa,
Vaahti palloissa pakeni.

Pohjolan purjelaiva on kuitenkin nopeakulkuisempi kuin Kalevalan soutovene, ja vanha Väinämöinen

Jo tunsi tuhon tulevan,
Hätäpäivän päälle saavan . . .

Väinämöinen aavistaa, että taistelu pohjolaisia vastaan on oleva tuhoisa hänen omallekin väelleen, mutta ennenkuin hän heittäytyy toivottomaksi, hän vielä koettaa viimeistä mahtikeinoa. Turvautuen hänkin puolestaan taikataitoonsa hän loihtii mereen suuren salakarin, johon Pohjolan pursi ajautuisi. Niin kävikin:

Tulla puikki Pohjan pursi,
Halki aallon hakkoavi,
Jopa joutuvi karille,
Puuttui luottohon lujasti;
Lenti poikki puinen pursi,
Satakaari katkieli,
Mastot maiskahti merehen
Purjehet putoelivat
Noiksi tuulen vietäviksi,
Ahavan ajeltaviksi.

Louhi Pohjolan emäntä juoksee jaloin veteen purtta nostamaan, mutta kun huomaa sen perin hajonneeksi ja piloille menneeksi, hän vähän mietittyään muuttaikse suunnattoman suureksi kotkaksi, jonka »toinen siipi pilviä sipaisi, toinen vettä vieprahteli». Aseellisen väkensä ottaa hän pyrstöilleen ja siipensä alle ja ryhtyy tällä tavalla hätyyttämään kalevalaisia.

Jo tulevi Pohjan eukko,
Lintu kumma liitelevi,

Harteista kuin havukka,
Vaakalintu vartalolta.
Yllättävi Väinämöisen,
Lenti purjepuun nenähän,
Vaatevarpahan rapasi,
Päähän pielen seisotaikse;
Oli pursi päin puota,
Laiva laioin kallistua.

Ilmarinen rukoilee jumalaltaan suojelusta tulevassa taistelussa, mutta Väinämöinen kysyy puoleksi ivalla, joko Pohjolan emäntä nyt on saapunut Sammon jaolle. »En lähe Sammon jakoon sinun kanssasi, katala», huutaa Louhi vastaukseksi ja tavottaa Sampoa veneestä.

Nyt alkaa tuima taistelu. Lemminkäinen vetää miekkansa, iskee ja huutaa:

„Maahan miehet, maahan miekat,
Maahan untelot urohot,
Sa'at miehet siiven alta,
Kymmenet kynän nenästä!“

Väinämöinen näkee lopun lähestyvän:

Vaka vanha Väinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen
Arvasi ajan olevan,
Tunsi hetken tulleheksi . . .

Hän vetää melan merestä ja iskee sillä kokolta kynnen toisensa perästä, niin ettei jää kuin yksi »sakarisormi».

Pojat siiviltä putosi,
Melskahti merehen miehet,
Sata miestä siiven alta,
Tuhhat purstolta urosta;
Itse kokko kopsahtihe,
Kapsahutti kaaripuulle,
Kuni puusta koppeloinen,
Kuusen oksalta orava.

Mutta voi! »Sormella nimettömällä» Louhi tavottaa Sampoa ja

Sammon vuoalti vetehen,
Kaatoi kaiken kirjokannen
Punapurren laitimelta
Koskelle meren sinisen;
Siinä sai muruiksi sampo,
Kirjokansi kappaleiksi.

Pohjolaiset oli voitettu, mutta Sampo oli samalla hävitetty!

Kuinka tämä nyt on vertauskuvallisesti ymmärrettävissä? Minkätähden Sampo uudestaan menetettiin?

Taistelua pohjolaisia vastaan meidän ei tarvitse symbolistisesti selittää, koska se on värikäs ja eloisa kuvaus todellisesta taistelusta näkymättömässä maailmassa; mitä kuvauksessa on fyysillistä realismia, se pitää paikkansa tuolla puolen sielullisina vastaavaisuuksina. Mutta kysymykseksi meille jää, miksi Sampo, aurinkoruumis, jonka saavuttamiseksi eli luomiseksi on niin paljon työtä tehty, niin monta vaaraa ja vaikeutta kestänyt, — miksi se vielä kerran menetetään, miksi se pirstoutuu ja kappaleiksi hajoaa. Mieleemme käy apeaksi ajatellessamme Kalevalan sankareita, muistelllessamme, että Ilmarinen alkuaan oli Sammon takonut, ja me kysymme murheellisina: eikö tuo näennäinen voitto itse asiassa ollut suuri tappio?

Tässä kohden Kalevala — avattuna mystillispsykologisella avaimella — kuitenkin taas todistaa, mikä syvä elämäkokemus ja viisaus sen runoihin on kätkeyty. Sillä jos se olisi antanut Sammon ehjänä jäädä kalevalaisille, eikö silloin Pohjola olisi jäänyt aivan osattomaksi? Silloin Kalevala olisi painostanut sitä dualismia, sitä ikuista eroa hyvän ja pahan välillä, jota ei jumalallisessa viisaudessa ole. Kalevala olisi edustanut hyvää — tietenkin, — mutta Pohjolan olisi kohtalo tuominnut niin sanoaksemme auttamattomaan pimeyteen ja kadotukseen, ja Kalevalan sankarit olisivat saattaneet ajatella, ainakin olisimme me niin voineet tehdä heidän puolestaan, että hyvä ja oikeus sai palkkansa ja paha ansaitun rangaistuksen.

Kun sitävastoin Kalevala antaa Sammon pirstoutua, terottaa se sillä korkeimman siveellisen opetuksensa. Sampo — viisauden lähde, onnen tuoja — ei ole yksilöä varten. Oli Ilmarinen tai Väinämöinen kuinka hyvä tahansa, Sampo ei voinut jäädä yksin heille, niinkauan kuin he taistelivat pimeyden voimia vastaan. Taistellessaan niitä vastaan he erottivat ne itsestään; asettuessaan Jumalan sankareiksi he ikäänkuin työnsivät pahuuden ulos Jumalasta. Mutta onko tämä mahdollista? Saattaako mikään jäädä osattomaksi Jumalasta ja Hänen elämästään? Voiko pahuutta olla, jota ei Jumala rakkaudellaan voittaisi, voiko olla tietämättömyyttä niin mustaa, ettei Jumalan läpätunkeva valo koskaan pääsisi siihen paistamaan?

Ei, me vastaamme tähän, ei ole. Ei ole sitä perkelettä, jota ei Jumalan rajaton sääli kerran pelastaisi. Sentähden olisi ollut psykologinen ja vielä enemmän okkultinen erehdys antaa Sammon jäädä ehjäksi kalevalaisten käsiin. Sammon tuli pirstoutua ja hajota kappaleiksi, niin että kaikki siitä saivat osansa: Louhikin kantoi siitä kannen Pohjolaan. Täten opetettiin vihitylle kalevalaiselle viimeinen suuri läksy: täydellisen uhrautuvaisuuden!

Ainoastaan se, joka kokonaan ja lopullisesti saattaa kieltää itsensä, voi kokonaan ja lopullisesti kelvata Logoksen eli Jumalan edustajaksi maan päällä. Samoinhan Kristuskin kulki tiensä Golgatalla ja kuoli ristinpuulla ihmiskunnan hyväksi.

Syvästi inhimillinen onkin Kalevalan kuvaus Väinämöisen nöyrästä ja iloisesta kiitollisuudesta, kun hän näki, miten tuulet ja aallot kuljettelivat maihin Sammon siruja:

Vaka vanha Väinämöinen
Näki tyrskyn työntevän,
Hyrskyn maalle hylkeävän,
Aallon rannalle ajavan
Noita sampuen muruja,
Kirjokannen kappaleita.
Hän tuosta toki ihastui,
Sanan virkkoi, noin nimesi:
„Tuost' on siemen sikiö,

Tuosta kyntö, tuosta kylvö,
Tuosta kasvu kaikenlainen,
Tuosta kuu kumottamahan,
Suomen suurille tiloille,
Suomen maille mairehille!“

Ja Väinämöisen rukous kansansa puolesta, kun hän itse on kaikkensa menettänyt, osottaa, kuinka tyystin hän on itsensä unohtanut:

„Anna luoja, suo Jumala,
Anna onni ollaksemme,
Hyvin ain' eleäksemme,
Kunnialla kuollaksemme
Suloisessa Suomen maassa,
Kaunihissa Karjalassa!“

Täten loppuu Kalevalan kertomus Sammosta ja siis Kalevalan esitys vihkimyksen suuresta draamasta. Runo kyllä palaa sankareittensa elämänvaiheisiin ja kertoo, kuinka Pohjolan emäntä, jonka valta oli vaipunut ja arvo alentunut, mietti kosta ja sai aikaan kaikenlaisia vaikeuksia kalevalaisille (45 ja 46 runo) tullakseen lopulla voitetuksi vasta 49:nnessä runossa. Mutta sota Sammosta on päättynyt eikä Sampo enää ehjänä esiinny.

Nyt muuan kysymys on oikeutettu: eikö sitten vihitty saakaan pitää omaa aurinkoruumistaan? Miten niin ollen on hänen omaa suhdettaan omaan ikuiseen taikaruumiiseensa ymmärrettävä? Onko Sampo ainiaaksi menetetty? Missä on silloin vihityn kuolemattomuus? Eiköhän tässä sittenkin piile vielä suurempi mysterio?

Ja me vastaamme: piilee. Sammon menettämisen takana piilee sen uusi takaisin saavuttaminen. Semmoinen on elämän laki. Kaikki mitä henkisesti menetetään, voitetaan jälleen. »Ken henkensä menettää, hän saa iankaikkisen elämän.«

Samporuumis kyllä kerran tulee vihityn omaksi. Siihen Kalevala selvästi viittaa Väinämöisen sanoilla:

„Annapas ajan kulua,
Päivän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen Sammon saattajaksi . . .“

Ja jos kysymme: milloin tämä vihityn elämässä tulee tapahtumaan? löydämme vastauksen juuri edellä kerrotusta Sammon taistelusta. Tietysti silloin, vastaa Kalevalan henkinen katsantokanta, kun ei vihitty enää taistele, kun hän ei enää erota itseään pahasta eikä asetu Jumalan puolelle perkelettä vastaan, vaan antaa itsensä lunnaksi pahalle, sanoen: »en enää taistele pimeyden voimia vastaan, vaan rakastan niitä ja kokoan ne itseeni. Tulkoon kaikki paha minun ylitseni ja minun sisääni, että minä voisin sen hyväksi muuttaa ja hyvänä itsestäni lähettää. Tulkoon kaikki kirous minun päälleni, että minussa se siunaukseksi muuttuisi!«

Tämä opetus on samalla kätkeytyneenä runon kertomukseen ihanana tulevaisuuden ja ylösnousemuksen lupauksena.

Tunnettiin toisen vihkimysdraaman, jossa tämä ylösnousemus on kuvattu realistiseksi todellisuudeksi. Uusi testamentti kertoo, miten Kristus kuolemattomassa aurinkoruumiissaan murtaa Tuonen vallan ja nousee kuolleista. Hän onkin kuollut nöyränä kuin uhrilamma tekemättä kenellekään vastarintaa, vieläpä kieltäen Pietaria häntä puolustamasta, kun tämä miekkaan tarttui. Mutta minkä hän suurimmassa inhimillisessä tuskassaan ristinpuulla kadotti, sen hän suurimmassa jumalallisessa riemussa voittaa jälleen ylösnousemuksessaan. Ja se, mihin Kalevala aavistuksena viittaa, toteutuu siis toisen pyhän kirjan kirkkaimpana ihmetapahtumana.

IV.

KALEVALAN MAGIAA.

OKKULTISHISTORIALLINEN AVAIN.

KALEVALAN MAGIAA.

34.

MITÄ MAGIALLA TÄSSÄ TARKOTAMME.

Magialla ymmärretään tavallisesti noituutta eli taikuutta, jolla aikaansaadaan toivottuja tuloksia aineellisen elämän alalla nopeammin ja varmemmin kuin luonnollisilla keinoilla. Sitä kutsutaan hyväksi eli valkoiseksi, jos sen avulla tavotellaan hyötyä ja etua itselleen tai ystäville, pahaksi eli mustaksi taas, jos sitä käytetään toisten vahingoittamiseksi.

Allan Menzies sanoo suomeksi v. 1910 ilmestyneessä kirjassaan »Maailmanuskonnot»: »Jokaisessa raakalaisuskonnossa on joku määrä *taikuutta*, käytetään taikakeinoja, joiden avulla luullaan voitavan vaikuttaa tulevaisiin asioihin tai saada edeltäpäin tietoa niistä. Kehittymättömällä ihmisellä ei ole tarkkaa kunnollista tietoa luonnonlaeista, eikä hän ymmärrä synn ja seurauksen suhdetta, niin että hänen mielikuvitustaan ei rajoita mikään ja hän luulee voivansa monella tavalla vaikuttaa luonnon kulkuun. Hän jäljittelee sellaista, jota hän luulee tapauksien syyksi, ja odottaa siten saavansa aikaan samallaisia tuloksia; hän käyttää valtaansa, jonka hän luulee henkien yli omaavansa, pakottaakseen niitä täyttämään hänen toivomuksiaan. Tai hän käyttää esineitä, joissa hän luulee jonkun salaisen voiman piilevän, sillä tavalla, että hän laskee siten saavansa toivotun tuloksen aikaan. Taikausko tulee siten tekemisiin sekä henki-uskon että satunnaisten esineiden palvelemisen kanssa, siis sekä animismin että fetichismin kanssa. Heimon keskuudessa on tavallisesti *erityinen henkilö*, joka tuntee nämä asiat ja pystyy niitä käyttämään.»⁶⁴

Tuntuu siis melkein kuin prof. Menzies asettuisi valistusajan kannalle magian ja mystiikan suhteen ja leimaisi niitä paljaaksi taika- ja harhauskoksi. Tieteellisesti oikeammalla ja varovaisemmalla kannalla on prof. Heinrich Schurtz laajassa, suomeksi v. 1915 ilmestyneessä teoksessaan »Kulttuurin alkuhistoria», sanoessaan: »Nykyajan tutkija on saanut ratkaistavakseen sangen vaikeita ongelmia. Tarkempi perehtyminen hypnotismiin on osoittanut, ettei pelkkä kielteinen kanta ja rikkirepivä »skepsis» riitä, vaan että suurella osalla siitä, mikä luonnonkansoissa esiintyy mystiikkana, on tieteellisesti todistettava pohja ja perus. Siten on kuoliniskun saanut esim. se mukava katsomus, että kaikki shamaanit ja poppamiehet olivat taitavia ilveilijöitä ja silmäkääntäjiä.»⁶⁵

Suomalaiset ja lappalaiset ovat aina ympärillä asuvien kansojen mielestä olleet mahtavia noitita ja velhoja, ja tietysti näillä on ollut syytä uskoonsa. Ei millään kristityllä kansalla liene säilössä niin paljon kaikenkaltaisia lukuja ja loitsuja kuin on meidän kansallamme. C. A. Gottlund sanoo kirjoituksessaan »Vanhoihin Suomalaisten viisauksia ja opin-keinoja»: »Hyö (suomalaiset kansat) ovat ensinnäkin siitä mainittavat,

⁶⁴ Op. cit. siv. 56, 57.

⁶⁵ Op. cit. siv. 757.

ettei mikä kansa maailmassa, on tullut niin ympärinkuultuiksi heidän Taikauksista ja Noitumisistaan, kuin tämä Suomalainen kansa. Nämä keinot ovat heissä kohottaneet ihtiensä varsin yheksi Opiksi, eli Tietomukseksi; joka kyllä ulkopuolellansa osoittaaksen, osittain ruakoilla ja ouvoilla kuvilla, osittain merkkillisillä tapauksilla, *joit' ei ykskään ole vielä tutkinut*. Sisällensä osottaa tämä Oppi ynnä turhuutta, monta myöskin *isoa tietoa ja viisautta*, joka selittää, että ehkä Suomalaiset silloin elivät melkeen mielen pimäydessä, niin oli heidän kuitenkin yks luonnollinen ehkä erikummainen *Viisaus*, joka oli aivan iso, vaikka se tehtiin luonnottomaksi; ja osotettiin ouvolla tavalla. Tällä heidän viisauvellansa ja turhuuvellansa peloittivat hyö muita kansoja, ja piettiin voimaallisimpinä ja tietävämpinä muista ihmisistä. Sanottiin kyllä että hyö olivat liitoksessa perkelen kanssa, ja siltä saivat sekä viisauvansa että voimansa. Luonnottomalla tavalla ovat ihmiset aina olleet nopiat selittämään käsittämättömiä tapauksia; ja jos taikausten harjottaminen osottaisi Suomalaisissa mielen valistamattomuutta, niin eivät hyökään olleet heitä viisaammat, jotka taisivat tätä uskoa, ja siihen luottivat.»⁶⁶

Jo v. 1782 ilmestyi Turussa K. S. Lencqvist'in latinankielinen tutkimus vanhojen suomalaisten tietoperäisestä ja käytännöllisestä taikauksesta (*Dissertatio de superstitione veterum Fennorum theoretica et practica*), ja koska siinä luokitellaan ja luetellaan maagillisia ilmiöitä tyhjentävämmiin kuin myöhemmissä teoksissa, mitä olemme nähneet, tahdomme tässä lyhyesti toistaa Porthan-Lencqvistin luokittelun.⁶⁷

»Hyväatekevää loitsutaitoa» eli valkoista magiaa oli seuraavat lajit:

1) *Ennustaminen*, joka tapahtui a) vedellä (myöhemmin paloviinalla tai kahvilla) täytetyn maljan eli pikarin avulla, b) potilaan vaatekappaleista, c) aaveista, d) arpomisella (seulalla, noitarummulla) ja e) päivien valinnalla.

»Aaveet olivat ikäänkuin tulevaisten tapausten enteitä ja otettiin monenlaisista kohtaavista ja satunnaisista seikoista. Niinpä korvien suhina ennusti, että tultaisiin kuulemaan uutisia; akan kohtaaminen, kynnykseen kompastuminen ja hevosen selästä putoaminen olivat muka pahoja aaveita; naakkojen vaakunta, kissan naukuminen ja poskien tai leuan syhyminen merkitsivät vierasten tuloa. Kuoleman enteitä oli monenlaisia, esim. se naputus, minkä seinään tekee *kuoleman kello* (*Thermes Pulsatorium*), koirien ulvonta ja huuhkajain huuto, maassa oven edessä ristissä olevat oljenkorret tai lastut» j. n. e.

Päiväin valinta perustui nähtävästi astrologisiin tietoihin. »Heillä oli onnelliset ja onnettomat päivänsä.» Alakuun viimeiset ja yläkuun ensipäivät esim. olivat »tyhjiä päiviä», koska kuu silloin oli näkymätön, ja niinä päivinä ei ollut hyvä kylvää eikä lannottaa peltoa.

2) *Lumous*, jolla loitsijat lujittivat itseänsä muitten nostattamia vahinkoja ja onnettomuuksia vastaan ja pystyivät torjumaan ja kääntämään ne pois itsestään. a) Loitsuillaan y. m. keinoilla he koettivat tehdä ruumiinsa haavottamattomaksi ja turvatuksi kaikenlaisilta aseilta, turvata karjaa petojen hyökkäyksiltä, suojata asuntojaan tulelta ja ajopelejänsä varkailta sekä menestyksellä puolustaa asiaansa oikeuden edessä. b) Vannottamisella yrittivät estää luonnonvoimia vahinkoja tuottamasta ja vahingollisia eläimiä haittaa tekemästä. c) Manauksilla koettivat poistaa ja karkottaa karhut, taudit ja muut pahat itsestään ja ystävistään. d) Varaamisella (käyttämällä ristinmerkkiä, kääntämällä sukat nurinpäin, tekemällä eräänlaisia solmuja, lahjuksilla, uhreilla j. n. e.) arveltiin voitavan luotansa torjua niitten pahain ihmisten juonet ja hankkeet, jotka taikatempuillaan kokivat vahingoittaa. e) Takaisin kääntämisellä luultiin itseään turvattavan niistä vaurioista ja rikkeistä, mitkä joku vihamies oli nostanut. Siispä koettivat tämän taidon mestarit kääntää saamansa pahat takaisin kateihin. f) Palautuksella kokivat loitsijat korjata vammoja ja saattaa kadonneet esineet entiseen loukkaantumattomaan tilaansa. He pakottivat siten esim. varkaan tuomaan takaisin tavaran

⁶⁶ Otava eli Suomalaisia huvituksia. I osa. Tukholmissa 1831. Siv. 26, 27.

⁶⁷ Kts. Henrik Gabriel Porthanin tutkimuksia. Suomentanut Edv. Rein. Suom. Kirjallisuuden Seura, Helsingissä 1904. Siv. 173-207.

ja miehestään vierotetun vaimon mielen kääntämään rakkautensa takaisin mieheensä.

3) *Onnen tavottaminen eli tuominen.* Tämä tapahtui osaksi monenlaatuilla salaisilla tempuilla, osaksi jonkinlaisen kotihengen (Lencqvist sanoo *spiritus familiaris*, »piritys», me sanoisimme tontun eli haltian) avulla, joka hankkii ystävilleen rikkautta, rahaa ja muuta hyvää.

»Pahantekevää loitsutaitoa» eli mustaa magiaa luetellaan seuraavat lajit:

1) *Silmään kääntäminen.* »Tällöin velhot hämmentävät luotteillaan muitten ihmisten kaikki sielun ja ruumiin kyvyt siihen määrään, että nämä eivät ole omia käskijöitään, vaan ovat kuulevinaan, näkevinään ja tuntevinaan sitä, jota juuri tahdotaan heidän kuulevan j. n. e., tai vahingoittavat itseään.» Lencqvist luettelee, miten petetään silmiä, korvia, kieltä, mielikuvitusta, miten saatetaan toinen suunniltaan, miten vaikeutetaan hänen liikuntokykynsä tai kerrassaan poistetaan se, miten mielin määrin pannaan liikkeelle toisen tunteita. Kaikkia näitä ilmiöitä kutsutaan nyt hypnotismiksi.

2) *Noitumus* ahtaammassa merkityksessä, jolloin »jumalattomilla tempuilla väijyvät muitten henkeä, menestystä ja omaisuutta, eivätkä näin rikksellisen tarkoitusperän saavuttamiseksi katso mitään keinoa häpeälliseksi, kunhan vain asia voi tapahtua salaa ja turvassa». Tähän tarkotukseen käytettiin varsinkin noidannuolta eli »tyrää», jota kuvailtiin keräntapaiseksi ja joka sai ruumiin sisäosissa aikaan niin ankaraa kipua, että kuolema varmuudella seurasi. Myös saattoivat he taudeilla vaivata vihamiestään tai saattaa hänet synkkämieliseksi, halvautuneeksi, sokeaksi tai ontuvaksi. Toisen avioliittoakin pyrkivät noidat häiritsemään ja tekemään onnettomaksi, hedelmättömäksi, riitaiseksi tai muulla tavalla kurjaksi. Vieläpä pyrittiin turmelemaan vihamielen luonnetta, niin että hänestä tuli varas, rosvo, avionrikkoja, juoppo, tuhlaaja tai muulla tavoin paheellinen henkilö.

3) *Puskut ja kiroukset*, joilla »täydestä suusta syydettiin vihamieliseen tai vastustajalleen, jolle paha suotiin, onnettomuuksia ja toivottiin tälle itselleen ja koko hänen heimolleen kaikkea turmiota. Nämä toimitettiin määrättyillä menoilla ja luvuilla, joihin lisäksi tuli kaikkennäköisiä jumalattomia apukeinoja.»

Apuneuvoista, joita loitsijat — sekä valkoiset että mustat — käyttävät toimituksissaan, mainitsee Lencqvist m.m.

1) *Taikamerkit*, kirjaimet, numerot tai muunlaiset merkit, ja voimme lisätä

2) *taikakalut*, esim. seulat, noitarummut j. n. e.

3) *Sanat*, s. o. sanat ja lyhemmät lauselmat, joilla poistettiin tauteja, lumottiin käärmeitä j. n. e.

4) *Luvut*, s. o. syntysanat ja varsinaiset loitsut.

5) *Menot ja temput.* »Niinpä täytyy ennen auringon nousua kulkea monet kerrat hautuumaitten ympäri, haudata sinne tänne ihmisluita, silmiään kääntämättä viskata esine, mikä hyvänsä, taakseen, ripustaa taikakalu kaulaan tai rintaan, silmääräpäyttämättä, yhdellä hengenvedolla juosta määrätty matka» j. n. e.

6) *Ihmeelliset, intoilevat mielenliikutukset ja elkeet.* »Jos on nostettava tai poistettava paha, niin tähän toimeen ryhdytään kauhistuttavilla ja ikäänkuin raivoisilla elkeillä, mutinalla ja ruumista sinne tänne mutkistelemalla.»

7) *Liitot pabolaisen kanssa.* »Ei näet ole epäilemistä siitä, että on ollut sellaisia, jotka ovat menneet niin pitkälle jumalattomuudessa ja typeryydessä, että ovat vihkineet itsensä Jumalan ja ihmiskunnan viholliselle, sillä lailla saadakseen jumalattomissa yrityksissään hänen ikuista apuaan. Todenmukaista on, että jumalattomuuden siemen on peräisin pakanuudesta. Sillä me olemme yllä osottaneet, että

esivanhempamme uskoivat löytyvän joitakin pahoja haltioita ja henkiä, joiden apua muutamat pyysivät.»

Olemme täten saaneet ulkopiirteissään jokseenkin tyydyttävän kuvan niistä salaisista menetelmistä — mikäli niitä tunnetaan, — joita tavallisesti kutsutaan nimellä magia eli taikuus. Kalevalakin on täynnä tätä magiaa. Kaikki sen sankarit ovat loitsutaitoisia, Lemminkäinen, Ilmarinen, Joukahainen, Louhi ja ennen kaikkea Väinämöinen, jonka sanojen ja laulun sekä soiton mahdollia ei ole ainoastaan lumoava, vaan suorastaan luova ja ihmeitä tekevä voima. Taikakaluna esitetään Lemminkäisen harja, joka äidin ja vaimon nähden vuosi verta, kun kuolo oli Lemminkäistä kohdannut. Väinämöinen turvautuu kerran arpomiseen, kun kuu ja päivä olivat lakanneet paistamasta (49: 75-110). Niinikään kerrotaan hänestä, että hän paranteli sairaita sekä voiteilla että magnetisilla katseilla, sekä kätten päälle panemisella että puhaltamalla, sekä rukouksilla että loitsuilla (45: 313-362). Huomio ei kuitenkaan Kalevalaa lukiessa niin suuresti kiinny näihin maagillisiin yksityisseikkoihin, koska ne siinä enimmäkseen esiintyvät luonnollisina ja jokapäiväisinä sivuseikkoina. Juoni, sen ylevä sisältö ja kuvauksen estetinen ehjyys herättävät syvimmän ja pysyvimmän mielenkiinnon. Mutta kysymys, minkä jokainen tarkkaavainen lukija tekee itselleen, on: »ei suinkaan tuonlaisissa kertomuksissa ole mitään todellista pohjaa ja perää?!» Ja moni lukija empimättä vastaa itselleen: »ei tietenkään!»

Tässä kuitenkin on varovaisuus paikallaan. Jyrkkä kieltäminen ei pitkälle vie. Kuten prof. Schurtz edellä toistamissamme sanoissa huomauttaa, ei nykyajan tutkija enää ole samassa asemassa kuin valistusajan tiedemies. Me tunnemme jo virallisesti siksi paljon ihmissielun salaisia kykyjä (esim. hypnotismia, selvänäköisyyttä, psykometriaa), että leimaamme itsemme tietämättömiksi tai humbugitieteilijöiksi, jos vain kohautamme olkapäitämme »saduille» ja »ihmetarinoille».

Mitä tämän kirjan tekijään tulee, hänellä ei ole mitään syytä kieltää maagillisten ilmiöiden ja magian todenperäisyyttä. Päinvastoin hänen — oman kokemuksensa nojalla — täytyy tunnustaa, että hän tietää useiden edellä lueteltujen ilmiöiden pitävän yhtä todellisuuden kanssa, vieläpä voisi mainita semmoisia, joita edellä ei ole lueteltu. Kuitenkaan tämä ei merkitse, että hän siveellisesti katsoen niitä semmoisinaan hyväksyisi.

Emme näet ihmettele yleistä mielipidettä ja niitä arvostelijoita, jotka tuomitsevat taikuuden ja magian oleelliseksi tunnusmerkiksi kaikelle sille maailmankatsomukselle, jonka katse ei ulotu nykyistä maallista elämää ulommaksi. Pikkumaista ja alhaista on todella tuo alituinen huolehtiminen aineellisen elämän eduista ja tarpeista, sen menestyksestä ja sen turvaamisesta, ja — jos huolehtia täytyy — epäilemättä rehellinen työ ja vilpitön käytös on aikaa myöten parempaa magiaa kuin kaikenlaiset loitsut ja temput. Valistus, sivistys ja kristillinen maailmankatsomus on tässä suhteessa kieltämättä vaikuttanut kohottavasti kansoihin. Mutta yleinen mielipide ja arvostelu riippuu siitä käsityksestä magiasta, mikä on vallalla. Jos käsitys muuttuisi, muuttuisi arvostelukin.

Emme suinkaan tässä tahdo yrittää muuttaa yleistä käsitystä magiasta. Tahdomme vain lausua julki sen oman mielipiteemme, joka lukijalle kyllä lienee jo selvinnyt, että magia todellisuudessa ja alkuperäisesti on perin toista kuin yllä kuvatut temput ja loitsut. Todellisuudessa magia on toimintaa näkymättömässä maailmassa ja siis yhtä tiedon kanssa. Tietäjä on juuri ihminen, joka hallitsee joitain voimia näkymättömässä maailmassa, ja sentähden hänen toimintansa tietäjänä asianmukaisesti on magiaa eli maagillista toimintaa. Kaukana siitä, että tämä toiminta liikkuisi aineellisen ja fyysillisen elämän alalla, sen tarkoitusperät päinvastoin ovat ylifyysillistä ja henkistä ja siveellistä laatua. Todellinen magia ei koske ruumiilliseen elämään muuta kuin välillisesti, se edistää vain henkistä kasvua ja ihmiskunnan sisäistä sivistystä. Muunlainen magia, milloin siinä todella käytetään salaisia voimia, on jumalallisen kyvyn prostituoimista.

Tietäjän maagillisessa toiminnassa ilmenee hänen tapansa suhtautua ympäröivään maailmaan ja ihmiskuntaan. Eräs puoli hänen toiminnastaan on suorastaan kasvattavaa laatua, on itse asiassa kasvatusta. Hänen tehtävänsä on kasvattaa ihmisiä, vaikuttaa heihin, vieläpä saada muutamia heistä oppilakseen.

Voimme siis sanoa, että magia tässä rajoitetummassa merkityksessä on se sielullinen menetelmä, jota tietäjä käyttää kasvattaessaan ihmisiä ja hankkiessaan itselleen oppilaita.

Seuraavassa tahdomme esittää pari piirrettä näistä Kalevalan tietäjien kasvatustavoista, ja silloin samalla selvinnee, minkätähden kutsumme niitä maagillisiksi eli yhteisnimellä magiaksi.

Ymmärtääksemme oikein kalevalaisten tietäjien maagillisia kasvatusmetodeja on meidän luotava silmäys siihen taustaan, siihen inhimilliseen ympäristöön, jossa he vaikuttivat. Eikä tämä ympäristö ole haettava siltä ajalta, jolloin Kalevalan runoja nykyisessä muodossaan laulettiin tai sepitettiin, vaan paljon vanhemmalta ajalta — siltä, josta Kalevalan runot, ainakin katkelmat niistä, todella kertovat. Emme tahdo yrittää vuosiluvuissa määritellä, kuinka kauas meidän on siirryttävä taaksepäin: Kalevala laulaa niin monenlaisista ajoista, kuten tulemme näkemään, että voimme puhua sadoista vuosista ja tuhansista ja kymmenistä tuhansista. Meidän on vain siirryttävä niin kauas taaksepäin, että tapaamme ympäristön, joka sielullisesti katsoen enimmäkseen eroaa nykyisestä ihmiskunnasta ja joka samalla on ensimmäinen, missä Kalevalan tietäjäsankarit vaikuttivat. Sillä huolimatta tieteellisten tutkijaimme epäilyksistä Kalevala vie meidät, jos osaamme nähdä ja tuntea sen maagillista ilmapiiriä, sangen kauas »historiantakaisiin» aikoihin, aikoihin, jolloin nykyinen Suomen kansa ei vielä ollut olemassa, mutta jolloin meidän esi-isämme — ja miksemme kutsuisi heitäkin suomalaisiksi? — elivät ja vaikuttivat. Suomen kansan menneisyys ja alkuperä on kätkeytyneenä hämärään muinaisuuteen, mutta okkultisesti katsoen on eräs seikka varma: meidän kalevalainen henkemme ja kulttuurimme on atlantilaisesta alkuperää.⁶⁸ Muotonsa ja esitystapansa puolesta Kalevala tietenkin on arjalainen tuote, mutta kun tunkee sen henkeen, niin astuvat näkyviin atlantilaiset kuvat ja vaikutelmat. Ja sentähden meidän täytyy ymmärtääksemme Kalevalan magiaa oikein, saada jonkunlainen käsitys atlantilaisen ihmisen psykheestä eli sielusta.

Olemme jo ennen puhuneet tästä ihmiskunnan neljännessä, atlantilaisesta juurirodusta ja silloin maininneet, että atlantilaiset olivat tunneihmisiä vielä suuremmassa määrässä kuin nykyisen viidennen, arjalaisen juurirodun ihmiset.⁶⁹ Tällainen lyhyt määritelmä on luonnollisesti perin puutteellinen. Saadaksemme edes jonkunlaisen kuvan atlantilaisesta ihmisestä on vertailun vuoksi hyvä ajatella nykyistä eurooppalaista ihmisyksilöä.

Miten voisimme häntä, nykyajan ihmistä, sielullisesti määritellä? Tunnetta on kyllä hänen sisin ja salaisin olemuksensa, mutta hän pyrkii enemmän ja enemmän käyttämään järkeänsä ja sillä itseään hillitsemään ja tekojaan ohjaamaan. Virallisesti hän tunnustaa järjen ylivallan ja suree, ettei se läheskään aina ole vallalla hänen yksityisessä elämässään; samalla hänellä on hämärä aavistus siitä, että järki on paljon muuta kuin itsekkäästi laskeva ja omaa etua katsova neuvokkuus. Hänen päiväajantansa on olennaisesti ajatustoimintaa; ihminen, joka ei kykene järkeään käyttämään, on päiväajunnassa sairas ja erotetaan mielipuolena muista ihmisistä. Hänen ajatuselämänsä taas perustuu havaintoihin, joita hän aistimillaan tekee. Unitajunta on hänellä hämärä, usein sekava ja järjetön, ja hän tekee jyrkän eron päivä- ja

⁶⁸ Mad. Blavatsky sanoo Salaisessa Opissaan, että kiinalaiset, japanilaiset, mongolilaiset, suomalaiset, turkkilaiset y. m. kuuluvat atlantilaisen juurirodun seitsemänteen (mongolilaiseen) alarotuun. Muutamat tiedemiehet, esim. Yrjö Koskinen väitöskirjassaan „Tiedot Suomensuvun muinaisuudesta“, arvelevat, että Suomensukuiset kansat ovat turanilaista alkuperää ja että niihin kuuluivat vanhat kaldealaiset ja sumeerit muinaisessa Babyloniassa: teosofisen jaon mukaan nämäkin kansat olivat atlantilaisia. Historiallisesti katsoen Kalevala on saattanut olla, kuten Ganander arvelee, jonkun jättiläisen nimenä. Hänellä on ollut tarun mukaan kaksitoista poikaa, joista, kuten ennen olemme huomauttaneet, Kalevalan pääsankarit ovat enimmäkseen tunnetut; kaikkien nimiä ei tiedetäkään. J. R. Aspelin oli epäilemättä oikeassa otaksuessaan, että kun päästään selville kaikkien poikien nimistä ja elämäntoista, voitetaan uutta valoa Suomen kansan muinaiseen historiaan. Ja ken tietää, missä määrin piispa Daniel Juslenius erehtyi oikein, kun hän uskoi, että Suomi ikivanhaan aikaan oli ollut mahtava valtakunta, jota omat kansalliset kuninkaat hallitsivat? Ne olivat „Kalevalan“ aikoja, nuo vanhat ajat, ja Kalevala ei ollut nykyinen Suomenniemi. Lönnrot myös mainitsee, että kansan tarinassa toiset pitävät Kalevalan poikia jättiläisinä, ja tähän sopii verrata sitä perintä- ja salatietaa, että atlantilaiset olivat kasvultaan kookkaampia kuin nykyiset arjalaiset.

⁶⁹ Kts. 10 luku, Lemminkäisvoimat.

unitajuntansa välillä.

Kuta enemmän hän europalaistuu, sitä itsenäisemmäksi hän pyrkii. Sivistyksen henkinen voima on siinä, että se tekee hänet yksilölliseksi ja personalliseksi olennoksi. Hän on oma itsensä, ei ainoastaan »isänsä poika» tai sen ja sen perheen eli suvun jäsen. Yksilöllinen vapaus on hänen tunnuslauseensa ja yhteiskunnassaan hän tahtoo nähdä mahdollisimman vapaan kilpailun vallitsevan.

Sisimmässään ihminen aina on sama, mutta persoonallisuudessaan hän muuttuu aikojen ja olosuhteiden mukaan. Kuinka poikkeavainen europalaisesta oli itse asiassa vanha atlantilainen persoonallisuus!

Keskinäinen atlantilainen ei ollut järkensä kehityksessä eikä ajatuksensa käytössä läheskään yhtä pitkällä kuin europalainen; hän ei ollut lainkaan niin itsenäistynyt, ei edes samassa määrin yksilöitynyt. Hänellä ei ollut »omaa tahtoa». Hän kaikessa ajatteli ja kaikkia asioita katseli samoilla silmillä kuin hänen vanhempansa, hänen sukunsa, hänen heimonsa; hän ikäänkuin eli heissä, he hänessä — vainajatkain olivat aina läsnä hänen muistissaan. Hän oli melkein paljasta tunnetta ja haavetta. Hän oli enemmän joukkosielun osa kuin eristäytynyt yksilösielu, ja tämä on vanhojen kansojen vainajainpalvonnan alkujuuri ja psykologinen tausta.

Hänen päivätajuntansakin oli toisella tavalla organisoitu kuin nykyajan ihmisen. Siinä oli ajatusta ja järkeä sangen vähäsen, mutta sen sijaan oli tunne maailmana hänen edessään. Tämä merkitsi, että suuri osa siitä, mitä me nyt kutsumme unitajunnaksi, kuului silloiseen päivätajuntaan. »Unikuvia» täynnä oli atlantilaisen mieli: toisten tunteet astuivat hänen tajuntaansa kuvina, puhetta ei keskustelussa käytetty samassa määrässä kuin nykyään, ihmisten ja eläinten fyysillinen ulkomuoto näkyi hänelle — varsinkin atlantilaisina alkuaikoina — melkein hämämmin kuin niiden tunteet, luontokin puhui hänelle omaa kieltään, kukat niityllä, kivet maassa, puut metsässä, järvet, vuoret, pilvet, tuulet, ukkonen, aurinko, kuu, tähdet — kaikki heijastivat hänen tajuntaansa määrättyjä tunnelmakuvia, joten ei ole vaikea käsittää, miksi vanhat kansat myös järjestään olivat animisteja. Manismi ja animismi on tuntemillamme vanhoilla kansoilla suoraa perintöä atlantilaisilta muinaisajoilta.

Mutta atlantilaiseen animismiin oli toinenkin syy. Juuri sen kautta, että atlantilaisen päivätajunta osaksi liikkui unimaailmassa, saattoi hän havaita paitsi luonnon tunteita niitä luonnon näkymättömiä olentoja, joita kutsutaan »haltioiksi». Nämä ovat osaksi fantastisia ja haihtuvia muotoja, jotka syntyvät elementtien sisäisistä elonvirtauksista kasvikkunnassa, ilmassa, vedessä, tulella, mutta osaksi myös eläviä olentoja, varsinaisia haltioita eli luonnonhenkiä, jotka elementeissä asuvat ja kuuluvat tykkänään toiseen kehitysjärjestelmään kuin ihmiset ja eläimet esim. Kun tänä päivänä selvänäköinen salatieteilijä kohtaa tätä elämää ja näitä haltioita näkymättömässä maailmassa, hän hallitsee niitä ilman muuta ajatuksillaan ja tahdolla. Toinen oli atlantilaisen suhde. Hänen ajatuksensa ei ollut kyllin kehittynyt, eikä hän niinmuodoin osannut tahtoaankaan itsetietoisesti käyttää. Hänen täytyi turvautua tunteeseensa ja sillä tavalla tietämättään herättää tahtoaan. Kuinka tämä kävi päinsä? Loitsujen avulla. Atlantilaisella oli erinomainen muisti. Pienestä pitäen hän oppi ulkoa monenlaisia loitsuja ja »syntysanoja». Näitä hän tarpeen vaatiessa käytti jokapäiväisissä hommissaan ja niiden avulla hän keskusteli luonnon ja sen olentojen kanssa, osaksi rukoillen sen apua, osaksi pakottaen sitä manauksillaan ja loitsuillaan.

Kun atlantilainen nukkui, siirtyi hänen tietoisuutensa siihen puoleen tajunnasta, jota olemme kutsuneet sisätajunnaksi, paljon helpommin kuin nykyisen ihmisen. Kun nykyään nukkuja saa nauttia unta, jota eivät mitkään univat häiritse, tuntee hän itsensä herätessään erityisen virkistyneeksi ja vahvistetuksi. Hän on silloin unitajunnasta sukeltanut sisätajuntaansa ja tämä etäisyys päivätajunnan huolista ja lepo oman sielunsa helmassa on tietysti lisännyt sekä ruumiillisia että siveellisiä voimia. Atlantilaiselle tämä oli jokaoinen kokemus, ja siinäkin yksi syy, miksi muinaisajan kansat yleensä olivat terveempiä kuin nykyajan ihmiset. (Kun heitä sairaus kohtasi, parannettiin se usein niin, että potilas vaivutettiin uneen jossain pyhässä paikassa, temppelissä tai muualla: seurustelu sisätajunnan maailmassa paikan hyvän ja puhtaan haltian kanssa teki hänet pian terveeksi. Ja koska sairaudenkin vastineena oli jokin mielikuva tajunnassa, saattoi

taas toiste »lääkäri», parantaja eli tietäjä, loitsuillaan ja manauksillaan karkottaa mielikuvan ja sen kanssa usein myös taudin.) Atlantilaisen nukunta erosi kuitenkin olennaisesti nykyisestä unettomasta unesta. Kun nykyajan ihminen herää unettomasta unestaan, ei hän muista mitään: hän vaikka luulee viettäneensä yön tajuttomassa tilassa. Toisin oli atlantilaisen laita: silloin sisätajuntaan vaipuminen vastasi nykyistä unitajuntaan siirtymistä ja herätessään siitä atlantilainen toi muistot mukanaan. Hän oli ollut toisessa maailmassa, liikkunut sieluna vainajien ja jumalien valtakunnassa, seurustellut korkeampien olentojen kanssa ja ikäänkuin ottanut osaa maailman kosmilliseen elämään. Senpätähden vieläkin luonnonkansojen keskuudessa uskotaan, että sielu ihmisen nukkuessa liitelee vierailuilla mailla. Mutta jos nykyään sillä tavalla tahdotaan säilyttää muisto tietoisuuden siirtymisestä sisätajuntaan, on turvauduttava erityiseen psyykkiseen treenaukseen ja opittava »loveen lankeemaan», johon seikkaan edellä olemme viitanneet.⁷⁰

Silmällä pitäen näitä psykofysiologisia eli sielullisruumillisia eroavaisuuksia vanhan atlantilaisen ja nykyisen euroopalaisen välillä ymmärrämme muutta mutkitta, että eroavaisuus niinkään on olennainen nykyisen ja silloisen maagillisen kasvatustieteen välillä.

Olettakaamme, että tietäjä-ihminen meidän päivinämme tahtoi kääntää maailman huomion aikain viisauteen, salaisen tiedon olemassaoloon, tietämättömyydestä ja pahasta pelastumisen mahdollisuuteen, ja että hän tahtoi koota ympärilleen oppilaita, — mitähän keinoa hän silloin käyttäisi?

Ei ole olemassa kuin yksi rehellinen, vilpittömän ja totuudenmukainen keino: herättää ihmisten ajatus ja järki toimintaan, vedota heidän omaan totuuden- ja oikeudentuntoonsa, kehottaa heitä itseään totuutta etsimään ja näyttää heille sitä tietä, joka totuuteen vie; mikä kaikki tapahtuu paraiten puhutun ja kirjoitetun sanan avulla. Nykyajan ihminen on niin arka kaikenlaisen vaikutus- ja arvovallan suhteen, että hän pitää esim. uskonnollisia kirkonmenoja ja muita juhlallisuuksia, jotka keskiajalla kohottivat ihmismielä hartauteen ja hurskauteen, suorastaan järjen ja vapaan ajatuksen nukutuskeinoina. Ja jos valkoinen maagikko mielisi saada ja kasvattaa oppilaita salaisessa tiedossa ja viisaudessa, täytyisi hänen heti alussa selittää heille ero sokean uskon ja luonnollisen inhimillisen luottamuksen välillä ja näyttää heille, ettei okkultinen itsekasvatus missään suhteessa ole järjenvastainen, vaan että päinvastoin älynkin kehitys on sen oleellisia tunnusmerkkejä.

Sanalla sanoen: nykyajan päivätaajunnassa on järki tunnustettu hallitsija ja sen puoleen on käännäyttävä maagillisessa kasvatustyössä täysikäisten ihmisten piirissä. Vasta järkipäivätaajunnan myönnytyksellä voi ihminen hyötyä uskostaan korkeampaan jumalasyntyiseen minäänsä ja todella innostua sitä etsimään ja lähestymään.

Ajatelkaamme nyt tietäjä-ihmistä, joka tuhansia vuosia sitten eli Atlantismaalla. Hänkin tahtoi ihmisiä kasvattaa oikein elämään. Hänkin tahtoi herättää heissä halua Jumalan tuntoon ja totuuden tietoon. Hänenkin tehtävänsä oli koota ympärilleen oppilaita näyttääkseen heille, miten he saattoivat jouduttaa kehitystään ja kohota sen korkeamman minän tuntoon, joka pahasta pelasti. Oliko hän, tuo muinaisaikainen tietäjä, samassa asemassa kuin hänen veljensä meidän päivinämme? Saattoiko hän vedota samoihin oppilaittensa kokemuksiin ja ennen kaikkea samaan järkiymmärrykseen?

Ei suinkaan. Hänen asemansa oli aivan toinen. Se realinen minä, johon hän saattoi vedota, oli sisällöltään perin toisenlainen, se järkipahanen, jota hänen tuli toimintaan herättää, oli perin heikko ja

⁷⁰ Kts. 27 lukua „Pohjolan nuorempi tytär“. Kirjassaan „Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus“ J. Krohn kertoo tsheremissein muzhanista eli tietäjästä, noidasta, seuraavaa: „Myös pitää hänen elämässään olla ankarasti siveellinen. Mutta ennenkaikkea vaaditaan häneltä, että hän on välittömässä yhteydessä jumalain kanssa. Hänen tulee osata ennustaa tulevaisia, saada ilmi varkaita, ottaa selkoa taudeista y. m. Ilmestyksensä hän saa joskus valveilla ollessaan, useimmiten kuitenkin unessa. Unen näkeminen ei tapahdu ainoasti yöllä luonnon mukaisesti, myös keinoteokoista unen jäljittelemistä harjoitetaan . . . Uneen vaipuminen ei tässä ole muuta kuin uusi muoto sen tiedottoman tilan tavoittamisesta, jossa sielun vapautuneena näkyväisen ympäristön vaikutuksesta luullaan kohoutuvan yliluonnollisen kokemuksen piiriin.“ (Siv. 105.)

saamaton. Mutta sitä vastoin oli tunnevoima suuri ja mielikuvitus laaja ja herkkä. Kuinka niin ollen olisi voinut sivuuttaa sitä sielullista kykyä, sitä tajunnan puolta, joka tunnustetusti oli etualalla ja kehittynein? Luonnollisesti täytyi tietäjän silloin vedota juuri ihmisten mielikuvitus- ja tunnevoimaan. Ja miten se kävi päinsä?

Menetelmän avulla, jota me tänäpäivänä ehkä kutsuisimme suggestioniksi, suggestioniksi, mutta ei hypnotismiksi. Hypnotismilla ainakin rajotetummassa, varsinaisessa merkityksessä tarkotamme toisen tahdon ja tajunnan kahlehtimista, niin että hän kadottaa oman itsetietoisuutensa ja määräämisvallan itsensä yli; hypnotismi on usein keinotekoiseen uneen vaivuttamista. Tätä ei valkoinen atlantilainen tietäjä käyttänyt maagillisessa kasvatuksessaan, sillä siitä ei silloin enemmän kuin nytkään olisi ollut mitään hyötyä, ainoastaan vahinkoa. Okkultinen kehitys perustuu itsekasvatukseen eikä se voi alkaa kasvatettavan vangitsemisella. Suggestioni, jota muinaisaikainen tietäjä käytti, tarkotti oppilaan vapauttamista siitä joukkosielusta eli joukkosuggestionista, jonka alainen hän oli. Mutta suggestionia hänen täytyy käyttää herättääkseen oppilaassaan halua vapautukseen ja itsenäisyyteen. Tämä suggestioni oli jokapäiväistä tunne-elämää voimakkaampien affektien herättämistä ja jokapäiväistä kokemusta laajempien ja mieltäkiinnittävämpien näköalojen avaamista mielikuvitukselle.

Tavallisesti tämä alkoi niin, että tietäjä herätti oppilaassaan rakkautta itseensä. Varhempina aikoina hänen ei tähän tarkotukseen tarvinnut käyttää mitään suggestionia. Hänen oma läsnäolonsa, hänen rakkautta uhkuva sydämensä herätti itsestään vastakaikua herkissä ihmisissä. Mutta kieltämättä varsinkin myöhemmin aikoina tietäjä turvautui oman imaginatsiooninsa voimaan voittaakseen toisten huomion ja sydämen puolelleen. Ja silloin luonnollisesti vaara oli tarjona, ellei tietäjä ollut kyllin kokenut.

Kaikki tunne saa voimansa ja ilmauksensa ihmisen sukupuolisuudesta, kuten ennen olemme huomauttaneet.⁷¹ Kun siis rakkaus syttyi oppilaan rinnassa, muodostui suhde hänen ja opettajan välille. Tämä suhde oli välttämätön ja hyvä, kun se pysyi puhtaana ja epäitsekkäänä. Se auttoi oppilasta ulos heimosielun suggestionista ja sen avulla opettaja kasvatti oppilaassaan itsenäisyyttä ja älyä. Vähitellen oppilas sitten kasvoi vapaaksi opettajankin suggestionista.

Toista taas oli, jos tietäjä oli kokematon tai itseksä. Silloin hän lankesi herättämänsä rakkauden personallisiin pauloihin ja suhde opettajan ja oppilaan välillä muuttui itsekkääksi, jopa fyysilliseksi. Emme liioin saata kieltää sitä tosiseikkaa, että monet, joiden äly ja mielikuvitus oli enemmän kehittynyt, käyttivät näitä voimia suorastaan väärin ja itsekkäihin tarkotuksiin: saadakseen valtaa heikompien yli. Suurempaa älyä ja viekkautta voidaan tänäkin päivänä käyttää väärin, jollei nyt tunteeseen vetoamalla, niin toisten ymmärrystä ja järkeä lumoamalla ja vangitsemalla. Mustan magian tie on aina auki.

Mutta atlantilaisesta magiasta voimme yleisenä määritelmänä sanoa, että se perustui tunne- ja siis sukupuolivoimaan.

⁷¹ Kts. 10 lukua „Lemminkäisvoimat“.

ATLANTILAISTA MAGIAA KALEVALASSA.

Puhuessamme Kalevalan sisäisestä siveysopista koetimme avata joidenkuiden runojen merkitystä itsekasvatuksen psykologisella avaimella, joka on yleispätevä ja ajasta riippumaton eikä kajoa Kalevalan historialliseen sisältöön. Aivan toinen on tehtävämme nyt. Nyt tulee meidän ymmärtää Kalevalaa okkultishistoriallisena ajan kuvauksena ja lähestyä sen sankareita maan päällä eläeinä ihmistyyppeinä. Sanomme »ihmistyyppeinä», sillä kuten jo 5:nnessä luvussa huomautimme, uskomme, että Kalevalan sankarinimet, Väinämöinen, Lemminkäinen j. n. e. ovat geneerisiä eli sukunimiä tai siinä mielessä tyyppillisiä, että niitä on annettu monille yksilöille; myöskin ja varsinaisesti siitä syystä, että käyttämällä atlantilaisen magian avainta emme vielä lähesty sankareitamme maan päällä eläeinä persoonallisuuksina. Minkätähden? Sentähden että Kalevalan runollinen ulkoasu ei ole atlantilainen, joten sen atlantilainen sisältö on siitä esille haettava. Kalevalan runot ovat laulettu arjalaisella ajalla, arjalaisille kuulijoille, ja sen katsantokanta on arjalainen, olkoon se muutamissa osissaan kuinka vanha tahansa.

Käyttämällä siis sitä historiallista avainta, joka avaa meille Kalevalan magian atlantilaista puolta, edellytämme, että Kalevalan pääsankarit Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen ja Louhi ovat atlantilaisia maagikoita, viimeinen niistä edustaen n. k. mustaa magiaa.

Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen ovat valkoisia tietäjiä, jotka etsivät itselleen oppilaita siten edistääkseen ihmiskunnan kehitystä. Heidän oppilaitaan kuvataan nuoriksi neitosiksi, ja sillä tahdotaan osottaa — paitsi sitä, että oppilaiden sielut aina ovat opettajaansa vastaanottavaisessa ja siis »naisellisessa» suhteessa, — myöskin sitä, että ovat kokemattomia ja hyvälle alttiita ja että kasvatuksessa oli vedottava tunteeseen ja mielikuvitukseen. Ei meidän siis tarvitse ajatella, että opettavat aina olisivat olleet naisia yhtä vähän kuin sitä, että opettajat aina olisivat olleet miehiä. Niitä on kuvattu miehiksi, sentähden että opettaja on antajan asemassa.

Lemminkäinen on tyyppinen atlantilainen maagikko. Kun häntä tältä kannalta oikein käsitämme, nousee hän eteemme suurena, voimakkaana ja rakastettavana. Hän on tietorikas, hän on tunteissaan voittamaton, hän on väsymätön auttaja. Hänen lukemattomat lemmenseikkailunsa kuvaavat niitä lukemattomia kertoja, jolloin hän rakkautellaan ihmissieluja auttoi. Sillä hän oli suuri rakastaja ja luotti rajattomasti persoonalliseen lumousvoimaansa:

„Jos en ole koiltani korea,
Su'ultani aivan suuri,
Mie valitsen varrellani,
Otan muilla muo'oillani.“

Hän vetosi aina tunteihin ja herätti toisten tunteita yksin oman tunteensa voimalla. Korkeintaan hän antoi huhun kertoa omasta vastustamattomuudestaan, itse hän ei muulla tavalla mielikuvitukseen vedonnut. Hän olikin varmuudessaan ja uskossaan itseensä väkivaltaisen voimakas. Ken häntä miellytti, ketä hän kasvattaa tahtoi, sen ei käynyt vastustaminen. »Saaren» (Poseidonin) Kyllikki oli päättänyt seisoa lujana, mutta kun Lemminkäinen tuli ja vasten Kyllikin tahtoa avasi hänelle palavan sydämensä, oli Kyllikin valta murrettu ja hän oli onnellinen antautuessaan Lemminkäisen johdatettavaksi.

Hän kulki tietänsä suorudessaan ja rehellisyydessään kuin pyörremyrsky. Vasta lopulla hän oppi huomaamaan, ettei hänen persoonallinen lumousvoimansa riittänyt. Kun hän ei Saarenkaan väestöstä tavannut ihmissieluja, joita hän olisi saanut opettaa niin kauvan ja niin pitkälle kuin olisi voinut ja tahtonut,

päätti hän lähteä Pohjolaan, jossa kuului asuvan ylpeä ja kaunis, salaisiin taitoihin perehtynyt kansa. Sinne tultuaan hän heti oivalsi, että oli vedottava mielikuvitukseen eikä tunteisiin yksin. Hän lauloi ja loitsi semmoisella hehkulla, että paraimmat laulajat siellä tunsivat itsensä huonoiksi ja mitättömiksi: heidän runo- ja taikasuonensa ehtyi ja heidän mielikuvituksensa taipui voimattomana toisen tahtoon:

Tulta iski turkin helmat,
Valoi silmät valkeata
Lemminkäisen laulaessa,
Laulaessa, lausiessa,
Lauloi laulajat parahat
Pahimmiksi laulajiksi,
Kivet suuhun syrjin syösti,
Paaet lappihin lateli
Parahille laulajille,
Taitavimmille runoille.
Niin lauloi mokomat miehet
Minkä minne, kunka kunne:
Ahoille vesattomille,
Maille kyntämättömille,
Lampihin kalattomihin,
Aivan ahvenettomihin,
Rutjan koskehen kovahan,
Palavahan pyörtehesen,
Virran alle vaahtipäiksi,
Kosken keskelle kiviksi,
Tulena palelemahan,
Säkehinä säykkymähän.

Ja kun yksi kuulijoista — märkähattu karjanpaimen — jäi koskemattomaksi, kun ei Lemminkäisen laulu häneen vaikuttanut ja kun hän ihmeissään, ehkä imartelua odottaen, kysyi syytä, miksei loitsu häneen tepsinyt, vastasi Lemminkäinen rehellisessä suoruudessaan: »sinä olet itse niin huono ihminen, sinussa ei ole mielikuvituksen pyhää tulta ollenkaan, sentähden ei minunkaan jumalallinen lauluni sinuun vaikuttanut.» Tuo oli toisten kuullessa häväistys, josta paimen päätti kostaa.

Mutta kun Lemminkäinen voimannäytteensä jälkeen tahtoi oppilaita itselleen, sai hän Louhelta vastaukseksi, ettei tässä hätää ole. Vielä hänen tuli antaa monta näytettä tietäjä-aidostaan, ennenkuin suostuttaisiin häneen uskomaan. Ansiotöissä Lemminkäinen näyttääkin, että hän monenlaiseen taikatoimeen pystyy, mutta viimeistä suorittaessaan hän kaatuukin tunnottomana maahan — Pohjan paimenen mustat voimat olivatkin ylivoimaiset, Lemminkäinen ei osannut suojata itseään hänen noidan- nuoliltaan. Ja kun Lemminkäinen myöhemmin tekee toisen matkansa Pohjolaan, ei hänen silloinkaan onnistu saamaan jalansijaa Pohjolan kylmäverisen väen keskuudessa.

Väinämöinen taas atlantilaiseksi tietäjäksi käsitettynä on toisentyppinen kuin Lemminkäinen. Hän on viisaampi ja kokeneempi, mutta ei rakasta ihmisiä samalla tulisella intohimolla kuin Lemminkäinen. Hän ei vetoakaan suoranaisesti tunteisiin herättäessään ihmisten mielenkiinnon. Hän antaa viisautensa maineen panna liikkeelle heidän mielikuvituksensa ja persoonallisesti läsnäollen hän hurmaa heitä soitollaan ja laulullaan. Hänen menetelmänsä pohjasävel on toinen kuin Lemminkäisen eikä se atlantilaisella silmällä katsoen ole yksilöllisesti yhtä tehokas. Hän ei onnistukaan saamaan oppilaita tavallisista ihmisistä, ainoastaan tietäjät semmoiset kuin Ilmarinen ja Lemminkäinen kelpaavat hänen johdettavikseen.

Hän on kuitenkin niin kuuluisa, että kun hän Pohjolaan joutuu, otetaan hänet siellä mitä

kunnioittavimmin vastaan, hoidetaan, kestitään ja pyydetään jäämään. Mutta Väinämöinen ikävöi omille maille, hän ei luota Pohjolan väkeen. Kohta selviääkin, että pohjolaiset ovat itsestä »salajoukkoa», sillä Louhi kysyy Väinämöiseltä:

„Niin mitä minulle annat,
Kun saatan omille maille,
Oman peltosi perille,
Kotisaunan saapuville?“

Ja kun Väinämöinen tarjoo hänelle kypärin kultia, vastaa Pohjolan emäntä, että kullat ovat lasten kukkasia, mutta kysyy samalla, osaako viisas Väinämöinen takoa sammon; jos sen takoo,

„. . . Niin annan tytön sinulle,
Panen neien palkastasi,
Saatan sun omille maille . . .“

Väinämöinen lupaa silloin, koska hän ei itse osaa sampoa takoa, lähettää seppo Ilmarisen sekä sampoa takomaan että »neitosta lepyttelemään».

Mutta kotimatalla hän näkee Pohjan immen, ihastuu siihen ja pyytää häntä itseään seuraamaan. Pohjolassa oli siten ainakin joku, joka Väinämöisen silmissä kelpasi kasvatettavaksi ja jonka hän olisi oppilaakseen ottanut. Pohjan impi ei kuitenkaan muutta mutkitta suostunut, vaan tahtoi ensin nähdä, oliko Väinämöinen todella loitsutaitoinen tietäjä. Hän antaa Väinämöisen halkaista jouhen kärjettömällä veitsellä, vetää munan solmuun, kiskoa tuohta kivistä ja särkeä jäästä aidaksia »ilman palan pakkumatta»; mutta kun Väinämöisen lopulta pitäisi veistää vene immen kehrävarren muruista ja työntää se vesille »ilman kouran koskematta», silloin hän ei heti onnistukaan, vaan joutuu monenlaisen kohtalon uhriksi. Ja kun vihdoinkin vene on Väinämöisellä tehtynä ja hän saapuu sillä Pohjan immen luo, on tämä jo lupautunut toiselle tietäjälle, Ilmariselle. Väinämöinen tyytyy viisaana kohtaloonsa, sillä olihan hän itse toimittanut Ilmarisen Pohjolaan ja oli siis itse syyssä siihen, että Pohjolan kansa ihastui Ilmariseen ja mieluummin otti hänet opettajakseen.

Ilmarinen on kaikista vähimmin atlantilaismallinen tietäjä. Jos häntä kuvittelisimme oppilaita etsimässä, ei hän tunteisiin vetoaisi ollenkaan; tuskin hän persoonallisella läsnäolollaan vaikuttaisi mielikuvitukseen. Ainoa tapa, millä hän herättäisi mielenkiintoa, olisi, että hän antaisi töittensä ja tekojensa puhua puolestaan. Mutta Kalevala ei kerrokaan hänestä, että hän rakkaudesta ihmisiin etsisi oppilaita. Vasta kun hän Väinämöisen toimesta joutuu Pohjolaan, herää hänen sydämessään halu lähemmin liittyä Pohjan kansaan; mutta kun ne, joita hän oppilaikseen haluaisi, tekevät esteitä, palaa hän murheellisena omille maille.

Hän on kuitenkin takonut sammon pohjolaisille, s. o. opettanut heille paljon semmoista, jota eivät tieneet eivätkä tainneet, ja kohtalo ohjaa lopulta niin, että Ilmarinen saapi heidän joukostaan oppilaikseen ne, jotka hän oli valinnut.

Louhi, Pohjolan emäntä, sanoimme, on mustan magian edustaja. Se näkyy siitä, että hän tavoittelee tietoa ja valtaa. Rakkaudesta ei hänen yhteydessään ole puhuttakaan. Lemminkäisen hän arvostelee mitättömäksi. Kun hän Väinämöistä vävykseen toivoo, ajattelee hän salaa kaikkea sitä mahtia ja viisautta, jota hän Väinämöiseltä voisi urkkia. Ja vaikka Väinämöinen on liian viisas ryhtyäkseen itse Louhea opettamaan (sampo takomaan), on hän kuitenkin joutunut siihen määrin Louhen pauloihin, että hänen täytyy luvata toimittaa Ilmarinen Pohjolaan. Ilmarisen Louhi helposti taivuttaakin mieltänsä myöten. Ilmarinen on liian vilpittömän aavistaakseen pahaa, ja hän opettaa Louhelle kaikki salaiset taitonsa. Hän kyllä

vihdoin saa oman palkkansa, mutta huomaa liian myöhään, että oli taitonsa opettanut väelle, joka ei sitä oikein käyttänyt, vaan yksinomaan ajatteli omaa valtaansa ja hyvinvointiaan. Lopulta kohtalo riistääkin Ilmariselta kaikki, mitä hänellä on kallista, että hän ymmärtäisi velvollisuudekseen taistella takaisin Pohjolasta sitä tietoa ja sitä valtaa, mitä hän sinne oli tuhlannut. Kalevala leimaa täten Pohjolan mustan noituuden työssijaksi.

Moni meikäläinen lukija sanoisi ehkä, että Lemminkäinen hänen mielestään on paljon »mustempi». Onhan hänen menetelmänsä herättää personallista ihastusta itseensä miltei »inhottava». Ja kuvaahan Kalevalakin häntä pienellä ivalla; lukeehan se hänelle viaksi, että hän »ain' oli naisissa eläjä».

Niinpä niinkin. Semmoiselta asia näyttää arjalaisen silmällä katsottuna; ja mikä paremmin todistaa, että Kalevalakin on, kuten jo sanoimme, arjalaiselta näkökannalta kyhätty? Mutta »ajat muuttuvat ja me niiden mukana». Mikä tänään näyttää mustalta, saattoi eilen olla valkoista, ja päinvastoin. Siitä näemme, ettei koiraa ole karvoihin katsottava, vaan karvain juureen!

Mutta vielä lähemmäksi Kalevalan sankareita meidän täytyy tunkeutua.

Edellisessä luvussa loimme yleissilmäyksen Kalevalan pääsankarien elämään atlantilaisen magian kannalla, mutta tällä emme suinkaan tyhjentäneet Kalevalan okkultishistoriallista sisältöä edes magian kannalta. Kalevala näet on sepitetty arjalaisella ajalla eikä puhu yksinomaan atlantilaisista muistoista. Kun tarkemmin syvennymme Kalevalan sisältöön maagilliselta kannalta, teemme sen huomion, että Kalevala selvästi puhuu ainakin kolmesta aikakaudesta: atlantilaisesta, arjalaisesta ja niiden välisestä murrosajasta. Ja jos esim. ajattelemme, että Suomen kansan esi-isät ammoisia aikoja sitten asuttuaan atlantilaisena heimona keski-Aasian ylängöillä ⁷² alkoivat vaeltaa Eurooppaan ja jäivät asumaan keski-, etelä- ja itä-Eurooppaan ja sieltä vasta pitkiä aikoja myöhemmin siirtyivät pohjoiseen päin, ei meidän ole vaikea käsittää, että he Euroopassa ja ehkä ennenkin arjalaistuivat ja että Kalevala säilyttää muistoja erilaisilta aikakausilta. ⁷³

Varsinaisena jäännöksenä ja muistomerkinä atlantilaiselta ajalta on silloin kuvaus Lemminkäisestä. Tämä Kalevalan sankari on, kuten jo edellä sanoimme, tyypillinen atlantilainen maagikko, ja Kyllikki edustaa sitä Saaren kansaa, jonka keskuudessa hän paraiten viihtyi ja menestyi. Olemme hänestä jo kylliksi puhuneet ja huomautamme tässä vain parista piirteestä, jotka nekin ovat aito atlantilaisia. Lemminkäisellä on syvä rakkaus ja luottamus äitiinsä ja hänen tottelemattomuutensa osottaa vain, että hän tietäjänä oli enemmän itsenäistynyt kuin tavallinen atlantilainen; voi täydellä syyllä sanoa, ettei hän ketään rakastanut niin paljon kuin äitiään. Luonnossa liikkueensa, vaaroja kohdatessaan hän aina turvautuu loitsuihin; harjansa, jonka hän jättää kotiin ennusmerkiksi, on hän täyttänyt omalla magnetismillaan ja loitsuilla liittänyt itseensä, niin että se näyttää verta vuotavan äidin ja Kyllikin silmissä, kun Lemminkäiselle pahasti käy. Sotaisa hän myös on ja vetää miekkansa tupestaan, milloin eivät loitsut eläviin olentoihin, olletikin ihmisiin tepsi.

Ilmarinen kuuluu taas kokonaan arjalaiseen aikaan, ja Pohjan neiti edustaa niitä ihmissieluja, joiden kanssa hän paraiten luonnistui. Ilmarisenkin älyperäistä ja pinnalta kylmähköä luonnetta olemme edellä kuvanneet, joten tyydymme tässä viittaamaan pariin seikkaan, jotka puolestaan osottavat, ettei Ilmarisen veressä ollut paljon atlantilaista jälkeä. Hän ei milloinkaan turvaudu loitsuihin, vaan aina töihin ja tekoihin. Hän on takoja iänikuinen. Milloin hän rukouksen tai toivomuksen lausuu, ovat ne lyhyitä ja ytimekkäitä

⁷² Kuuluu historiaitsijamme Yrjö Koskinen sanoo: „Mutta ainakin on muistaminen, että nimi *Suomi*, *Same* ei kuulu yksistensä nykyiseen Suomen-kansaan, vaan mahdollisesti ennen muinoin on ulottunut yli koko Suomensuvun. Jos nyt tahdomme yhteen lauseeseen sulkea, mitä edellisessä on selitetty, niin yksi suuri teko-asia on historian omaksi valloitettu: Turanilaisten muinainen valta Sindin ja Eufratin välisellä alalla. Että Turanilaiset tässä ovat Suomensukua, on arvelu, jota kaikki todennäköisyys kannattaa; siihen yleiset kielitieteelliset kohdat viittaavat, sille puolen myöskin nuolenpää-tutkimukset kallistuvat . . . Mutta miten lopullinen tuomio langenneekin, on silminnähettävää, että Suomen säännöllinen kieli ja Suomen muinais-runosto, jotka molemmat näyttävät seisovan jonkun iki-vanhan viljelyksen pohjalla, tulevat paljon painamaan tutkimuksen vaa'assa.“ Tiedot Suomensuvun muinaisuudesta. Helsingissä 1862. Siv. 18, 19.

⁷³ Tutkimuksessaan *Hafva Lappar och Finnar på skilda tider invandrat till Norden?* lausuu Joh. Ad. Lindström loppupäätelmänä seuraavaa: „Tämän tutkimuksen loppupäätökseksi jääpi siis, että suomalaiset ovat olleet Europan vanhimpana kansana, ja että he aavistamattomista ajoista lähtien ovat pitäneet hallussaan sen pohjoisimpia maita.“ Kts. *Suomi*, 1859, loc. cit. siv. 40. Näkyy että vanhemmat historiaitsijat olivat rohkeampia johtopäätöksissään kuin nykyiset. Riippuikohan tämä yksinomaan „tietojen vähennydestä“? Aivan niinkuin Wetenhovi-Aspa meidän päivinäme arveli tohtori K. Meijer, että osa Europan turanilaisesta alkuväestöstä oli tullut Afrikasta. Vrt. Koskinen edellämainittua väitöskirjaa, siv. 31. Tiedemiesten nykyinen kanta Skandinavian suhteen näkyy olevan, että varhemman kivikauden (noin 10,000 vuotta sitten) ihmiset olivat lappalaisia, mutta jo myöhemmän kivikauden (noin 6,000 vuotta sitten) väestön germanilaista alkuperää. Vrt. C. Grimberg, *Svenska folkets underbara öden*, I, Stockholm 1913. Siv. 20. Että nämä myöhemmät ihmiset olivat pitkäkalloisia, ei kuitenkaan mielestämme ehdottomasti todista niiden olleen germanilaisia, sillä ovathan suomalaisetkin, ainakin karjalaiset ja kainulaiset, pitkäkalloisia.

eivätkä lainkaan loitsuntapaisia, vaan semmoisia kuin meikäläisenkin rinnasta nousee. Esim. Pohjolan matkalle lähtiessään ja rekeen istuessaan hän rukoilee:

„Laske ukko uutta lunta,
Visko hienoa vitiä,
Lunta korjan liukutella,
Vitiä ve'en vilata!“

ja lisää vielä toivomuksen:

„Lähe nyt onni ohjilleni,
Jumala rekoseheni,
Onni ei taita ohjaksia,
Jumala ei riko rekeä!“

Ansioitöitä suorittaessaan kerrotaan hänen käyttäneen muuatta loitsua, nim. käärmeen poistantosanoja, mutta se voi historiallisesti katsoen olla metakronismi, ja tulensyntyruno, jossa Ilmarinen lukee tulenpolttamisan sanat, on niin selvästi mytologinen sisällöltään, ettei historiallisesti tarvitse sitä lukuunottaa. Ilmarisella ei ole hypnotista eikä suggestiivista kykyä.

Toinen arjalainen piirre hänen luonteessaan on helposti syttyvä epäily ja ajatuksen aavistus asian oikeasta laadusta sekä luottamus »viiteen aistiin» (samat piirteet huomataan hänen sissaessaan Annikissakin). Tämä tulee näkyviin heti ensimmäisellä kerralla, kun Ilmarinen Kalevalassa esiintyy. Väinämöinen on palannut onnettomalta Pohjolan matkaltaan, alla päin, pahoilla mielin siitä, että oli luvannut Ilmarisen »oman päänsä päästimeksi». Kun hän on kertonut Pohjan ihanasta immestä ja yllyttää Ilmarista Pohjolaan lähtemään, huudahtaa tämä, aavistaen asian oikean laadun:

„Ohoh vanha Väinämöinen,
Joko sie minun lupasit
Pimeähän Pohjolahan
Oman pääsi päästimeksi,
Itsesi lunastimeksi! . . .“

Ja kun Väinämöinen kertoo toisesta kummasta, kuusesta, jonka latvassa kuuhut kumotti, inttää Ilmarinen:

„En usko toeksi tuota,
Kun en käyne katsomahan,
Nähne näillä silmilläni.“

Väinämöinen saakin käyttää suurta maagillista taitoansa, johon kuuluu kyky siirtää fyysillisiä esineitä paikasta toiseen, ennenkuin Ilmarinen Pohjolaan joutuu.

Kolmas arjalainen todistuskappale Ilmarisen suhteen on sammon taonta. Vaikka sampo on täydellinen taikakalu, ei sitä loitsuilla käy luominen. Väinämöinen esim. veistää veneen sanan voimalla, mutta sampoa hän ei ota tehdäkseen. Tämä todistaa, että sampo on jotakin uutta ja kuulumatonta, jota ei tuntee ja mielikuvituksen voimalla yksin voi aikaansaada, vaan jonka laatimiseen ennen kaikkea tarvitaan nerokkuutta, järkeä ja ajatusta. Sampo voi täten hyvin kuvata korkeampaa tieteellistä sivistystä ja sen

saavutuksia, jotka perustuvat älyn toimintaan, ynnä sitä monimutkaista aineellista kulttuuria, joka on viidennen rodun tunnusmerkki; vieläpä »kirjokansi» sampo voi hyvällä syyllä kuvata kirjaa eli kirjantapaista, johon Ilmarisen alkuperäinen ilmotus ja opetus oli salamerkeillä muistiin pantu.⁷⁴ Eikä oli ihmeteltävä, että Louhi tahtoi sitä säilyttää kalliimpana aarteenaan. Mutta sammon takojä Ilmarinen on silloin samalla astunut arjalaisen rotumme kasvattajien ja hyväntekijäin joukkoon Suomen kansan edustajana.

Entä Väinämöinen? Hän on yhtä kaukana Lemminkäisestä kuin Ilmarisestakin. Hän on atlantilainen maagikko eikä sitä ole. Hän on älyssään kehittynyt kuin arjalainen eikä ole viidennen juurirodun lapsia. Hän on viisain kaikista, viisaampi valkoista Ilmarista, viisaampi Lemminkäistä, viisaampi mustaa Louhea. Ja kuitenkin hän on traagillinen henkilö, sillä hän on personallisuudessaan murrosajan lapsi eikä eheästi vanhan eikä uuden oma. Tämä näkyy hänen suhteestaan Ainoon, Kalevalan naisista ainoaan, jonka Väinämöisen rinnalle voi asettaa sekä sielun salaisen suuruuden että sen traagillisten ristiriitojen nojalla.

Hänen mahtavaan personallisuuteensa ja Ainin kohtaloon syventyminen on tutkijalle mitä kiitollisin aihe. Koettakaamme siis Väinämöistä ymmärtää elävänä ja viisaana, mutta kärsivänä ihmisyyksilönä!

⁷⁴ Tähän sopii verrata norjalaisen Friesin sangen etevästi perusteltua väitettä, että Sampo oli lappalainen noitarumpu, erityisesti kallisarvoinen ja kuuluisa.

VÄINÄMÖINEN JA AINO.

Väinämöinen oli vanha, vanha viisaudessaan ja vanha iältään, mutta ei vanha sielultaan eikä mieleltään. Hänellä oli pitkä elämäntaival takanaan ja kun hän loi silmäyksen sinnepäin, nousi hänen muistiinsa monta kaunista tekoa kansansa hyväksi. Olihan hän erehtynytkin — ken ei sitä ollut? — mutta tunnollisesti hän oli koettanut sitä elämäntyötä suorittaa, mikä hänen osakseen oli langennut. Kuinka monta ihmissielua hän oli kasvattanut! Vanhemmat olivat hänelle lapsiaan uskoneet. Soitolla ja laululla, satuja kertomalla ja ihmeitä tekemällä oli hän kiinnittänyt itseensä heidän nuoret sielunsa ja siten auttanut heitä ulos heimo- ja sukuveren kahleista. Perisyntistä oli hän heidät puhtaiksi pessyt ja herättänyt heissä minuutensa tunnon, opettanut heille ajatuksen alkeita ja ohjannut heidän hapuilevia askeleitaan itsenäisyyden ja tiedon tiellä. Paljon hänellä olikin kansassaan entisiä kiitollisia oppilaita, tervetullut hän oli aina tuhansissa kodeissa, kuuluisa hän oli ja mainehikas yli maiden ja merien . . .

Ja kuitenkin hänen sydämensä oli tyhjä. Sillä hän, vanha, viisas ja kuuluisa Väinämöinen, oli sittenkin yksinäinen ja hyljätty.

Muinaiset viisaat, ne aina ottivat jonkun oppilaistaan läheiseksi ystäväkseen ja omaisekseen. Menivät nuorena jo naimisiin, ettei vanhana olisi katumisen varaa. Olisihan hänkin, Väinämöinen, ollut nuorempana tilaisuudessa liittämään itseensä toisen ihmisen katkeamattomilla siteillä. Monen äidin hän muisti ja monen isän, jotka sydäimestään olisivat suoneet, että hän olisi vienyt heidän tyttärensä kainaloiseksi kanakseen. Ja monen tytön hän muisti ja monen neidin, siveän ja kauniin, joka varmaan olisi onnesta punastunut, jos hän kosijana olisi sitä lähestynyt. Mutta hän oli itse aina jäänyt kylmäksi — ei sykähtänyt hänen sydämensä koskaan niin rajusti, että hän olisi uskonut aikansa tulleen — eikä hän semmoisissa asioissa osannut noudattaa toisten neuvoja.

Ja niin vierivät vuodet ja Väinämöinen vanheni. Ja yhä hän yksin elei.

Silloin kohtalo toi hänen tielleen Joukahaisen. Kun hän loitsutaidollaan oli nuoren yltiöpään masentanut ja tämä lunnaiksi lupasi sisarensa, nuoren Ainoa, silloin Väinämöisen sydän oudosti vavahteli. Mistä tämä ilo äkkiä siihen syöksyi? Oliko se enne? Saisiko hän nyt ystävän vanhojen päivien varaksi? Kohtaisiko hän nyt sielun, johon hän osaisi ihastua, oppilaan, jolle hän saisi kaikkensa antaa? . . . Kuinka hyvä hän silloin olisi, kuinka hellä ja hienotunteinen. Kädestä pitäen kuin paras ystävä hän sitä sielua kuljettaisi tiedon tarhoissa, näkyjen ja aavistusten pitkillä pihoilla. Sävelet hän houkuttelisi soimaan sen tunteiden kultaisista kielistä ja sävelet sanoiksi pukeutumaan. Ja kun hän opettaisi sitä taivaan kaarelle nousemaan ja ilman vempellelle istumaan ja itse sisäisessä loistossaan astuisi tervehtien vastaan, mikä silloin heidän sydämiään erottaisi?

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iänikuinen heittäytyi haaveiluihin. Se ennusti jotain . . .

Se ennusti suurta surua. Sillä kohta sen perästä Väinämöinen tapasi tytön metsässä vastaksia taittamasta. Iloisena ja luottavaisena hän lähestyi Ainoa, joka oli ylen soman näköinen helyillä koristetussa puvussaan, ja sanoi leikillisesti:

„Eläpä muille, neiti nuori,
Kun minulle, neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,
Rinnan ristiä rakenna,
Pane päätä palmikolle,

Sio silkillä hivusta!“

Silloin nuori tyttö ensin punastui korvia myöten ja loi katseensa maahan. Mutta puna putosi ja posket kalpenivat ja katse nousi maasta ylös. Se kohtasi vanhuksen hellää ja hyväntahtoista katsetta ja oli kuin tyttö olisi hetken epäröinyt, kuin hän olisi hetkeksi tuntenut noiden silmien selittämätöntä lämpöä ja voimaa. Mutta äkkiä hän riuhtaisi itsensä irti epäyksestään ja huudahti:

„En sinulle, enkä muille
Kanna rinnan ristilöitä,
Päätä silkillä sitaise,
Huoli en haahen haljakoista,
Vehnän viploista valita,
Asun karioissa sovissa,
Kasvan leivän kannikoissa
Tykönä hyvän isoni,
Kanssa armahan emoni.“

Itkuun purskahtaen hän riisti koristeet päältään, helmet ja sormukset ja nauhat ja helyt, ja viskasi ne maahan. Ja ennenkuin Väinämöinen ehti hämmästyksestään toipua, oli tyttö juossut tiehensä.

Miettiväisenä, syviin ajatuksiin vaipuneena Väinämöinen palasi kotiinsa. Hän ei saanut nuoren Ainon katsetta silmistään karkotetuksi, sillä hän ei päässyt täysin selville kaikista sen vivahduksista. Siinä oli pelkoa ja pyyntöä, nuhdetta, vihaa, katkeruutta, mutta siinä oli vielä muutakin . . . Tytön tunteet välkehtivät hänen silmissään, mutta niissä oli takana jotain salaperäistä, jota hän ei ymmärtänyt . . . Eikä hän muuten ymmärtänyt tytön käytöstä ollenkaan. Oliko hän millään tavalla Ainoa loukannut, oliko hän mitään väärää tehnyt? Eikö Aino ollut hänen omansa? Eikö Joukahainen oman henkensä lunnaiksi luvannut hänelle sisartaan? Eikö tässä noudatettu oikeutta ja kohtuutta, isiltä perittyjä pyhiä tapoja? . . . Mutta tytön silmät ja hänen välkehtivät tunteensa! Ei hän koskaan ollut semmoista katsetta kohdannut. Miksi tyttö häntä pelkäsi, nuhteli, vihasi? Olisiko hän jo . . .?

Ja Väinämöinen seisahtui äkkiä kuin salaman iskusta, niin outo oli ajatus, joka hänen mieleensä juolahti. Jos tyttö ei ollutkaan enää kiinni perheessään ja heimossaan, jos sielun langat jo oli katkaistu! Jos hän jo oli ihminen, ajatteleva, itsenäistynyt! . . . Mutta kuinka tämä olisi mahdollista? Ei kukaan tietäjä ollut tyttöä kasvattanut, missä hän siis olisi ajattelemaan oppinut? Vai joko ihmiset alkoivat syntyä itsenäisiksi? Oliko uusi aika tulossa? . . . Jos niin oli, silloin lapset eivät enää olisi vanhempainsa, eivät perheensä, eivät heimonsa omaisuutta — silloin he itse hallitsisivat itseään . . . Ah, jos niin oli, silloin hän Ainonkin ymmärsi. Silloin oli ihmisyyttä hänessä loukattu, ja silloin ei ollut muu edessä kuin työstä luopuminen . . .

Syvä huokaus pääsi vanhuksen rinnasta. Hyvästi haaveeni, hyvästi utuiset unelmani . . .

Mutta äkkiä sääli täytti hänen sydämensä, kun hän luuli ymmärtävänsä Ainon tuskan. Tyttö parka, jonka hänen veljensä vihamiehelleen möi ja jonka omaa mieltä ei kaupassa kysytty. Kuinka voi hän muuta kuin pelätä ja vihata minua?

Kyynel silmässä, sääli ja suru sydämessä Väinämöinen istahti kivelte. Ja taas hän kysyi itseltään, kuinka tämä kaikki oli mahdollista, kuinka tyttö jo syntymästään saattoi omata tietäjän sielun. Eihän ihmiset vielä olleet muuttuneet. Eihän uutta rotua vielä ollut maailmassa. Sen kyllä tuleman piti, mutta vasta aikojen perästä . . .

Silloin hänen silmänsä aukenivat ja hän näki elämän ja kuoleman esiripun taa. Hän näki tyttölapsen,

joka kävi koulua tietäjän luona. Tietäjä kasvatti hänestä ajattelevan ja itsenäisesti tuntevan ihmisen, ja nuoren sielunsa koko voimalla tyttö kiintyi opettajaansa. Mutta kuolo tuli ja tempasi tytön pois, juuri kun hänen kiitollinen sydämensä oli tulvillaan halua vastapalveluksella palkita rakasta opettajaa. Mutta tyttölapsen sydämelle ei kuolema mitään mahtanut. Se jatkoi haaveitaan tuonelassa, se unelmoi ja rakenteli tuulentupiaan. Ja kun sen hetki löi, se syntyi jälleen maan päälle — ja syntyi Ainona . . . Ja tuossa tietäjässä Väinämöinen jo oli tuntenut itsensä.

Nyt oli arvotus ratkaistu. Nyt oli selvä, että Aino oli tietäjäsielu jo syntyissään, ja miksi hän sitä oli, nyt oli luonnollista, että hänen kohtalonsa häntä katkeroitti. Ei semmoisia sieluja saanut kohdella kuin tavallisia ihmisiä, he katselivat asioita jo toiselta kannalta. Tietysti tyttö häntä vihasi, sillä eihän se muistanut eikä tiennyt, kuka Väinämöinen oli. Eikä se omaa menneisyyttäkään muistanut. Nyt oli ensi tilassa annettava sana tytölle ja hänen vanhemmilleen ja päästettävä Joukahainen lupauksestaan — Ainon takia . . .

Hyvän päätöksen nyt tein, ajatteli Väinämöinen, mutta onnelliseksi hän ei tuntenut itseänsä. Sillä Ainon katseessa oli ollut jotakin salaperäistä, jonka perille hän ei vielääkään ollut päässyt . . .

Vaan sekin selveni aikoinaan. Ja selveni suuremman surun ohella . . .

Mitä kummia nyt kuuluu, mitä viestejä tuodaan? Joukahaisen nuori sisar on hukuttanut itsensä, Ainotyttö on aalloista etsinyt viihdytystä oudolle surulleen!

Väinämöinen ei ollut uskoa korviaan ensin, mutta kun kaamea totuus vihdoinkin hiipi hänen tajuunsa, oli hän, vanha, vakaa tietäjä iänikuinen, murheesta menehtyä.

Itki illat, itki aamut,
Yöhyet enemmän itki,
Kun oli kaunis kaatununna,
Neitonen nukahtanunna,
Mennyt lietohon merehen,
Alle aaltojen syvien.

Ja minun tähteni, huokaili Väinämöinen, minun mielettömyyteni, tyhmyyteni ja ymmärtämättömyyteni tähden:

„Ohoh hullu hulluuttani,
Vähämieli miehuuttani,
Olipa minulla mieltä,
Ajatusta annettuna,
Syäntä suurta survottuna,
Oli ennen aikoinansa,
Vaanpa nyt tätä nykyä,
Tällä inhalla iällä,
Puuttuvalla polveksella
Kaikki on mieli melkeässä,
Ajatukset arvoisessa,
Kaikki toimi toisialla!“

Sillä nyt hän Ainoa ymmärsi! Kuolema oli selvittänyt sen, mikä oli salaperäistä tytön katseessa: Aino oli tuntenut hänet, tiennyt, kuka hän oli, rakastanut häntä.

„Kuta vuotin kuun ikäni,
Kuta puolen polveani
Ikuiseksi ystäväksi,
Polviseksi puolisoiksi,
Se osasi onkeheni,
Vierähti venoseheni,
Minä en tuntenut piteä,
En kotihin korjaella,
Laskin jälle lainehisin,
Alle aaltojen syvien!“⁷⁵

Niin, hän ei osannut ystävätänsä pitää, sillä hän ei itse osannut rakastaa. Hän ei ollut ennen ymmärtänyt sitä rakkauden syvyyttä, joka nyt kuoleman kautta hänelle selvisi. Lapsi sen hänelle opetti. Hän, vanha ja viisas, ei ollut ymmärtänyt uuden rakkauden salaisuutta, sen rakkauden, joka liitti kaksi vapaata, itsenäistä ihmissielua toisiinsa. Niin kauas hänen tietäjäkatseensa ei ollut tulevaisuuteen tunkenut. Mutta kun se rakkaus itse tuli, se otti asuntonsa nuoren naisen sydämeen, lapsen puhtaaseen mieleen ja opetti sille sen, mikä viisailta oli salattu. Ja nyt lapsi vapaaehtoisesti kuolemalla oli viisaankin tietämättömyydestä pelastanut! Oi sinä kohtalon kumma kulku, sinä luojan pohjaton viisaus!

⁷⁵ Viimeksi ja edellä toistetut sanat ovat otetut „Vellamon neidin onginnasta“, mutta kuuluvat sisältönsä puolesta Aino-episodiin.

MARJATTA.

Kalevalassa on runo, joka vielä selvemmin kuin Aino-legenda viittaa tulevaa aikaa kohti, runo, jota pidetäänkin kristillisellä ajalla syntyneenä ja kristillisen mielikuvituksen luomana. Tämä on Kalevalan viimeinen eli 50:s runo, joka kertoo Marjasta ja hänen pojastaan. Koska Marjatta-episodikin liittyy loppukohtauksena Väinämöisen elämänhistoriaan, kuvaten Väinämöisen poistumista uuden ajan tieltä, ja siis välittömästi jatkaa Aino-tarua Väinämöisen kannalta, luomme tässä silmäyksen siihenkin.

Aino on syntynyt atlantilaiseen perheeseen ja atlantilaisiin oloihin, mutta hänen sielunsa kuuluu jo arjalaiseen aikaan ja arjalaiseen rotuun. Hän on jo ajatteleva yksilö. Mutta kuinka hienoa ja hentoa kaikki uusi vielä on hänessä! Hänen personallinen olemuksensa on sangen lujilla siteillä kiinni perheessä: liikuttava on hänen rakkautensa äitiin, isään, veljeen, sisareen ja kotiin yleensä. Kuin lintu häkissä elää siinä personallisessa olemuksessa hänen vastasyntynyt arjalainen yksilöllisyytensä. Suurimpaan tietoisuuteensa se herää vasta silloin, kun sitä syvimmin loukataan. Kun hänet ihmisenä myydään, silloin hänen siveellinen tarmonsa nousee ja hän ymmärtää onnettoman asemansa. Mutta mihinkään positiivisuuteen hänen herämyksensä ei häntä vie, ainoastaan passiiviseen vastarintaan. Ylimmilleen nousee ristiriita, kun hän näkee, ettei vanha Väinämöinenkään häntä ymmärrä. Ja kun hän samalla oivaltaa oman sielunsa salaisuuden — rakkautensa Väinämöiseen, — käy hänen kohtalonsa traagilliseksi. »Parempi olisi, etten olisi syntynyt ollenkaan». Sielunsa kaiken voiman hän nyt kohdistaa siihen, ettei kukaan saisi aavistaa, mitä hän poloinen on tuntenut ja ajatellut. Koska kukaan ei itsestään häntä ymmärrä, ei kukaan häntä ymmärtää saakaan . . . Tämä fiksi idea vie hänet lopulta — hänen itsensä huomaamattaan — itsemurhaan: ei kukaan minua tuntenut, ei kukaan minua sure . . . Aino on tavallaan neitseellisyiden apoteoosi, neitseellisyiden ja hedelmättömyyden.

Toista on Marjatan. Marjatta on kyllä kuin Aino jälleensyntyneenä. Pyrkimys itsenäisyyteen ja personalliseen itsesäilytykseen, joka Ainossa on haparoiva ja epämääräinen, se pyrkimys saavuttaa Marjattassa täyden itsetietoisuuden. Mutta Marjatan kohtalo on toinen. Se vie hänet hedelmättömästä neitseellisyydestä hedelmälliseen äidillisyyteen, vaan minkä kärsimyksen ja tuskan läpi!

Marjatta korea kuopus
Se kauan kotona kasvoi
Korkean ison kotona,
Emon tuttavien tuvilla . . .

Näin runo alkaa, ja pian se miltei pilkallisen tarkasti kertoo, kuinka neitseellisen ylpeä ja puhtaudestaan itsetietoinen Marjatta oli:

Marjatta korea kuopus,
Tuo on piika pikkurainen
Piti viikoista pyhyttä,
Ajan kaiken kainoutta;
Syöpi kaunista kaloa,
Petäjätä pehmeätä,
Ei syönyt kanan munia,
Kukerikun riehkatuita,
Eikä lampahan lihoa,
Ku oli ollut oinahilla.

Kun äiti käski lypsämään, vastasi tämä hienohelma:

„Ei neiti minun näköinen
Koske sen lehmän nisähän,
Jok' on häilynyt härillä,
Kun ei hiehoista herune,
Vasikkaisista valune.“

Kun veikko käski siskoaan istumaan tammalla valjastettuun rekeen, vastasi tämä ylpeä kaunotar:

„En istu hevon rekehen,
Joka lie orilla ollut,
Kun ei varsaset vetäne,
Kuletelle kuutiaiset!“

Loppu oli, että »Marjatta korea kuopus, aina piikoina elävä» läksi lampaita paimentamaan. Jos nyt runo olisi todenteolla tahtonut tehdä pilkkaa tytön neitseellisyydestä, olisi se antanut tapahtumain toisella tavalla kehittyä. Sen sijaan se tositapahtumain valossa painostaa, kuinka viattoman puhdas Marjatan mielikuvitus todella oli. Runo lausuu ensin pienen arvostelun:

Marjatta korea kuopus
Viikon viipyi paimenessa;
Paha on olla paimenessa;
Tyttölapsen liiatenki:
Mato heinässä matavi,
Sisiliskot siuottavi.

Ja sitten runo lähtee kertomaan legendana Marjatan ihmepuolukasta, marjasta, jonka hän söi ja josta hän tuli raskaaksi. Ja me ymmärrämme, että Marjatta oli kesäisenä päivänä vaipunut mättäällä syvään uneen ja nähnyt kauniin näön, jossa »marjanen mäeltä, puolukkainen kankahalta» kirkui hänelle: »tule, neiti, minua poimimaan!»

Marjatta korea kuopus
Meni matkoa vähäisen,
Meni marjan katsantahan,
Punapuolan poimintahan
Hyppysillähän hyvillä,
Kätösillä kaunihilla,
Keksi marjasen mäeltä,
Punapuolan kankahalta;
On marja näkemiänsä,
Puola ilmoim luomiansa,
Ylähätkö maasta syöä,
Alahahko puuhun nousta.
Tempoi kartun kankahalta,
Jolla marjan maahan sorti;
Niinpä marja maasta nousi

Kaunoisille kautoloille,
Kaunoisilta kautoilta,
Puhtahille polviloille,
Puhtahilta polviloilta
Heleville helmasille.
Nousi siitä vyö-rivoille,
Vyö-rivoilta rinnoillensa,
Rinnoiltansa leuoillensa,
Leuoiltansa huulillensa,
Siitä suuhun suikahutti,
Keikahutti kielellänsä,
Kieleltänsä keruksisihin,
Siitä vatsahan valahti.

Semmoinen oli Marjatan uni. Mutta unella oli ilmeinen seurauksensa:

Marjatta korea kuopus,
Tuosta tyytyi, tuosta täytyi,
Tuosta paksuksi panihe,
Lihavaksi liittelihe.

Se oli hänen neitseellisyyden katkera loppu. Pian äiti alkoi arvata asian oikean laidan, vaan salasi ajatuksensa. Mutta kun Marjatalle vaivan päivä oli käsissä ja hän pyysi äitiään saunaa lämmittämään, vastasi oma emo sydämettä:

„Voi sinua Hien huora!
Kenen oot makaelema,
Ootko miehen naimattoman,
Eli nainchen urohon?“

Vaivan päivä muuttui siis Marjatalle samalla koston ja tilinteon päiväksi: kaikki se mieletön ylpeys, jolla hän kotiväkeään oli vaivannut, se kääntyi nyt häntä itseään vastaan kylmänä, tuomitsevana, armottomana nöyryytyksenä. Mitä häntä auttoi, että hän koetti emolleen selittää, millä tavalla hän omassa uskossaan oli raskaaksi tullut. Isäkin kutsui häntä portoksi ja käski hänen mennä karhun louhikammioihin poikimaan . . .

Niin hän menikin kotoa pois, mutta huudahti mennessään, ylpeänä vielä epätoivossaankin:

„En mä portto ollekana,
Tulen lautta lienekänä,
Olen miehen suuren saava,
Jalon synnyn synnyttävä,
Joll' on valta vallallenki,
Väki Väinämöisellenki.“

Marjatta poloinen! Äidin pyhät tunteet olivat hänessä jo heränneet. Nyt runo heittää viimeisenkin ivahymyn ja kertoo suurimmalla säälillä ja myötätunnolla Marjatan kovasta kohtalosta.

Ihmisiltä hän ei apua saanut. Kaikki hänet luotaan ajoivat. Yksin ja hyljättyä hän pakeni metsään,

»huonehesen hongikkohon, tallihin Tapiomäelle», ja rukoili Jumalaa avukseen:

„Tule luoja turvakseni,
Avukseni armollinen
Näissä töissä työlähissä,
Ajoissa ani kovissa! . . .“

Ja siellä hän synnytti poikansa »heinille hevoisen luoksi, sorajouhen soimen päähän».

Pesi pienen poikuensa,
Kääri kääreliinahansa;
Otti pojan polvillensa,
Laittoi lapsen helmahansa.

Ah, kuinka hän pienokaistansa rakasti, surun ja murheen lasta. Unohdettu oli neitseellisyyden ylpeys, äidin puhtaaksi nöyryydeksi se oli muuttunut:

Piiletteli poiuttansa,
Kasvatteli kaunoistansa,
Kullaista omenuttansa,
Hopeista sauvoansa,
Sylissänsä syöttelevi,
Käsissänsä kääntelevi.

Ja kun poika kerran katosi suolle, mikä tuska, mikä epätoivo! Ken on äidinrakkautta mittaillut, ken sen tuskan kuiluja peilannut? Ja ken sen ilolle on viivoja vetänyt? Lapsi löytyi ja tuotiin suolta kotiin, ja enää oli vain yksi huoli:

Siitä meiän Marjatalle
Kasvoi poika kaunokainen;
En tieä nimeä tuolle,
Millä mainita nimellä,
Emo kutsui kukkaseksi,
Vieras vennon joutioksi.

Lapsi oli siis ristittävä. Ja nyt astuu Väinämöinen näyttämölle.

MARJATAN POIKAJA VÄINÄMÖINEN.

Allegorisesti käsitettynä Marjatta-legenda sangen sattuvasti kuvaa uuden rodun syntyä; siihen viittaavat legendan päämomentit: itsetietoisesti kauvan säilytetty neitseellisyys, ylikuonnollinen raskaudentila, hyljätty, maailmasta eristetty asema ja kovat kärsimykset. Sillä kun luonto uutta juurirotua ryhtyy luomaan, elähyttää se ensin monen vanhaan rotuun kuuluvan yksilön sieluelämää uusilla haaveilla ja kaipauksilla, niin että nämä yksilöt tavoissaan ja käsityksissään poikkeavat toisista. Sitten se lähettää jumallallisia sanansaattajiaan ja auttajiaan, jotka saattavat noita maaperältään hedelmällisiä sieluja raskaiksi uuden ihmistyyppin ihanteella, ja vihdoin se johdattaa heidät erilleen muusta ihmiskunnasta, että he yhdessä vaivoja ja vastuksia voittaen, suuria kärsimyksiä kärsien, mutta jumalallista apua saaden panisivat alulle uuden ihmisrodun. Tätä Marjatta-legendan allegorista merkitystä tukee sen viimeinenkin momentti: pienen lapsen kohtaus Väinämöisen kanssa. Väinämöinen edustaen vanhan rodun magiaa eli kasvatustapaa jättää hyvästit uudelle vastasyntyneelle rodulle ja sen uudelle magialle ja poistuu maailmasta, samalla luvaten palata niin pian kuin häntä taas tarvitaan, — sillä onhan hän vanha ja kokenut ja edeltäjänä uuden rodun isä. Eikä tätä allegorista merkitystä poista tai vähennä se, että runo on muodollisesti syntynyt vasta kristityllä ajalla.

Sama vertauskuvallinen henki pysyy koko ajan takana ja on mielessä pidettävä, vaikka otammekin viimeisen kohtauksen Väinämöisen persoonallisen elämänhistorian jatkoksi ja loppuluvuksi. Olihan Väinämöinen murrosajan tietäjä ja maagikko ja olihan hän jo Ainoa kohdatessaan oppinut näkemään, että vanha maagillinen kasvatustapa ei enää sopinut uuden ajan ihmisille; mutta vielä hän piti Ainoa poikkeusolentona eikä tavannut uuden rodun ihmisiä, ennenkuin kohtalo vei hänet yhteyteen Marjatan kanssa . . .

Ennenkuin Marjatan pojalle voitiin nimi antaa, selitti ristijäksi pyydetty ukko,⁷⁶ että lasta oli tutkittava:

„En mä risti riivattua,
Katalata kastakana,
Kun ei ensin tutkittane,
Tutkittane, tuomittane.“

Millä tavalla tutkittava? Tutkittava, oliko lapsi todella jumalsyntyinen ja kestäisikö se kohtalon koulussa? Ja kuka muu siihen toimeen olisi pystynyt kuin vanha Väinämöinen?

Kenpä tuohon tutkiaksi,
Tutkiaksi, tuomariksi?
Vaka vanha Väinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Sepä tuohon tutkiaksi,
Tutkiaksi, tuomariksi.

⁷⁶ Allegoriassa tämä ukko „Virokannas“ on uuden rodun *Manu* eli henkinen tyyppi ja johtaja. Nimi Virokannas tarkoittaa siis samaa kuin indialainen *Vaivasvata* (*Manu Vaivasvata*); merkittävä kyllä on olemassa sanskritinkielinen sana, joka muistuttaa Virokannasta ja merkitsee etymologisesti samaa kuin *Vaivasvata*, vaikka se mytologiassa onkin erään daimonin nimi. *Vaivasvata* näet merkitsee „auringosta tuleva“ ja samaa merkitsee *vairootshana*, joka johtuu sanasta *virootsha*, aurinko.

Syviin mietteisiin vaipuneena saapui paikalle vanha viisas tietäjä. Hän saapui tuomiota lausumaan uuden ajan lapsesta, mutta hänen askeleensa olivat raskaat ja hitaat, sillä hän itse lähestyi kuin uhrilehtoa, jossa kallein aarre on uhrattava, tai kuin tuomaria, jonka suusta saa kuulla tuomion itsensä yli. Ja hänen ajatuksensa laskeutuivat taivaasta totisina ja tutkivina ja hipaisivat suurilla siivillään maan mättäitä hänen kulkiessaan.

»Oletko kestävä, sinä Marjatan poika, jonka isää äitisi ei tunne? Oletko kestävä isäsi katsetta? Voitko välttää hänen silmänsä lumon? Osaatko hallita hänen sanainsa mahdin? Oletko todella Aion ja Marjatan jälkeläinen, uusi ihminen maan päälle syntyneenä, tietoinen tehtävästäsi, vanhasta vapaa, — vai vieläkö sorrut sinäkin? Horjutko, sorrutko ja vedätkö isäsi mukaasi kadotukseen? Ovatko isäsi ponnistukset turhia olleet? Onko kuolema kaiken loppu? Vai voitatko sinä, jumalallinen sankari? Onko uusi päivä todella valjennut? Kirkastatko isäsi työn? Annatko hänen viisautensa ajan tullen palata sinua onnellistuttamaan?»

Ja Väinämöinen kysyi Marjatalta: »miten on poika syntynyt, mistä siinnyt ja mistä saatu?» Ja Marjatta kertoi.

Silloin Väinämöinen vakavana ja synkkänä, mutta ääni salaisesti murheen murtamana, langetti tuomionsa:

„Kun lie poika suolta saatu,
Maalta marjasta siennyt,
Poika maahan pantakohon,
Marjamättähän sivulle,
Tahi suolle vietäköhön,
Puulla päähän lyötäköhön!“

Tutkivan ankarana ja voimakkaan loihtivana lepäsi lapsessa vanhan tietäjän katse.
Syntyi syvä hiljaisuus, odotuksen, tuskan, toivottomuuden hiljaisuus.
Silloin lapsi avasi suunsa, poika puolikuinen loihe puhumaan:

„Ohoh sinua ukko utra,
Ukko utra, unteloinen,
Kun olet tuhmin tuominnunna,
Väärin laskenna lakia!“

Jopa kirkastui tietäjän katse ja sameni taas, mutta kyyneltyneenä. Ja ankaruus siitä katosi.
Poika jatkoi uhmaillen:

„Eipä syistä suuremmista,
Töistä tuhmemmistakana
Itseäsi suolle viety,
Eikä puulla päähän lyöty . . .“

Kirkkaammaksi vielä kirkastui Väinämöisen katse ja ilo ylimaallinen siitä välähti, — ja yhä poika Marjatan puhui:

„Kun sa miesnä nuorempana
Lainasit emosi lapsen

Oman pääsi päästimeksi
Itsesi lunastimeksi . . .“

Jo katosi loitsun voima viisaan katseesta ja hymy silmistä helotti, kun hänen mieleensä muistui Ilmarisen ensimmäinen Pohjolanmatka.

Mutta poika jatkoi säälimättömästi:

„Ei sinua silloinkana,
Eip' on vielä suolle viety,
Kun sa miesnä nuorempana
Menettelit neiet nuoret
Alle aaltojen syvien,
Päälle mustien mutien.“

Silloin Väinämöisen katseesta hävisi viimeinen epäily, viimeinen epävarmuus. Kyynel vieräsi hänen ryppyiselle poskelleen ja taakka putosi hänen hartioiltaan maahan. »Sinä olet voittanut, poikani», hänen sydämensä riemusta kuiskasi, »ja minä olen vapaa, vapaa huolettomana lähtemään, vapaa iloisena palaamaan. Luojalle kiitos ja kunnia.»

Ja ukko Virokannas
. . . risti ripsahutti,
Kasti lapsen kapsahutti
Karjalan kuninkahaksi,
Kaiken vallan vartiaksi.

Väinämöinen, rauha ja riemu rinnassaan, kääntyi vakavana ympäri ja astui pois. Näytti toisista kuin hän olisi suuttunut ja hävennyt. Mutta hän meni rannalle ja lauloi itsellensä viimeisen kerran vaskisen veneen. Sen perään hän istui ja laski selvälle selälle. Ja purjehtiessaan veneessään »yläisihin maa-emihin, alaisihin taivosihin» hän lausui seuraavan loitsun:

„Annapas ajan kulua,
Päivän mennä toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suoriaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päivän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa,
Eikä ilmaista iloa.“⁷⁷

⁷⁷ Marjatan poika ei kansanlauluissa ole Kristus, vaan Kullervo. Kullervo-tarina kertoo arjalaisen rodun vaiheista ja sieluelämästä, vaikka emme tässä teoksessa siihen kajoa.

V.

VÄINÄMÖISEN PALUU.

KANSALLIS-OKKULTINEN AVAIN.

VÄINÄMÖISEN PALUU.

41.

VÄINÄMÖINEN JA SUOMEN KANSA.

Väinämöinen on Kalevalan sankareista ensimmäinen ja ylin ja lähinnä runolaulajien sydäntä. Kaikki häntä rakastavat ja ihailevat, kaikki tuntevat, että hänessä on tuotu ilmi syvintä, mitä Suomen kansan hengessä liikkuu. Hänessä on ikäänkuin personoituna heimomme rakkaus tietoon ja viisauteen, lauluun ja runouteen, sen usko sanojen ja sävelten voimaan. Väinämöisen lannistumaton lujuus, horjumattomuus päätöksissä, voittamaton maltillisuus ja tyyneys merkitsee jokaisen suomalaisen silmissä ihanteellista luonnetta.

Eipä ihmekään, sillä Väinämöisen persoonallisuudessa pilee salaisuus, joka erikoisella tavalla tekee hänet koko kansamme isäksi ja perikuvaksi. Tähän saakka käyttämämme avaimet ovat joko yleistyneet hänen persoonallisuuttaan tai tuoneet sen inhimillisenä olentona näköpiiriimme, toisin sanoen ovat tehneet hänestä joko jumalan tai ihmisen, mutta ei ensi kädessä suomalaista. Se avain, jota nyt vielä aiomme käyttää, jättää Väinämöisen puolitiehen taivaan ja maan välille, mutta tekee hänet niin täysiveriseksi suomalaiseksi, että jokainen Suomen kansan lapsi voi tuntea riippuvaisuutensa hänestä.

Tämä avain on okkultis-kansallinen. Se merkitsee ensinnäkin, että Väinämöisessä on kuvattu Suomen kansan henki ja sielu, meidän n. k. kansallishenkemme. Hänessä on personoituna, kuten sanoimme äsken, kansamme syvin pyrkimys, syvin usko ja syvin rakkaus. Mutta se merkitsee muutakin. Se merkitsee, että Väinämöinen »pakanallisen» jumalolentona ei ole kuollut vaan elää, että hän edustaen Suomen kansallishenkeä ei ole vain runollinen kuvitelma, vaan elävä persoonallinen todellisuus.

Kuinka se on ymmärrettävissä? Koska tässä koskettelemme muuatta näkymättömän maailman salaisuutta, täytyy meidän vähän selittää asiaa.

Kansojen erilaisuus, sekä ulkonainen että sisäinen, riippuu niiden kielestä, maasta, luonnollisista elinehdoista, ilmastosta y. m. tunnetuista seikoista. Jokainen kansa muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, joka näkymättömässä maailmassa ottaa sen yli kaareutuvan henkisen ilmakehän eli *auran* muodon. Kansan aurassa näkyvät sille ominaiset sielulliset tunnusmerkit: sen luonteenlaatu, sen ajatustavat, sen tunnekyvyt, sen henkiset pyrkimykset, sen taiteelliset taipumukset, sen vallitsevat mielipiteet j. n. e., jotka yhdessä muodostavat kansan niin sanoaksemme persoonallisen sielun.

Mutta tämän kollektiivisen kansansielun takana piilee henkinen salaisuus. Niinkuin ihmisellä on korkeampi minänsä, jonka hetkellinen ilmennys hänen persoonallisuutensa on, niin on kansan kollektiivisen kokonaisuuden henkisesti koossapitävänä voimana yksilöllinen älyolento, jota voimme kutsua kansallishaltiaksi. Tämä on itsenäinen henkiolento, joka ei kuulu meidän inhimilliseen kehitysjärjestelmäämme, vaan toiseen, n. k. enkeli- eli sanskritinkielisellä nimellä *deeva*-kehitykseen. Hän on verrattain korkea olento omassa järjestelmässään ja on saanut — ehkä omaa kehitystään varten —

elämäntehtäväkseen huolehtia kansakunnan kohtaloista ja johtaa sen henkistä kasvua. Valitsemansa kansa on hänen sydämelleen ylen kallis ja sen luonteessa on jotakin, joka vastaa hänen omaa olemustaan, sillä hänen antautumisensa kansan johtajaksi ja samalla palvelijaksi on sekä vaikea että vastuunalainen teko. Kansan aurasta tulee ikäänkuin hänen ulkonaisin ruumiinsa eli asuntonsa, ja hän ottaa kansan sieluelämän omakseen. Siten syntyy yhtämittainen vuorovaikutus kansan persoonallisen sieluelämän ja suojelusenkelin oman tajunnan välillä. Enkeli koettaa kasvattaa kansan sielua ja vuodattaa sen auraan omia yleviä inspiratsionejaan ja tuntemuksiaan. Välittömästi hän ei voi ruumistuneeseen kansaan vaikuttaa, ainoastaan semmoisten yksilöiden kautta, jotka isänmaanrakkauden täyttämänä kuulevat hänen äänensä ja sitten taiteen, kirjallisuuden tai sankaritekojen välityksellä tuovat ilmi hänen sanojaan ja tahtoaan. Suojelusenkeli ei tietenkään ole yksin, vaan mahtavan auttajajoukon, alempiasteisten enkelein ja haltiain ympäröimä, mutta kaiken isänmaanrakkauden syvin henkinen juuri on siinä, että isänmaan ja kansan takana on tämä suuri, rakastava ja jumalallinen olento, joka sekä herättää rakkautta yksilöissä että vastaa siihen. Onko ihme, että jotkut kansat ovat häntä ainoana jumalanaan palvelleet?⁷⁸

Kun nyt Väinämöinen edustaa Suomen kansallishenkeä, merkitsee tämä, paitsi että Väinämöisessä on personoitu Suomen kansan sieluelämä, myös, että Väinämöinen, runojen ja vanhan uskon ja Kalevalan Väinämöinen, on se suojelusenkeli, joka Suomen kansalle on annettu.

Milloin Väinämöinen tässä merkityksessä Suomen kansan kohtaloon liitti omansa, emme osaa tarkalleen sanoa. Se tapahtui historiantakaisina, kalevalaisina aikoina, silloin kun kukoisti esi-isäimme kulttuuri. Mieleemme tekisi nähdä Kalevalan runojen kertomuksissa Väinämöisen elämänvaiheista viittauksia suojelusenkelimmekin kohtalonvaiheista. Kaukaisia aikoja sitten oli Suomen heimo suuri ja mahtava. Siihen kuuluivat, paitsi nykyisten suomalaisten esi-isät, niinkään lappalaisten y. m. suomensukuisten heimojen esivanhemmat. Suuri osa Eurooppaa oli sen hallussa ja se hallitsi viisauden voimalla enemmän kuin väkivallan. Sen sivistys oli enemmän henkistä kuin aineellista laatua. Se oli maata viljelevä, metsästystä, kalastusta y. m. elinkeinoja harjottava ja kauppaa käyvä kansa, mutta samalla herkkätuntoinen, uskonnollinen ja soitannollinen eikä elämä olisi sille minkään arvoinen ollut ilman laulua ja runoutta, ilman syvempää luonnontietoa ja tietäjän taitoa. Sen tietäjät olivat vihityt korkeaan mysterioviisauteen ja kuuluisat mahtavasta loitsutaidostaan. Se oli Kalevalan kulttuuria, se oli Väinämöisen aikoja.

Sitten tapahtui muutoksia ja mullistuksia. Historian näyttämölle astui toisia kansoja.⁷⁹ Väinämöinen vetäytyi syrjään, hänen valtakuntansa hajosi. Mutta hänen kansansa alkoi ryhmittäin ja pitkien aikojen kuluessa siirtyä Pohjolaan Suomenniemelle: sinne tulivat hämäläiset, karjalaiset, kainulaiset, pirkkalaiset, permalaiset ja miksi heitä nimitettäne. Ja heidän muistissaan säilyivät vanhat ajat; pitkinä talvipuhteina he niistä laulelivat ja runoilivat. Ja kumma kyllä he vahvasti uskoivat, että vanhat ajat joskus palaavat. Perintätietona kulki muisto Väinämöisen lupauksesta kerran vielä palata takaisin. Myöhemmin, kun Suomeen oli tullut kristinusko ja kansa oppi hylkäämään vanhoja jumaliaan, yhdistettiin runoissa Väinämöisen poistuminen kristinuskon maahantuloon, mutta ennustusta ei unohdettu. Meidän päivämme saakka se kaikui kansan huulilta vanhan Väinämöisen, iänikuisen tietäjän jäähyvästisanoina:

„Annapas ajan kulua,
Päivän mennä, toisen tulla,

⁷⁸ Deevan suhdetta kansaan j. n. e. olen hieman laveammin kuvaillut kirjasessa „Suomen kansallishaltia“, Helsinki 1913, Teosofinen Kirjakauppa ja Kustannusliike.

⁷⁹ Tämän käsityksen mukaan ovat esim. germaanit myöhemmin Eurooppaan tulleita kuin suomalaiset esi-isämme, ja germanilaisten vanha Edda-uskonto, jossa on paljon yhtäläisyyksiä kalevalaisen kanssa, on yhtä hyvällä syyllä lainannut piirteitä suomalaisten elämäntavasta kuin päinvastoin. Vrt. mitä Yrjö Koskinen sanoo: „Kun nyt yleensä Euroopan kielissä tavataan Suomen-sukuisia aineita, joiden syntyä ei käy tyydyttäväisesti selittävä historiallisten aikakausien oloista ja suhteista, on tämä seikka mielestäni vahvimpiä todistuksia siihen, että se väestö, joka jo ennen historian alkua riutui Euroopan alalta, oli Suomen-sukua.» Tiedot Suomen-suvun muinaisuudesta, siv. 25, 26.

Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suoriaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päivän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa,
Eikä ilmaista iloa.“

Kuinka nyt tulee ymmärtää tätä Väinämöisen lupausta? Onko sillä tosi tarkoitus? Onko siinä totuus takana? Onko se todellista traditsionia vai onko runonlaulajain mielikuvituksen lisäämä?

Sanoimme jo, ettei se ole pakanalliskristillisen ajan murroskaudelta, vaan paljon vanhemmalta ajalta; se on Kullervo-kauden alussa annettu,⁸⁰ ja meidän vakaumuksemme mukaan se on todellinen lupaus, jonka kansallishaltiamme Väinämöinen silloin antoi jonkun inspiroimansa inhimillisen Väinämöisen välityksellä.

Niin ollen saatamme kysyä: jos ei kansallishaltiamme silloin vetäytynyt kokonaan ja ainiaaksi pois, mitä takeita meillä on hänen palaamisestaan ja koska se tulee tapahtumaan?

Tähän vastaamme: se ei tule tapahtumaan aivan samalla tavalla kuin ennen. Kun Väinämöinen viimein johti Suomen heimoja, oli hän tavallaan joukkosielun kannalla: hänen kansansa eli valtakuntansa oli kokoonpantu erilaisista aineksista eli paremmin sanoen erilaisista ainesmahdollisuuksista. Sen perästä on Europan näyttämö muuttunut. Palatessaan täytyy Väinämöisen valita joku erikoinen suomensukuinen heimo. Hänellä täytyy olla valiokansa, »valittu kansa». Mistä hän sen saa ja koskahan Väinämöinen palaa?

Väinämöinen on jo palannut ja kansan hän on jo valinnut. Kansa on Suomen kansa ja Väinämöisen paluu tapahtui siihen aikaan, jolloin keskiajan loputtua uudenajan aamu koitti Europassa yleensä. Voimme Kalevalan sanoista seurata tätä kansallishaltiamme ja suojelusenkelimme asteettaista historiallista kansallisauraamme yhtymistä.

»Taas minua tarvitahan», kun uusi aika koittaa ja Europan kansat kulkevat kohti vapaampaa ja sivistyksellisempää tulevaisuutta. Tämä tapahtui kuten sanottu keskiajan lopussa, ja Väinämöisen vaikutus Suomessa näkyi m.m. Mikael Agricolan työssä.

»Katsotahan, kaivatahan», kun kansa itse rupeaa heräämään ja tuntemaan itsensä omaksi erikoiseksi kansaksi, samalla toivoen vapaampia ulkonaisia olosuhteita ja elämänehtoja. Tämän pyrkimyksen ensimmäiset oireet alkoivat näkyä noin pari sataa vuotta sitten, ja sen seurauksena sisäisesti katsoen — osaksi ulkonaisestikin — oli suuri muutos Suomen kansan historiassa: irtautuminen Ruotsin vallasta ja liittyminen Venäjän valtakuntaan.

»Uuen sammon saattajaksi», kun Suomen kansa oli henkisesti siksi valmistunut, että se saattoi ottaa vastaan muistot menneestä suomalaisesta kulttuurista. Tämä tapahtui viime vuosisadalla, ennen kaikkea Elias Lönnrotin, mutta myös Snellmanin ja toisten suurmiestemme työn kautta. Elias Lönnrot oli valittu Väinämöisen työaseeksi ja hänen Kalevalansa ynnä kaikki muut runot, loitsut, sananlaskut j. n. e., joita on kerälty ja yhä keräilläään, muodostavat sen uuden Sammon,⁸¹ jonka Väinämöinen on meille saattanut.

»Uuen soiton suoriaksi», kun uuden Sammon (Kalevalan) saatuaamme ja vanhojen muistojen herättyä

⁸⁰ Tässä kirjassa emme puhu Kullervosta.

⁸¹ Vrt. Sammon merkitystä luvussa 37: „Aikojen vaihteessa“.

kansan sielussa voimme alkaa itsenäistä kulttuurityötä tieteen, taiteen, uskonnon, filosofian y. m. aloilla. Tämä aika alkoi viime vuosisadalla Kalevalan ilmestyttyä, ja sen perästä on Suomen kansa todella luonut omintakeista useilla sivistysaloilla. Suurissa sivistysmaissa puhutaan jo yleisesti suomalaisesta soittotaiteesta, suomalaisesta kirjallisuudesta, suomalaisesta rakennustaiteesta y. m. suomalaisista ennätyksistä. Väinämöinen ei ole pettänyt; hänen sanansa ovat kirjaimellisesti käyneet toteen.

»Uuen kuun kulettajaksi, uuen päivän päästäjäksi, kun ei kuuta, aurinkoa, eikä ilmaista iloa» — kun kovia kokenut kansamme yhdessä muun maailman kanssa kärsii ahdistusta ja tuskaa. Nykyään Eurooppa todella kärsii hirveitä synnytystuskia, ja yleensä uskotaankin, että uusi, parempi aika koittaa kansoille, kun ovat nykyisen kiirastulen läpi kulkeneet. Väinämöisen lupaus tässä suhteessa ei siis vielä ole toteutunut, mutta luotamme siihen, ettei hän tässäkään ole väärin nähnyt. Nousee Suomellekin vielä päivä, joka on kansojen veljespäivä, jolloin jokainen kansa esteettä saa toteuttaa pyhintänsä ja sisintänsä ja jolloin meidän Suomen kansammekin saa tilaisuuden ja ymmärtää velvollisuudekseen noudattaa oman haltiansa ääntä ja luoda omintakeinen, aitosuomalainen sivistys ei ainoastaan muutamilla, vaan kaikilla elämän aloilla.⁸²

Nyt ei lukijan pidä huudahtaa: »vanha pakanallinen Väinämöinenkö se on meidän suojelusenkelimme; hänkö muka on takaisin tullut, hänkö siis Kristuksen sijaan astuisi!» Ken niin huudahtaa, hän ei ole meitä ymmärtänyt. Väinämöinen ei ole »pakanallinen» eikä »kristillinen» enemmän kuin Kristuskaan. Väinämöinen meidän kansallishaltiana on elävä salainen todellisuus, ja jos Kristuksella tarkotamme esim. Logosta, on Väinämöinen tietysti hänen palvelijansa. Jos Kristuksella taas tarkotamme sitä suurta vihittyä tietäjää, joka Jeesuksen personassa vaelsi maan päällä pari tuhatta vuotta sitten, on hän — Kristus — aivan toisenlainen olento kuin Väinämöinen kansallishaltiana, joka ei kuulu ihmiskuntaamme laisinkaan, eikä hänen työnsä millään tavalla ole ristiriidassa Suomen kansan omintakeisessa kehityksessä ilmenevän Väinämöisvaikutuksen kanssa. Elämän todellisuudessa, kansojen ja yksilöiden kehityksessä, ei kysytä toista tai toista »uskoa». Siinä kaikki uskonnot ja elämänkatsomukset ovat sisaruksia, oksia ja lehtiä saman elämän viisauden puusta; siinä kysytään ainoastaan, minkälainen kukin yksilö ja kansa on ja mitä kukin tekee.

Mutta välttämätöntä on, jos kansa tahtoo luoda sivistyksen, henkeväen, onnellistuttavan, pysyväisen, että kansa sisimmässään ylläpitää yhteyttä viisauden salaisen maailman kanssa. Niinkauan kuin muinaisajan kansat mysterioittensa kautta todella olivat tekemisissä salaisen veljeskunnan ja viisauden pyhän Sampo-tempelin kanssa, niinkauan heidän sivistyksensä kukoisti ja kantoi hedelmää. Mutta kun yhteys katkesi, joutuivat kansat kulkemaan omia harhateitään ja heidän kulttuurinsa rappeutui. Kristillisellä ajalla on kirkko astunut muinaisten mysterioitten sijalle, osaksi kirkko, osaksi yliopisto. Alussa kirkko ylläpiti sisäistä yhteyttä Jeesuksen ja yleensä salaisen maailman kanssa, mutta vuosisatojen vierieissä yhteys on tullut yhä höllemmäksi, joten tänä päivänä luultavasti vain harvat yksilöt kristikunnassa ovat Jeesuksen omia personallisia opetuslapsia⁸³ ja tuskinpa nekään kirkonpiirin sisäpuolella. Välttämätöntä on sentähden, että joko kirkossa tai sen ulkopuolella herätetään mysteriot kuolleista ja saatetaan entiselleen alkuperäinen yhteys Jeesuksen ja salaisen veljeskunnan kanssa, jos tahdotaan ja toivotaan, että nykyinen kristillinen kulttuuri jatkuisi, kehittyisi ja henkevoityisi.

Eikä tämä mysterioiden renässansi saata tapahtua muulla tavalla kuin siten, että kukin kansa ensin löytää oman korkeamman itsensä. Viime vuosisata valmisti kristikuntaa tähän, sen me suomalaiset tiedämme omasta historiastamme. Korkeamman itsensä löytäminen merkitsee kansalle, jolla on menneisyyttä takanaan, että se unhotuksen yöstä nostaa päivänvaloon kaikki mitä sen muinaisessa entisyydessä oli henkevää, jaloa ja kaunista. Eikä tähän riitä paljas muodollinen muisteleminen, vaan muinainen henki on uudestaan ja kirkastettuna herätettävä eloon kansan tajunnassa. Sentähden Väinämöisen takaisintuloa Suomen kansan luo on merkinnyt vanhojen muistojen elvyttäminen, uuden sammon takominen j. n. e. Muodollinen työ on osaksi jo tehty. Suomen kansan tehtävänä on nyt

⁸² Vrt. mitä on sanottu kirjassa „Suomen kansallishaltia“.

⁸³ Tästä asiasta tarkemmin kirjassani „Jeesuksen salakoulu“.

muinaisen Väinämöishengen ja viisauden uudestaan elvyttäminen ja sulattaminen nykyisen kristinuskon kasvattamaan ja valistamaan tajuntaan. Ja kahdeskymmenes vuosisata on näkevä, missä määrin Suomen kansa — samoinkuin muut kansat — onnistuu tässä suurenmoisessa työssään. Väinämöisen lupaus meillä on, ja että hän, kallis kansallishaltiamme, tekee puolestaan, mitä hänelle kuuluu, siitä olemme varmat . . .

Suuni jo sulkea pitäisi,
Kiinni kieleni sitoa,
Laata virren laulannasta,
Herätä heläjännästä:
„Eipä koski vuolaskana
Laske vettänsä loputen,
Eikä laulaja hyväinen
Laula tyyni taitoansa;
Mieli on jäämähän parempi
Kuin on kesken katkemahan.“
Niin luonen, lopettanenki,
Herennenki, heittänenki...
Elkätte hyvät imeiset
Tuota ouoksi otelko,
Jos ma lapsi liioin lauloin,
Pieni pilpatin pahasti!
En ole opissa ollut,
Käynyt mailla mahtimiesten,
Saanut ulkoa sanoja,
Loitompata lausehia...
Vaan kuitenkin, kaikitenki
Laun hiihin laulajoille,
Laun hiihin, latvan taitoin,
Oksat karsin, tien osoitin;
Siitäpä nyt tie menevi,
Ura uusi urkenevi
Laajemmille laulajoille,
Runsahammille runoille
Nuorisossa nousevassa,
Kansassa kasuavassa.